

науково-методичний журнал

Педагогічний вісник ПОДІЛЛЯ

3(2026)

Засновник:
Хмельницький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка

Тема випуску
Реалізація Нового
Державного стандарту
базової середньої освіти
в основній школі
(досвід пілотних закладів)

Голова редакційної колегії
ОЧЕРЕТЯНКО В.І.,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник

Редакційна колегія:

Білошицький С.В., доктор політичних наук, доцент
Блажевич Ю.І., кандидат історичних наук, доцент
Вашеняк І.Б., кандидат історичних наук, доцент
Галатир В.В., кандидат історичних наук, доцент
Галус О.М., доктор педагогічних наук, професор
Гіджеліцький І.К., перший проректор ХОІППО ім.А.Назаренка
Гулеватий А.А., кандидат психологічних наук, доцент
Гуменюк В.В., кандидат педагогічних наук, доцент
Омельчук О.М., доктор юридичних наук, професор
Потапчук Є.М., доктор психологічних наук, професор
Пулатова Л.Й., кандидат філологічних наук
Романова О.В., кандидат психологічних наук
Соболик Т.А., президент Асоціації керівників закладів освіти
Соловей М.В., кандидат педагогічних наук, доцент
Харчук А.М., магістр з державного управління

Педагогічний вісник Поділля. ХОІППО. №3 (2026).
146 с.

Керівник тематичного номера:
Оксана КОШКА

Адреса: м.Хмельницький,
вул.Проскурівського підпілля, 139, ХОІППО

E-mail: majbuttya@gmail.com

Свідectво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації:
Серія ХМ № 880/367Р від 28.02.2019 р.

Думка редакції не завжди збігається з думкою авторів журналу.
За достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв
та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Редакція залишає за собою право
редагувати та скорочувати текст

Педагогічний вісник ПОДІЛЛЯ

3(2026)

У номері:

Вектор змін: аналітика й управлінський досвід

О.Кошка. П'ять років «пілоту»: відкрито про виклики, здобутки та нові сенси НУШ.....	2
І.Гіджеліцький. Забезпечення підготовки педагогів до впровадження Державного стандарту базової середньої освіти: регіональний аспект.....	11
І.Зайонц. З думкою про майбутнє дітей.....	13

Пілотні школи Хмельниччини: практика змін

Н.Кішан. Славутська гімназія «Успіх».....	15
С.Сиротюк. Старокостянтинівська ЗОШ І-ІІІ ступенів №1.....	18
Н.Осатюк. КЗ ЗСО «Ліцей №11 Хмельницької міської ради».....	20
Н.Іваненко. Кам'янець-Подільський ліцей №3.....	23
І.Князюк. КЗ ЗСО «Ліцей №1 ім.В.Красицького Хмельницької міськради».....	25

НУШ: реформування з перспективою

О.Кошка. Трансформація базової освіти: від стратегічного задуму до практичної реалізації.....	28
І.Кучерук. Трансформація мовно-літературної освіти Хмельниччини: досвід пілотування НУШ.....	35
І.Хом'як, В.Білоус. Методичні «родзинки» сучасного уроку української мови та літератури в контексті Нової української школи.....	36
В.Кравчук, Л.Нижник. Інтеграція літератур у НУШ: виклики та переваги... ..	38
О.Рожкова. Активізація пізнавальної діяльності учнів Нової української школи на уроках зарубіжної літератури.....	40
Н.Стрельчук. Штучний інтелект на уроках української мови й літератури: від технологічного виклику до інструменту успіху.....	41
Л.Луценко, Т.Мороз. Змістовне навчання іноземної мови в сучасній школі: від інструмента до особистісного зростання.....	43
Т.Мороз. Організація методичної роботи з учителями іноземних мов – учасниками пілотування проєкту НУШ у ДСБСО.....	45
О.Гладій, О.Сініцька. Діяльнісний підхід як основа ефективного навчання англійської мови в середній школі.....	46
Л.Дикун. Урок англійської мови як простір формування ключових компетентностей НУШ.....	48
Т.Кушнір. Формування ключових компетентностей НУШ на уроках англійської мови.....	50
Л.Ополянчук, В.Ярош. Формування мотивації до вивчення англійської мови в умовах НУШ.....	52
І.Присяжнюк, Ю.Могилевська, Л.Кондратюк. Формувальне оцінювання як один із ключових аспектів НУШ.....	53
О.Чапайло. Переваги та особливості впровадження НМК«Perfekt 3».....	55
Л.Мирна. Пілот НУШ як простір змін у навчанні, мисленні та взаємодії... ..	56
Г.Лісова. Формування екологічної компетентності – екологічна безпека України.....	60
В.Покотиліюк. Особливості оцінювання результатів навчання з біології в умовах НУШ.....	62
Н.Прокопчук. Комплексна підсумкова робота як інструмент підвищення якості навчання на уроках біології в НУШ.....	67
Н.Тихонюк. Використання сучасних освітніх підходів у пілотних класах НУШ на уроках біології.....	71
Л.Буймістер. Пілотування навчального предмета «Хімія» в умовах НУШ: методична підтримка учителів.....	74
Г.Прокопчук. Хімія в дії: STEM-підхід як інструмент реалізації діяльнісного компоненту НУШ.....	75
Н.Бородій. Від реакції до дії: як хімія формує компетентності сучасного учня.....	77
Д.Галкін, Г.Думанська. Пілотування географії в базовій школі НУШ: від концептуальних засад до вчительських кейсів.....	80
І.Мельничук. Принципи впровадження STEM-технологій на уроках природничої освітньої галузі.....	83
А.Черновський. Від знаннєвої моделі до компетентнісної: досвід пілотування НУШ у викладанні географії.....	85

В.Репей. Викладання фізики у 7-9 класах НУШ: підтримка педпрацівника.....	86
А.Жуковська. Формування дослідницьких компетентностей учнів на уроках фізики в умовах НУШ.....	87
Т.Ніколайчук. Особливості впровадження викладання фізики в 9 класі НУШ.....	88
І.Прокіна. Фізика в 9 класі НУШ: від пілотування до результатів. Реалії п'ятирічного експерименту.....	91
О.Шандригіна. Емоційне наставництво – діалог з дітьми як основа ефективного навчання фізики.....	93
Л.Гринчук. Методичний супровід учителів математики пілотних класів у контексті реалізації реформи НУШ.....	95
Л.Рябокляч. Реалізації математичної освітньої галузі в 9 класі НУШ: досвід пілотування за програмою М.Василишин та О.Школьного.....	97
Л.Старушок. Формування математичних компетентностей учнів у класах НУШ через практико-орієнтовані та STEM-завдання.....	98
Т.Ущатовська. Про особистий досвід реалізації модельної навчальної програми з математики в 9 класі НУШ.....	99
С.Сукманюк. Ефективна математика в НУШ: від якісного підручника до успішного здобувача освіти.....	102
Н.Наконечна. Трансформація інформатичної освітньої галузі: досвід пілотування НУШ у 2022-2026 роках.....	103
О.Бойко. Оцінювання результатів навчання з інформатики: досвід пілотування НУШ.....	104
С.Іванцова, М.Онопрійчук. Сучасні цифрові інструменти у викладанні інформатики.....	105
Г.Кенц. Трансформація історичної та громадянської освіти: досвід пілотних закладів Хмельниччини (2021-2026 рр.).....	107
О.Антонова. Рефлексія пілотного навчання історії.....	109
А.Кирилук. Як учителю історії «вказати дорогу» сучасному учню?.....	112
С.Креміньський. Ситуативне моделювання та ситуативні ігри на уроках правознавства в НУШ.....	115
О.Мельник. Трансформація парадигми оцінювання та практика впровадження Державного стандарту базової середньої освіти 2020: спроба рефлексії в галузі громадянської та історичної освіти.....	118
А.Мельник. Інтеграційний та компетентнісний підходи на уроках інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ» у 7-9 класах.....	120
Н.Павич. Про організацію роботи з учителями технологій, які працювали у пілотних класах НУШ (2021-2026 рр.).....	122
І.Думна. Діяльнісний підхід як основа реалізації Державного СБСО в технологічній освітній галузі.....	124
І.Байтелюк. Викладання технологій в інклюзивному класі: від осмислення виклику до пошуку рішень.....	127
Л.Кондратов. Реалізація проєктів на уроках технологій в пілотних класах НУШ.....	128
В.Горун. Особливості реалізації фізкультурної галузі в освітньому проєкті пілотування НУШ.....	130
І.Рубін. Розвиток фізичних якостей учнів пілотного 9 класу на уроках фізичної культури.....	131
Т.Гіджеліцька. Методичний супровід учителів-пілотників соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в умовах впровадження реформи НУШ (2021-2026 рр.).....	133
І.Орлянська. Трансформація ціннісних орієнтирів учнівства через систему практико-орієнтованих завдань у соціальній та здоров'язбережувальній освітній галузі.....	136
А.Махмутова. Мистецька освітня галузь: п'ятирічне пілотування.....	139
С.Табельська. Інноваційні підходи до реалізації мистецької освітньої галузі за програмою Л.Масол.....	140

Лабораторія заступника директора

Н.Осатюк. НУШ: перезавантаження, особливості освітнього процесу та оцінювання навчальних досягнень учнів.....	142
---	-----

П'ять років «пілоту»: відкрито про виклики, здобутки та нові сенси НУШ

2026 рік став символічною межею для базової школи НУШ. П'ять років тому перші пілотні класи переступили поріг п'ятого класу, а сьогодні ми вже аналізуємо портрет випускника основної школи. Це був шлях трансформацій: від зміни паперових журналів на електронні системи оцінювання до глибинної зміни ролі вчителя: від транслятора знань до фасилітатора.

Ми запросили до відвертої розмови лідерів змін із закладів освіти Хмельниччини, які першими прийняли виклик пілотування. У цьому інтерв'ю роздуми директорів, заступників та вчителів про «ресурсний біль», педагогіку партнерства і те, чи справді діти НУШ стали іншими.

Перша наша співрозмовниця – начальниця управління освіти виконавчого комітету Славуцької міської ради ПЕРЕПЕЛИЦЯ Ельміра Миколаївна.

– Будь-які освітні зміни починаються з управлінського рішення. Саме органи управління освітою громад визначають, чи готова система до нових викликів, чи має вона ресурси та команду для участі у пілотних проєктах.

Чому ваша громада вирішила долучитися до пілотування нового Державного стандарту? Які можливості для розвитку освіти громади ви побачили у цьому проєкті? Які ризики або сумніви існували на початку?

В умовах децентралізації громади отримали реальні інструменти впливу на розвиток освіти: можливість формувати власну освітню політику, гнучко управляти ресурсами та стратегічно інвестувати в якість освітніх послуг. Освіта в громаді розглядається не лише як галузь соціальної сфери, а як ключовий чинник сталого розвитку, конкурентоспроможності та формування людського капіталу.

Саме з усвідомленням цієї відповідальності громада долучилася до пілотування нового Державного стандарту Нової української школи ще у 2017 році. Це було стратегічне рішення, спрямоване на забезпечення якісних і системних змін у шкільній освіті та створення кращих можливостей для дітей.

Участь у пілотуванні дала змогу одними з перших перейти до компетентної моделі навчання, орієнтованої на розвиток критичного мислення, умінь навчатися впродовж життя, командної взаємодії, ініціативності та відповідального громадянства. Водночас освітня спільнота громади отримала можливість не лише впроваджувати зміни, а й безпосередньо впливати на їх формування

через практичний досвід та професійний діалог з іншими громадами.

Пілотування стало потужним драйвером професійного розвитку педагогів: розширилися можливості підвищення кваліфікації, опанування сучасних методик навчання, використання цифрових та інноваційних освітніх технологій. Важливою зміною стало формування культури педагогічного партнерства, командної роботи та взаємопідтримки в освітній спільноті.

Новий стандарт утвердив дитиноцентризм як базовий принцип освіти: увагу до індивідуальних освітніх траєкторій, створення безпечного, інклюзивного та мотивувального освітнього середовища. Для громади принципово, щоб школа була простором розвитку, підтримки та успіху кожної дитини.

Участь у пілотуванні також посилила взаємодію між закладами освіти, органом управління освітою, місцевою владою, батьками та громадськістю. Освіта стала спільною відповідальністю та спільним проєктом розвитку громади.

Проєкт дав імпульс до створення сучасного, безпечного та мотивувального освітнього середовища: оновлення навчальних просторів, дидактичних матеріалів, цифрових інструментів і підходів до організації освітнього процесу. Він стимулював перехід від переважно адміністративного управління до стратегічного: посилювалося планування розвитку закладів освіти, запроваджено використання даних для прийняття управлінських рішень, почали системно розвиватися внутрішні системи забезпечення якості освіти.

Освіта дедалі більше стала спільною відповідальністю громади: активізувалася участь батьків, розширилася співпраця з місцевою владою, посилювалася взаємодія між закладами освіти.

Важливим результатом стало формування ефективної освітньої мережі громади. Пілотування сприяло переосмисленню ролі кожного закладу освіти, розвитку міжшкільної співпраці, зміцненню горизонтальних зв'язків і спільного використання ресурсів. Сформувалося розуміння необхідності оптимізації мережі, забезпечення рівного

доступу до якісної освіти незалежно від місця проживання дитини, створення умов для профільності, інклюзивності та безпечного освітнього середовища.

Пілот дав цінний досвід роботи в умовах постійних змін, експериментування та швидкого впровадження нових рішень, що підвищило гнучкість і стійкість освітньої системи громади.

Результати пілотування посилили авторитет місцевих закладів освіти, зміцнили довіру батьківської спільноти та продемонстрували послідовність громади в інвестуванні в майбутнє дітей. Проект став основою стратегічного планування розвитку освіти на роки вперед і перетворився не на окрему ініціативу, а на точку зростання сучасної, відкритої та дитиноцентричної системи освіти.

Які ризики або сумніви існували на початку? Будь-яка масштабна реформа починається не лише з очікувань і можливостей, а й із сумнівів та ризиків — це природно. Освітня реформа не стала винятком, і на старті ми мали багато запитань, на які не завжди були готові відповіді. Одним із перших викликів стала швидкість впровадження змін і відчуття невизначеності: чи готові ми до такої глибокої трансформації, чи вистачить ресурсів, чи зрозуміють і підтримають зміни педагоги та батьки.

Реформа вимагала змінити звичні підходи, а це завжди супроводжується природним опором і тривогою. Децентралізація передала громадам значну відповідальність за освіту, тому на початку існували серйозні сумніви щодо наявності достатніх управлінських компетентностей і готовності ухвалювати складні, інколи непопулярні рішення. Реформа змінила роль учителя, підходи до навчання і вимоги до професійного розвитку, що також викликало побоювання: чи готові педагоги працювати по-новому, чи буде достатньо якісних можливостей для підвищення кваліфікації, чи не виникне перевантаження вчителів і чи приймуть нові підходи батьки. Це був ризик людського фактору — найважливішого в освіті, адже ми розпочинали реформу без готових «рецептів», у процесі постійного пошуку рішень. Згодом до початкових викликів додалося безпрецедентне випробування — повномасштабна війна, яка поставила нові питання: як забезпечити безперервність навчання, гарантувати безпеку дітей, зберегти педагогічні колективи та підтримати психологічну стійкість усіх учасників освітнього процесу.

– Ельміро Миколаївно, чи змінилася роль органу управління освітою під час впровадження реформи і які управлінські рішення були найбільш важливими для успішного пілоту?

Освітня реформа стала не лише зміною стандартів і програм — вона докорінно трансформувала роль органів управління освітою на місцевому рівні. Якщо раніше діяльність була переважно адміністративною та контролюючою, то сьогодні це лідерство змін і проектування освітньої системи громади. До початку реформи ключовими функціями органу управління освітою були контроль, перевірки та звітність, натомість нині головний фокус спрямований на стратегічний розвиток освіти громади: формування місцевої освітньої політики, визначення пріоритетів розвитку, аналіз потреб дітей, педагогів і батьків, планування майбутнього освітньої мережі. Наше завдання — не керувати щоденною роботою закладів, а створювати умови для їх ефективної діяльності. Ми дедалі більше консультуємо та супроводжуємо, навчаємо і підтримуємо керівників, допомагаємо закладам розвиватися, фактично ставши партнером і сервісною службою для закладів освіти.

* * *

Децентралізація передала громадам не лише повноваження, а й відповідальність за ефективність рішень. Сьогодні орган управління освітою аналізує демографічні тенденції, планує мережу закладів, ухвалює управлінські та фінансові рішення, забезпечує ефективне використання ресурсів. По суті, ми проектуємо освітню систему громади. Серед нових пріоритетів — організація підвищення кваліфікації педагогів, супровід впровадження нових стандартів, розвиток цифрової грамотності, підтримка інклюзивної освіти, створення безпечного освітнього середовища. Акцент управління змістився з контролю на підтримку. Сучасна освіта неможлива без партнерства, тому орган управління освітою активно взаємодіє з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, міжнародними партнерами та службами безпеки, адже освіта стала спільною відповідальністю громади.

Повномасштабна війна додала ще одну надзвичайно важливу функцію — антикризове управління освітою. Ми забезпечуємо безперервність навчання, організовуємо безпечні умови в закладах, облаштовуємо укриття, впроваджуємо змішане та дистанційне навчання, підтримуємо педагогів, дітей і батьків. Сьогодні орган управління освітою — це стратег і лідер змін, партнер і сервісна служба, аналітичний центр, координатор партнерств і кризовий менеджер.

Найважливішими для успішного пілотування стали управлінські рішення, які змінили підхід до управління освітою з адміністративного на стратегічний і партнерський. Громада свідомо взяла на себе роль новаторів і погодилася працювати в умовах невизначеності, експериментування та підвищеної відповідальності. Було важливо об'єднати керівників закладів освіти навколо спільної мети: переходу до компетентнісного навчання та дитиноцентричної освіти. Регулярні стратегічні зустрічі, командна робота та відкрита комунікація стали основою довіри. Пріоритетом стало системне підвищення кваліфікації, створення професійних спільнот, підтримка наставництва та обмін досвідом між школами. Було запроваджено регулярний аналіз результатів навчання та використання даних для прийняття управлінських рішень.

Заклади освіти отримали більше автономії разом із відповідальністю за результати, що стимулювало розвиток внутрішніх процедур оцінювання та планування. Було ухвалено рішення посилювати співпрацю між школами, спільно використовувати ресурси, планувати розвиток мережі та забезпечувати рівний доступ до якісної освіти для всіх дітей громади. Оновлення класів, забезпечення технікою та цифровими інструментами створило умови для впровадження нових підходів до навчання. Було посилено комунікацію з батьками, залучення місцевої влади та громадських організацій до розвитку освіти. Одним із ключових рішень стало створення безпечного середовища для експериментування, де помилки сприймаються як частина навчання і розвитку.

Важливо, що пілот отримав логічне продовження на рівні старшої школи: колектив Славутського ліцею долучився до пілотування старшої профільної школи. Це означає, що зміни не завершуються на рівні базової освіти, а вибудовують цілісну освітню траєкторію. Відтак випускники гімназії «Успіх» матимуть можливість продовжити навчання в оновленій, сучасній профільній старшій школі, де закладені принципи компетентнісного навчання, індивідуальних освітніх траєкторій та партнерської взаємодії вже працюватимуть на наступному рівні освіти.

Найскладніший етап проєкту – практичне впровадження змін у школі. Саме керівники закладів освіти беруть на себе відповідальність за організацію освітнього процесу, підтримку педагогів і створення умов для нових підходів до навчання.

Кожна з пілотних шкіл має свій унікальний шлях і власні особливості впровадження нового ДСБСО.

– Ви маєте досвід пілотування з першого класу і плануєте пілотування нового Держстандарту профільної школи. Як ця наступність впливає на освітню траєкторію учнів? В чому Ви бачите найбільшу перевагу безперервного пілотування (1-12 класи) для учнів і для вчителів? З такими запитаннями ми звернулися до директорки Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Старокостянтинівської міської ради СІДЛЕЦЬКОЇ Валентини Василівни.

Насамперед хочу зазначити, що участь у пілотуванні реформи Нової української школи - це великий виклик, висока відповідальність, інновації, рух вперед, інша філософія мислення і ще це велике навантаження на вчителя.

Так, ми в пілоті з першого класу, пройшли відбір на пілотування Держстандарту профільної школи і зазначу, що наступність у нашому закладі — це створення безперервного поля можливостей, де кожен етап логічно готує до наступного, уникаючи «освітніх розривів». Адже сформовані в початковій школі м'які навички — критичне мислення, вміння співпрацювати, емоційний інтелект — у базовій школі стали інструментом для навчання, а в профільному ліцеї, ми сподіваємося, стануть фундаментом для свідомого вибору професії.

Учні, які пройшли шлях НУШ з 1-го класу, прийдуть у профільну школу з уже сформованим інструментарієм. Вони не бояться помилок, вміють працювати в проєктах та інтегрувати знання.

* * *

– Ваша ситуація є однією із найцікавіших і найскладніших у межах проєкту: Ви та колектив ліцею №1 стали «прийомними батьками» для випускників початкової школи пілотних класів. І це не випадково, адже щорічно випускники початкової школи приходять навчатися у ваш заклад. До того ж, довелося адаптувати "чужий" пілотний досвід під власну стратегію діяльності. Що було найскладніше у процесі наступності? Як реагував педагогічний колектив на нові завдан-

ня? Які результати пілоту вважаєте найбільш значущими для дітей та ліцею загалом? Про це ми поцікавилися в управлінській команді Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської

ради». Крім цього, наші «пілотники» навчаються за підручниками, які пройшли апробацію їхніми ж учителями. Це означає, що навчальний контент максимально адаптований до реальних потреб пілотних класів.

Завдяки системному психологічному супроводу практичним психологом закладу, можна відстежити динаміку мотивації учнів від 1-го до 9-го класів, що дозволяє нам м'яко коригувати стиль викладання та зберігати ментальне здоров'я дітей при переході до профільної школи. Хоча, не буду кривити душею, останнім часом мотивація у частини учнівства загалом дещо знижується. На це є як об'єктивні, так і суб'єктивні причини.

Найбільша перевага безперервного пілотування для учнів — це перетворення учня з пасивного слухача на активного дослідника та медіаграмотного лідера. Учні навчалися через реальні проєкти. Вони не просто вивчали теорію, а розробляли туристичні гайди, створювали авторські відеоуроки, Instagram-серіали за класичними творами, відеопрезентації тощо.

Досвід пілотування підтверджує, що інновації стимулюють результат. Наші пілотники — це призери олімпіад з програмування, фізики, англійської мови та історії.

Щодо переваг для вчителів... Педагоги змушені перебувати у стані постійного професійного драйву. Безперервне пілотування — це перехід на якісно новий рівень професійної еліти, це професійна трансформація та командна єдність. Вчителі початкової, середньої та старшої ланок працюють у постійному діалозі. У школі створене середовище, де вчитель фізики, хімії, математики, історії, інформатики, філолог та психолог працюють як єдиний механізм.

Команда навчилася працювати в умовах відсутності готових рішень, створюючи унікальні методичні розробки: від «Щоденника пілоту» (Сиротюк С.Б., шкільний координатор пілоту) до інтерактивних вправ (члени пілотної команди), які, до речі, відзначені дипломами ХОІППО ім. А. Назаренка.

Безперервне пілотування дозволяє перетворити школу з транслятора знань на простір, де освітня траєкторія дитини є логічною, прогнозованою та орієнтованою на успішне майбутнє в дорослому житті. Я оптимістично налаштована і сподіваюся, що з часом ми в цьому переконаємося.

ради». До розмови долучається заступниця директора з навчально-виховної роботи ОСАТЮК Наталія Антонівна.

У процесі пілотування ми пройшли тернистий шлях долаття стереотипів щодо оцінювання та розуміння того, що сучасна школа - це не лише про результат, а й про шлях до нього. По-перше, непростим був перехід від рівневого (вербального) оцінювання до оцінювання в балах. Щоб не демотивувати учнів, робили це поступово. У першому семестрі учителі оцінювали п'ятикласників за рівнями. Багато зусиль та часу пішло на вироблення критеріїв рівневого оцінювання з кожного предмета. По-друге, необхідно було адаптувати учителів до формувального оцінювання. Наша команда «нушків» багато навчалася: крім обов'язкових курсів, займалися самоосвітою, вивчали досвід роботи фінських шкіл, зокрема прослухали серію вебінарів від Фінського проєкту реформи української школи «Навчаємось разом». На цих вебінарах було запропоновано низку форм, які протягом навчального року заповнюють учитель, дитина

й батьки для планування і проведення формувального оцінювання. Деякі з них ми використовували у 5 класі та використовуємо зараз, адаптуючи до реалій освітнього процесу.

Як реагував педагогічний колектив на нові завдання? Так, як і будь-яка людина, якій доводиться вийти із зони комфорту, звичного ритму роботи. Учителі пройшли випробування свободою вибору. Вони отримали автономію у виборі модельних програм, технологій та методів навчання, гнучким стало календарне планування тощо. Але це створило і багато викликів. Зокрема, потрібно було на основі обраних модельних програм самостійно розробляти навчальні програми, що потребувало глибокого розуміння Державного стандарту та вміння розподіляти години між темами, прописувати чіткі критерії досягнень учнів.

Значно більше часу займало планування уроків через призму компетентнісного підходу, а також розроблення діагностичних робіт. Але зараз можу впевнено сказати, що для роботи в пілотному класі були зібрані справжні

«бійці». Ми стали командою однодумців, для якої характерна конструктивна співпраця, підтримка та взаєморозуміння. Учителі не відчували себе залишеними наодинці зі складними завданнями. Усі проблемні ситуації спільно обговорювалися на щотижневих методичних оперативках.

Поряд із цим можна виокремити такі важливі результати.

Діти почали більш свідомо ставитися до власного навчання, відповідальніше виконують завдання, а головне – перестають боятися оцінки. Вони сприймають її не як вирок, а як орієнтир для росту. Пишаються процесом свого росту! Розкуті, комунікабельні, не бояться помилитися, вміють аргументувати свою позицію, здійснювати само- та взаємооцінювання, працювати в групі, в команді.

В ліцеї створено команду, згуртовану навколо ідеї розвитку. Оновлено матеріально-технічну базу кабінетів природничо-математичного циклу, придбано новий комп'ютерний клас, нове мультимедійне обладнання.

* * *

– Комунальний заклад загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Крasiцького Хмельницької міської ради» долучився до пілотування з 5 класу і пройшов увесь шлях до 9-го. Про найбільш помітні зміни в культурі закладу розмірковує директор РАТУШ-НЯК Святослав Петрович.

За роки участі у пілотуванні ми пройшли шлях оновлення всієї шкільної системи – від перебудови освітнього середовища до переосмислення ролі кожного учасника освітнього процесу.

Зміна освітнього середовища: придбано сучасне навчальне обладнання для проведення практичних занять з хімії, фізики, біології, математики, інформатики, робототехніки, яке мотивує і спонукає до навчання.

Зросла професійна майстерність учителів. Пілотування

стало стимулом до постійного професійного зростання. Педагоги опанували нові методики компетентнісного навчання, проектну діяльність, формувальне оцінювання, впровадили різноманітні цифрові інструменти. Найважливіше, що змінилося мислення: вчитель став не лише джерелом знань, а фасилітатором, наставником, партнером у навчанні.

Суттєво змінилася і командна робота. Шкільна команда стала справжньою спільнотою професіоналів, де рішення ухвалюються колегіально, а ідеї народжуються у співдії. Ми навчилися відкрито обговорювати виклики, підтримувати одне одного, ділитися успішними практиками. Це підвищило рівень довіри й включеності кожного.

Щодо емоційного стану здобувачів освіти, то сьогодні бачимо впевнених, активних, допитливих дітей, які не бояться помилятися й шукають власні відповіді. Учні відчують, що їхня думка важлива, а навчання може бути цікавим і корисним.

Підсумовуючи цей досвід, можна сказати, що пілотування дало нам не лише нові програми й інструменти, а й нову культуру навчання, засновану на співпраці, розвитку, людяності та довірі.

* * *

Жодна освітня реформа не може відбутися без учителя. Саме у класі нові ідеї перетворюються на реальні освітні практики.

Заступники директорів і педагоги пілотних

шкіл щодня працювали з новими програмами, підходами до оцінювання, інтегрованими курсами та сучасними освітніми технологіями. Вони долучаються до розмови.

– НУШ передбачає педагогіку партнерства. Чи змінився рівень залученості та довіри батьків до школи за час пілотування? Чи стали батьки партнерами у прийнятті рішень? З такими питаннями ми звернулися до заступниці директора з навчальної роботи Старокостянтинівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 Старокостянтинівської міської ради СИРОТЮК Світлани Борисівни.

Пілотний проєкт Нової української школи суттєво змінив відносини між школою та родинами, перетворивши батьків на справжніх рівноправних партнерів, з якими спільно ухвалюють усі глобальні рішення. Наприклад, рішення про перехід школи до пілотування старшої профільної школи для 10–12 класів ухвалювалося не одноосібно адміністрацією, а на спеціальних батьківських зборах, де після відкритого обговорення всіх переваг та ризиків родини надали свої письмові згоди, що було обов'язковою умовою МОН для участі в експерименті. Так само вплив батьків став офіційною вимогою під час вибору нових підручників, адже вчителі зобов'язані опитувати їх та вносити ці відгуки до офіційних звітів перед тим, як рекомендувати книги для навчання.

Оскільки масштабні зміни, посилені війною та відключеннями світла, стали великим стресом, до кількох пілотних команд залучили практичного психолога, яка регулярно консультує родини, допомагаючи їм впоратися з тривогою та створюючи сприятливий мікроклімат.

* * *

– У пілотних класах запроваджено інтегрований курс літератури. Як змінилося викладання і сприйняття курсу учнями? До розмови долучається КРАВЧУК Вікторія Леонідівна, вчителька інтегрованого курсу Старокостянтинівської ЗОШ І-ІІІ ступенів №1.

Світ перестав бути сегментованим, перетворившись на складну мережу взаємозв'язків, де знання не існують ізольовано. Саме тому інтегрований курс літератур у Новій українській школі (НУШ) відходить від формального вивчення біографій, пропонуючи учням натомість цілісну культурну картину. Це дозволяє дитині не просто "проходити програму", а бачити, як спільні людські цінності, історичні епохи та художні образи перетинають кордони, формуючи глобальний світогляд та навички системного мислення. Наші діти не дивляться на реальність крізь вузьку щілину одного предмета: вони бачать контексти, зв'язки та глобальні тренди. Саме тому впровадження інтегрованого курсу

* * *

– Про оцінювання результатів навчання учнів/учениць й ті виклики, які з цим пов'язані, ділиться думками КНЯЗЮК Ірина Володимирівна, заступниця директора з навчально-виховної роботи Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради».

У ліцеї сформувалася модель оцінювання, яка відповідає підходам реформи НУШ і суттєво відрізняється від традиційного уявлення про оцінку як інструмент контролю. Якщо раніше оцінювання сприймалося переважно як спосіб визначити рівень знань учня за допомогою балів, то нині воно розглядається передусім як засіб розвитку, мотивації та самовдосконалення. У закладі цей підхід впроваджувався поступово: із появою пілотного 5 класу учнями дали час на адаптацію, після чого розпочали практику так званого «лайтового» оцінювання. Учні загалом були готові до бальної системи, однак важливим завданням стало формування розуміння нових підходів у батьків.

Сьогодні оцінювання в ліцеї поєднує бальну систему з формувальним оцінюванням, яке є ключовим елементом освітнього процесу. Основна увага зосереджується не лише на знаннях, а й на формуванні компетентностей, що включають уміння, способи мислення, цінності та ставлення. Учителі не просто фіксують результат, а відстежують індивідуальний прогрес кожної

* * *

Загалом уся робота школи сьогодні побудована на педагогіці партнерства, де для повної довіри батькам забезпечили прозорий доступ до оцінок і завдань через електронні щоденники, а класні керівники постійно підтримують живий зв'язок із кожною родиною щодо всіх освітніх ноу-хау.

літератур (української та зарубіжної) в межах НУШ — це не просто методична реформа, а відповідь на виклики часу.

Раніше ми вивчали літератури як окремі ізольовані острови. На одному березі — українська хата, на іншому — англійський замок. Інтегрований курс нарешті будує між ними міст. Уявіть, як захоплено для учня порівнювати українське бароко з європейським або бачити, що світові сюжети про звичайну людину відгукуються в серцях наших авторів. Наприклад, Тарас Шевченко, Микола Гоголь — в українському середовищі, а Чарльз Діккенс — у світовому. Це вчить головному — бачити Україну в контексті великої світової культури, формувати цілісну картину світу. Учень більше не плутається в епохах. Якщо вивчається романтизм, то він охоплює Байрона й Шевченка одночасно. Якщо «нова драма» — то Бернарда Шоу й Лесю Українку. Це логічно, зрозуміло й економить обсяг ментальної енергії, уваги та пам'яті, необхідної для обробки інформації, саморегуляції, прийняття рішень.

дитини, допомагає їй усвідомити власні сильні сторони та зони для розвитку. Водночас педагоги реалізують оцінювання за групами результатів, як це передбачено сучасними підходами, однак варто визнати, що такий підхід є справді ресурснозатратним для вчителя і доволі часто залишається не до кінця зрозумілим для батьків, що потребує додаткового пояснення та комунікації.

Важливо й те, що критерії оцінювання та інструменти перевірки часто обговорюються або навіть створюються спільно з учнями, що формує в них відповідальність за власне навчання та розуміння своєї освітньої траєкторії. Чільне місце в цій моделі займають самооцінювання та взаємооцінювання, які сприяють розвитку академічної доброчесності, об'єктивності та конструктивної взаємодії між учнями. Культура оцінювання в ліцеї також передбачає зміну ставлення до помилок: вони більше не сприймаються як поразка чи покарання, а як природна й необхідна частина навчання. Учителі у такому процесі виступає не контролером, а наставником, який допомагає учневі зрозуміти, як подолати труднощі й рухатися далі.

Загалом у закладі освіти формується така культура оцінювання, у якій головним є не сам бал, а розвиток особистості учня, його здатність до самостійного мислення, відповідальність за власні результати та внутрішня мотивація до навчання.

– Якби Ви давали пораду колезі, який/яка лише розпочинає працювати за новим стандартом у 5 класі, на чому б порадили сфокусуватися максимально, а на що не витратити забагато зусиль? Про це – у розмові з заступницею директора з навчально-виховної роботи Славутської гімназії «Успіх» Славутської міської ради КІШАН Надією Яківною.

Я б порадила насамперед зосередитися на формуванні ключових компетентностей та наскрізних умінь, а не на механічному запам'ятовуванні фактів. Важливо сфокусуватися на зміні педагогічної парадигми: перейдіть від моделі «викладання теми» до моделі «досягнення результату». Починайте планування не з конспекту, а з чіткого розуміння того, яку конкретну навичку учень має продемонструвати наприкінці уроку, яких очікуваних результатів досягти.

* * *

Впровадження концептуальних ідей НУШ – виклик як управлінський, так і педагогічний. Адже за зачиненими дверима класу «освітню політику» визначає учитель у співпраці з учнями/ученицями. Співкування з учителями показало як наявність успішних практик, так і проблемних аспектів у

У 5 класі важливо вибудувати систему формувально-го оцінювання: навчити дітей рефлексії, самооцінюванню та вмінню сприймати помилку як частину навчання, а не як трагедію. Важливо зосередитися на створенні безпечного психологічного клімату та побудові партнерських стосунків, адже саме це в період адаптації дитини до предметної системи є важливішою за обсяг пройдених параграфів.

Водночас я б застерегла від намагання «втиснути» в урок абсолютно всі завдання з підручника. Не варто використовувати складні академічні лекції — п'ятикласники краще сприймають діяльнісний підхід та ігрові елементи. Також не намагайтеся протягом першого місяця охопити всі методичні інновації одночасно; краще якісно впровадити один інструмент (наприклад, роботу в групах чи взаємооцінювання), ніж розпорошувати увагу на всі тренди, втрачаючи при цьому живий контакт із класом.

роботі. А ще додало позитиву, оскільки усі педагоги вірять у своїх учнів, пишуться їхніми успіхами.

Бліц-інтерв'ю ми розпочали із запитання:

– Що для Вас є індикатором успішності реформи НУШ?

– На мою думку, для всіх учасників освітнього процесу – це чітка стратегія реформи; комфортне навчання; осучаснення освіти – розвиток матеріально-технічної бази. Для учнів – уміння: критично мислити, застосовувати отримані знання в повсякденному житті. Для педагогів: можливість обирати навчальні освітні програми, методики навчання, бажання підвищувати професіоналізм через самоосвіту.

Олена ПОЛЯКОВА,
учителька математики
Комунального закладу загальної середньої
освіти «Ліцей №1 імені Володимира Крasiцького
Хмельницької міської ради»

– Не вважаю, що бал (оцінка) є індикаторами успішності учнів НУШ, адже ми виховуємо нове покоління, здатне реалізувати себе у майбутньому (зв'язок з життям). Тому найбільш виразним індикатором є чітке та грамотне виконання практичних завдань з умінням обґрунтування свого вибору. Також важлива і творча реалізація особистості: вміння висловлювати власну думку, граматично правильно конструювати речення без лексичних помилок. І, звісно, безперервний розвиток учня, що є показником стабільності у навчанні, а, відповідно, й високого рівня знань та вмінь.

Леся ФЕДОРЧУК,
учителька української мови
Комунального закладу загальної середньої
освіти «Ліцей №1 імені Володимира Крasiцького
Хмельницької міської ради»

– Головним індикатором успішності реформи НУШ є перехід від простого накопичення знань до формування реальних життєвих компетентностей учнів. Успіх реформи відчувається тоді, коли дитина не боїться помилятися, а сприймає помилку як необхідний етап навчання та розвитку критичного мислення. Важливим показником є зміна ролі педагога, який стає не авторитарним джерелом інформації, а партнером у побудові індивідуальної освітньої траєкторії. Також критерієм є створення безпечного та сучасного освітнього середовища, де панує атмосфера взаємоповаги та емоційного комфорту для всіх учасників процесу. Зрештою, реформа працює, якщо школа стає місцем, куди діти йдуть із задоволенням, відчуваючи цінність своєї особистості та власних досягнень.

Світлана ЗАРЕМБА,
учителька української літератури
Комунального закладу загальної середньої
освіти «Ліцей №1 імені Володимира Крasiцького
Хмельницької міської ради»

– Для вчителя інформатики індикатором успішності реформи НУШ є не лише засвоєння учнями теоретичних знань, а й уміння застосовувати їх на практиці. Важливим показником є розвиток цифрової грамотності, критичного мислення, творчості та здатності працювати в команді. Також успіх реформи проявляється у зацікавленості учнів навчанням, їхній самостійності та готовності використовувати сучасні технології для розв'язання реальних завдань.

Віктор ФЕЛОНЮК,
учитель інформатики
Комунального закладу загальної середньої
освіти «Ліцей №1 імені Володимира Крasiцького
Хмельницької міської ради»

– Успішність реформи НУШ на уроках інформатики вимірюється не кількістю вивчених програм чи написаних рядків коду, а зміною ролі учня та його здатністю застосовувати технології для вирішення реальних життєвих завдань.

Ось ключові індикатори, які свідчать про те, що реформа дійсно працює:

1. Від «Знаю що» до «Знаю як» (Компетентнісний підхід). Головним показником є здатність учня самостійно знайти цифровий інструмент для розв'язання проблеми.

- Індикатор: Учень не чекає інструкції «відкрийте Word і напишіть текст», а самостійно обирає сервіс (текстовий редактор, ментальну карту чи презентацію) для представлення результатів свого проєкту.

- Критичне мислення: Учні перевіряють джерела інформації та розуміють різницю між фактом і фейком, а не просто копіюють текст із Вікіпедії.

2. Зміна характеру оцінювання. В НУШ успіх – це прогрес конкретної дитини порівняно з її вчорашніми результатами, а не лише фінальна оцінка.

- Формувальне оцінювання: Використання самооцінювання та взаємооцінювання. Якщо учні вміють пояснити, чому вони поставили собі саме такий бал і над чим ще треба попрацювати – це успіх реформи.

- Відсутність страху помилки: Учні сприймають помилку в коді чи налаштуваннях як частину процесу навчання, а не як привід для стресу чи низької оцінки.

3. Проєктна діяльність та наскрізні вміння. У НУШ інформатика поступово стає об'єднуювальною ланкою між різними навчальними предметами.

- Індикатор: Учні створюють проєкти на стику дисциплін. Наприклад, роблять PowerPoint – анімацію про кругообіг води (біологія) або створюють 3D-модель історичної пам'ятки.

- Командна робота: Ви бачите, як учні розподіляють ролі в групі (дизайнер, програміст, менеджер проєкту), що є ключовим для Soft Skills.

4. Цифрова грамотність та безпека. Це перехід від «вміння користуватися комп'ютером» до «вміння безпечно жити в цифровому світі».

- Індикатор: Учні свідомо створюють надійні паролі, розуміють правила авторського права та дотримуються етики спілкування в мережі без постійних нагадувань учителя.

**Марина ОНОПРІЙЧУК,
Сніжана ІВАНЦОВА,
вчительки інформатики
Комунального закладу загальної середньої**

освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради»

– Головний індикатор успішності реформи є учень вдячний за знання, які знадобляться в подальшому житті. Це урок, на якому дітям цікаво навчатися, вони активні, вміють ставити запитання, мислити, використовувати свій потенціал. На мою думку, навчання – це праця. І для її втілення мають бути відповідні умови.

**Наталія БОРОДІЙ,
вчителька хімії
Комунального закладу загальної середньої
освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради»**

– Ефективність реформи для мене визначається тим, наскільки учні набувають ключових компетентностей, а не просто відтворюють знання. Якщо вони можуть застосовувати знання на практиці — це свідчить про результативність реформи.

**Оксана СІНІЦЬКА,
вчителька англійської мови
Комунального закладу загальної середньої
освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради»**

– Для мене, як учителя математики, головний показник — це не кількість правильно розв'язаних задач, а якість мислення учнів.

Якщо діти: не бояться помилятися і аналізують свої помилки; можуть пояснити хід розв'язання, а не просто відтворити алгоритм; ставлять запитання «чому?» і «а чи можна інакше?», пропонують свої шляхи розв'язання вправи або задачі – це означає, що реформа працює.

Для мене важливо, коли учні починають бачити математику не як набір формул, а як інструмент для розуміння світу, вміють застосовувати отримані знання на практиці, у повсякденному житті, коли з'являється інтерес і внутрішня мотивація — це і є справжній результат.

Я всю свою роботу спрямовую на такий важливий індикатор, як атмосфера на уроці. Якщо є діалог, довіра і взаємоповага, якщо учні включені в процес — тоді навчання стає ефективним і для них, і для вчителя.

**Лілія СТАРУШОК,
вчителька математики
Комунального закладу загальної середньої
освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради»**

* * *

Однією із вимог НУШ є фасилітуюча позиція учителя. Чи реально бути фасилітатором у класі, де 30 учнів і кожен зі своїм гаджетом? Якщо так, поділіться, будь ласка, своїми секретами успіху. До розмови долучаються учителі Славутської гімназії «Успіх».

– При вивченні зарубіжної літератури кожна хвилинка на уроці є «золотою». Фасилітація — це єдиний спосіб «встигнути все». Моє завдання як учителя — не переказувати зміст, а запустити процес осмислення твору.

Чи заважають 30 гаджетів? Навпаки, вони допомагають стиснути час, якщо знати кілька секретів:

Гаджет як «миттєва довідка». У нас немає часу на довге гортання підручника чи записування дат у зошит. Я прошу учнів використати телефон лише на 2-3 хвилини, щоб знайти конкретну деталь: прототип героя, рідкісне

фото автора або значення застарілого слова. Це робить їх активними дослідниками, а не пасивними слухачами.

Стратегія «Швидких думок». Замість того, щоб опитувати 30 людей по черзі (що нереально за 45 хвилин), використовую короткі письмові або цифрові опитування. Наприклад, одним реченням написати у спільному чаті чи на дошці головну емоцію від прочитаного. Як фасилітатор за секунди бачу зріз думок усього класу й одразу спрямовую дискусію в потрібне русло.

Робота в мікрогрупах («Літературні кав'ярні»). Об'єдную 30 учнів на групи. Кожна отримує своє проблемне питання за текстом. Гаджети тут — лише засіб фіксації ідей. Поки діти дискутують між собою, переходжу від групи до групи, ставлячи навідрізд запитання. Це дозволяє кожному бути почутим, попри велику наповнюваність класу.

Фокус на сенсах, а не на екранах. Мій головний секрет — жива дискусія. Провокаую учнів питаннями, на які Google не має однозначної відповіді: «Як би вчинив ти на місці героя сьогодні?». Коли дітям цікаво сперечатися та шукати істину, телефони залишаються на партах екранами донизу, бо реальне спілкування виявляється драйвовішим за віртуальне.

Економія часу через аудіовізуалізацію. Іноді за 1 годину ми не встигаємо прочитати великий опис. Тоді гаджет допомагає швидко переглянути короткий буктрейлер або прослухати ключовий монолог у виконанні професійного актора. Це миттєво створює атмосферу, на яку раніше витрачалося пів уроку.

Мій висновок: Навіть за 45 хвилин на тиждень можна бути фасилітатором. Головне — довіряти учням, давати їм простір для власних думок і використовувати техніку лише як швидкий допоміжний інструмент, що звільняє час для головного — для живого Слова.

Галина БІЛЕЦЬКА,
вчителька зарубіжної літератури
Славутської гімназії «Успіх»

— Чи реально бути фасилітатором у класі, де 30 учнів і кожен зі своїм гаджетом? Абсолютно реально. Більше того — у сучасному світі це — єдиний шлях до ефективного навчання, який потребує іншого підходу, ніж традиційне «вчитель пояснює — учні слухають». У класі з 30 учнями й гаджетами фасилітація працює тільки тоді, коли є чітка структура, правила й продумана взаємодія, а не просто «вільна робота». Головна проблема не в кількості дітей чи пристроях, а в керуванні увагою. 30 екранів = 30 потенційних відволікань. Якщо це не врегулювати, фасилітація швидко перетвориться на хаос. Що реально допомагає:

— Чіткі рамки і ролі: конкретне завдання + чіткий час, ролі в групах (спікер, таймкіпер, аналітик), зрозумілий результат (що саме вони мають створити). Без цього учні просто «розчиняються» в гаджетах.

— Гаджети як інструмент, а не фон. Якщо телефони просто дозволені — вони відволікають. Якщо вони частина завдання, вони працюють. Тобто: «відкрийте телефони для задачі», а не «можете користуватись».

— Дроблення уроку. 30 учнів складно тримати в одному форматі довго.

Працює чергування: короткий вступ (3–5 хв), робота в групах, обговорення, знову активність. Це тримає темп і знижує шанс «втечі в TikTok».

— Видимість процесу. Фасилітація — це постійне «сканування» класу: хто випав, хто домінує, де група застрягла. І швидко втручання, але без повного контролю.

— Правила користування гаджетами. Без цього не працює. Прості й конкретні: екран вниз, коли не працюємо; тільки для завдання під час активності; 1 попередження → далі обмеження. І важливо — послідовно це тримати.

З одного боку, це складно — увага розпорошується, дисципліна може страждати. З іншого, гаджети дають доступ до безмежних ресурсів і дозволяють учням бути активними учасниками, а не пасивними слухачами.

Коли смартфон стає інструментом для пошуку рішення, а не для гри, проблема дисципліни зникає сама собою.

Головний секрет: не бійтеся відпустити контроль. Фасилітатор — це той, хто вірить, що діти здатні навчитися самі, якщо їм грамотно підсвітити шлях.

Тетяна ВЛАСЕНКО,
вчителька інформатики
Славутської гімназії «Успіх»

Участь у проєкті є ресурснозатратною для учителя. Які методи допомагають вам уникати виснаження? Хто саме надає цю підтримку: адміністрація, колеги чи ви шукаєте її ззовні? — запитання, відповідь на яке показало точки сили і точки опори наших педагогів.

— Викладання інформатики може швидко призводити до виснаження, особливо через постійну потребу бути «в темі», працювати з технікою й пояснювати складні речі простими словами. Практичні способи, які справді допомагають підтримувати рівень енергії та мотивації, зазвичай виявляються найбільш ефективними:

- Технічна автоматизація. Це використання інструментів для автоматичної перевірки завдань (наприклад, тести в Google Forms або платформи для програмування з автотестами). Це значно скорочує час на постійну і вчасну перевірку коду чи теорії.

- Зміна методики викладання. Перехід від ролі єдиного джерела знань до ролі ментора. Наприклад, використання методу «перевернутого класу» або залучення сильних учнів як асистентів, що допомагають однокласникам із технічними помилками.

- Організація «цифрового спокою». Встановлення чітких меж: коли ви відповідаєте на запитання в месенджерах, як учні мають оформлювати запити на допомогу та як ви робите перерви від екрана під час уроку.

- Підтримка професійної діяльності від адміністрації закладу та колег.

Марина ОНОПРИЧУК,
Сніжана ІВАНЦОВА,
вчительки інформатики
Комунального закладу загальної середньої
освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради»

– Участь у проєкті є ресурснозатратною, оскільки вимагає значно більше часу, сил і професійної гнучкості, ніж традиційне навчання. Насамперед це пов'язано з упровадженням нових підходів, методик і стандартів, які потрібно самостійно детально опрацювати та адаптувати.

Окремим викликом є емоційне навантаження: учитель несе відповідальність за якість упровадження змін, результати дітей та власну професійну ефективність.

Уникати виснаження допомагає поєднання організаційних, емоційних і фізичних методів підтримки. На початку пілотування автор підручника та модельної програми Г.Лашевська надавала методичні поради, супровід і постійний зворотний зв'язок. З цією метою проводилися вебінари, онлайн-зустрічі, офлайн-зустрічі, була створена спільнота вчителів хімії, які обмінювалися думками, методичними матеріалами. Також автором програми надавалися календарно-тематичні орієнтири, додаткові завдання та практичні рекомендації до тем.

Адміністрація закладу допомагала в організації та реалізації проєкту, проводилися круглі столи для обміну думок, педради.

Також мені допомагало позитивне ставлення до змін. Я сприймала новації як можливість професійного розвитку та вдосконалення своєї роботи. Але головне знайти баланс між роботою та відпочинком. Визначення пріоритетів і вміння залишати частину справ на наступний день, не зашкоджуючи навчальному процесу – навичка дуже важлива. Після роботи важливо переключатися на інші види діяльності: прогулянки, спілкування з родиною, хобі, фізичну активність або просто спокійний відпочинок. Адже ресурсний учитель значно ефективніше працює в будь-яких умовах. А умови у нас складні.

Наталія БОРОДІЙ,
вчителька хімії

Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради»

– Найбільше допомагає командна робота. Ми з колегами часто обговорюємо труднощі, ділимося напрацюваннями, іноді навіть проводимо спільні уроки. Це знижує навантаження і морально підтримує. Адміністрація теж сприяє, але щоденна підтримка — саме від колективу.

Оксана ГЛАДІЙ,
вчителька англійської мови

Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради»

– Участь у проєкті є ресурснозатратною для учителя. Як учитель математики я звикла до структури й чіткості — і саме це допомагає мені не вигорати. Планування уроків, систематизація матеріалів і поступове впровадження змін дають відчуття контролю, навіть коли навантаження зростає. Дуже допомагає професійна взаємодія з колегами: обмін ідеями, завданнями, підходами до пояснення складних тем. Це економить час і зменшує напругу. У математиці важливо знайти «свій спосіб пояснення», і тут підтримка колег безцінна. Відчутною є і підтримка адміністрації — коли є розуміння, що зміни потребують часу, і є довіра до вчителя.

Але найбільше мене «відновлюють» самі учні: коли бачиш, як дитина, котра боялася математики, починає розуміти, ставити запитання, знаходити рішення, без страху виходить до дошки і виконує запропоноване завдання — це додає енергії більше, ніж будь-які методики.

Лілія СТАРУШОК,
вчителька математики

Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради»

Розпитувала

Оксана КОШКА,
завідувачка НМЦ професійного розвитку педагогічних та керівних установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

Ігор ГІДЖЕЛІЦЬКИЙ,
перший проректор ХОІППО ім.А.Назаренка

Забезпечення підготовки педагогів до впровадження Державного стандарту базової середньої освіти: регіональний аспект

Реформування освітньої галузі в Україні розглядається як стратегічна інвестиція у майбутнє нації. Протягом останніх п'яти років Хмельницька область стала активним майданчиком для практичної реалізації концепції «Нова українська школа» (далі – НУШ), продемонструвавши здатність системи адаптуватися до екстремальних умов та постійних змін.

Пріоритетними завданнями для сучасної освіти стали забезпечення рівного доступу до якісного навчання, впровадження компетентнісного підходу та адаптація системи управління до нових соціально-економічних реалій. Ці виклики вимагають від педагогічної спільноти максимальної гнучкості та високого рівня професіоналізму.

Ключовим вектором трансформації залишається реалізація Концепції «Нова українська школа». Фундамент для системного оновлення галузі заклали прийняття Закону «Про освіту» у 2017 році, а також затвердження Державних стандартів початкової (2018 р.) та базової середньої освіти (2020 р.).

На сучасному етапі держава потребує педагогів, які здатні не лише оперативнo адаптуватися до змін, а й формувати конкурентний рівень якості освіти. У зв'язку з цим основним завданням системи післядипломної педагогічної освіти визначено створення умов для безперервного професійного зростання кожного працівника.

Провідну роль у реалізації освітніх реформ на регіональному рівні відіграє Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка (далі – ХОІППО). Установа функціонує як потужний координаційний хаб, де науково-методичні розробки фахівців поєднуються з практикою вчителів-новаторів.

Основними векторами діяльності Інституту є реалізація регіональної системи безперервної освіти педагогічних працівників відповідно до Концепції «Нова українська школа». Установа забезпечує науково-методичний та організаційний супровід державних і регіональних освітніх програм. Важливим напрямом визначено розбудову інноваційної моделі підготовки вчителів нового покоління та розвиток професійних спільнот на засадах партнерства й лідерства.

Фахівці інституту координують зусилля щодо по-

долання освітніх втрат в умовах воєнного стану та сприяють інституалізації супервізії в закладах освіти області. Особлива увага приділяється підвищенню майстерності педагогів у сфері STEM-освіти та роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі.

Діяльність Інституту також охоплює посилення ролі психологічної служби для допомоги учасникам освітнього процесу та утвердження української громадянської ідентичності через систему національно-патріотичного виховання.

Діяльність закладу зосереджена на сприянні професійному зростанню вчителів через систематичне виявлення їхніх освітніх потреб. Цей процес реалізується через організацію тематичних семінарів, науково-практичних конференцій, тренінгів і круглих столів. Окрему увагу фахівці приділяють ознайомленню педагогів з інноваційними авторськими програмами та актуальними міжнародними тенденціями розвитку сучасної педагогіки. Важливою складовою формальної освіти залишаються курси підвищення кваліфікації. Їхньою метою є вдосконалення професійної підготовки працівників шляхом оновлення теоретичних знань та практичних умінь на основі набутого досвіду.

Апробація нових стандартів на Хмельниччині розпочалася у 2017 році, коли чотири заклади освіти долучилися до всеукраїнського експерименту з розробки навчально-методичного забезпечення початкової школи. У цьому процесі взяли участь 224 учні з таких закладів, як Хмельницька спеціалізована школа I ступеня № 30, Кам'янець-Подільський ліцей № 3 (колишній Кам'янець-Подільський НВК № 3), Славутська гімназія «Успіх» Славутської міської ради (колишній Славутський НВК «Спеціалізована школа I-III ст., ліцей «Успіх»») та Старокостянтинівська ЗОШ I-III ст. № 1 Старокостянтинівської міської ради.

З 2021 року розпочався етап пілотування нового змісту освіти в базовій школі (5-ті класи), до якого залучено п'ять закладів області, зокрема ліцеї № 11 (колишня гімназія № 2) та № 1 імені Володимира Крasiцького Хмельницької міської ради.

Протягом 2023-2025 років за кошти державної субвенції навчання пройшли 20 629 педагогів області.

**Динаміка підготовки фахівців
(2023–2025 рр.)**

Категорія	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Педагогічні працівники	4567	5244	5786
Керівники та заступники	1125	1071	1073
Тренери-педагоги	364	336	315
Педагоги пілотних закладів	—	83	100
Асистенти та психологи	—	—	556
ЗАГАЛОМ	6065	6734	7830

**Статистика підготовки педагогів
за освітніми галузями
в межах 2023-2025 років**

2023 рік

Освітня галузь	Тренери (осіб)	Груп (тренери)	Педагоги (осіб)	Груп (педагоги)
Управлінська	67	1	1125	30
Мовно-літературна (українська мова та література)	24	1	669	22
Мовно-літературна (зарубіжна література)	11	1	252	12
Математична	30	1	577	23
Громадянсько-історична	34	1	410	21
Іншомовна	23	1	440	22
Природнича	39	1	510	24
Природнича (географічний складник)	18	1	203	11
Інформатична	30	1	359	15
Фізкультурна	23	1	397	20
Мистецька	21	1	290	7
Технологічна	21	1	281	19
Соціальна і здоров'я-збережувальна	23	1	188	11
УСЬОГО (2023)	34	13	5701	237

2024 рік

Освітня галузь	Тренери (осіб)	Груп (тренери)	Педагоги (осіб)	Груп (педагоги)
Управлінська	65	1	—	—
Мовно-літературна (українська мова та зарубіжна)	31	1	1027	34

Математична	30	1	551	22
Іншомовна	22	1	541	24
Громадянська та історична	21	1	384	20
Природнича (біологія)	34	1	393	23
Природнича (хімія)	12	1	235	13
Природнича (фізика)	11	1	239	11
Природнича (географія)	17	1	252	18
Інформатична	23	1	337	24
Фізична культура	13	1	384	24
Мистецька	21	1	326	10
Технологічна	21	1	334	22
Соціальна і здоров'я-збережувальна	15	1	241	15
УСЬОГО (2024)	336	14	5244	260

2025 рік

Освітня галузь	Тренери (осіб)	Груп (тренери)	Педагоги (осіб)	Груп (педагоги)
Управлінська	65	1	—	—
Мовно-літературна (українська мова та зарубіжна)	36	1	1120	46
Мовно-літературна (іноземні мови)	18	1	588	30
Математична	30	1	627	27
Громадянська та історична	17	1	394	24
Природнича (біологія)	32	1	474	23
Природнича (хімія)	12	1	236	14
Природнича (фізика)	15	1	290	17
Природнича (географія)	17	1	289	20
Інформатична	21	1	284	24
Фізична культура	5	1	422	12
Мистецька	18	1	288	11
Технологічна	18	1	369	21
Соціальна і здоров'я-збережувальна	15	1	305	17
УСЬОГО (2025)	315	14	5786	286

Для забезпечення високої якості професійного розвитку педагогів регіону ХОІППО використовує поєднання очних та дистанційних форм роботи. Протягом 2021-2025 років Інститутом організовано низку масштабних науково-методичних заходів, присвячених впровадженню нового Державного стандарту. Серед ключових варто відзначити обласний марафон «Стартує НУШ в основній школі» та серію інтернет-форумів «Науково-методичний супровід педагогічних працівників у світлі Концепції НУШ». Резонансним став методичний івент «Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти в адаптаційному циклі: виклики, практики, рішення», що об'єднав понад 1000 учасників.

Ефективна комунікація та професійна підтримка освітян здійснюється завдяки активному використанню асинхронного режиму взаємодії. Для цього фахівці Інституту застосовують можливості Google Classroom, предметні Viber-групи, професійні блоги, електронну пошту, а також практикують щотижневі наради.

Важливою складовою діяльності є видавничий супровід реформи, що дозволяє системно висвітлювати кращий педагогічний досвід. Актуальна інформація та методичні рекомендації регулярно публікуються в газеті «Майбуття». Окрім того, досвід упровадження освітніх інновацій презентується на сторінках журналу «Педагогічний вісник Поділля» та в інформаційно-методичному віснику «Орієнтир».

Протягом останніх п'яти років ХОІППО імені Анатолія Назаренка виконує роль ключового медіатора, що забезпечує ефективний зв'язок між державною стратегією та повсякденною шкільною практикою. Діяльність установи не обмежується трансляцією реформи, науково-педагогічні працівники адаптують її до специфіки та реалій нашого регіону.

Діяльність Інституту фактично є фундаментом для переходу до 12-річної профільної школи та трансформації закладу освіти з «школи знань» на «школу компетентностей».

Інна ЗАЙОНЦ,
директорка Славутської гімназії
«Успіх», учитель-методист

З думкою про майбутнє дітей

Чи готує українська школа дітей до життя в сучасних реаліях? Відповідь на це запитання — шлях для вчительства.

Якісна освіта та хороші оцінки вже більше не є запорукою успіху. Тому маємо шукати нових шляхів, аби скерувати наших дітей в освітньому плані.

М'які навички (soft skills) — це комплекс надпрофесійних, соціально-психологічних та особистісних якостей, що відповідають за ефективну взаємодію з іншими людьми, адаптивність та продуктивність, але не залежать від конкретної спеціальності.

Вони універсальні та допомагають досягти успіху в будь-якій професії, передбачають високі комунікаційні здібності та самоорганізацію, вміння довгострокового планування, командну роботу. Вчені з Гарварду та Стенфорду запевняють, що професійний успіх на 85 % залежить саме від soft skills. Саме тому в своїй роботі з учнями розвиваю в учнів низку м'яких навичок, які допоможуть почуватися впевненіше і досягати цілей у кризові періоди.

Міжособистісна комунікація. Здається тут нічого складного. Ми всі спілкуємося. Але чи спілкуємося з емпатією, ефективно і продуктивно? Часто-ні. Цей навик архіважливий. На уроках пропоную дітям обговорити в парі, в групі тему, завдання, бути почутим і почути кожного, презентувати результати. Практикую вправу «Задай кілька запитань другу», «Асоціації». Над важливим завданням вчителя є навчити дитину обстоювати власну думку, будувати кордони і не порушувати чужі.

Володіння мистецтвом публічних виступів вигідно вирізняє людей з поміж інших. Надаю своїм учням таку можливість на конференціях, курсах, заходах.

Важливо, щоб люди знали найкращі ваші риси. Про свої таланти та досягнення варто не лише вміти розповідати, а робити це захопливо й емоційно, через історії, які ви пережили самі. Тут нам допомагає метод сторітелінг.

Критичне мислення. Метод Сократа задавати собі запитання хто, як, чому лежить в основі розвитку критичного мислення. Дискусії, дебати, робота з порівняльно-аналітичними таблицями, графіками, статистичними даними створюють ситуацію глибокого аналізу і формують критичні міркування. Необмежений доступ до інформації, не коректна робота ШІ є джерелом маніпуляцій, підтасовки фактів та відвертої брехні. Навик критично мислити дозволяє відрізняти факти від вигадки.

Стратегія + тактика — система побудови життя, яка є ключем до гармонії, між амбіціями та бажанням результату у моменті. Свої бажання, плани та глобальні цілі варто озвучувати, записувати та розбивати на невеликі кроки для досягнення глобальної мети. Наступність у навчанні, дозування та самостійний вибір тактики навчання учнями схвалюється. Приймаю їх вибір з повагою.

Персональна економіка. Вміння планувати, розподіляти, а головне заробляти та правильно інвестувати гроші – основа майбутнього добробуту. Ми розглядаємо кейси успішних людей та «приміряємо» їх на себе. Діти люблять ці форми роботи і активно до них долучаються.

Тайм-менеджмент. О! Значна проблема для сучасних підлітків, часто створена батьками, вчителями, які все планують та контролюють за дітей не усвідомлюючи згубність наслідків. Дітей варто вчити усвідомлювати ціну свого часу та розвивати навички побудуви збалансованого життя. Особливо важко опиратися пожирачам часу – гаджетам. Цікаве, пізнавальне, здорове дозвілля можуть стати альтернативою. Пропоную своїм учням челенджи: «Тиждень без соцмереж», «Стати о десятий», тощо.

Проектування. Створюючи проекти, учні вчаться ефективного плануванню та аналізу пріоритетів. Метод проектів — мій улюблений. Часто проектуємо локально-15 хв. за вузьким завданням на уроці. Цілеспрямованості та терпіння потребують довготривалі проекти, які ґрунтуються на дослідках, спостереженнях. Вони вдаються не всім. Популярними є проекти здоров'я зберігаючого характеру, прикладні проекти.

Командна робота. Людська потреба в соціалізації природна. Партнерська взаємодія є основою ефективності багатьох напрямків діяльності. Створення команди складний багаторівневий процес. Кожен учитель знає, що працювати з дружнім класом простіше, швидше, ефективніше. За це варто подякувати першій вчительці, класному керівнику. В

одних класах діти володіють технологіями роботи в парах, групах. Вони активно розподіляють ролі, автономно виконують завдання, слідкують за часом, презентують проекти командою, вболівають за результат. Інші вчаться повільно, часто опираються новому, вболівають за індивідуальні оцінки, не готові розділити відповідальність.

Емоційний інтелект. Це – усвідомлення власних емоцій, здатність легко справлятися з особистим кризами, вміння будувати стосунки з іншими людьми, бути емпатичним і відчувати емоції інших, уміння мотивувати себе в скрутні часи. Емоційний інтелект вчителя-основа взаємин. Не варто приховувати свої емоції. Варто їх називати і пояснювати причину, а також бути прикладом контролю кризових ситуацій. У навчанні застосовую тексти емпатійного характеру, обговорюємо їх, моделюємо, створюю ситуації для самоусвідомлення. Розвинений емоційний інтелект діятиме лише в тандемі з конкретними діями.

Сексуальний інтелект має бути частиною змісту біологічної та суспільної освіти. Він є в кожній людині та відіграє значущу роль у наших життях. Не варто нехтувати цим аспектом.

Школа стала дитиноцентричною та орієнтованою на значно ширші навички та вміння ніж предметні. Нова українська школа прагне реалізувати запит суспільства на розвиток успішного громадянина. Я щаслива, що моє місце саме тут.

Команда пілоту

Славутська гімназія «Успіх»

У гімназії – 811 учнів у 29 класах, 51 педагогічний працівник. Контингент є цілісною, соціально активною спільнотою, яка успішно адаптувалася до вимог Нової української школи. Здобувачі освіти володіють високим рівнем м'яких навичок (soft skills), здатні до командної роботи та продуктивної комунікації, що підтверджується результатами пілотування Державного стандарту базової середньої освіти.

Славутська гімназія «Успіх» — це сучасний простір інноваційних змін, що поєднує статус пілотного майданчика НУШ із глибокою цифровізацією та науково-практичним спрямуванням. Гімназія функціонує як відкритий освітній хаб, де реалізація нового Державного стандарту поєднується участю у масштабних всеукраїнських проєктах: від розбудови сучасних STEM-центрів (2022–2027 рр.) та ініціативи «Наука в дії» до розробки науково-методичного забезпечення STEM-освіти (2024–2027 рр.). Завдяки синергії технологій, доступу до віртуальних лабораторій та активному впровадженню проєктного менеджменту, колектив формує середовище, в якому учні 5-9 класів опановують актуальні компетентності та здобувають досвід реальних наукових досліджень.

Участь в пілотуванні нового ДСБСО

Персональний склад ради з експерименту:

- Інна Миколаївна Зайонц, директорка;
- Надія Кішан, заступниця директора з навчально-виховної роботи;
- Тетяна Ущаровська, вчителька математики;
- Наталія Стрельчук, вчителька української мови та літератури;
- Людмила ДИКУН, вчителька англійської мови;
- Тетяна Омар, вчителька англійської мови;
- Олена Чапайло, вчителька німецької мови;
- Галина Білецька, вчителька зарубіжної літератури;
- Наталія Прокопчук, вчителька біології;
- Андрій Черновський, вчитель географії;
- Галина Прокопчук, вчителька хімії;
- Тетяна Ніколайчук, вчителька фізики;
- Анатолій Мельник, вчитель історії;
- Олексій Банкулов, вчитель історії;
- Тетяна Власенко, вчителька інформатики;
- Олександр Драпатий, вчитель інформатики;
- Анатолій Блага, вчитель інтегрованого курсу «Мистецтво»;
- Ігор Рубін, вчитель фізичної культури;
- Анна Негода, вчителька технологій.

Пілот у цифрах

Навчальний рік	Кількість експериментальних класів	Кількість учнів	Кількість педагогів, залучених до експерименту
2021-2022	2	56	12
2022-2023	2	44	14
2023-2024	1	32	17
2024-2025	1	29	20
2025-2026	1	29	19

Особливості навчального плану пілотних класів

Навчальний план передбачає реалізацію низки інтегрованих курсів, спрямованих на формування цілісного бачення навчального матеріалу та розвиток ключових компетентностей учнів. Зокрема, впроваджується інтегрований курс «Історія: Україна і світ», який забезпечує поєднання національного й світового історичного контексту. Реалізується курс «Підприємництво і фінансова грамотність», спрямований на розвиток фінансової культури та підприємницького мислення здобувачів освіти. Мистецька освітня галузь представлена інтегрованим курсом «Мистецтво», що забезпечує міждисциплінарний підхід до художньо-естетичного розвитку учнів. Передбачено вивчення другої іноземної мови — німецької, що розширює мовну компетентність та комунікативні можливості учнів.

Підтримка учителів-учасників інноваційного проєкту

На всеукраїнському рівні системна підтримка педагогів забезпечувалася через взаємодію з Міністерством освіти і науки України та Українським інститутом розвитку освіти, що дозволило вчителям отримувати роз'яснення щодо логіки модельних програм безпосередньо від їхніх авторів під час регулярних онлайн-зустрічей. Важливим інструментом стали розроблені календарні планування, а також мережа цифрової підтримки: від використання ресурсів платформи ВШО до активної взаємодії у галузевих Viber-групах, де оперативно акумулювалися електронні версії підручників та дидактичні матеріали. Безперервний зворотний зв'язок, реалізований через вебінари, онлайн-наради та анкетування, дозволив вчасно реагувати на виклики пілотування та адаптувати освітній процес до реальних потреб вчителя й учня.

На обласному рівні ключовим фактором успіху стала тісна співпраця з Хмельницьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. А. Назаренка, що забезпечило якісний науково-методичний супровід пілотування. Вагомим здобутком закладу є підготовка регіональних тренерів (Інна Зайонц, Ольга Труфанова, Зарина Харчук, Тетяна Ніколайчук, Тетяна Петрівська, Ігор Рубін), які безпосередньо здійснювали навчання колег і транслиували ідеї НУШ у професійне середовище області та Славути.

Результати інноваційної діяльності гімназії систематично презентуються на науково-практичних конференціях (Інна ЗАЙОНЦ), інтернет-форумах «Науково-методичний

супровід педагогічних працівників у світлі Концепції нової української школи» ХОІППО ім. А. Назаренка (Надія КІШАН, Зарина ХАРЧУК) та узагальнюються через представлення авторських матеріалів на виставці педагогічних ідей «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування», що підтверджує роль закладу як регіонального лідера освітніх трансформацій.

На шкільному рівні підтримка педагогів реалізується через розбудову системи щоденної взаємодопомоги та професійної рефлексії: від дієвого менторства й педагогічної інтернатури, де досвідчені вчителі-пілотники (Тетяна ВЛАСЕНКО, Анатолій МЕЛЬНИК) супроводжують колег (Олександра ДРАПАТОГО, Олексія БАНКУЛОВА), до практичних занять з опанування цифрових інструментів візуалізації, як-от: Canva та MozaBook. Ритмічність освітніх трансформацій підтримується щотижневими методичними оперативками для коригування процесу впровадження, а також регулярними психолого-педагогічними тренінгами, що сприяють збереженню емоційної стійкості вчителів та створенню сприятливого мікроклімату в колективі під час апробації нових стандартів.

Моніторинг і моніторингові дослідження, в яких заклад освіти брав участь

У травні 2023 року учні 6-Б класу стали учасниками загальнодержавного моніторингу якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану (додаткова вибірка пілотні школи). Забезпечувала його проведення команда підтримки реформ Міністерства освіти і науки України. Тестування було комп'ютерним, стандартизованим, проводилося на платформі Всеукраїнської школи онлайн (ВШО) з математики та української мови з метою збирання результатів, на основі яких сформовано звіт про якість освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах війни.

У травні 2025 року учні 8-А класу стали учасниками загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану.

У I семестрі та наприкінці навчального року в гімназії проводяться моніторингові дослідження щодо сформованості предметних компетентностей учнів. Під час їх проведення педагоги використовують компетентнісно орієнтовані завдання.

Досягнення та результати

Головна зміна — перехід від відтворення знань до їхнього застосування. Навчальний план - гнучкий. Педагоги обирають модельні навчальні програми, стали більш автономними у виборі методів та гнучкими у плануванні свого часу.

Успішно апробовано інтегровані курси «Мистецтво», «Історія: Україна і світ», «Здоров'я, безпека та добробут», а також інтеграцію природничих наук у 5-6 класах. Це дозволило учням бачити цілісну картину світу, а не розрізнені факти.

Оцінювання проводиться за групами результатів. Зафіксовано перехід від «оцінки за тему» до оцінювання конкретних груп результатів відповідно до очікуваних результатів Державного стандарту.

Особливістю учнів 9-х пілотних класів є висока здатність працювати в групі, команді, ефективно працювати з електронними ресурсами, в дітей розвинені навички самооцінювання.

Результати моніторингу показують зміну ролі вчителя на фасилітатора. Педагоги навчилися розробляти власні навчальні матеріали, оскільки підручники під час пілотування часто проходили корекцію «на ходу». Набули досвіду участі в апробації навчальної літератури (8 клас – 15 педагогів апробували 17 посібників та підручників, 9 клас – 14 педагогів 14 посібників та підручників).

Професійні результати педагогів:

- зросла професійна компетентність учителів у сфері компетентнісного та діяльнісного навчання;
- опановано нові освітні технології, цифрові інструменти та платформи; впроваджено електронні журнали на платформі «Нові знання»;
- сформовано навички розроблення компетентнісно орієнтованих завдань і критеріїв оцінювання за групами результатів;
- підвищено рівень педагогічної автономії та відповідальності за освітні результати учнів;
- активізовано участь у професійних спільнотах міста Славути, обласних методичних заходах, тренінгах;
- удосконалено практики формування оцінювання та педагогічного партнерства з учнями і батьками.

Виклики та уроки пілотування

Аналізуючи 5-6 класи, можна зазначити наступне: вдалося пом'якшити перехід з початкової школи. Впроваджено формування оцінювання (запроваджено свідоцтво досягнень), що знизило рівень стресу в дітей.

7-9 класи: цикл предметного навчання відзначається поглибленим формуванням компетентностей в галузі наук. Головним результатом стало формування самозарадності. Учні вчаться обирати траєкторію навчання (проекти, завдання різних рівнів складності). Відбувся перехід до нової

системи оцінювання за групами результатів (ГР1, ГР2, ГР3, ГР4), що дозволяє бачити, де саме у учня прогалина: у знанні теорії чи у практичних навичках.

Запізнення друкованих підручників супроводжувало пілот з 5-го класу. До 9 класу вчителі та учні навчилися працювати з електронними версіями підручників.

Процес апробації нових освітніх стандартів став викликом для педагогічного колективу. На початковому етапі впровадження реформи у 5-х класах основною складністю для вчителів було розуміння механізмів оцінювання компетентностей та безпосереднє розроблення чітких критеріїв. Важливим внеском у розв'язання цієї проблеми став доробок учителя історії Труфанової О.І., яка розробила авторські критерії оцінювання для п'ятикласників. Її методичні рекомендації опубліковані в газеті «Майбуття».

У 8-му класі педагоги постали перед новим завданням: розроблення алгоритму виведення підсумкового бала на основі різних груп результатів. Для систематизації цієї роботи в гімназії було створено робочу групу, яка розробила інструкцію щодо оцінювання результатів навчання.

Значну увагу в закладі приділено розбудові відкритої системи оцінювання. Прагнемо зробити цей процес максимально зрозумілим для всіх учасників освітнього процесу. З цією метою вчителі створили персональні блоги, де у вільному доступі розміщені критерії оцінювання з кожного предмета.

Такий підхід не лише забезпечує прозорість освітнього процесу, а й сприяє формуванню відповідального ставлення учнів до навчання.

**Інформаційну довідку підготувала
Надія КІШАН,
заступниця директора.**

Команда пілоту

Старокостянтинівська загальноосвітня школа I-III ступенів №1

У цьому навчальному році в школі навчається 830 здобувачів освіти, які об'єднані у 30 дружніх класів. З них 242 малюків опановують ази науки в початковій школі, найбільша частка — 440 підлітків — формують свій світогляд у базовій школі (5-9 класи), а 148 юнаків та дівчат готуються до дорослого життя у старшій ланці (10-11 класи).

Цю велику дитячу громаду веде за собою потужний кадровий склад із 65 педагогічних працівників. Заклад є активним учасником всеукраїнських та міжнародних інноваційних проектів.

- Проект «Організаційні та науково-методичні умови створення STEM-центрів» - це інноваційний освітній проект всеукраїнського рівня, до пілотування якого школа долучилася ще у січні 2022 року. Саме в рамках цього проекту на базі кабінету інформатики було відкрито шкільний STEM-центр.

- Проект «Науково-методичне забезпечення STEM-освіти в закладах освіти» — це новий масштабний всеукраїнський проект, реалізація якого розрахована на період з вересня 2024 року по грудень 2027 року. Мета — розробка та апробація інтегрованих навчальних програм, розвиток професійної компетентності вчителів та створення сучасного освітнього середовища.

- Проект «Наука в дії» («Наука в класах»). Реалізується на виконання Меморандуму про співпрацю між престижним Смітсонівським інститутом (США) та Міністерством освіти і науки України. Проект спрямований на підвищення інтересу здобувачів освіти до практичної науково-дослідницької діяльності.

Саме тому заклад абсолютно свідомо та з підготовленим підґрунтям готується до наступного історичного кроку реформи — впровадження трирічної профільної старшої

школи. Із 2026/2027 н.р. ліцей формуватиме індивідуальні освітні траєкторії в межах двох ключових кластерів:

- STEM-кластера (з профілями поглибленого вивчення хімії та біології, фізики, інформатики);
- Мовно-літературного кластера (з поглибленим вивченням української мови і літератури).

Участь в пілотуванні нового ДСБСО

Персональний склад ради з експерименту:

- Валентина Сідлецька, директорка школи;
- Світлана Сиротюк, заступниця директора з навчальної роботи, координатор проекту;
- Наталія Луцюк, практичний психолог;
- Світлана Сукманюк, Ірина Прокіна, класні керівники пілотних класів;
- Світлана Каменюк, Людмила Нижник, Вікторія Кравчук, Наталія Моргулець, Світлана Слюсаренко, вчителі української мови та літератури;
- Ірина Присяжнюк, Юлія Могилевська, Лідія Кондратюк, вчителі англійської мови;
- Олена Бойко, Олександр Демчук, вчителі математики;
- Віта Покотиліюк, Ірина Прокіна, Світлана Поліщук, Віктор Кравчук, вчителі природничих дисциплін;
- Леонід Кондратов, Майя Валькова, Катерина Залевська, Людмила Цюпа, Тетяна Куновська, вчителі технологій та мистецтва;
- Антоніна Кирилюк, Тетяна Верьовка, Анатолій Холод, вчителі історії та громадянської освіти;
- Василь Онуфрійчук, Алла Дерман, Олена Соколовська — вчителі фізичної культури.

Пілот у цифрах

	Фактичні дані пілотного проєкту
Роки участі (базовий цикл)	Листопад 2021 р. – червень 2026 р. (повний цикл від 5-го до 9-го класу).
Кількість експериментальних класів	2 класи на паралелі (сьогодні це 9-А та 9-В класи).
Кількість залучених учнів	Близько 60 здобувачів освіти щорічно
Кількість педагогів-учасників	Понад 20 вчителів, об'єднаних у 7 профільних робочих груп за освітніми галузями.

Особливості навчального плану пілотних класів

Заклад освіти відмовився від роздробленого вивчення дисциплін на користь інтеграції предметів. Навчальний план пілотних класів перетворився на територію синергії, де зникли штучні межі між науками. «Родзинкою» такого об'єднання стало занурення у STEM-освіту — потужний міжгалузевий простір, де одночасно, в межах практичних проєктів різних рівнів, тісно переплітаються фізика, математика, інформатика та інженерні технології.

Впровадивши курси «Пізнаємо природу» та «Природничі науки», у 5-6 класах вдалося зняти бар'єри між біологією, географією та хімією. Також запровадилося вивчення інтегрованого курсу літератур (українська та зарубіжна літератури).

Підтримка учителів-учасників інноваційного проєкту

Наша школа вибудувала трирівневу систему підтримки та розвитку своєї команди.

— Шкільний рівень: функціонували предметні методичні спільноти та команди НУШ на паралелі за участю психолога, класного керівника та учителів-предметників.

— Обласний рівень: участь педагогів у професійних фахових спільнотах учасників всеукраїнського інноваційного проєкту; підготовка матеріалів та виступи перед колегами області (Віта Покотилук - діяльнісний підхід на уроках біології; Світлана Сиротюк – методичний посібник з оцінювання з інформатики).

— Всеукраїнський рівень. Вчителі пройшли навчання від європейських партнерів — програми підтримки освітніх реформ «Демократична школа» (за моделлю «перевернутого класу»), а також спиралися на розробки фінського проєкту «Навчаємось разом» та The LEGO Foundation.

Такий підхід сприяв швидкому включенню педагогів у процес, розширенню кола спілкування з колегами та обміну практиками, які працюють.

Моніторинг і моніторингові дослідження, в яких заклад освіти брав участь

Внутрішні моніторинги. Практичний психолог здійснювала безперервний моніторинг адаптації дітей до середньої школи.

Учні були учасниками загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти. Зокрема, у межах цього всеукраїнського дослідження учні пілотного 6-В класу

писали загальнодержавний моніторинг у 2023 році та у 8-В класі у 2025 році – з математики та української мови. Моніторингове дослідження було проведено на платформі «Всеукраїнська школа онлайн» (ВШО).

Досягнення та результати

Вчителі закладу успішно апробували викладання інтегрованих курсів, провели експертизу проєктів підручників (22 підручники для 8 класу, 20 – для 9 класу) й підготували практичні рекомендації для авторів щодо їх вдосконалення.

Педагоги впроваджують компетентісне навчання, діяльнісний підхід, формувальне оцінювання; особливого поширення набули такі інструменти, як «шкали Лайкерта», картки самооцінювання, «спінери ідей» та цифрові платформи (NZ. UA), покликані вимірювати не лише академічні знання, а й поступ, старанність та креативність кожної дитини.

Здобувачі освіти з пілотних класів є переможцями обласного етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад, учнівських конкурсів. Учні демонструють відкритість, допитливість, уміння справлятися з викликами та помилками.

Виклики та уроки пілотування

П'ять років пілотування стали справжнім випробуванням на міцність.

З якими труднощами ми зіткнулися?

— Відсутність своєчасного навчально-методичного забезпечення викладання навчальних предметів і курсів на початковому етапі пілотування.

— Нова система оцінювання.

— Освітні простори для викладання STEM та природничих курсів.

Як ми їх долали та які уроки засвоїли? Головним рятівним колом стала згуртованість команди, гнучкість в роботі. Неофіційним гаслом пілотної команди стало «Кожна проблема — це крок уперед!». Цей складний досвід загартував колектив і довів, що Старокостянтинівська школа №1 не просто формально виконує інструкції, а є потужним і самостійним центром реалізації освітньої реформи.

Щоденник пілотного проєкту НУШ Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1

**Інформаційну довідку підготувала
Світлана СИРОТЮК,
заступниця директора.**

Команда пілоту

Комунальний заклад загальної середньої освіти «Ліцей № 11 Хмельницької міської ради»

У ліцеї 2026 року навчається 733 учня у 23 класах. У закладі – 57 педагогічних працівників.

Участь в пілотуванні нового ДСБСО

Персональний склад ради з експерименту:

– Віктор Байдич, голова ради, директор;
– Наталія Осатюк, заступниця голови ради, заступниця директора з навчально-виховної роботи.

Члени ради:

– Світлана Стефанцева, практичний психолог;
– Вікторія Білоус, вчителька української мови та літератури;
– Ірина Хом'як, вчителька української мови та літератури;
– Олена Рожкова, вчителька зарубіжної літератури, класний керівник пілотного класу;
– Оксана Сініцька, вчителька англійської мови;
– Оксана Гладій, вчителька англійської мови;
– Лілія Старушок, вчителька математики;
– Альона Жуковська, вчителька фізики;
– Сергій Кремінський, вчитель історії;
– Ірина Мельницька, вчителька географії;
– Тетяна Чекіна, вчителька географії;
– Наталія Тихонюк, вчителька біології;
– Наталія Бородій, вчителька хімії;
– Марина Онопрійчук, вчителька інформатики;
– Сніжана Іванцова, вчителька інформатики;

– Валерій Гринчук, учитель мистецтва;
– Ірина Думна, вчителька технологій;
– Віталій Миринюк, учитель фізичної культури.

Пілот у цифрах

Роки	Кількість експериментальних класів	Кількість учнів	Кількість педагогів
2021-2026 н.р.	1	35	17

Особливості навчального плану пілотного класу

До навчального плану введені інтегровані курси «Україна і світ: вступ до історії України та громадянської освіти», «Мистецтво», «Здоров'я, безпека та добробут». Затребуваність цих курсів зумовлена переходом від накопичення сухих знань до формування ключових компетентностей та цілісної картини світу.

Курс «Україна і світ: вступ до історії України та громадянської освіти» припиняє практику вивчення історії України у відриві від світових процесів. В учнів формується розуміння того, що події в Україні завжди були частиною європейського чи світового руху. Вивчення курсу сприяє соціалізації, тобто навчання тому, як бути громадянином, розуміти свої права та принципи демократії.

Інтегрований курс «Мистецтво» допомагає опанувати «мову мистецтва» загалом розвиває креативність (soft skills), яка цінується вище за механічні навички.

В умовах стресу та війни курс «Здоров'я, безпека та добробут» стає фундаментом психологічного здоров'я та фізичної безпеки. Курс зорієнтований на успішну самореалізацію, вчить фінансової грамотності, підприємливості, екологічній поведінці та вмінню будувати стосунки в колективі.

Інтегровані курси економлять час на дублюванні тем у різних предметах і вчать здобувача освіти використовувати знання як інструмент для життя, а не просто для складання іспитів.

З огляду на те, що розвиток емоційного інтелекту – запорука успішного навчання, цілісне сприйняття навчального матеріалу відбувається тоді, коли учень не лише аналізує події, а й ставиться до них емоційно. У 5 пілотному класі з метою опанування учнями необхідних для життя соціальних та емоційних навичок було впроваджено курс за вибором (1 година) «Соціально-емоційне та етичне навчання».

Підтримка учителів-учасників інноваційного проєкту

Протягом першого року пілотування нового ДСБСО заступником директора з навчально-виховної роботи було проведено серію семінарів для учителів школи щодо вивчення інструментів формування оцінювання. В межах серії вебінарів від Фінського проєкту реформи української школи «Навчаємось разом» + проєкту ЄС і Команди підтримки реформ педагоги ознайомились з організацією проведення самооцінювання учнями своєї навчальної діяльності, поведінки, вміння ставити цілі та досягати результатів, створили авторські картки для самооцінювання.

Учителі української мови та інформатики пройшли курси на платформі EdPro «Робота з програмами MozaBook і MozaWeb», отримали безкоштовне інтерактивне програмне забезпечення MozaBook та MozaWeb, яке урізноманітнює інструментарій уроків за рахунок численних ілюстраційних, анімаційних і презентаційних можливостей та ділилися з колегами досвідом роботи.

Команда учителів долучилася до пілотування модельної програми з соціально-емоційного та етичного навчання. Учителька історії пройшла безкоштовний вступний онлайн-курс з СЕЕН від Університету Еморі «SEE 101».

Учителі англійської мови успішно виконали 60-годинну програму підвищення кваліфікації вчителів англійської мови пілотних закладів базової середньої освіти НУШ в рамках інноваційного освітнього проєкту Міністерства освіти і науки України та Британської Ради в Україні «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» та пройшли курси підвищення кваліфікації при Британській раді в Україні за напрямом «Професійний розвиток учителів середньої базової школи: естафета НУШ».

Педагоги щорічно проходили навчання за програмою підвищення кваліфікації для реалізації ДСБСО у другому циклі базової середньої освіти при ХОІППО ім. А. Назаренка.

Моніторинг і моніторингові дослідження, в яких заклад освіти брав участь

У жовтні 2021 року було проведено моніторинг мотиваційної сфери, інтелектуальних здібностей учнів пілотного 5-го класу за методикою «Проектні матриці Равена», здійснювалася оцінка рівня ситуативної тривожності на основі тесту Спілбергера-Ханіна, вивчався психологічний клімат у класному колективі за методиками «Соціометрія» Дж.Морено, «Дерево» та анкетною «Мій клас». За результатами дослідження вироблені рекомендації педагогам, практичному психологу та класному керівнику щодо роботи з колективом учнів. У 2024 році проведено внутрішній моніторинг сформованості наскрізних умінь учнів пілотного 7 класу, у 2025-му – моніторинг рівня навчальних досягнень учнів з усіх предметів навчального плану. У 2024-му (7 клас) та 2025 роках (8 клас) учні пілотного класу брали участь у загальнодержавному моніторинговому дослідженні якості освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану.

Досягнення та результати

У ході пілотування:

1) створена нова культура оцінювання: вдалося подолати стереотипи щодо оцінювання, змістити акценти з оцінки у балах на відстеження індивідуального прогресу дитини та підтримці її впевненості. Наші педагоги вивчили досвід фінських учителів з проведення самооцінювання учнями своєї навчальної діяльності, поведінки, вміння ставити цілі, досягати результатів та розробили власні форми для самооцінювання;

2) вдосконалено підходи до викладання: вчителі самостійно обирали методики, створювали навчальні програми та конструювали уроки, оволоділи цифровими інструментами, методиками інтегрованого навчання;

3) налагоджено партнерські стосунки між школою, учнями та батьками.

Про позитивні зрушення свідчать результати анкетування учнів пілотного класу 9-го класу, яке проводилося у 2026 році. 72% учнів оцінили рівень психологічного комфорту під час перебування у школі як високий. 17,5% зазначили, що їм дуже подобається перебувати у школі, 62,5 – подобається. На питання «Чи відчуваєш ти, що вчителі враховують та вислуховують твою думку під час навчання?» 62,1% відповіли «Часто», 17,5% – «Завжди». 69% учнів відповідально ставляться до навчання, усвідомлюють його важливість для подальшого життя і ствердили, що ліцей цю відповідальність розвиває.

Досвід роботи команди педагогів з пілотування Державного стандарту базової середньої освіти презентований міській громаді на ТРК «Місто» у новинах 15.11.2021 року та у передачі «Влада і громада» 25.11.2021 року. Директор ліцею Байдич В.Г. 22.12.2021 року виступив на засіданні круглого столу «Нова українська школа: перші кроки другого етапу», організованого ХОІППО. Заступниця директора з навчально-виховної роботи Осатюк Н.А. провела тренінг із заступниками директорів Хмельницької територіальної громади «НУШ: переваження». Всі учителі-учасники пілотування ділилися досвідом на педагогічних марафонах, круглих столах, семінарах, організованих ХОІППО ім. А. Назаренка та Центром професійного розвитку педагогічних працівників м.Хмельницького, вебінарах всеукраїнського рівня. 31 жовтня 2025 року на базі ліцею проведено обласний семінар за темою «Формування культури підтримувального середовища як умови для особистісного

зростання та збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу», на якому педагоги ліцею представили родзинки досвіду роботи в освітньому проєкті з упровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти.

Виклики та уроки пілотування

Пілотування нового Державного стандарту базової середньої освіти супроводжувалося низкою організаційних, методичних та ресурсних викликів. Основні труднощі, з якими стикалися вчителі:

1) відсутність або затримка навчальних матеріалів: підручники та посібники часто отримували із затримкою або лише в електронному вигляді, що вимагало додаткових витрат часу та коштів на їх роздрукування;

2) брак нормативної бази: на початкових етапах не вистачало чітких інструктивно-методичних рекомендацій щодо викладання окремих предметів та правил заповнення класних журналів у новому форматі;

3) перевантаженість: необхідність самостійно створювати навчальні програми, шукати аудіо- та відеоматеріали, розробляти власні дидактичні матеріали, контрольні роботи за групами результатів значно збільшувала робоче навантаження. Крім того, додаткових зусиль та часу потребувала участь в апробації підручників (аналіз матеріалів, розміщених у підручниках, комунікація з авторами, створення висновків);

4) зміна професійної ролі: перехід від ролі єдиного джерела знань вимагав від педагогів значних зусиль для адаптації власних та освоєння нових методів викладання;

5) складність нової системи оцінювання: педагоги відчували гостру потребу в роз'ясненні критеріїв та методик оцінювання, які відповідають вимогам Державного стандарту, оскільки традиційні підходи не завжди корелювали з новими компетентнісними вимогами. Перехід від контролю знань до підтримки навчання став одним із найбільших викликів, зокрема у наданні якісного зворотного зв'язку, використанні методів самооцінювання та взаємооцінювання. Особливо відчувалися труднощі з оцінюванням груп результатів.

Цифрові освітні ресурси в контексті реалізації концепції НУШ у пілотному класі

Вкладка «НУШ» на офіційному сайті КЗЗСО «Ліцей №11 Хмельницької міської ради»

Авторський сайт з матеріалами для пілотного класу НУШ Авсієвича Р.Л., вчителя інформатики

STEM-кейс для пілотного класу НУШ Авсієвича Р.Л., вчителя інформатики

**Інформаційну довідку підготувала
Наталія ОСАТЮК,
заступниця директора.**

Команда пілоту

Кам'янець-Подільський ліцей №3

У ліцеї навчається 949 учнів/учениць у 36 класах (з них 4 класи з вечірньою формою навчання). Освітній процес забезпечують 98 педагогічних працівники.

В закладі навчається 61 дитина з особливими освітніми потребами 2-4 рівнів підтримки (2 рівень підтримки-21; 3 рівень підтримки-27; 4 рівень підтримки-13).

Участь в пілотуванні нового ДСБСО

Персональний склад ради з експерименту:

- Токар Оксана Володимирівна – директорка закладу освіти
- Іваненко Наталія Олексіївна – заступниця директора, координатор проєкту
- Варламова Жанна Степанівна – керівник професійної спільноти учителів суспільно-гуманітарної галузі;
- Лісова Галина Йосипівна – керівник професійної спільноти учителів природничо-математичної галузі;
- Орлянська Ірина Миколаївна – керівник професійної спільноти учителів художньо-естетичного циклу та здорового способу життя.

Пілот у цифрах

Кількість експериментальних класів, залучених до експерименту – 2.

Кількість педагогічних працівників, залучених до експерименту – 23.

Особливості навчального плану пілотних класів

Виклик сьогодення - дослідження, пошук, пізнання нового, підготовка здобувачів освіти до технологічних викликів майбутнього, здатність бути творцем, а не споживачем обумовили впровадження міжгалузевого інтегрованого курсу STEM у 5-9 класах.

Підтримка учителів-учасників інноваційного проєкту

Всеукраїнський рівень: регулярні онлайн-зустрічі з експертами, які ділились практичним кейсами; участь у програмах підвищення кваліфікації.

Обласний рівень: очні зустрічі для представлення досвіду роботи пілотних закладів з подальшим їх обговоренням за підтримки обласного інституту післядипломної освіти; участь учителів-учасників пілотного проєкту в дистанційних зустрічах.

Шкільний рівень: командна робота на паралелі, консультування, обмін практиками; тренінги зі стресостійкості, з подолання освітніх втрат, з адаптації до змін; взаємовідвідування навчальних занять, співучителювання.

Моніторинг і моніторингові дослідження, в яких заклад освіти брав участь

Щорічно заклад попадає у вибірку моніторингів та діагностування всеукраїнського рівня навченості учнівства.

Досягнення та результати

Результатом участі в проєкті є формування команди педагогів, здатних долати сучасні виклики: вчителями опановано технології та методики компетентнісного навчання, цифрові інструменти, сформовано навички розроблення компетентнісно орієнтованих завдань і робіт для оцінювання за групами результатів. У ліцеї працює STEM – лабораторія, яка стала осередком творчості учнівства.

Вагомим результатом є учнівські досягнення:

- міжнародна олімпіада креативності Destination imagination. Диплом I ступеня. Команда «Гострі кути» здобула право представляти Україну на міжнародному рівні в США;
- міжнародні змагання з робототехніки на основі LEGO first lego league;
- міжнародний фестиваль технологій, винахідництва та креативності Maker faire, 2024;
- щорічна участь в інженерному тижні 2023, 2024, 2025;
- переможець грантової програми Фонду освітніх інноваційних рішень, підписання меморандуму про співп-

рацю та отримання наборів LEGO загальною вартістю 87 тис. грн;

– член ГО «Створено в Кам'янці», що є членом асоціації мейкерів України;

– учасники волонтерської програми Superhuman (збір коштів на протезування військових) та Армія друку (друк запчастин на 3д принтері для ЗСУ);

– участь учнів закладу в технологічному таборі у парку «Кристал» (березень 2025р) (презентація інтерактивної карти повітряних тривог України). Технологія використання мікроконтролерів та світлодіодної індикації для візуалізації небезпеки в реальному часі через API-запити;

– участь у фінальній конференції «Мости майбутнього» (вересень 2025 р). Презентація проєкту Lumio — багатофункціонального гаджета-помічника. Команда створила портативний пристрій, який поєднує сонячну зарядку та павербанк, GPS-трекер, компас та крокомір, датчики моніторингу довкілля.

Виклики та уроки пілотування

Серед основних викликів — робота без належного навчально-методичного забезпечення (підручників, посібників тощо). Проте завдяки педагогічній майстерності колег освітній процес не зупинявся, а всі поставлені завдання були виконані. Адже найбільшою цінністю для нас є дитина: її розвиток, навчальний поступ, формування індивідуальної траєкторії, відчуття успіху та радості. Заради цього і працюємо.

**Інформаційну довідку підготувала
Наталія ІВАНЕНКО,
заступниця директора.**

Комунальний заклад загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради»

Навчальний заклад засновано 1990 року як перший у Хмельницькій області освітній заклад III ступеня для здібних та обдарованих дітей з педагогічним нахилом. У 1994 році рішенням міськвиконкому її було реорганізовано у класичну гімназію – середній загальноосвітній заклад II-III ступенів для здібних та обдарованих дітей. У 2007 році, розглянувши пропозицію виконавчого комітету, міська рада ухвалила рішення присвоїти гімназії ім'я Володимира Красицького – ініціатора створення закладу. У 2023 році гімназію було реорганізовано в Комунальний заклад загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради».

Сьогодні ліцейна спільнота – це творче, креативне об'єднання однодумців – педагогів, учнів, батьків, яке успішно реалізує мрії та прагнення кожного.

У ліцеї – 23 класи. Освітній процес забезпечують 54 педагоги, з яких 40 мають вищу кваліфікаційну категорію, 11 – звання старший учитель, 26 – учитель-методист, 4 педагоги мають науковий ступінь, 11 учителів нагороджено знаком «Відмінник освіти України», 5 – нагрудним знаком «Василь Сухомлинський» (Ратушняк С.П., Лисак Л.Ф., Кундельська Н.Д., Софійчук Г.К., Міль М.С.), 1 Заслужений вчитель України (Івасюнько М.Ю.). Наші вчителі – креативні, ініціативні, невгамовні: навчаються самі та навчають інших в місті, області, Україні (тренінги, вебінари, Edcamp, лауреати та переможці Global Teacher Prize Ukraine); пишуть підручники, посібники, навчальні програми; беруть участь у конкурсах (міжнародних) і проектах.

Ліцей №1 бере участь у проектах Всеукраїнського рівня:

- Інноваційний освітній проект всеукраїнського рівня за темою «Розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (з 2021 року).

- Інноваційний освітній проект за темою «Організаційні та науково-методичні умови створення STEM-центрів» (наказ від 12.08.2022 р. № 741 зі змінами від 31.01.2023 № 103).

- Міжнародний інноваційний освітній проект з впровадження мікрозелені «Розумний город» за підтримки Посольства Королівства Нідерландів в Україні.

Святослав Ратушняк був експертом у робочих групах Міністерства освіти і науки України для напрацювання дорожньої мапи управлінської реформи ЗЗСО (подяка Міністерства освіти і науки України, 2023 рік). Ільїнська Т.В., Князюк І.В. у 2023 році стали експертами з оцінювання професійних компетентностей вчителів української мови

та літератури, які реалізують Державний стандарт базової середньої освіти на першому циклі у 2023 році. Ратушняк О.Г., Надобко О.Г. – експерти з оцінювання професійних компетентностей вчителів математики, які реалізують Державний стандарт базової середньої освіти. Ратушняк С.П. і Князюк І.В. є експертами для проведення інституційного аудиту закладів середньої освіти. Учителька математики Катерина БЛІНОВА успішно пройшла сертифікацію у 2024 році.

Для забезпечення якісного навчання учнів в умовах Концепції Нової української школи, набуття практичних навичок, за рахунок державної та міської субвенції для ліцеїстів придбано сучасне обладнання для кабінетів фізики, біології та хімії. До складу кабінетів входять: мультимедійні інтерактивні панелі з вбудованим ПК, цифрові документ-камери, багатофункціональні пристрої, цифровий вимірювальний комп'ютерний комплекс, цифрові та біологічні мікроскопи, набір для складання об'ємних моделей молекул та інші різноманітні демонстраційні прилади. 17 жовтня 2024 року представник Prestigio Solutions в Україні Денис Онікієнко провів майстерку для вчителів ліцею щодо можливостей використання інтерактивної панелі Prestigio Multiboard та mozaBook.

Для забезпечення якісного навчання учнів в умовах НУШ, набуття практичних навичок запроваджено вивчення нового інтегрованого курсу «Робототехніка» на основі micro:bit.

Забезпечено доступ до широкосмугового підключення зі швидкістю передавання даних 500 Мбіт/с. Саме така швидкість уможливорює якісну роботу з відео, аудіо, графікою, реалізацію інтерактивних технологій навчання. Споруджено спортивний майданчик для гри в петанк – один з нових модулів, які можуть використовуватись на уроках фізичної культури.

Участь в пілотуванні нового ДСБСО

Персональний склад ради з експерименту.

Формування команди однодумців, вивчення нормативної бази, вибір модельних програм, обговорення критеріїв оцінювання НУШ, участь у тренінгах, навчаннях, зустрічі із батьками – усе це здійснила проектна група «Нова українська школа», робота якої спрямована на реалізацію таких завдань:

- вивчення залученості в освітній процес батьків учнів пілотного класу;

- з'ясування характеру співпраці в команді учасників експерименту, налагодження партнерської взаємодії;

– запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків;
– створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, учителів і батьків.

Команда пілоту:

– Українська мова –	Володимир Корнійчук
– Англійська мова –	Леся Федорчук
	Валентина Ярош
– Українська література –	Світлана Заремба
– Зарубіжна література –	Людмила Лисак
– Історія України –	Оксана Антонова
– Всесвітня історія –	Оксана Антонова
– Музичне мистецтво –	Ірина Тукало
– Образотворче мистецтво –	Оксана Блінова
– Математика –	Олена Полякова
– Біологія –	Сергій Ільїнський
– Географія –	Людмила Мельницька
– Фізика –	Олена Марущак
– Хімія –	Наталія Олійник
– Технології –	Ірина Баськова
– Інформатика –	Віктор Фелонюк
	Оксана Левчук
– Здоров'я, безпека та добробут –	Оксана Сивак
– Фізична культура –	Ірина Тукало
– Робототехніка –	Лариса Українець
	Костянтин Горященко

Підтримка учителів-учасників інноваційного проєкту

Усі вчителі навчального закладу пройшли курси підготовки педагогічних працівників для роботи в умовах НУШ на сайті Prometheus (за програмою «Нова українська школа перехід на наступний рівень» (30 годин), а також запропоновані додаткові курси: «Стартуємо до успішної школи» (30 годин), «Успішне вчителювання – прості рецепти на щодень» (30 годин), «Школа та громада для дитини» (18 годин)), на сайті студії онлайн-освіти EdEra «Оцінювання без знецінювання». Учителі кафедри української мови (Кундельська Н.Д., Коржук І.В., Корнійчук В.А., Князюк І.В., Ільїнська Т.В., Собко О.П., Заремба С.П.) пройшли навчання в Інституті педагогіки НАПН України за ліцензованою програмою підвищення кваліфікації для вчителів НУШ.

Рудніченко І.А. розробила модульну програму вивчення фізики англійською мовою на позакласних факультативах у пілотному класі НУШ: «Організація позакласної роботи з фізики англійською мовою на засадах Нової української школи».

Ільїнський С.В. брав участь у розробці видання «Пізнаємо природу» підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Підручник рекомендований до використання у загальноосвітніх навчальних закладах (Наказ МОН України від 08.02.2022 № 140), брав участь у конкурсному відборі підручників для 5 класу у 2022 році, є автором проєктних завдань у 2-6 розділах видань навчально-методичного комплексу «Пізнаємо природу. 5 клас».

Федорчук Л.Ю. і Князюк І.В. щорічно брали участь у науково-практичному семінарі «Компетентнісний вимір шкільної освіти в умовах НУШ» (на базі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії).

Учителі ліцею щорічно були спікерами «Марафону педагогічних ідей» від КУ ХМР «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» та спікерами обласного марафону «Стартує НУШ в основній школі». Учителі Є.Голінко, О.Надобко пройшли навчання від ГС «Освіторія» і отримали сертифікати, що надали їм право на реалізацію тренінгів у рамках Нової української школи за темами «Інструменти і сучасні підходи НУШ» та «Оцінювання НУШ».

Учителі пілотного класу постійно тримали зв'язок з авторами (авторськими колективами) програм, підручників, видавництвами. За потреби надавали власні пропозиції, рекомендації з метою удосконалення змісту навчального матеріалу, вправ, завдань тощо.

На базі закладу відбулася низка методичних заходів з питань підвищення кваліфікації вчителів, на яких обговорювались питання організації освітнього процесу в пілотному класі НУШ, зокрема, використання методик і технологій навчання, особливостей здійснення оцінювання навчальних досягнень та наскрізних умінь здобувачів освіти, розроблення навчальних програм з предметів/інтегрованих курсів, складання календарно-тематичних планів, обліку результатів поточного, тематичного, семестрового та річного оцінювання, оцінювання груп результатів навчання у класних журналах, створення комфортного мотиваційного розвивального освітнього середовища відповідно до вимог НУШ.

Моніторинг і моніторингові дослідження, в яких заклад освіти брав участь

Оцінювання освітньої діяльності здійснюється за допомогою моніторингу (внутрішнього та зовнішнього) й інституційного аудиту:

– щорічна участь у загальнодержавному моніторингу якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану – учні пілотного класу НУШ;

– участь в основному етапі Міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022;

– участь у загальнодержавному моніторингу якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану 2024 рік;

– моніторинг інфомедійної грамотності на уроках мистецтва та української мови та літератури (травень 2024).

З 04 по 15 грудня 2023 року наш ліцей став базовим у Хмельницькій області для апробації самооцінювання освітніх та управлінських процесів закладів загальної середньої освіти за напрямками «Система оцінювання здобувачів освіти», «Педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти» з використанням IAC EvaluEd (Державна служба якості освіти у Хмельницькій області).

Досягнення та результати

Професійні досягнення педагогічного колективу.

Підвищення кваліфікації та сертифікація: Усі вчителі ліцею пройшли навчання за всіма темами типової програми підвищення кваліфікації. Педагоги ліцею активно

виступають спікерами на обласних та міських заходах. Педагоги опанували систему формувального та підсумкового оцінювання, а також облік результатів за групами досягнень в електронних журналах.

Створено комфортне мотиваційне та розвивальне освітнє середовище, що відповідає вимогам НУШ.

Результатом пілотування стало загалом позитивне оцінювання перебігу реформи всіма учасниками процесу, попри виклики, пов'язані з війною та нестачею друкованих посібників.

Виклики та уроки пілотування

Виклики:

- новизна змісту, методик, форм оцінювання, які апробуються в межах пілотування НУШ;
- деякі проекти модельних навчальних програм НУШ отримали гриф після початку навчального року, тому вчителі фізично не могли їх обрати;
- перенасиченість програми з української літератури занадто великою кількістю текстів; недостатнє матеріально-технічне та методичне забезпечення;
- перевантаженість програми теоретичним матеріалом;
- неузгодженість між собою окремих програм і дублювання тем у них;
- відсутність якісного діагностичного інструментарію для проведення підсумкового оцінювання, які б забезпечували оцінювання результатів навчання за всіма групами результатів, визначеними в освітніх галузях у Державному стандарті й відсутність чітких критеріїв оцінювання результатів навчання.
- несприйняття батьками новацій, пов'язаних з оцінюванням результатів навчання їхніх дітей.

Пропоновані шляхи розв'язання проблем:

- перегляд навчальних програм задля зменшення кількості творів (українська література), РЕАЛЬНЕ розвантаження навчальних програм;

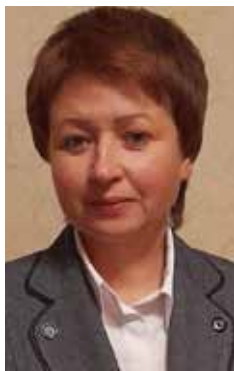
- тема оцінювання учнів потребує додаткового опрацювання в межах курсів підвищення кваліфікації та методичної підтримки вчителів.

Ідеї щодо покращення роботи:

- додаткова підтримка учителів, особливо від авторських колективів;
- вчасне забезпечення навчальними матеріалами, які пілотуються, зокрема друкованими;
- посилення методичної підтримки з боку організаторів пілоту;
- розв'язання питання щодо належного фінансування шкіл для участі в пілоті.

**Інформаційну довідку підготувала
Ірина КНЯЗЮК,
заступниця директора.**

Оксана КОШКА,
завідувачка НМЦ професійного розвитку педагогічних та керівних
працівників установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти
ХОІППО ім.А.Назаренка

Трансформація базової освіти: від стратегічного задуму до практичної реалізації

Концепція Нової української школи (НУШ, 2016 р.) свого часу стала не просто дорожньою картою реформ, а фундаментальним запитом суспільства на модернізацію управлінської діяльності та освітнього процесу. Її реалізація супроводжується значними викликами й інколи суперечливими результатами. Нині реформування відбувається на рівні базової середньої освіти.

Цей процес розпочався у 2021/2022 н.р. як інноваційний проєкт всеукраїнського рівня, що мав на меті розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення для реалізації нового Державного стандарту базової середньої освіти, а з 2022/2023 н.р. – відбулося масове впровадження нового Держстандарту в 5 класах закладів загальної середньої освіти.

Головною метою цього етапу стало створення цілісного освітнього середовища, що базується на наступності між початковою та основною школою, дитиноцентризмі та реальному компетентнісному підході, де знання є не самоціллю, а інструментом для життя.

Перехід до основної школи став логічним продовженням пілотування Державного стандарту початкової освіти, яке успішно завершилося у 2020/2021 н.р. на базі чотирьох закладів освіти Хмельниччини: Славутського НВК «Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів, ліцей «Успіх» (директор Зайонц І.М.); Старокостянтинівської ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 (директор Сідлецька В.В.); Кам'янець-Подільського НВК №3 (директор Токар О.В.); Хмельницької спеціалізованої школи І ступеня №30 (директор Мудра І.І.).

З 2021/2022 н.р. учасниками інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» стали три вищезгадані заклади загальної середньої освіти та Хмельницька гімназія № 1 імені Володимира Крasiцького (директор Ратушняк С.П.) і гімназія № 2 м. Хмельницького (директор Байдиш В.Г.). Пілотування здійснювалось у 8 класах за участю 224 учнів.

Таким чином, пілотування базової школи для трьох закладів освіти розпочалося не «з нуля», а на вже сформований досвід початкової ланки, що дозволило забезпечити часткову наступність підходів, але водночас виявило нові виклики, пов'язані зі зміною освітнього середовища, змісту навчання та ролей учасників освітнього процесу.

Координаційна рада реалізації всеукраїнського експериментального проєкту забезпечувала заклади освіти навчально-методичними матеріалами для роботи, здійснювала науково-методичний супровід роботи вчителів-предметників, моніторинг упровадження навчально-методичного забезпечення і рівня успішності здобувачів освіти.

Водночас ефективність впровадження значною мірою залежала не лише від організаційних рішень, а й від якості методичного супроводу та професійної взаємодії педагогів.

Фундаментальним завданням Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка була методична підтримка професійного розвитку учасників пілоту. Діяльність інституту була зосереджена на: професійному розвитку педагогів: підготовка вчителів до роботи в умовах нового Держстандарту; створенні комунікаційного середовища: формування майданчиків для обміну кращими практиками між закладами освіти та педагогами.

Координацію проєкту на регіональному рівні здійснювали ректор інституту Очеретянка В.І. та перший проректор Гіджеліцький І.К. разом із командою методистів-координаторів за освітніми галузями, яка не була сталою упродовж 5-річного періоду:

- мовно-літературна освітня галузь (українська мова та література, зарубіжна література) (координатори у різний час: Мандзюк С.А., Каліночкіна Ю.М., Скорохід М.Є., Кучерук І.А.);
- мовно-літературна освітня галузь (іншомовна освіта) – Мороз Т.В., Луценко Л.П.;
- математична – Гринчук Л.В.;
- природнича – Мирна Л.А., у другому циклі доєдналися Думанська Г.В., Галкін Д.В. (географія), Буймістер Л.В. (хімія), Яцишена А.С., Ребрина В.А., Репей В.І. (фізика);
- історична та громадянська освітня галузь – Кенц Г.І.;
- мистецька – Махмутова А.Є.;
- технологічна – Павич Н.М.;
- інформатична – Сологуб О.С. (перший цикл навчання), Наконечна Н.А. (другий цикл навчання);
- соціальна і здоров'язбережувальна – Гіджеліцька Т.В.;
- фізична культура – Шнира О.О., Шарпета В.Л.

22 грудня 2021 р. Хмельницьким ОІППО проведено першу зустріч учасників пілоту в новому складі під керівництвом ректора інституту Очеретянка В.І.; модерувала зустріч Кошка О.А., завідувачка НМЦ ХОІППО. Учасники круглого столу – керівники закладів освіти – учасників

інноваційного проекту, обласні координатори, керівники структурних підрозділів з питань освіти (Мельник С.В. - начальник управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради, Кшановська О.В. - в.о. директора департаменту освіти і науки Хмельницької міської ради, Вісик Т.А. - заступник начальника управління освіти виконавчого комітету Славутської міської ради, Лавренюк О.М. - заступник начальника управління освіти виконавчого комітету Старокостянтинівської міської ради) та координаторка впровадження нового Держстандарту початкової освіти Галас А.В., перший проректор інституту Гіджеліцький І.К. обговорили питання наступності пілоту, перші виклики і позитивні практики за підсумками роботи у першому семестрі 2021/2022 н.р.

Ключові висновки дискусії: необхідність чіткої наступності між ланками освіти, різнобічне використання досягнень початкової школи на етапі переходу; моніторинговий супровід освітнього процесу; підготовка педагогічних кадрів; осучаснення освітнього середовища як базової умови НУШ.

Проведена зустріч засвідчила, що умовами успішності реформи є не лише нормативні зміни, а й формування спільного бачення серед усіх учасників процесу — управлінців, педагогів, методистів.

З метою налагодження співпраці та комунікації обласними координаторами були створені віртуальні простори для спілкування вчителів-предметників за допомогою застосунків гугл-класу, професійних спільнот у вайбері тощо.

Ці інструменти стали не лише засобами обміну інформацією, а й платформами для професійного зростання, взаємопідтримки та горизонтального навчання педагогів.

Системний аналіз упровадження реформи проходив через низку знакових заходів, що об'єднали теоретиків та практиків області.

Методичний івент «Реалізація Держстандарту в адаптаційному циклі» (червень 2024 р.) став майданчиком для презентації конкретних кейсів. Захід об'єднав понад сотню спікерів, з-поміж яких були керівники та педагоги пілотних закладів освіти.

Серія семінарів, проведених у 2025-2026 роках, дозволила узагальнити практичні напрацювання пілотних закладів:

– Комунальний заклад загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Красицького» Хмельницької міської ради (лютий 2025): колектив під керівництвом директора С.П. Ратушняка розкрив управлінські підходи до формування освітньої програми, оцінювання результатів навчання здобувачів освіти; присутні ознайомились з підходами до організації освітнього процесу (проведено презентації творчих лабораторій учителів), ресурсною базою закладу освіти.

– Педагогічний колектив Старокостянтинівської ЗОШ I-III ступенів №1 (травень 2025 р.) поділився практиками роботи в умовах пілотування. Директорка закладу Сідлецька В.В. акцентувала увагу на організаційно-методичних та управлінських аспектах роз-

будови якості освіти: зміцненню матеріально-технічної бази, розбудові освітнього середовища, налагодженню міжнародних зв'язків, участі школи в різних проектах всеукраїнського рівня. Заступник директора з навчальної роботи Сиротюк С.Б. поділилася напрацюваннями щодо організації освітнього процесу в пілотних класах та цифрових рішень в управлінській діяльності (електронні журнали, програма для складання розкладу, Єдина атестаційна система, самооцінювання за допомогою EvaluEb тощо). Учасники семінару долучились до обговорення методичних і освітніх кейсів, запропонованих педагогами закладу освіти в рамках трьох тематичних майстерок.

– Семінар на базі Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради» у жовтні 2025 р. був присвячений культурі підтримувального середовища як умові для особистісного зростання та збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу. Директор В.Г. Байдиш та педагоги закладу презентували концепцію підтримувального середовища та збереження ментального здоров'я. Заступники директора Троцюк Т.А. і Осатюк Н.А. акцентували увагу на особливостях організації освітнього процесу та інструментах підтримки його учасників. Робота на шести галузевих локаціях дозволила учасникам семінару побачити практичне застосування STEM-підходу у всіх освітніх галузях, роботу арт-лабораторії.

– Колектив Кам'янець-Подільського ліцею №3 (квітень 2026) під керівництвом директорки О. В. Токар презентував модель сучасного освітнього середовища через призму синергії варіативності та STEM-технологій. Управлінська команда представили модель інклюзивного простору (І. Шаповалова) та досвід координації STEM-середовища як інструменту розвитку soft skills (Н. Іваненко). Практичний блок продемонстрував високий рівень професійної майстерності педагогів: від дослідження емоційного інтелекту на уроках літератури до воркшопів із 3D-друку та створення наукового кіно.

– Обласний семінар-практикум «Новації в освітньому процесі НУШ: дієві практики» (Славутська гімназія «Успіх») підбив підсумок п'ятирічного циклу пілотування. Директорка І.М. Зайонц акцентувала увагу на ролі НУШ як інструменту формування ключових компетентностей, а класний керівник Олена Чапайло представила унікальний аналіз динаміки розвитку учнів пілотного 9-А класу за період участі в експериментальному проєкті. Педагогічні кейси закладу — «Місто як підручник», методика інтегрованих уроків природничої галузі та сучасні рішення у математичній галузі — засвідчили перехід від нормативного виконання вимог до творчої педагогіки.

За результатами пілотування можна виокремити низку позитивних практик, що мають потенціал для масштабування:

- розвиток професійних спільнот педагогів;
- запровадження цифрових управлінських рішень;
- формування підтримувального освітнього середовища;

- інтеграція STEM та міжгалузевих підходів;
- посилення управлінської автономії закладів освіти.

Безумовно, участь у пілотному проєкті була викликом для шкільних колективів. П'ятирічний термін пілотування дозволив виокремити низку проблемних зон:

- нерівномірний рівень готовності педагогів до роботи в умовах компетентнісного підходу;
- перевантаження вчителів через поєднання традиційних і нових вимог;
- недостатній рівень навчально-методичного забезпечення на окремих етапах упровадження;
- складність оцінювання компетентностей та відсутність усталених практик;
- проблеми наступності між початковою та базовою школою (особливо у підходах до оцінювання та організації навчання).

Ключовими факторами успіху реформи, на думку пілотних команд, є:

- синергія шкільних команд;
- ресурсне забезпечення;
- безперервний професійний розвиток педагогів;
- партнерська взаємодія учасників освітнього процесу;
- педагогічна свобода педпрацівників як умова творчого впровадження змін.

Отже, пілотування Державного стандарту базової середньої освіти на Хмельниччині стало важливим етапом не лише апробації змісту освіти, а й формування нової управлінської та педагогічної культури. Отримані результати, виявлені проблеми та напрацьовані практики ставали підґрунтям для більш системного та усвідомленого впровадження реформи в умовах масового переходу закладів освіти до стандартів НУШ.

**Комунальний заклад загальної середньої освіти
«Ліцей №1 імені Володимира Крasiцького
Хмельницької міської ради»
Лютий 2025 р.**

**Комунальний заклад загальної середньої освіти
«Ліцей №1 імені Володимира Крasiцького
Хмельницької міської ради»
Лютий 2025 р.**

**Комунальний заклад загальної середньої освіти «Ліцей №11
Хмельницької міської ради»
Жовтень 2025 р.**

**Комунальний заклад загальної середньої освіти «Ліцей №11
Хмельницької міської ради»
Жовтень 2025 р.**

**Славутська гімназія «Успіх»
Квітень 2026 р.**

**Славутська гімназія «Успіх»
Квітень 2026 р.**

**Старокостянтинівська загальноосвітня школа I-III ступенів №1
Травень 2025 р.**

*Кам'янець-Подільський ліцей №3
Квітень 2026 р.*

Інна КУЧЕРУК,
методистка НМЦ
професійного розвитку
педагогічних і керівних
працівників установ
і закладів дошкільної
та загальної середньої
освіти ХОІППО
ім.А.Назаренка

*мовно-літературна
освітня галузь
(українська філологія)*

Трансформація мовно-літературної освіти Хмельниччини: досвід пілотування НУШ

Протягом 2021-2026 н.р. учителі-філологи Хмельниччини стали активними суб'єктами впровадження освітніх інновацій у контексті реалізації Державного стандарту базової середньої освіти. Методичний супровід забезпечується через професійні спільноти, зокрема вайбер-групу «Пілоты НУШ», що слугує платформою для фахової взаємодії та розв'язання актуальних педагогічних проблем. Ця підтримка реалізується також через вебінари, консультації та розроблення інструктивно-методичних матеріалів. У межах цієї роботи діє «Професійний діалог» — майданчик для обговорення підручників нового покоління.

Суттєвим аспектом є створення фасилітативного середовища та адаптація програм до умов конкретних закладів освіти, що сприяє формуванню індивідуалізованих освітніх траєкторій. Так, Старокостянтинівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №1 обрала модельну навчальну програму «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» в адаптаційному та базовому циклах.

5 червня 2024 року відбувся науково-методичний захід, присвячений системному аналізу практичних аспектів реалізації концепції «Нова українська школа». У роботі івенту взяли участь педагоги-апробатори, які презентували результати своєї діяльності:

1. Участь педагогів мовно-літературної галузі в заходах ЦПРПП (Лівіцька С.В., консультант ЦПРПП Кам'янець-Подільської міської ради);

2. НУШ – пілот. Успіхи. Проблеми. Новації (Покорна О.Г., Варламова Ж.С., вчителі Кам'янець-Подільського ліцею №3 Кам'янець-Подільської міської ради);

3. Види мовленнєвої діяльності на уроках зарубіжної літератури у пілотних класах НУШ (Бец А.А., вчитель Кам'янець-Подільського ліцею №3 Кам'янець-Подільської міської ради);

4. Види та техніки формуального оцінювання на уроках української мови (Слюсаренко С.О., вчитель Старокостянтинівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №1 Старокостянтинівської міської ради);

5. Сучасний урок української мови та літератури в умовах компетентнісної освіти (Стрельчук Н.В., вчитель Славутської гімназії «Успіх» Славутської міської ради);

6. Розвиток комунікативних здібностей і творчого мислення учнів НУШ у контексті вивчення української мови (Федорчук Л.Ю., вчитель комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради»);

7. НУШ пілот українська література: переваги, труднощі, враження, перспективи (Заремба С.П., вчитель комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради»);

8. Навчання української мови в контексті пріоритетних компетентностей НУШ: практичний аспект (Білоус В.В., Хом'як І.Я., вчителі комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради»).

Показники успішності методичної взаємодії виявилася у якісній трансформації ролі вчителя: від ретранслятора знань до модератора освітнього процесу. У практиці пілотників утвердилося системне застосування формуального оцінювання та діяльнісного підходу, що дозволило персоналізувати навчальні траєкторії учнів. Педагоги успішно опанували інструментарій для розвитку критичного мислення, інтегруючи у навчання ігрові методики та технології штучного інтелекту.

У межах проєкту з пілотування НУШ педагоги пройшли курси підвищення кваліфікації, за результатами яких було видано 50 сертифікатів.

*Ірина ХОМ'ЯК,
Вікторія БІЛОУС,
учительки української мови та літератури
ліцею №11 м.Хмельницького*

*мовно-літературна
освітня галузь
(українська філологія)*

Методичні «родзинки» сучасного уроку української мови та літератури в контексті Нової української школи

Сучасна українська освіта переживає період глибоких трансформацій. Концепція Нової української школи (НУШ) передбачає не лише оновлення навчальних програм і підручників, а й переосмислення самого змісту та мети навчання. Якщо раніше основний акцент робився на засвоєнні правил і теоретичних знань, то сьогодні пріоритетом стає формування компетентностей — уміння мислити, комунікувати, співпрацювати і творчо застосовувати знання у життєвих ситуаціях.

Українська мова і література відіграють особливу роль у цьому процесі, адже вони формують національну ідентичність, культурну пам'ять та світогляд учнів.

Отже, одним із ключових завдань сучасного вчителя є створення такого освітнього середовища, у якому мова й література перестають бути лише навчальними предметами, а стають живим інструментом пізнання світу і самого себе.

Компетентнісний підхід як основа навчання

Нова українська школа орієнтується на компетентнісний підхід до освіти. Це означає, що в центрі освітнього процесу перебуває учень як активний учасник навчання, а також учителі та батьки, які взаємодіють задля досягнення спільних освітніх цілей.

Мета такого навчання — виховання інноватора й відповідального громадянина, здатного діяти в умовах сучасного суспільства. Важливими складниками цього процесу є педагогіка партнерства, діяльнісний підхід, створення сучасного освітнього середовища та використання інтерактивних форм роботи.

Інтерактивні методи на уроках української мови

Практика показує, що одним із найскладніших для учнів розділів є граматики. Саме тому важливо перетворювати її вивчення на захопливий процес.

Метод «Мовний детектив»

Учні отримують короткий текст із мовними помилками. Їхнє завдання — знайти помилку, визначити правило, яке порушено, та запропонувати правильний варіант. Така діяльність розвиває аналітичне мислення, уважність і вміння застосовувати знання на практиці.

Метод «TikTok-правила»

Сучасні підлітки активно сприймають інформацію через візуальний контент. Тому учням пропонується створювати короткі відео з поясненням мовних правил або мовних явищ (наприклад, «поширені мовні кальки», «складні випадки наголосу», «цікаві фразеологізми»). Такий формат роботи сприяє підвищенню мотивації та розвитку творчого мислення та формує граматичні навички.

Задля збагачення словникового запасу учнів, удосконалення мовних та мовленнєвих компетентностей пропонуємо згадані нижче завдання.

«Мовний марафон»

Учні об'єднуються в команди та виконують завдання на різних «станціях»:

- добір синонімів;
- пояснення фразеологізмів;
- пошук антонімів і створення речень.

Подібні вправи формують мовне чуття — важливу складову мовної компетентності.

Сторітелінг

Метод сторітелінгу дозволяє учням створювати власні історії на основі асоціативних карток або запропонованих образів. Він розвиває логічне мислення, мовленнєву компетентність та креативність.

Інтерактивні підходи до вивчення літератури

Якщо мова формує логіку мислення, то література відкриває простір емоцій, переживань і смислів. Саме тому уроки літератури повинні передбачати активну взаємодію учнів із текстом.

Метод «Факт чи фейк»

Під час вивчення біографії письменника учням пропонується визначити, які твердження є правдивими, а які — ні. Такий підхід розвиває критичне мислення та медіаграмотність.

«Театр читача»

Учні інсценують фрагменти літературних творів або адаптують їх до сучасних реалій. Це сприяє глибшому розумінню тексту та формує навички співпраці.

Метод «Сюжет за шістьма словами»

Учням пропонується коротко передати зміст твору лише шістьма словами. Така вправа розвиває вміння виділяти головне та формулювати думку лаконічно.

«Книжка в одній цитаті»

Учні добирають цитату, яка, на їхню думку, найточніше передає основну ідею твору, і пояснюють свій вибір.

Проектна діяльність як складник STEAM-освіти

Важливим інструментом сучасної освіти є проектна діяльність, яка поєднує різні навчальні дисципліни та дозволяє учням працювати над реальними завданнями.

Приклади тематичних проєктів:

- «Літературна мапа України» — створення інтерактивної карти, що відображає місця, пов'язані з життям і творчістю письменників;
- «Театральна студія» — інсценізація літературних творів;
- створення медіаконтенту — відео, ілюстрацій, колажів або музичних інтерпретацій поезій;
- тематичні рольові проєкти, наприклад:
 - «Суд над Чіпкою Варениченком» (за романом Панааса Мирного). Учні стають прокурорами, адвокатами та присяжними. Чи винне суспільство в злочинах героя?
 - «Справа про поділ майна Кайдашів». Рольова гра в «сімейний суд». Учні-юристи намагаються мирно розв'язати конфлікт навколо груші.
 - «Інстаграм-щоденник Мавки»: Учні ведуть сторінку від імені героїні, де публікують «сторіз» про стосунки з Лукашем, екологію та лісових духів.
 - «Ток-шоу: Чому Наталка Полтавка відмовила возному?»: Роль ведучого, експертів-психологів та самих героїв, які обговорюють вибір серця проти вибору грошей.
 - «Пресконференція з Тарасом Шевченком»: Учні-журналісти ставлять поету запитання про те, що б він написав про сучасну Україну.

Створення сучасних проєктів, актуальних на сьогодні, а саме: «Літературна мапа незламності» (Google Maps/Стенд), «Чат-бот: Літературна терапія», «Подкаст: Голоси Нескорених», «Герої серед нас», «Культурний код: Хто вкрав наше?» роблять літературу «живою», а учнів — свідомими громадянами із критичним мисленням, формують цілісну особистість, здатну орієнтуватися в інформаційному просторі та розуміти національну ідентичність.

Такі форми роботи сприяють розвитку креативності, командної взаємодії та критичного мислення.

Цифрові інструменти в освітньому процесі

Сучасні учні мислять у форматі цифрового середовища, тому використання технологій стає природною частиною уроку. Ефективними є такі інструменти:

- Kahoot, Quizizz, Wordwall, LearningApps — для створення інтерактивних вікторин;
- Padlet — для спільного збору ідей або цитат;
- Canva — для створення презентацій і плакатів;
- Mentimeter — для асоціативних вправ та рефлексії.

Цифрові інструменти дозволяють зробити навчання динамічним і максимально наближеним до повсякденного досвіду учнів.

Сучасний урок української мови та літератури має бути простором співтворчості, де учень не лише засвоює інформацію, а й активно взаємодіє з нею. Інтерактивні методи, ігрові технології, проєктна діяльність та цифрові інструменти допомагають сформувати в учнів необхідні для життя компетентності.

Однак головним чинником успішного навчання залишається особистість учителя. Саме вчитель здатен створити атмосферу довіри, підтримки та натхнення, у якій кожна дитина може розкрити свій потенціал.

Недарма зазначав український письменник Мирослав Дочинець:

«Найпотужніший струм — це енергія свободи, найяскравіше світло — світло надії, а найсильніший генератор — відчуття свого дому».

Саме такі цінності й покликана формувати сучасна українська школа.

Використані джерела

1. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2016. 40 с.
URL: <https://surli.li/ngaxhv> (дата звернення: 20.03.2026).
2. Кабінет Міністрів України. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова від 30 вересня 2020 р. № 898. Київ, 2020.
URL: <https://surli.cc/pciksp> (дата звернення: 20.03.2026).
3. Савченко Олександра Яківна. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2019. 504 с.
4. Пометун Олена Іванівна. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2018. 192 с.
5. Дочинець Мирослав Іванович. Многії літа. Благії літа. Мукачево: Карпатська вежа, 2010. 320 с.

Вікторія КРАВЧУК,
*вчителька української літератури та зарубіжної
літератури, інтегрованого курсу літератур
(української та зарубіжної)*

Людмила НИЖНИК,
*вчителька української мови та літератури,
інтегрованого курсу літератур (української та
зарубіжної) Старокостянтинівської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ст. №1*

Інтеграція літератур у НУШ: виклики та переваги

Однією з новацій Нової української школи є розроблення змісту шкільної літературної освіти на засадах інтегрованого підходу. Міждисциплінарна інтеграція полягає в тісному зв'язку змісту, методів і форм роботи, тому було визначено переваги інтегрованого навчання для учнів як більш чітке розуміння мети кожного предмета в різних аспектах. Унаслідок чого був створений єдиний для шкільного курсу літератури інтегрований курс, що дозволило уникнути дублювання навчальної інформації в змісті різних дисциплін. Упровадження нового предмета було зумовлено соціальними викликами, сучасними освітніми завданнями та унормовано новим Державним стандартом базової середньої освіти (2020 р.).

Світ перестав бути сегментованим, перетворившись на складну мережу взаємозв'язків, де знання не існують ізольовано. Саме тому інтегрований курс літератур у НУШ відходить від формального вивчення біографій, пропонуючи учням натомість цілісну культурну картину. Це дозволяє дитині не просто "проходити програму", а бачити, як спільні людські цінності, історичні епохи та художні образи перетинають кордони, формуючи глобальний світогляд та навички системного мислення. Наші діти не дивляться на реальність крізь вузьку щілину одного предмета: вони бачать контексти, зв'язки та глобальні тренди. Саме тому впровадження інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) в межах НУШ — це не просто методична реформа, а відповідь на виклики часу.

Раніше ми вивчали літератури як окремі ізольовані острови. На одному березі — українська хата, на іншому — англійський замок. Інтегрований курс нарешті будує між ними міст. Уявіть, як захопливо для учня порівнювати українське бароко з європейським або бачити, що світові сюжети про звичайну людину відгукуються в серцях наших авторів. Наприклад, Тарас Шевченко, Микола Гоголь - в українському середовищі, а Чарльз Діккенс - у світовому.

Це вчить головному — бачити Україну в контексті великої світової культури, формувати цілісну картину світу. Учень більше не плутається в епохах. Якщо вивчається романтизм, то він охоплює Байрона й Шевченка одночасно. Якщо «нова драма» - то Бернарда Шоу й Лесю Українку. Це логічно, зрозуміло й економить обсяг ментальної енергії, уваги та пам'яті, необхідної для обробки інформації, саморегуляції, прийняття рішень.

Інтеграція спонукає до порівняння. Чому Гамлет і Мазепа діють саме так? Що спільного у фольклорі різних народів? Це вже не просте «прочитав-переказав», а глибокий аналіз. Порівняння допомагає визначити найкращі практики. Тільки зіставивши процеси, можна побачити, де вони суперечать один одному. Замість того, щоб двічі вивчати теорію літератури на різних уроках, вчитель дає її один раз, вивільняючи час для творчих проєктів, дискусій та медіаграмотності.

Звісно, перехід на рейку інтеграції — це іспит для вчителя. Він вимагає від педагога бути «універсальним солдатом»: орієнтуватися в обох програмах, уміти знаходити неочевидні паралелі, об'єднувати літературу з художнім і музичним мистецтвом, історією та філософією. Проте саме тут народжується справжня педагогічна свобода. Сучасні підручники для НУШ уже пропонують готові моделі, де тексти переплітаються, підсилюючи один одного.

Старокостянтинівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №1 пілотує інтегрований курс літератур (українська та зарубіжна) за модельною програмою авторського колективу Яценко Т.О., Пахаренко В.І., Тригуб І.А., Слижук О.А., Молодик К.Ю. та апробує підручник «Література (українська та зарубіжна)» Таміли Яценко, Василя Пахаренка, Людмили Юлдашевої, Ірини Тригуб, Олеси Слижук. Програми та підручник забезпечують етапну наступність і безперервність вивчення творів, що ввійшли до «золотого» фонду української та зарубіжної класики.

Орієнтиром для пізнання високого художнього світу творів української та зарубіжної літератури на шляху формування компетентного учня-читача є читацькоцентричний принцип опрацювання навчального матеріалу. Художній текст у підручнику є першоелементом, тому учні мають спочатку прочитати художній твір і самостійно сформулювати первинне враження про нього. Лише після цього етапу вступає в дію апарат підручника: рубрики та запитання, які не диктують висновки, а м'яко скеровують роздуми учня від емоційного захоплення до глибокого аналізу художніх засобів.

Наприклад, рубрика «Читацький путівник», що подається до кожного передбаченого програмою розділу, містить перелік знань та умінь, які здобувачі освіти опанують під час вивчення теми.

Рубрика «Культурно – історичні паралелі» розповідає про події, процеси, ідеї в суспільстві, політиці та духовному житті певної доби, які вплинули на написання літературного твору або ж безпосередньо відображені в ньому.

«Мистецькі діалоги» ознайомлять вас із зразками інших видів мистецтва (живопис, музика, архітектура, театр, кіно тощо), які за змістом чи стилем пов'язані з літературним текстом.

А рубрика «Працюємо творчо» включає завдання та читацькі проекти, для виконання яких необхідно об'єднатися в невеликі творчі колективи та розподілити між собою функції.

«Читацька самоперевірка» містить запитання та завдання для узагальнення вивченого, самостійного виконання завдань удома, рефлексії.

Ці рубрики не лише структурують знання, а й стимулюють критичне мислення, навчають аналізувати підтексти та проводити паралелі між класикою і сучасністю. Такий підхід перетворює читання на активний діалог, де учень стає не просто спостерігачем, а співтворцем. Наприклад, вивчаючи твір Лесі Ворониної «Тасмине Товариство Боягузів, або Засіб від переляку №9» (6 клас), учні працювали над проектом «Страх – мій страж»: досліджували свої страхи, візуалізували їх й обмінювалися методами боротьби. Також втілювали в життя проект «Прізвище – історія роду»: вивчали походження своїх прізвищ, їхній вплив на долю, характер людини.

Із захопленням шестикласники опрацьовували фантастичну драму-казку Неди Нежданой «Зоряна мандрівка». Підсумковим продуктом роботи над твором став інтерактивний плакат «Космічні монстри: чорні діри», а окремим вектором був аналіз багатства рідної мови з рубрики «Мовна скарбничка» щодо назв сузір'їв. Наприклад, офіційна назва – Велика Ведмежця, а українська народна назва – Великий Віз, Чумацький Віз, Великий Ківш.

Коли здобувачі освіти занурилися у світ поезії Джанні Родарі, зокрема «Листівки з видами міст», вони сфокусували увагу на знаменитих пам'ятках Італії, тому вирушили в медіаподорож крізь віки «Від Риму до Венеції». А твір Ірен Роздобудько «Що може пензлик?» дав можливість учням поєднати літературу з художнім мистецтвом. Шестикласники практично дали відповідь на запитання: «Що ти робиш, коли сідаєш малювати? А якщо немає фарб?» – «Вхід ідуть природні матеріали». Діти відчували себе художниками, реалізуючи проект «Малюй, як Катерина Білокур».

Восьмикласники, вивчаючи твір Данієля Дефо «Життя і незвичайні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо», підготували проект «Один день із життя Робінзона», який

дав можливість відчути силу незламності характеру героя, розуму, пізнати себе. Комедії Івана Карпенка-Карого «Сто тисяч» (8 клас) і Михайла Старицького «За двома зайцями» (9 клас) допомогли школярам зануритися у світ театрального мистецтва: відчути себе режисерами та постановниками, справжніми акторами, проявити креативність, стилізувати вбрання відповідно до характерів героїв та підібрати музичний супровід.

Інтерактивний електронний додаток до підручника на платформі ВШО допомагає краще засвоїти й поглибити матеріал. Наприклад, дев'ятикласники, проводячи паралелі між українським та французьким реалізмом, акцентували увагу на національних особливостях творів Миколи Гоголя та Оноре де Бальзака. Зокрема, виконували медіазавдання за повістю Гоголя «Сорочинський ярмарок» – «Інстаярмарок 1820-х» або «Червона свитка в TikTok» (за вибором). Створювали сторінку події з 5–6 дописів або сторіз із яскравими описами «Реклама пиріжків», «Акція на чоботи», «Розпродаж червоних свиток», «Лайфхаки для продавців». У дописах учні використовували стиль, близький до мови твору, акцентували увагу на прислів'ях, приказках, фразеологізмах. Формат представлення – Instagram-профіль. А прочитавши твір Оноре де Бальзака «Гобсек», дев'ятикласники створювали уявну сторінку в стилі бізнес-мережі (LinkedIn-профіль Гобсека):

посада – «Фінансовий стратег/капіталіст/лихвар-самітник»;

досвід – «Поглинання шляхетних родин», «Інвестиції в людську слабкість»;

рекомендації – від пані де Ресто, Дервіля, Фанні Мальво;

девіз – «Гроші – це влада. Все інше – спокуса».

Формат представлення – Canva або Google Slides.

Окремі учні працювали над психоаналітичним досьє «Пацієнт Г.» Уявляли, що Гобсек – пацієнт сучасного психотерапевта, на сеансі в якого розкривається страх втрати контролю; дитячі травми (можливо, вигадані); манія накопичення. Формат представлення – аудіозапис/монолог сеансу.

Роботи проведено багато, щось давалось легко, а щось ставало справжнім інтелектуальним викликом, який ми долали з учнями крок за кроком.

Чи відчували ми підтримку авторського колективу? Безумовно, тому щиро вдячні за цю синергію. Наша співпраця триває й нині. На старті пілотування в 5-му класі ми вже були повністю "озброєні": мали навчальну програму з інтегрованого курсу літератур, електронні версії підручників та розроблене календарно-тематичне планування. Особливо цінним є формат підтримки в соціальних мережах Facebook, Viber — автори завжди на зв'язку, незалежно від часу звертання. Таке живе спілкування — це фундамент успіху в нашій справі.

Інтегрований курс літератур — це про те, як виховати не просто читача, а ерудовану особистість. Ми нарешті перестаємо ділити культуру на «свою» та «чужу», натомість вчимо дітей розуміти цінність кожного слова в глобальному хорі людства. Це важкий шлях, але це шлях до інтелектуальної деокупації та сучасного мислення. На старті пілотування було тривожно. Але вчительський хист узняв гору. Пілоти вкотре довели: педагоги мають унікальний талант - створювати сенси навіть там, де на перший погляд нічого немає.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: osvita.ua (дата звернення: 26.03.2026).

2. Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). Навчальна програма та відеоуроки на платформі ВШО.

3. Література (українська та зарубіжна) : підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти / Т.О.Яценко, В.І.Пахаренко, Л.П.Юлдашева, І.А.Тригуб, О.А.Слижук. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2023.

4. Література (українська та зарубіжна) : підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти / Т.О.Яценко, В.І.Пахаренко, І.А.Тригуб, О.А.Слижук. Київ : Грамота, 2025.

5. Література (українська та зарубіжна) : підручник для 9 класу закладів загальної середньої освіти / Т.О.Яценко, В.І.Пахаренко, І.А.Тригуб, О.А.Слижук. Київ : Грамота, 2026.

6. Методичні рекомендації щодо викладання інтегрованого курсу літератур у 7–9 класах Нової української школи / авт. кол.: Т.О.Яценко, В.І.Пахаренко, О.А.Слижук та ін. Київ : УОБЦ «Оріон», 2024.

7. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу за модельною навчальною програмою «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» / авт. кол. під керівн. Т.О.Яценко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022.

8. Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти / авт. Яценко Т. О., Тригуб І. А. (наказ МОН від 12.07.2021 № 795). URL: osvita.ua (дата звернення: 26.03.2026).

9. Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / авт. Яценко Т.О., Пахаренко В.І., Тригуб І.А., Слижук О.А. (наказ МОН від 24.07.2023 № 883). URL: osvita.ua (дата звернення: 26.03.2026).

10. Освітня платформа ВШО: <https://surl.li/kfwmmc>.

Олена РОЖКОВА,
вчителька
зарубіжної літератури
ліцею №11
м.Хмельницького

*мовно-літературна
освітня галузь
(українська філологія)*

Активізація пізнавальної діяльності учнів Нової української школи на уроках зарубіжної літератури

Зарубіжна література в освітньому процесі виконує не лише інформаційну, а насамперед світоглядну функцію. Вона формує цілісні орієнтири, розвиває емоційно-інтелектуальну сферу особистості, сприяє осмисленню універсальних проблем людського буття. Саме тому ефективність її викладання безпосередньо залежить від рівня пізнавальної активності та творчої залученості учнів.

Активізація пізнавальної діяльності та розвиток творчих здібностей учнів НУШ на уроках зарубіжної літератури можливо лише в умовах глибокого переосмислення ролі вчителя, учня і самого уроку.

Невід'ємною частиною сучасної педагогічної практики стали активні методи навчання, які спонукають учнів до активної розумової і практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом.

Активне навчання передбачає використання такої системи методів, яка спрямована головним чином не на виклад учителем нового матеріалу, а спонукання здобувачів освіти до розвитку аналітичного та критичного мислення, креативності та творчих здібностей, оскільки вони активно використовують різні прийоми та технології.

Під час занять із зарубіжної літератури формуються навички:

вміння відстоювати власну позицію та самостійно працювати з різними джерелами інформації, ефективно презентувати свої здібності в майбутньому.

Сутність цього методу полягає в тому, що здобувачі освіти беруть активну участь у навчальному процесі.

Використання сучасних технологій значно підвищує активність та зацікавленість навчальним матеріалом. Інди-

відуалізований підхід, врахування індивідуальних можливостей кожного учня є вагомим аргументом застосування активних форм навчання.

Отже, використання активних методів навчання в освітньому процесі може бути ключовим елементом удосконалення якості освіти в Україні. Інноваційні технології в цьому процесі виступають не метою, а засобами створення уроку, який формує мислячу духовну зрілу особистості.

Основними принципами активних методів навчання є: співпраця, активність, самостійність, практичність, взаємодія між учнями та вчителем.

Основними видами активних методів навчання вважаються:

групові роботи, проблемне навчання, діалог та дискусія, проєктне навчання, рольові ігри, драматичні читання, симуляція та моделювання.

Використання активних методів на заняттях з літератури може відкрити нові горизонти для навчання та розуміння літературних творів.

Прикладами використання ігрових технологій є рольової гри, ігри-квести, інтерактивні ігри та віртуальні тури. Прийом «Домалюй мою картину» змушує учня ще раз перечитати портрет героя, зануритися в сюжет, що дуже корисно для розуміння твору. Прийом «Презентація буктрейлерів» виявляє не тільки знання тексту твору учнем, але і його вміння користуватися інформаційними технологіями.

Цікавою формою аналізу літературного твору, яка вчить переконливо висловлювати свої думки та вміння проводити дискусію, є прийом «Коворкінг-студія».

Багатофункціональна платформа – Wordmall, яка дозволяє вчителю за лічені хвилини перетворити звичайні навчальні завдання на інтерактивні ігри: від коліс удачі та кросвордів до складних квестів у стилі «пакман».

Навички критичного мислення, медіаграмотності та здатності розпізнавати правдиву й неправдиву інформацію – допоможуть впоратися з «Факт й фейк», а заглибитися в літературний твір та осмислити його актуальність в сучасному світі «Театр читача», «Сюжет за шістьма словами», «Книжки в одній цитаті».

Такі види робіт підвищують мотивацію, розвивають творче мислення та вміння знаходити нестандартні рішення.

Література – це душа, тобто простір почуттів, сюжетів та діалогів.

Нова українська школа наголошує, що література не має бути переказом сюжету, вона має бути співпереживанням, роздумом, співтворчістю.

Використані джерела

1. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.03.2026).

2. Кабінет Міністрів України. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова від 30 вересня 2020 р. № 898. Київ, 2020. URL: <https://surl.li/pndeky> (дата звернення: 20.03.2026).

3. Волкова Н. П. Педагогіка. — Київ: Академвидав, 2007. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. — Київ: МОН України, 2016.

4. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. — Київ: Педагогічна думка, 2014.

5. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. — Київ: А.С.К., 2004

Наталія СТРЕЛЬЧУК,
вчителька української мови та літератури
Славутської гімназії «Успіх»

*мовно-літературна
освітня галузь
(українська філологія)*

Штучний інтелект на уроках української мови й літератури: від технологічного виклику до інструменту успіху

Сучасний етап реформування середньої освіти, зокрема апробація моделей НУШ у 9-х пілотних класах, вимагає від учителя не лише глибокої предметної експертизи, а й здатності інтегрувати в освітній процес новітні цифрові інструменти. Одним із найбільш перспективних напрямів сьогодні є впровадження штучного інтелекту, який для

вчителя української мови та літератури перестає бути загрозою академічній доброчесності в той момент, коли перетворюється на об'єкт дослідження та активного помічника в розвитку критичного мислення учнів.

Застосування ШІ-інструментів на уроках дозволяє розв'язати низку стратегічних завдань, серед яких насам-

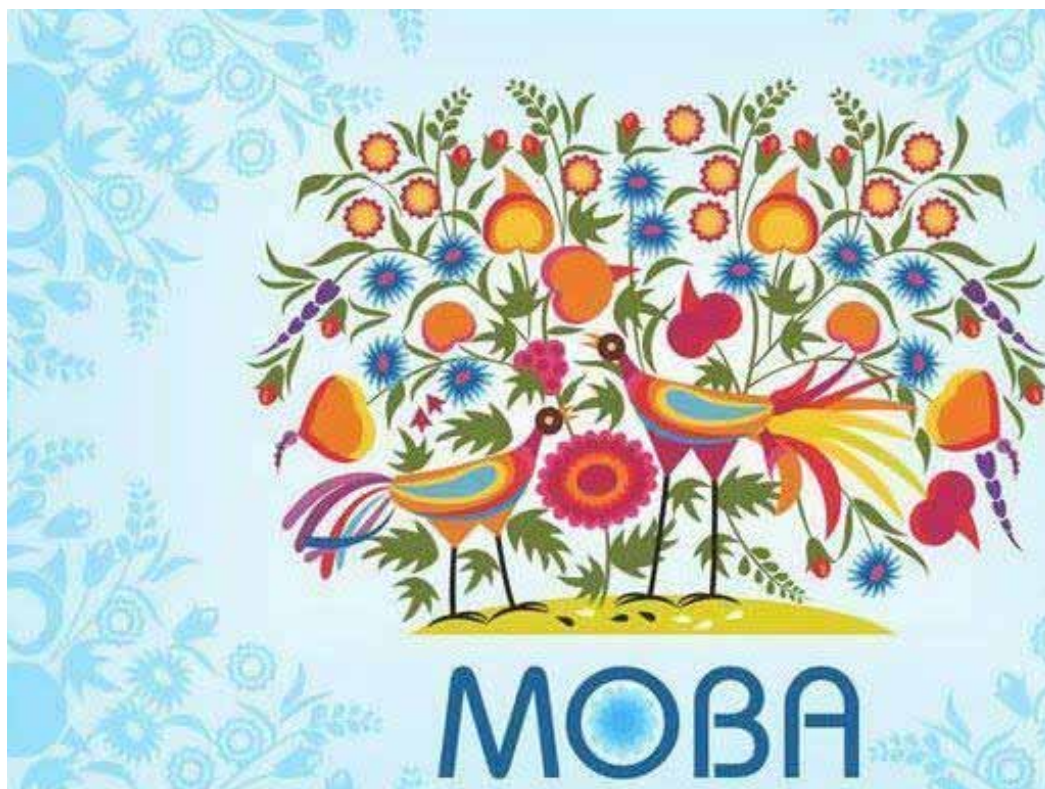
перед варто виокремити персоналізацію навчання через адаптацію завдань до індивідуального рівня знань і темпу роботи кожного учня. Поряд із цим відбувається суттєва оптимізація часу вчителя завдяки автоматизації рутинних процесів, як-от генерація вправ чи пошук інформації, що звільняє ресурс для живої творчої взаємодії з класом. Не менш важливою є робота над розвитком soft skills, адже учні вчать критично аналізувати, редагувати та перевіряти контент, згенерований алгоритмами.

Особливо ефективно цей підхід реалізується на уроках української мови в 9-му класі, де центральне місце посідає вивчення синтаксису складного речення. ШІ стає ідеальним майданчиком для відпрацювання навичок редагування, наприклад, під час вивчення теми «Розділові знаки у складному реченні» на основі роману Івана Багряного «Тигролови». Учителю може запропонувати учням завдання від ШІ-асистента, де нейромережа згенерувала переказ розділу «Дракон», але припустилася помилок у побудові речень. Працюючи в парах, дев'ятикласники виправляють роботу нейромережі, обґрунтовуючи кожному, що дозволяє не просто зазубрювати правила, а розуміти їхню роль у структуруванні думки. Цікавим є також завдання на трансформацію, де учні просять ШІ перебудувати прості речення з тексту Багряного у складні, а потім аналізують, як зміна структури вплинула на динаміку оповіді та її емоційне сприйняття. Додатково використання моделі Veo для візуалізації прямої та непрямої мови дозволяє учням буквально побачити зміну комунікативної дистанції, що відбувається при трансформації речень, ілюструючи втрату експресії при переході до сухого переказу.

Потужний потенціал ШІ розкривається і в роботі над художніми творами, де головним завданням НУШ є формування ціннісних орієнтирів та емпатії. ШІ дозволяє «оживити» твір через метод персоналізованого діалогу: учні

можуть надати чат-боту роль Григорія Многогірного чи майора Медвина, щоб поставити їм запитання про мотиви їхніх вчинків. Це спонукає до уважного читання, адже щоб викрити «галюцинацію» нейромережі, потрібно досконало знати деталі першоджерела. Подібні дискусії можна моделювати й за драматичною поемою Лесі Українки «Бояриня», досліджуючи межу між компромісом і зрадою в умовах чужого середовища. Ще одним інструментом є візуалізація художнього світу, наприклад, за новелою Михайла Коцюбинського «На камені». Використовуючи генератори зображень (як-от Canva Magic Media), учні перекладають імпресіоністичні описи мовою промптів. Точність дібраного епітета — «бірюзова вода» чи «червона феска» — безпосередньо впливає на якість візуалізації, що стає основою для глибокої розмови про специфіку літературних напрямів.

Проте успішна інтеграція технологій у навчальний процес неможлива без етичного складника. Учителю має відкрито обговорювати з учнями питання академічної доброчесності, навчаючи підлітків, що ШІ — це лише персональний асистент, який може створити чернетку, але фінальне слово, емоційне наповнення та стилістичне шліфування завжди залишаються за людиною. Використання ШІ на уроках філологічного циклу — це не заміна творчості алгоритмами, а створення ситуації успіху, де кожен учень отримує інструмент для самовираження та глибшого розуміння культурної спадщини. Зрештою, місія вчителя полягає в тому, щоб виховати особистість, яка не боїться технологій, а вміє майстерно використовувати їх для розв'язання складних гуманітарних завдань у сучасному цифровому світі.

*мовно-літературна
освітня галузь
(іншомовна освіта)*

**Лариса ЛУЦЕНКО,
Тетяна МОРОЗ,
методистки НМЦ професійного розвитку
педагогічних та керівних працівників установ
і закладів дошкільної та загальної середньої освіти
ХОІППО ім.А.Назаренка**

Змістовне навчання іноземної мови в сучасній школі: від інструмента до особистісного зростання

Анотація

У статті розглядається концепція змістовного навчання іноземної мови в контексті компетентнісного підходу Нової української школи. Обґрунтовується необхідність переходу від формального засвоєння мовних знань до розвитку здатності учнів використовувати мову як інструмент мислення, комунікації та самовираження. Особливу увагу приділено ролі медіації як ключового компонента сучасної іншомовної комунікативної компетентності відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Запропоновано практичні підходи до реалізації компетентнісного навчання, зокрема через використання змістовних тем, інтерактивних завдань, формувального оцінювання та створення безпечного освітнього середовища.

Ключові слова: змістовне навчання, іноземна мова, компетентнісний підхід, медіація, комунікативна компетентність, НУШ, формувальне оцінювання, інклюзія.

Annotation

The article explores the concept of meaningful foreign language teaching within the framework of the competency-based approach of the New Ukrainian School. It substantiates the need to shift from formal acquisition of linguistic knowledge to the development of learners' ability to use language as a tool for thinking, communication, and self-expression.

Special attention is paid to mediation as a key component of modern communicative competence, as defined in the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) Companion Volume. Mediation is interpreted as the ability to facilitate understanding, interpret meaning, and adapt information for others in communication.

The article highlights the role of meaningful content, learner-centered interaction, and real-life tasks in fostering students' engagement and motivation. It also emphasizes the importance of inclusive practices, formative assessment, and a supportive learning environment in contemporary foreign language classrooms.

Practical guidelines for implementing competency-based teaching are provided, including the use of problem-based questions, action-oriented learning outcomes, authentic communicative tasks, and the integration of mediation activities into everyday classroom practice.

It is argued that meaningful language teaching, enriched by mediation and competency-based principles, contributes to the development of learners as confident communicators capable of active participation in social and intercultural contexts.

Keywords: meaningful learning, foreign language teaching, competence-based approach, mediation, communicative competency, inclusive education, formative assessment.

Змістовне навчання іноземної мови починається тоді, коли мова перестає бути просто шкільним предметом і стає інструментом для життя. Це вже не перелік правил для запам'ятовування, а засіб вираження думок, почуттів, мрій і поглядів. Мова оживає тоді, коли вона має сенс для учня.

Основна ідея змістовного уроку полягає в тому, що мова — це інструмент для мислення, спілкування, самовираження та пізнання світу. Учні працюють не з ізольованими словами чи граматичними структурами, а з темами (дружба, емоції, здоров'я) та ідеями («що важливо?», «чому?»). Наприклад:

не просто “learn food vocabulary” / „Lebensmittelvokabular lernen“ а: “What makes food healthy?”/ „Was macht Lebensmittel gesund?“ Учні говорять, ставлять запитання, реагують. Не “repeat after me”/„Sprich mir nach“, а: Do you agree? Why? What do you think?/ Stimmst du zu? Warum? Was denkst du? Учні пов'язують матеріал із собою, своїм досвідом, емоціями, думками: What do YOU eat for breakfast? Is it healthy?/ Was essen SIE zum Frühstück? Ist es gesund? Урок включає порівняння, вибір, аргументацію: Which is better and why?/ Welches ist besser und warum?

Мова подається через історії, ситуації та діалоги — слова «живуть», а не існують списком. Наприкінці такого уроку учень здатен висловити думку, пояснити щось або створити невеликий продукт — усний чи письмовий.

У центрі змістовного навчання — учень як особистість. Кожного разу, коли учень говорить, навіть із помилками, він робить маленький, але сміливий крок у світ. Завдання вчителя — не виправити кожну помилку, а створити безпечний простір, у якому учні не бояться говорити, пробувати і бути почутими. Саме так формується впевненість — основа успішного навчання.

Змістовні уроки іноземної мови відкривають двері до ширшого світу: до культури, співпраці, критичного мислення та глобального громадянства. Простий діалог може навчити емпатії, дискусія — поваги, а історія — допомогти дитині зрозуміти себе й інших. Через мову учні отримують доступ до культурних кодів сучасного світу.

У цьому контексті важливим є поняття культурного капіталу. Це ті вміння й досвід, які допомагають дитині бути успішною в навчанні та житті: уміння висловлюватися, слухати, аргументувати, поважати інших і розуміти правила спілкування. Школа має свідомо формувати цей капітал, адже не всі діти приходять із однаковими можливостями. Кожне запитання «Чому ти так думаєш?», кожна дискусія, кожен момент, коли цінується думка учня, — усе це розвиває культурний капітал.

Важливою складовою сучасної іншомовної освіти є медіація як одна з чотирьох видів мовленнєвої діяльності, визначених у Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) Companion Volume. Медіація передбачає здатність посередництва в комунікації — пояснення, інтерпретацію, узагальнення та адаптацію інформації відповідно до потреб співрозмовника.

На змістовному уроці медіація реалізується через практичну діяльність учнів:

- пояснення змісту тексту своїми словами;
- передача основної ідеї почутого чи прочитаного;
- допомога однокласникам у розумінні завдання;
- інтерпретація інформації з урахуванням контексту.

Такі практики сприяють розвитку не лише мовної, а й соціальної, громадянської та міжкультурної компетентностей. Медіація формує здатність до співпраці, емпатії та відповідального спілкування.

Особливої ваги медіація набуває в умовах інклюзивного навчання, де вона стає інструментом підтримки та взаємодії між учнями різного рівня підготовки.

Сучасний український клас є різноманітним і складним. Учителі працюють з учнями різного рівня, з дітьми, які пережили освітні втрати, є внутрішньо переміщеними або мають особливі освітні потреби. Тому головний виклик — не лише навчити мови, а забезпечити мотивацію, інклюзію та рівність. Необхідні гнучкі, учнецентричні практики: диференціація, універсальний дизайн навчання, формувальне оцінювання.

Інклюзія — це не компроміс, а сила. Вона дозволяє зберігати високі очікування, пропонуючи різні шляхи досягнення результату. Мотивація зростає тоді, коли учні відчують успіх, актуальність і повагу. Вибір завдань, робота в парах і групах, зв'язок із реальним життям, позитивний зворотний зв'язок — усе це створює умови для залучення кожного учня.

Практичні засади компетентнісного навчання

Компетентнісний підхід, закладений у концепції Нової української школи, передбачає орієнтацію на формування здатності застосовувати знання в реальних ситуаціях.

Ефективна реалізація цього підходу можлива за умови дотримання таких принципів:

1. Навчання через зміст і проблемні питання
Формування мовлення відбувається через осмислення тем і проблем, релевантних для учнів.
 2. Орієнтація на результат діяльності (can-do statements)
Навчальні цілі формулюються як конкретні комунікативні дії.
 3. Використання автентичних і життєвих завдань
Завдання моделюють реальні ситуації спілкування.
 4. Інтеграція медіації в навчальний процес
Учні регулярно залучаються до пояснення, узагальнення та передачі інформації.
 5. Диференціація та індивідуалізація навчання
Забезпечуються різні рівні складності та формати виконання завдань.
 6. Формувальне оцінювання
Оцінювання спрямоване на підтримку навчання та розвиток рефлексії.
 7. Створення безпечного освітнього середовища
Помилка розглядається як природна частина навчального процесу.
- Змістовне навчання іноземної мови, доповнене медіацією та компетентнісним підходом, сприяє формуванню цілісної комунікативної особистості учня. У такому навчанні мова виступає не лише об'єктом вивчення, а й засобом взаємодії, мислення та самовираження.
- Реалізація цих підходів дозволяє створити освітнє середовище, у якому кожен учень має можливість бути почутим, розвиватися та знаходити власний голос у процесі іншомовної комунікації.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти Постанова КМУ № 898 від 30 вересня 2020. Покликання на ресурс: <https://surl.li/tgpuhs>
2. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. Strasbourg, 2018.
3. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge University Press, 2001.
4. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2016.
5. Michael Byram. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Multilingual Matters, 1997.
6. David Little. The Common European Framework of Reference for Languages and the European Language Portfolio. 2006.
7. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Редько В.Г., Шаленко О.П., Сотникова С.І., Коваленко О.Я., Коропецька І.Б., Якоб О.М., Самойлюк І.В., Добра О.М., Кіор Т.М.). Покликання на ресурс: <https://surl.li/daicvu>
8. Формування ключових компетентностей учнів на уроках. Покликання на ресурс: <https://surl.li/spnoja>

Тетяна МОРОЗ,
методистка НМЦ
професійного розвитку
педагогічних та керівних
працівників установ
і закладів дошкільної
та загальної середньої
освіти ХОІППО
ім.А.Назаренка

*мовно-літературна
освітня галузь
(іншомовна освіта)*

Організація методичної роботи з учителями іноземних мов — учасниками пілотування проєкту НУШ у ДСБСО

З метою якісного впровадження Державного стандарту базової середньої освіти в адаптаційному та базовому циклах, реалізації концепції Нової української школи (НУШ) у ДСБСО було організовано системну методичну роботу з учителями іноземних мов — учасниками пілотування. У ньому взяли участь 13 учителів іноземних мов, які пройшли підвищення кваліфікації на курсах НУШ при ХОІППО. Отримані знання сприяли формуванню готовності педагогів до впровадження компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та учнецентрованого підходів у навчанні.

У межах методичного супроводу педагога взяли участь у фаховому заході «Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти в адаптаційному циклі: виклики, практики, рішення» (мовно-літературна галузь, іноземна мова), під час якого було представлено практичний досвід учителів області.

Зокрема, у рамках заходу розглянуто такі актуальні питання:

- Мета Нової української школи та шляхи її досягнення (Присяжнюк І.В., учителька англійської мови Старокосянтинівської ЗОШ І–ІІІ ступенів №1);
- Навчальна програма вчителя як основа організації ефективного навчання (Кондратюк Л.В., учителька англійської мови Старокосянтинівської ЗОШ І–ІІІ ступенів №1);
- Календарно-тематичне планування як показник професійної майстерності педагога (Могилевська Ю.Г., учителька англійської мови Старокосянтинівської ЗОШ І–ІІІ ступенів №1);
- Навчально-методичний комплекс як засіб формування сучасного освітнього середовища (Дикун Л.Л., Чапайло О.О., вчительки іноземної мови Славутської гімназії «Успіх»);
- Покоління «альфа»: психофізіологічні особливості учнів 12–13 років. Кроки до успіху (Ополянчук Л.С., учителька англійської мови Хмельницького ліцею №1 імені В. Крисицького);
- Інноваційні методи навчання на уроках іноземної мови (Кушнір Т.І., Гафіч Н.С., учителі Кам'янець-Подільського ліцею);

• Робота з інформацією: цифрові інструменти у викладанні іноземної мови (Сініцька О.Л., Гладій О.В., учителі ліцею №11 Хмельницької міської ради).

Окрему увагу під час методичного заходу було приділено питанням змістовного навчання іноземної мови, формувального оцінювання, інтеграції медіації в освітній процес, а також використанню цифрових інструментів для підвищення мотивації учнів.

Важливим напрямом методичної роботи стало узагальнення та поширення педагогічного досвіду вчителів іноземних мов — учасників пілотування. Зокрема, педагоги долучилися до написання та підготовки публікацій у фаховому журналі з актуальних питань реалізації концепції Нової української школи. Тематика статей охоплює ключові аспекти сучасного уроку іноземної мови, зокрема:

- «Вчитель та учні: спільна проєктна діяльність» — щодо організації співпраці та розвитку учнів через проєктне навчання (Чапайло О.О.);
- «Навчальна програма вчителя — основа організації ефективного навчання» — щодо планування освітнього процесу відповідно до вимог НУШ (Могилевська Ю.Г.).

Робота над статтями сприяла поглибленню професійної рефлексії педагогів, систематизації власного досвіду та його презентації у професійній спільноті.

Важливим складником методичного супроводу стало надання системної консультативної допомоги педагогам. Учителі отримували індивідуальні та групові консультації від методистів з питань:

- планування навчального процесу відповідно до вимог НУШ;
- реалізації компетентнісного підходу;
- організації інклюзивного освітнього середовища;
- застосування сучасних методів і технологій навчання.

Проведена методична робота сприяла підвищенню професійної компетентності вчителів, розвитку їхньої готовності до впровадження інноваційних підходів та забезпеченню якісного навчання іноземних мов в умовах реформування освіти.

Результативність методичної роботи

У результаті проведеної методичної роботи спостерігаються позитивні зміни в професійній діяльності вчителів іноземних мов — учасників пілотування:

- Переорієнтація на компетентнісний підхід: учителі активніше планують уроки через очікувані результати навчання (can-do), зосереджуючись на розвитку умінь учнів використовувати мову в реальних ситуаціях.

- Зміна структури уроку: збільшилась частка діяльнісних, інтерактивних видів роботи (робота в парах і групах, обговорення, міні-проекти), зменшилась кількість репродуктивних вправ.

- Інтеграція медіації в навчальний процес: учні частіше залучаються до пояснення, узагальнення, перефразування інформації, що сприяє глибшому розумінню змісту та розвитку комунікативних умінь.

- Впровадження формувального оцінювання: учителі застосовують самооцінювання, взаємооцінювання, надають конструктивний зворотний зв'язок, орієнтований на підтримку навчання.

- Розширення використання цифрових інструментів: у навчальному процесі активно використовуються онлайн-платформи, інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали, що підвищує залученість учнів.

- Посилення індивідуалізації та диференціації навчання: учителі пропонують завдання різного рівня складності, враховують освітні потреби учнів, створюють умови для успіху кожного.

- Зміцнення безпечного та підтримувального освітнього середовища: зросла увага до емоційного стану учнів, формування атмосфери довіри, у якій учні не бояться помилятися та висловлювати власну думку.

- Підвищення професійної рефлексії вчителів: педагоги аналізують власну практику, обмінюються досвідом, впроваджують нові підходи та методики.

Загалом відбувається поступовий перехід від традиційного навчання, орієнтованого на засвоєння знань, до сучасної моделі навчання, у центрі якої — активний, мотивований учень, здатний використовувати іноземну мову як інструмент спілкування та пізнання світу.

**Оксана ГЛАДІЙ,
Оксана СІНІЦЬКА,
учительки англійської мови
ліцею №11 м.Хмельницького**

*мовно-літературна
освітня галузь
(іншомовна освіта)*

Діяльнісний підхід як основа ефективного навчання англійської мови в середній школі

Реформа української освіти, відома як Нова українська школа (НУШ), спрямована на формування компетентної, творчої та активної особистості. Одним із ключових принципів цієї реформи є діяльнісний підхід до навчання. У процесі вивчення англійської мови в 5–9 класах він відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки сприяє не лише засвоєнню мовних знань, а й формуванню практичних умінь спілкування.

Така організація навчання передбачає, що учні здобувають знання не шляхом пасивного слухання чи запам'ятовування, а через активну діяльність: спілкування, виконання практичних завдань, співпрацю в групах та розв'язання реальних комунікативних ситуацій.

Цей підхід базується на ідеї, що навчання є процесом активної взаємодії учня з навчальним середовищем. Учні виступають не просто слухачами, а активними учасниками освітнього процесу.

Основними принципами діяльнісного підходу є:

- Активність учнів у навчальному процесі.
- Практична спрямованість знань.
- Навчання через співпрацю.
- Розвиток критичного мислення та творчості.
- Застосування знань у реальних ситуаціях спілкування.

У контексті вивчення англійської мови це означає створення умов, у яких учні використовують мову як інструмент спілкування, а не лише як систему правил.

У 5–9 класах учні вже мають певний рівень базових знань англійської мови, тому головною метою стає розвиток комунікативних умінь. Діяльнісний підхід допомагає реалізувати цю мету через різноманітні види діяльності.

До найефективніших форм роботи належать:

1. Рольові ігри. Учні моделюють життєві ситуації: у магазині, у подорожі, у школі або в кафе. Це сприяє розвитку мовленнєвих умінь в реалістичних умовах.

2. Проектна діяльність. Учні можуть створювати презентації, плакати або відео англійською мовою на теми культури, подорожей, екології чи сучасних технологій.

3. Робота в парах і групах. Такі види діяльності сприяють розвитку навичок співпраці, взаємодопомоги та комунікації.

4. Інтерактивні вправи. Використання ігор, вікторин, дискусій та творчих завдань робить навчання більш цікавим і мотивує учнів до активної участі.

У діяльнісному підході роль учителя змінюється. Він виступає не лише джерелом знань, а й організатором та фасилітатором навчального процесу. Учителю створює проблемні ситуації для обговорення, спрямовує діяльність учнів, допомагає організувати співпрацю, підтримує мотивацію до вивчення мови.

Прикладами завдань, які дозволяють учням 5–9 класів застосовувати знання англійської мови у практичних ситуаціях розвиваючи комунікативні навички, можуть бути такими:

1. Вправа «Find someone who...» (5–6 клас)

Це комунікативна вправа, під час якої учні ставлять один одному запитання, щоб знайти однокласників з певними інтересами або досвідом.

Наприклад, Find someone who:

- likes watching English films
- plays a musical instrument
- has visited another country

Учні ходять по класу, ставлять питання англійською мовою та записують відповіді.

Освітня мета такого завдання полягає в розвитку навичок усного мовлення, формуванні впевненості у спілкуванні, активізації лексики.

2. Вправа «Problem Solving Discussion» (9 клас)

Учні працюють у групах по 3–4 особи. Кожна група отримує ситуацію.

Наприклад, з теми «Teen problems» групи отримують завдання:

- Your friend is addicted to social media
- A student is being bullied at school
- A teenager argues with parents all the time

Учитель знайомить учнів з інструкцією:

- Обговоріть проблему
- Запропонуйте 2–3 рішення
- Представте результати класу

Мовні структури, які учні можуть використовувати:

- I think...
- In my opinion...
- He/She should...
- If I were him/her, I would...

Метою вправи є розвиток критичного мислення та навичок аргументації.

3. Проектна робота «My Dream City» (8 клас)

Учні створюють невеликий проєкт або презентацію про місто своєї мрії. Учителю повідомляє учням етапи проєктної роботи:

1. Учні працюють у групах.
2. Обговорюють, яким має бути їхнє ідеальне місто.
3. Створюють постер або презентацію англійською мовою.

4. Представляють свою роботу класу.

Учитель дає приклади тем для опису, наприклад:

- places in the city
- transport
- entertainment
- schools and parks

Освітня мета такого завдання: розвиток творчого мислення, формування навичок публічного виступу, використання англійської мови для опису ідей.

4. Вправа «Information gap» (5 клас)

Це завдання передбачає обмін інформацією між учнями.

Наприклад: Учень А має розклад занять, у якому відсутня частина інформації. Учень В має іншу частину розкладу. Учні ставлять запитання один одному:

- What do we have on Monday?
- When do we have English?

У результаті вони заповнюють пропущену інформацію.

Освітня мета цієї вправи спрямована на розвиток навичок спілкування, тренування граматичних структур, розвиток навичок співпраці.

5. Вправа «Agree or Disagree» (9 клас)

Учні обирають позицію (agree/disagree) щодо ситуації з теми і аргументують її.

Наприклад, тема: «Technology in our life». Учні читають короткий текст про вплив технологій, після чого обговорюють твердження:

- Smartphones make our lives easier
- Teenagers spend too much time online
- Technology is harmful for communication

Мета такої вправи полягає в розвитку навичок читання, аналізу та усного мовлення.

Завдяки застосуванню інтерактивних методів, проєктної роботи та комунікативних завдань навчання стає більш ефективним і наближеним до реального використання мови. Це допомагає учням не лише засвоювати знання, а й успішно використовувати англійську мову у повсякденному житті.

Застосування діяльнісного підходу у 5–9 класах має низку важливих переваг: підвищує мотивацію учнів до вивчення англійської мови, сприяє розвитку комунікативних компетентностей, формує навички критичного мислення, розвиває самостійність та відповідальність за навчання, допомагає застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Отже, діяльнісний підхід є важливою складовою навчального процесу в умовах Нової української школи. Його використання під час вивчення англійської мови у 5–9 класах сприяє формуванню мовленнєвих компетентностей, розвитку творчості та активності учнів.

Людмила ДИКУН,
учителька англійської мови
Славутської гімназії «Успіх»

мовно-літературна
освітня галузь
(іншомовна освіта)

Урок англійської мови як простір формування ключових компетентностей НУШ

Від вправ — до життєвої компетентності. Сучасна освіта дедалі більше орієнтується на те, щоб навчання виходило за межі виконання вправ і набувало практичного життєвого значення, формуючи в учнів здатність діяти в реальних ситуаціях. У цьому контексті особливого значення набуває досвід роботи з 9 пілотним класом Нової української школи, де розвиток ключових компетентностей здійснюється на уроках англійської мови з опорою на підручник Full Blast 9 та використання інноваційних освітніх технологій, які забезпечують інтеграцію мовного навчання з життєвими потребами, критичним мисленням і практичною діяльністю учнів.

Сучасна українська освіта орієнтується не лише на передачу знань, а й на формування здатності учнів діяти, мислити критично, співпрацювати, ухвалювати рішення та застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях. Саме ці принципи закладено в концепцію Нової української школи та норми Закону України «Про освіту», які визначають розвиток ключових компетентностей головною метою освітнього процесу. Показовим у цьому контексті є досвід роботи з 9 пілотним класом НУШ, де апробуються нові підходи, методи й освітні інструменти, а урок англійської мови стає не лише мовним тренінгом, а простором особистісного зростання.

У такій моделі навчання підручник Full Blast 9 виступає не просто джерелом вправ, а інтегрованим навчальним ресурсом, який поєднує мовний матеріал із соціальними, культурними, екологічними та життєвими контекстами. Кожен модуль підручника містить тексти, аудіоматеріали, ситуаційні діалоги, проблемні завдання та проєктні роботи, що дозволяють цілеспрямовано розвивати ключові компетентності. Водночас ефективність роботи значно підвищується завдяки використанню інноваційних педагогічних технологій: інтерактивного навчання, проєктного методу, дебатів, рольових ігор та цифрових платформ.

Формування компетентності спілкування іноземними мовами здійснюється через постійне залучення учнів до реального мовлення в змодельованих життєвих ситуаціях. На основі тем Full Blast 9, таких як “Teenage Life”, “Travelling”, “Technology”, “Global Issues”, учні беруть участь у рольових іграх “At the Travel Agency”, “Job Interview”, “Buying Clothes Online”, що дозволяє їм тренувати спонтанне мовлення, ставити запитання, аргументувати свою позицію та реагувати на думки співрозмовників. Особливо ефективними є міні-дебати, наприклад, “Are

social networks harmful or useful for teenagers?”, де учні готують аргументи, працюють із джерелами інформації та презентують свої погляди англійською мовою. Крім того, під час роботи з текстами підручника застосовуються стратегії критичного читання: прогнозування змісту, пошук ключової інформації, визначення головної ідеї та аналіз авторської позиції.

Математична компетентність інтегрується в уроки англійської мови через роботу з реальними даними, представленими у вправах підручника. Учні аналізують таблиці витрат, статистику використання часу, діаграми про здоровий спосіб життя, порівнюють ціни на подорожі або гаджети, обчислюють бюджет поїздки. Наприклад, у межах теми “Pocket Money” вони створюють власний місячний бюджет, обговорюють пріоритети витрат і презентують результати англійською мовою. Така діяльність розвиває логічне мислення, уміння інтерпретувати дані та робити обґрунтовані висновки.

Природнича компетентність формується через роботу з екологічними темами підручника, зокрема “Climate Change”, “Environmental Problems” та “Protecting the Planet”. Учні читають автентичні тексти про глобальне потепління, аналізують причини забруднення довкілля, переглядають відеоматеріали та беруть участь у проєктах на кшталт “Save the Planet Campaign”. Вони не лише вивчають лексику, а й пропонують реальні шляхи збереження довкілля, наприклад, зменшення використання пластику, сортування відходів або економії енергії. Це сприяє формуванню екологічної свідомості та відповідального ставлення до природи.

Інформаційно-цифрова компетентність активно розвивається завдяки інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес. До Full Blast 9 використовуються інтерактивні додатки підручника, онлайн-тести та відеоматеріали. Учні створюють цифрові постери, презентації, записують короткі відеоблоги англійською мовою, а також працюють із онлайн-джерелами інформації. Після вивчення теми “School Life” вони готують проєкт “My Ideal School”, а після теми “Environment” — постер “How to Protect the Planet”. У процесі такої роботи учні вчать критично оцінювати інформацію, дотримуватися правил цифрової безпеки та ефективно презентувати результати своєї діяльності.

Уміння вчитися впродовж життя є однією з ключових компетентностей НУШ і формується через систематичне застосування формувального оцінювання та рефлексії.

Учні працюють із чек-листами, виконують завдання за чітким алгоритмом, ставлять навчальні цілі та аналізують власний прогрес. Наприкінці кожного уроку вони відповідають на рефлексивні запитання: "What was easy for me today?", "What was difficult?", "What do I need to practise more?". Це допомагає їм усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, планувати подальше навчання та розвивати навчальну автономію.

Соціальна та громадянська компетентності формуються через групову роботу, дискусії та обговорення соціально важливих тем. Під час вивчення мови учні аналізують питання прав людини, волонтерства, відповідальності підлітків у суспільстві. Вони вчаться співпрацювати, домовлятися, розподіляти ролі в групі та поважати думку інших. Особливо ефективними є проекти, де учні працюють разом над створенням соціальної кампанії або класної ініціативи.

Підприємливість і фінансова грамотність розвиваються через практичні завдання, пов'язані з плануванням і прийняттям рішень. У межах тем "Shopping" та "Pocket Money" учні планують бюджет подорожі, порівнюють ціни, аналізують вигідні пропозиції та створюють проект "My Mini Business Idea", де пропонують власну ідею малого бізнесу. Це сприяє розвитку ініціативності, креативності та відповідального ставлення до фінансів.

Загальнокультурна компетентність формується через знайомство з традиціями, святами, кухнею та способом життя різних країн. Під час роботи з темами "Holidays and Traditions" учні порівнюють культурні особливості, аналізують відмінності та спільні риси, що сприяє розвитку толерантності та міжкультурного розуміння.

Інноваційність, критичне мислення і творчість реалізуються через виконання творчих завдань: створення коміксів, написання альтернативних кінцівок історій, розробку соціальних проектів. Показовим є проект "Save the Planet", у межах якого учні не лише презентують ідеї, а й аргументують їх, обґрунтовують важливість екологічних змін та пропонують конкретні дії.

Досвід роботи з 9 пілотним класом НУШ на основі підручника Full Blast 9 переконливо свідчить, що поєднання компетентнісного підходу з інноваційними педагогічними технологіями створює потужне освітнє середовище, яке сприяє всебічному розвитку особистості учня. Використання інтерактивних методів, проєктного навчання, цифрових інструментів та формувального оцінювання дозволяє не лише підвищити рівень володіння англійською мовою, а й сформувати життєво важливі компетентності.

Учні 9 пілотного класу демонструють зростання мотивації до навчання, розвиток критичного мислення, уміння працювати в команді, здатність аналізувати інформацію та приймати відповідальні рішення. Вони стають більш впевненими у спілкуванні англійською мовою, здатними аргументувати свою позицію, поважати думку інших та брати участь у суспільно значущих обговореннях.

Підручник Full Blast 9, у поєднанні з інноваційними методиками, забезпечує інтеграцію мовного навчання з реальним життям, що відповідає ключовим принципам Нової української школи. Такий підхід готує учнів не лише до складання іспитів, а й до активної участі в сучасному глобалізованому світі.

Отже, досвід роботи з 9 пілотним класом НУШ доводить, що компетентнісно орієнтоване навчання англійської мови є ефективним інструментом формування всебічно розвинутої, відповідальної, критично мислячої та соціально активної особистості, здатної до навчання впродовж життя та успішної самореалізації.

Використані джерела

1. Закон України «Про освіту».
2. Концепція Нової української школи.
3. Full Blast 9. Student's Book.
4. Full Blast 9. Workbook.
5. Методичні рекомендації щодо впровадження НУШ у базовій школі.
6. Державний стандарт базової середньої освіти.

Тетяна КУШНІР,
учителька
англійської мови
Кам'янець-Подільського
ліцею №3

*мовно-літературна
освітня галузь
(іншомовна освіта)*

Формування ключових компетентностей НУШ на уроках англійської мови

Нова українська школа (НУШ) – це принципово інший підхід до освіти дітей, що перетворює навчання на цікавий процес, фокусуючись на розвитку компетентностей та умінні застосовувати знання, здатності швидко адаптуватися й приймати рішення. Учні пілотних класів мають кращі результати за такими показниками як співпраця, ухвалення рішень, розв'язання проблем, обґрунтування позиції та розподіл обов'язків. Навчальний предмет англійська мова у 9-му класі пілотного проекту НУШ викладається за модельною програмою Редько В.Г., Шаленко О.П., Сотникова С.І., Коваленко О.Я., Коропецька І.Б. (Підручник Full Blast).

На початку навчального року я поставила перед собою та учнями такі цілі:

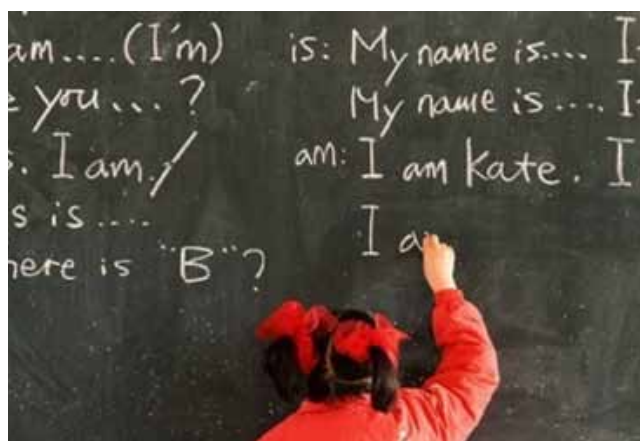
- Розвиток мовних навичок: покращити навички говоріння, читання, письма та слухання.
- Підвищення рівня граматики та лексики.
- Розвиток критичного мислення та навичок розв'язання проблем через проектну діяльність.
- Знайомство з культурою англійських країн, розвиток міжкультурної компетентності.

Протягом навчального року я використовувала різноманітні методи та форми навчання, серед яких:

- Інтерактивні методи: ігри, групові завдання, рольові ігри.
- Проектне навчання: учні працювали над проектами, що охоплювали теми, які їм цікаві. З особливим захопленням учні опрацьовували тему у проектах «Disasters».
- Сучасні технології: інтеграція мультимедійних ресурсів, використання онлайн-платформ (наприклад, Duolingo, Quizlet).
- Диференційоване навчання: адаптація завдань відповідно до рівня знань кожного учня.
- Формувальне оцінювання: регулярні тестування та зворотний зв'язок для виявлення та усунення прогалин у знаннях. Тести на урок.

Порівняно з початком навчального року, учні показали значний прогрес:

- Говоріння: більшість учнів стали впевненіше висловлюватися англійською мовою.
- Читання: підвищився рівень розуміння текстів різної складності.

- Письмо: покращилися навички написання творів та есе.
- Слухання: учні краще розуміють англійську мову на слух.
- Соціокультурні знання: учні стали обізнанішими щодо культури англійських країн.

Основні проблеми (за напрямками):

Під час навчального року я зіштовхнулася з наступними викликами:

- Різний рівень знань учнів у класі вимагав постійної адаптації завдань.
- Обмежені технічні ресурси іноді ускладнювали використання сучасних технологій.
- Мотивація деяких учнів потребувала додаткових зусиль для її підтримки.

Пропоновані шляхи розв'язання проблем.

На основі аналізу своєї роботи я дійшла таких висновків:

- Використання інтерактивних методів та проектного навчання значно підвищує зацікавленість та залученість учнів.
- Диференційоване навчання є ефективним підходом для роботи з різнорівневими групами.
- Сучасні технології можуть значно покращити якість навчання, але потребують наявності відповідних ресурсів.

Продуктивними вважаю такі види навчальної діяльності, як рольова гра, гейміфікація, творчі ігри, аналіз ситуації морального вибору (у старших класах), розв'язання проблемних завдань, метод проєктів, дослідження, інформаційні методи навчання (Kahoot, Bridge-to-English). Інтеграцію таких видів діяльності впроваджуємо за допомогою онлайн-ресурсів й таких інструментів: додатки для вивчення мов; онлайн-платформи, які з'єднують студентів з носіями мови; динамічні уроки з мультимедійними ресурсами.

Особливої уваги потребує оцінювання з англійської мови в пілотних класах НУШ. 2024/2025 навчальний рік здобувачі освіти, які навчаються за модельною навчальною програмою НУШ у межах пілотного проєкту, завершили згідно з новою системою компетентнісного оцінювання. Ця система спрямована не на виставлення балів, а на відстеження освітнього поступу або прогресу учнів за групами результатів навчання, визначеними Державним стандартом базової середньої освіти.

Основні принципи оцінювання:

- оцінювання є формувальним та підсумковим;
- базується на чітко сформульованих очікуваних результатах навчання;
- не використовуються традиційні оцінки в балах (крім випадків паралельного оцінювання у непілотних класах);
- оцінювання здійснюється за рівнями опанування компетентностей: початковий, середній, достатній, високий.

Групи результатів навчання з англійської мови (відповідно до типових освітніх програм):

1. Сприймання на слух (аудіювання)
 - Розуміння загального змісту прослуханого;
 - Визначення специфічної інформації у висловлюваннях.
2. Читання
 - Розуміння текстів відповідного рівня;
 - Виділення головної і другорядної інформації.
3. Говоріння
 - Побудова діалогів і монологів;
 - Уміння висловлювати думку з опорою на вивчену лексику.
4. Письмо
 - Написання коротких текстів (листи, повідомлення, оголошення);
 - Використання базових граматичних структур.
5. Мовна компетенція
 - Засвоєння лексики і граматики відповідного рівня;
 - Використання мови у типових ситуаціях спілкування.

Форма оцінювання:

- Учитель веде індивідуальні спостереження за навчальним поступом кожного учня;
- Наприкінці семестру або року учень отримує словесну характеристику рівня опанування кожної групи результатів;
- За потреби, це фіксується у свідоцтві досягнень або в електронному журналі.

Мета такої системи:

- підтримати розвиток мовних навичок;
- забезпечити об'єктивне і прозоре оцінювання;

– допомогти учню, батькам та вчителям побачити, в яких саме сферах є успіхи, а в яких — потреба в додатковій увазі.

Освітні втрати — це недосягнення учнем очікуваних результатів навчання через об'єктивні або суб'єктивні причини, що виникають під час безпосереднього освітнього процесу.

Види втрат (за джерелами):

1. З боку учня:
 - Невміння зосередитись або працювати самостійно;
 - Недостатня базова підготовка;
 - Відсутність домашнього завдання;
 - Страх перед помилкою або відповіді вголос;
 - Внутрішня дезорієнтація («не розумію, з чого почати»).
2. З боку вчителя:
 - Перевантаження теоретичним матеріалом без практики;
 - Використання одноманітних або неактуальних методів;
 - Ігнорування різних рівнів навчальних потреб у класі;
 - Відсутність корекції або підсумку в кінці уроку.

Наслідки освітніх втрат:

- Втрата інтересу до предмета;
- Прогалини в знаннях, що нарастають від теми до теми;
- Складнощі з самооцінкою та навчальною мотивацією;
- Зниження середнього рівня класу загалом.

Ознаки того, що на уроці виникають освітні втрати:

- Більше ніж 20% учнів не відповідають на запитання або не залучені;
- Учні не можуть виконати завдання після пояснення;
- Під час уроку часто виникає потреба «повертатися назад» до матеріалу;
- Учні не встигають завершити заплановану роботу.

Моніторинг освітніх втрат допомагає вдосконалити планування уроків, вчасно адаптувати методику та надати індивідуальну підтримку учням.

Якщо потрібно — я можу скласти:

- пам'ятку для вчителів;
- таблицю «освітні втрати — причини — шляхи подолання»;

Використані джерела

1. МОН Закон України “Про повну загальну середню освіту”. — Київ, 2016.
2. МОН Державний стандарт базової середньої освіти.
3. British Council. Teaching English to Young Learners: Guidelines and Best Practices. — London, 2019.
4. Kahoot! Як інструмент формувального оцінювання на уроках англійської мови.

Леся ОПОЛЯНЧУК,
Валентина ЯРОШ,
учительки англійської мови
лицею №1 імені Володимира Крasiцького
м.Хмельницького

мовно-літературна
освітня галузь
(іншомовна освіта)

Формування мотивації до вивчення англійської мови в умовах НУШ

Втрата інтересу до навчання сьогодні є однією з найгостріших проблем сучасної школи. Особливо це стосується вивчення іноземних мов, де недостатня мотивація часто призводить до поверхневого засвоєння матеріалу та його швидкого забування.

Успішне оволодіння англійською мовою як іноземною передбачає насамперед системність і послідовність навчання. Регулярність є базовою умовою формування мовних навичок. Водночас ключову роль відіграє мотивація — як внутрішня, так і зовнішня. Внутрішня мотивація пов'язана з особистим інтересом учня, його прагненням до розвитку, самовираження та досягнення результатів. Зовнішня ж мотивація може ґрунтуватися на підготовці до іспитів, можливостях навчання, проживання чи працевлаштування в англомовному середовищі.

В умовах Нової української школи навчання іноземних мов базується на комунікативному підході, ігровій діяльності, особистісно орієнтованому навчанні та міжкультурній взаємодії. Ефективними є рольові ігри, творчі завдання, використання пісень, візуальних матеріалів, а також навчання через діяльність — малювання, ліплення, вирізання. Такий підхід сприяє залученню учнів до активного використання мови в реальних або наближених до реальності ситуаціях.

Важливим завданням учителя є організація навчального процесу з урахуванням індивідуальних потреб, інтересів і рівня підготовки учнів. Це безпосередньо впливає на підвищення мотивації. Особливо ефективними є завдання, пов'язані з реальним життям: визначення навчальних цілей відповідно до потреб учнів, організація зустрічей із носіями мови, ознайомлення з культурою інших країн. Також доцільно сприяти встановленню міжкультурного спілкування, наприклад, через листування або онлайн-комунікацію з однолітками з інших країн, що поглиблює засвоєння лексики та мовних структур.

Роль учителя у формуванні мотивації є визначальною. Насамперед важливо допомогти учневі усвідомити мету вивчення іноземної мови — як інструменту спілкування, розвитку та досягнення особистих цілей. Підтримка, віра у можливості учня та визнання його досягнень формують упевненість у собі й бажання продовжувати навчання. Особливого значення набуває створення атмосфери, у якій дитина отримує задоволення від процесу пізнання нового.

Важливим чинником є особистість учителя: його професійна відданість, чутливість, толерантність і вміння вибудовувати довірливі стосунки з учнями. Це сприяє створенню безпечного освітнього середовища, у якому ко-

жен учень відчуває себе значущим. Індивідуальний підхід передбачає чітке формулювання інструкцій, визначення мети та практичної цінності завдань. Водночас важливо розвивати в учнів вміння сприймати помилки як природну складову навчання.

Для підтримки інтересу до навчання доцільно враховувати інтереси учнів, упроваджувати активності, що дозволяють обговорювати актуальні теми, планувати письмові та усні завдання відповідно до їхніх уподобань. Зміст уроків має бути максимально наближеним до реального життя, що підвищує значущість навчання. Використання сучасних ресурсів — відео, подкастів, новин — допомагає зробити навчання більш динамічним і змістовним.

Чіткість інструкцій є необхідною умовою ефективного навчання. Перед виконанням завдань учні повинні розуміти їхню мету та алгоритм дій. Важливо створювати умови для активної участі учнів: заохочувати їх аналізувати приклади, ставити запитання, висловлювати власні думки. Використання рольових ігор та елементів змагання сприяє підвищенню мотивації, розвитку комунікативних навичок і формуванню позитивного ставлення до навчання.

Надання учням можливості вибору — тем проєктів, типів завдань чи форм оцінювання також сприяє зростанню їхньої відповідальності та зацікавленості.

Кожен учитель має власний професійний досвід, який варто осмислювати, удосконалювати та поширювати. Взаємообмін педагогічними практиками сприяє підвищенню якості освіти. Щира відданість своїй справі, постійний професійний розвиток і орієнтація на потреби учнів є запорукою успішного навчання іноземної мови.

Використані джерела

1. Концепція Нової української школи -К., 2016
2. Державний стандарт базової середньої освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року №898.
3. Озерний Д. Як мотивувати учнівство до вивчення іноземних мов. URL: <https://nus.org.ua/view/yak-motyuvaty-uchnivstvo-do-vyvchennya-inozemnyh-mov/>
4. Омелай А. Формування позитивної мотивації на уроках англійської мови. URL: https://omelai.blogspot.com/p/blog-page_80.html
5. Шляхи формування мотивації на уроках англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/shlyahi-formuvannya-motivaci-na-urokah-angliysko-movi-201077.html>

мовно-літературна освітня галузь (іншомовна освіта)

**Ірина ПРИСЯЖНЮК,
Юлія МОГИЛЕВСЬКА,
Лідія КОНДРАТЮК,
учительки іноземної мови (англійської)
Старокостянтинівської загальноосвітньої
школи I-III ступенів №1**

Формувальне оцінювання як один із ключових аспектів НУШ

Основний акцент у викладанні англійської мови за принципами НУШ робиться на компетентнісному підході, культурній інтеграції, розвитку критичного мислення та інтерактивності. Проте варто зазначити, що чимало цих ідей уже давно впроваджувалися нашими вчителями у школі — ми використовували рольові ігри, проєктні роботи, інтегровані уроки та індивідуальний підхід, фактично закладаючи основу сучасних освітніх практик ще до офіційного запуску реформи.

У концепції НУШ важливим доповненням до інтерактивних методів є й нова система оцінювання: вона орієнтується не лише на результат, а й на процес навчання, розвиток компетентностей та особистий прогрес учня. Тому це стало актуальною темою для глибшого дослідження для нас, учителів. Замість традиційних балів, потрібно було зробити акцент саме на формувальному оцінюванні, яке включало б зворотний зв'язок від учителя, підкреслювало б сильні сторони й напрямки для вдосконалення.

Перед нами з'явився виклик поставити формувальне оцінювання в пріоритеті. На відміну від підсумкового, яке полягало у фактичному оцінюванні знань, формувальне оцінювання не обмежувалося констатацією результату. Активне застосування формувального оцінювання на уроках допомагало вчасно виявити труднощі, підтримати дитину та скоригувати освітній процес відповідно до її потреб.

Формувальне оцінювання реалізовувалося через спостереження за діяльністю учнів, короткі коментарі вчителя, запитання для самоаналізу, індивідуальні рекомендації, обговорення результатів роботи, ведення навчальних карток або портфоліо. Його ефективність полягала в тому, що учень отримував підтримку не після завершення теми, а безпосередньо під час її вивчення.

Варто також зазначити, що наша команда вчителів пілотного проєкту відчувала постійну підтримку від розробників платформи nz.ua, яка сприяла якісній реалізації принципів формувального оцінювання. Платформа дозволяла спостерігати за індивідуальним поступом і при потребі скоригувати власну освітню траєкторію кожного здобувача освіти.

Важливу роль у реалізації формувального оцінювання відігравало вербальне оцінювання, особливо на початкових етапах навчання. Його сутність полягала в тому, що результати діяльності здобувача освіти коментувалися словесно, без акценту на балах чи цифрових показниках. Така форма оці-

нювання дала можливість зосередитися не на формальному результаті, а на розвитку дитини та її особистому прогресі.

Дієвою виявилася практика розміщення коментарів на платформі nz.ua, яка дозволяла детальніше проаналізувати, підкреслити сильні сторони та м'яко вказати на напрями самовдосконалення. Наприклад: «Ти правильно виконав завдання і дуже уважно прочитав умову. Наступного разу зверни увагу на оформлення відповіді (написання власних імен з великої літери)».

Завдяки вербальному оцінюванню нам вдалося досягти того, що діти перестали боятися помилки і тепер сприймають її як природну частину навчання. Це створювало психологічно безпечне освітнє середовище, в якому кожен здобувач/здобувачка мали можливість проявити себе без страху осуду.

Самооцінювання як інструмент розвитку учнів на уроках англійської мови

Самооцінювання — це процес, у якому учні аналізують власні знання, вміння та результати навчання. Воно допомагає школярам усвідомити свій рівень володіння мовою, визначити сильні сторони та виявити труднощі. Завдяки цьому здобувачі починають краще розуміти власний навчальний процес і брати за нього відповідальність.

На власному досвіді ми помітили, що використання самооцінювання на уроках англійської мови сприяє розвитку рефлексивного мислення. Впродовж усього навчального процесу учні вчилися відповідати на запитання: What did I learn? What was difficult? What should I improve?..., які допомагали їм формувати навички критичного мислення та самоаналізу, що важливо для навчання протягом усього життя.

Практичне впровадження самооцінювання ми здійснювали за допомогою різних методів, зокрема чек-листів, методу «світлофора», смайликів, щоденників успіху або коротких рефлексивних завдань наприкінці уроку. Але передусім ми надали дітям чіткі критерії оцінювання.

Отже, самооцінювання є ефективним інструментом розвитку учнів на уроках англійської мови. Воно сприяє підвищенню мотивації, формує відповідальність за навчання та допомагає досягти кращих результатів у вивченні мови.

Взаємооцінювання як інструмент розвитку учнів на уроках англійської мови

На практиці ми переконалися, що взаємооцінювання є потужним засобом не лише для контролю знань, а передовсім для формування відповідальності, співпраці та критичного мислення. Учні, оцінюючи роботи одне одного, вчаться бачити сильні сторони, помічати недоліки та пропонувати шляхи вдосконалення. Коментарі з боку ровесників часто сприймаються більш охоче, ніж від учителя. Це робить процес навчання інтерактивним і мотивуючим.

Усне взаємооцінювання (особливо актуально для 9 класів, зараз пілотних)

Після презентацій учням дається кілька хвилин для коментування. Вони відзначають, що було найцікавішим, чи були аргументи досить переконливими, а також дають поради щодо актуальності та достовірності інформації. Це створює атмосферу демократичного обговорення, де кожен має право висловитися і бути почутим, допомагаючи розвивати громадянські та соціальні компетентності.

До усного взаємооцінювання можна віднести також і групові дискусії. Після виконання проєктів ми організовуємо короткі обговорення в групах. Учні діляться враженнями, визначають сильні сторони роботи та пропонують ідеї для покращення. Очевидно, що такі дискусії формують атмосферу співпраці й допомагають здобувачам/здобувачкам освіти навчитися аргументовано висловлювати думку.

Письмове взаємооцінювання (особливо актуально в 5-7 класах)

Цю практику ми випробували вперше у пілотному 5 класі, і досить інтенсивно продовжуємо її в наступних класах НУШ. Лексичні диктанти проводяться різними способами: учні об'єднуються в команди і потім звіряють, в якій команді більше написаних правильно слів, працюють в парах, перевіряючи письмові завдання один одного, пишуть слова на дошці і звіряються, а також задають один одному слова з актуального вокабуляра для складання речень з ними. Адже мета лексичних вправ полягає не в констатації факту: знаєш чи не знаєш слово, а в якомога частішому його повторенні.

Також вагому роль у процесі взаємооцінювання на уроках займає використання цифрових технологій, таких платформ як: Metimeter, Kahoot, Wordwall, Quizlet та ін. До того ж дієвою є практика взаємооцінювання граматичних вправ на уроках та пояснення їх учнями один одному. Суть полягає в наступному: на виконання вправи дається певна кількість часу, потім учитель або вчителька перевіряє, коментуючи перші виконані роботи, а далі шляхом випадкового вибору учень чи учениця перевіряють роботи своїх однокласників (обов'язково коментуючи теж).

Застосування практик взаємооцінювання засвідчило, що учні стають більш уважними до деталей, краще розуміють критерії оцінювання та вчаться підтримувати один одного. Досвід показав, що це — ефективний інструмент, який робить уроки більш живими, а самотивацію учнів — вищою.

Ефективне поєднання усіх видів формуального оцінювання допомагає учням відчувати себе впевненіше й бачити навчання як спільний процес, де кожен має право на помилку й можливість для вдосконалення.

Інструменти, які використовуються для здійснення формуального оцінювання:

a) Minute paper: At the end of the lesson, we can ask our learners to write what they learned in one minute.

b) Three things: At the end of the lesson, we ask our learners to make a list of two things they learned, and one thing they still need to learn.

c) I have a question: At the end of the lesson, we ask our learners to write a question on what they are not clear about.

d) Quizzes: Prepare a quiz on a topic we have taught and quiz our learners at the end of the lesson or at the start of the next lesson, or ask our learners to write questions to quiz their classmates.

e) Mix open and closed questions: Mix closed questions (right and wrong answer) with open questions such as "Why...?" to find out how much they understand.

f) Observing: Observe a few learners every lesson and make notes.

g) Posters: At the end of the unit or the week, we can ask learners to work in groups to create a poster to show, for example, what vocabulary or structures they have learned.

h) Journals: We can ask learners to keep a learning journal to record their thoughts and attitudes to what they have learned.

i) Portfolios: We can ask learners to keep a file containing samples of their work. This may include work done in class, homework, test results, self-assessment and comments from peers and the teacher.

j) Personal goals: We ask learners to set personal goals, for example: "Next week I will read a short story".

k) Reflection time: At the end of the lesson we can give learners time to reflect and decide what to focus on in the next lesson.

l) Learning wall: We make a "learning wall" where learners can post positive feedback about others.

m) Peer feedback: We ask learners to read each other's written work to look for specific points, such as spelling mistakes, past tense verbs, etc. During speaking activities such as role plays and presentations, we can ask learners to give each other feedback on specific points, e.g. how interesting it was, whether they understand what was said, or any questions they have.

n) Draw a face: We can ask learners to draw faces to show how they feel about the lesson or their work.

o) Self-assessment: We ask learners to complete a self-assessment form, for example:

How true are these statements? Circle a number (3 – true, 2 – partly true, 1 – not true)

I enjoyed the writing task	3	2	1	Why?
I answered all parts of the question	3	2	1	
I used paragraphs	3	2	1	
I used linking words	3	2	1	
I used a range of vocabulary and phrases	3	2	1	
I checked my spelling and punctuation	3	2	1	
I used the correct verb tenses	3	2	1	
What I did well:				
Something I think I need to work on next time:				

Використані джерела

1. Концепція Нової української школи, 2016.
2. Державний стандарт базової середньої освіти, 2018.
3. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів середніх класів НУШ, 2025
4. Пометун О.І. (2018) Український педагогічний журнал. Випуск № 2.
5. <https://www.britishcouncil.org.ua/en>

Олена ЧАПАЙЛО,
вчителька
німецької мови
Славутської гімназії
«Успіх»

*мовно-літературна
освітня галузь
(іншомовна освіта)*

Переваги та особливості впровадження навчально-методичного комплексу «Perfekt 3»

Ми живемо в час тотальних викликів, змін і перспектив. Для врівноваженого і продуктивного життя потрібно багато внутрішнього ресурсу, сил, емоційної рівноваги, аби впоратись з життєвим контекстом взагалі, та освітнім – зокрема. У цей контекст тісно вплетені наші головні провідники – підручники, посібники, навчально- методичні комплекси.

Іноколи у нас як викладачів німецької мови, на жаль, немає вибору і будь-який вибір є правильний, тому не буду ранжувати вибір посібників за критеріями- «правильний» чи «не правильний», головне, щоб у них були зреалізовані концептуальні засади НУШ.

З лютого 2024 року користуюсь навчально- методичним комплексом Perfekt 2 Fur die Ukraine. На превелике щастя, за підтримки адміністрації школи я мала право вибору. Чому зупинила свій вибір саме на цьому комплексі?

Два роки тому за рекомендаціями пані Лариси Луценко, методистки Хмельницького інституту післядипломної освіти імені А.Назаренка, прослухала серію вебінарів Тетяни Мережко, яка тісно співпрацює з видавництвом Dinternal Education та є співавторкою НМК. Тут дізналась багато нового, прогресивного, цікавого матеріалу з Perfekt 2 Fur Die Ukraine для вчителів та здобувачів освіти,

Perferkt 2 Fur Die Ukraine – це 4-рівневий НМК, створений міжнародною командою авторів спеціально для вивчення німецької мови в Україні. Кожен рівень має у своєму складі по 8 мотиваційно цікавих тем, що є дуже актуальними, живими, оскільки висвітлюють практично усі сфери життя, як у німецькомовних країнах, так і в Україні.

НМК – автентичне видання, що враховує локальний контекст та ментальність, а сучасна німецька мова, якою послуговується комплекс, дає ґрунтовну підготовку до комунікації у реальному житті. Мені як вчителю імпонує насиченість великою кількістю аудіо - та відеоконтенту та система циклічного повторення вивченого, адже це -є однією з передумов якісного опанування мовного матеріалу. Ще однією з переваг зазначаю підбірку онлайн-матеріалів для навчання, що мають сучасний формат освітнього контенту.

Які ж компоненти Perfekt 2 fur Die Ukraine є для учнів? Це – Kursbuch-підручник, який презентує навчальний матеріал та збалансовано розвиває навички всіх 4 видів

мовленнєвої діяльності: говоріння, читання, аудіювання та письма. Ще один надважливий сегмент НМК- це матеріал, який насичений культурологічними особливостями німецькомовних країн та, власне, України. Arbeitsbuch – робочий зошит, посібник, з яким, я разом з учнями, відпрацьовую та систематизую граматичний і лексичний матеріал. Компонент містить чіткі та прості у розумінні, додаткові граматичні пояснення з вправами та розділ «Tipps zum Schreiben» із завданнями для розвитку навичок письма.

Використання НМК дає мені можливість вибудовувати рівнозначний діалог між учнями з урахуванням їх здатності до рефлексії, зумовленої віком та психологічними особливостями, що перегукується з упровадженням формувального оцінювання у НУШ. Отож щодо співставності цього НМК та формувального оцінювання, або оцінювання, як його ще називають у процесі, то це –«топ», адже після кожного заняття є можливість відстежити динаміку поступу здобувачів освіти. Перед початком кожного заняття вже сформовані, об'єктивно та зрозуміло, навчальні проєкції на певний період. Основою для вироблення таких цілей (1-2, декілька занять з однієї теми, або підтеми) є очікувані результати, передбачені відповідною програмою. У такий спосіб - це і стає підґрунтям для створення умов для формування в учнів аналізувати та відстежувати власну траєкторію успіху (рефлексія).

У межах формувального та, зрештою інших видів оцінювання у НУШ, за результатами опановування певної теми проводжу діагностувальні роботи. У робочому зошиті різноманіття таких вправ та завдань, виконання яких дають об'єктивну інформацію про засвоєння учнями обов'язкових результатів навчання і можливість педагогу регулювати та коригувати освітній процес задля його ефективності та подальшої позитивної мотивації здобувачів освіти.

Використані джерела

1. НМК Perfekt 2 Fur die Ukraine.
2. Робочий зошит 2. Мережко Т., Дудек П., Кін Д., Островська-Палак М., Анета Бялек – К.: ТОВ «Видавничий дім Дінтернал», 2023 – 128 с.

Лілія МИРНА,
методистка з біології
та екології НМЦ професійного
розвитку педагогічних
та керівних працівників
установ і закладів дошкільної
та загальної середньої освіти
ХОІППО ім.А.Назаренка

природнича
освітня галузь
(природознавство,
біологія)

Пілот НУШ як простір змін у навчанні, мисленні та взаємодії

Реформування загальної середньої освіти в Україні, що реалізується в межах Концепції Нової української школи (НУШ), спрямоване на створення освітнього середовища, орієнтованого на потреби особистості, розвиток ключових компетентностей та формування готовності до життя в умовах сучасного суспільства. Вагому роль у цьому процесі відіграла апробація нових освітніх підходів, інноваційних педагогічних технік та сучасних навчально-методичних комплектів, що дало змогу визначити ефективні моделі їх впровадження в масову освітню практику.

Пілотування інтегрованих курсів і предметів природничої освітньої галузі НУШ у базовій школі - це не лише експериментальний майданчик, а цілісний освітній простір трансформацій, що охоплює зміст навчання, когнітивні стратегії учасників освітнього процесу та характер їхньої взаємодії. Реалізація оновленого змісту базової середньої освіти здійснювалася з урахуванням принципів наступності та перспективності, з опорою на результати й напрацювання початкової освіти. Це передбачало досягнення змістової узгодженості в межах інтегрованих курсів і предметів ПРО, а також урахування складності адаптаційного періоду здобувачів освіти під час переходу з початкової до базової школи, зокрема в умовах адаптаційного циклу навчання.

Пілотний проєкт в базовій школі розпочався, відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02.04.2021 № 406 «Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти». В області, відповідно до листа Департаменту освіти, науки, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації від 24.02.2021 № 523-38/2021, для участі в експерименті було визначено п'ять закладів загальної середньої освіти, зокрема:

- гімназію № 1 імені Володимира Крисицького;
- гімназію № 2 м. Хмельницького;
- Кам'янець-Подільський навчально-виховний комплекс № 3 у складі закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів та ліцею;
- Старокостянтинівську загальноосвітню школу І-ІІІ ступенів № 1 Старокостянтинівської міської ради;

- навчально-виховний комплекс «Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів – ліцей “Успіх”».

В адаптаційному циклі (5-6 класи) розпочали пілотування такі вчителі експериментальних освітніх закладів:

Мельник Оксана Григорівна (вчителька біології), Мельницька Ірина Іванівна (вчителька географії), Ніколаєва Тетяна Олегівна (вчителька хімії), Прокіна Ірина Миколаївна (вчителька фізики), Покотилук Віта Василівна (вчителька біології), Харчук Зарина Анатоліївна (вчителька біології)..

Для підготовки педагогів до реалізації принципів Державного стандарту базової середньої освіти, в межах інноваційного освітнього проєкту, на базі Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти було розроблено Програму підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які викладають у пілотних 5-х класах відповідно до реалізації постанови Кабінету Міністрів України. Зазначимо, що вчителі обрали модельні навчальні програми інтегрованих курсів «Пізнаємо природу» (авт. Біда Д., Гільберг Т., Колесник Я.) та «Природничі науки» (авт. Білик Ж., Засєкіна Т., Лашевська Г., Яценко В.). За відсутності підручників навчальні матеріали, розроблені авторами, надавалися видавництвами безпосередньо вчителям пілотних закладів освіти.

Для якісного пілотування освітнього проєкту та професійної реалізації засад Нової української школи було укладено Дорожню карту «Пілот. 5 клас», відповідно до якої онлайн-зустрічі проводилися двічі на місяць. Серед основних заходів:

- вебінар «Про особливості модельних навчальних програм та конструювання календарно-тематичних планів» (30.08.2021 р.);
- вебінар «Навчально-методичне забезпечення інтегрованих курсів: шляхи вирішення проблем» (30.09.2021р.);
- анкетування «Навчальний контент в НУШ: якість і доступність» (25.09.2021р.);
- вебінар «Вирішуємо проблемні моменти» (26.10.2021 р.);
- круглий стіл «Наступність в НУШ: від початкової освіти до базової» (18.11.2021 р.);
- робоча онлайн-зустріч з авторами навчально-методичних комплектів (02.12.2021 р.);
- вебінар «Формування ключових компетентностей; практичні аспекти» (18.01.2022 р.);

- круглий стіл «Оцінювання навчальних досягнень учнів в НУШ» (24.02.2022 р.);

- панорама відкритих уроків (майстер-класи упродовж квітня 2022 р.).

Набуваючи первинного досвіду реалізації засад Концепції Нової української школи, вчителі-пілотники були активними учасниками обласних науково-методичних заходів. Так, Віта Покотиліук та Ірина Проніна, учительки Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 1 Старокостянтинівської міської ради, були спікерками онлайн-вебінарів для вчителів природничої освітньої галузі Городоцької (31.03.2022 р.) та Старокостянтинівської (26.04.2022 р.) міських територіальних громад. Ключовими питаннями обговорення стали реалізація компетентнісного потенціалу інтегрованих курсів та особливості оцінювання в НУШ.

У межах обласного марафону «Стартує НУШ в основній школі», що відбувся 21 червня 2022 р., предметом обговорення у ході роботи секції ПРО стали результати першого року пілотування з таких проблемних питань:

- Організація досліджень на уроках інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» (Оксана Мельник, учителька біології гімназії № 1 імені Володимира Крasiцького);

- НУШ: виклики сьогодення (Ірина Мельницька, вчителька географії гімназії № 2 м. Хмельницького);

- Виклики Нової української школи при викладанні інтегрованих курсів природничої освітньої галузі (Тетяна Ніколаєва, вчителька хімії Кам'янець-Подільського навчально-виховного комплексу №3 у складі ЗОШ I–III ступенів та ліцею);

- Особливості реалізації програми «Природничі науки» в пілотних класах (Ірина Прокіна, вчителька географії Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I–III ступенів №1);

- Оцінювання навчальних досягнень учнів 5 класу НУШ (Віта Покотиліук, учителька біології Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I–III ступенів №1);

- Формування ключових компетентностей у на уроках інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» (з досвіду роботи) (Зарина Харчук, учителька біології навчально-виховного комплексу «Спеціалізована школа I–III ступенів, ліцей «Успіх»).

Обговорення результатів першого року пілотування дало змогу простежити, як трансформуються підходи до організації освітнього процесу: від традиційного викладання до діяльнісного, дослідницького навчання, орієнтованого на формування компетентностей. Порушені під час секції проблемні питання відобразили зміни в педагогічному мисленні вчителів, які переосмислюють свою роль: від транслятора знань до фасилітатора освітньої діяльності учнів. Водночас акцент на викликах НУШ і шляхах їх подолання сприяв формуванню спільного професійного бачення та розвитку культури педагогічної комунікації. Таким чином, секція ПРО не лише узагальнила результати пілотування, а й підтвердила, що НУШ – це динамічний простір змін, у якому трансформуються підходи до навчання, мислення педагогів і культура освітньої взаємодії.

Систематичне консультативне спілкування, обмін презентаційними матеріалами, методичними рекомендаціями через Viber-групу та Google -клас стали

дієвими інструментами професійної комунікації, забезпечуючи постійний зворотний зв'язок, швидке реагування на виклики впровадження НУШ, взаємопідтримку педагогів.

Пілотування у 6 класі (2022/2023 н.р.) розпочалося з аналізу проблем, визначених педагогами під час анкетування:

- питання щодо вчасної забезпеченості друкованими та електронними посібниками, технічними засобами;
- питання щодо якісної діагностики учнів наприкінці семестру (хто розроблятиме діагностичні роботи, як проводитиметься діагностика дослідження природи/ експериментування);
- питання щодо критеріїв оцінювання різних видів діяльності.

Зазначені питання були враховані при навчанні педагогів-пілотників, що проходило в онлайн-форматі на базі Інституту післядипломної педагогічної освіти та плануванні методичних зустрічей і консультацій для вчителів. До уваги було взято і проміжні результати 6-х пілотних класів НУШ загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти у ЗЗСО в умовах воєнного стану, яке провела Державна служба якості освіти (ДСЯО).

Акцент методичного супроводу стосувався реалізації компетентнісного потенціалу інтегрованих курсів, формування наскрізних умінь, організації дослідницької діяльності, розроблення діагностичних матеріалів, формувального та підсумкового оцінювання.

Серія планових вебінарів і методичних студій стосувалася наступних проблем:

- Особливості організації освітнього процесу в 6-х пілотних класах ПРО.
- Реалізація очікуваних результатів: практичний аспект.
- Дослідницька діяльність учнів як складова сучасного уроку природничих дисциплін.
- Використання інтерактивних методів навчання на уроках інтегрованих курсів.
- Оцінювання різних видів діяльності учнів інтегрованого курсу "Пізнаємо природу" в НУШ.
- Формувальне оцінювання: інструменти й практики.
- Наскрізнi вміння в дії: досвід пілотування.

Створено було творчу групу вчителів природничої освітньої галузі, які розробляли навчальні програми на основі модельних навчальних програм різних авторських колективів. Відповідно до навчальних програм розроблено календарно-тематичні плани. Консультантами щодо створення освітніх продуктів стали вчителі-пілотники. Методичний посібник «Оцінювання різних видів діяльності учнів інтегрованого курсу «Пізнаємо природу», створений Вітою Покотиліук, учителькою біології Старокостянтинівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 у конкурсі «Хмельниччина на шляхах реформування», здобув диплом ІІ ступеня (2023 р.).

Підбиття підсумків пілотування навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти (адаптаційний цикл) відбулося 05 червня 2024 року під час методичного івенту «Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти в адаптаційному періоді: виклики, практики, рішення». Сесія педагогічного досвіду вчителів ПРО включала наступні теми:

- «Нова українська школа: виклики та шляхи подолання» (Ніколаєва Т.М., учителька хімії Кам'янець-Подільського ліцею №3, вчитель методист);

- «Особливості освітнього процесу в Новій українській школі». (Ільїнський С.В., вчитель біології комунального закладу загальної середньої освіти "Ліцей №1 імені Володимира Красицького, магістр біології);

- «Організація навчання на уроках предметів природничої освітньої галузі: інновації та особливості» (Лісова Г.Й., учителька біології Кам'янець-Подільського ліцею №3, вчитель вищої кваліфікаційної категорії);

- «Види діяльності на уроках в пілотних класах» (Тихонюк Н.С., учителька біології комунального закладу загальної середньої освіти "Ліцей №11 Хмельницької міської ради", вчитель-методист);

- «Нові підходи до оцінювання в НУШ: практика реалізації» (Покотиліук В.В., учителька біології Старокостянтинівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 Старокостянтинівської міської ради, вчитель-методист).

Методичний івент став платформою для осмислення результатів впровадження ідей Нової української школи як простору змін у навчанні, мисленні та взаємодії. У центрі уваги були трансформації освітнього процесу: перехід від знань до компетентнісної моделі навчання, розвиток критичного та системного мислення учнів, формування навичок співпраці, відповідальності та самостійності. Обговорення практичного досвіду пілотування в адаптаційному циклі засвідчило важливість гнучкості освітніх підходів, інтеграції змісту освіти, впровадження інноваційних методик навчання, нових підходів до оцінювання результатів навчання учнів/учениць та сучасного навчально-методичного забезпечення.

Пілотування у другому циклі базової середньої освіти — базовому предметному навчанні (7–9 класи) — розпочалося з 01 вересня 2023 року та передбачало апробацію нових модельних навчальних програм, підручників і методик навчання. Реалізація природничої освітньої галузі в навчальних планах закладів освіти здійснювалася через вивчення окремих предметів (біології, географії, фізики, хімії) та/або інтегрованого курсу «Природничі науки». З огляду на зазначену варіативність Інститутом ураховано відповідні підходи під час розроблення навчальної програми підготовки вчителів до пілотування в базовому предметному циклі.

Зазначимо, що з переходом до базового предметного навчання оновилися команда педагогів, які долучилися до участі в інноваційному освітньому проєкті:

- Ільїнський Сергій Валентинович, учитель біології ліцею №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради, магістр біології;

- Зайонц Інна Миколаївна, вчителька біології Славутської гімназії «Успіх», учитель-методист;

- Прокопчук Наталія Анатоліївна, вчителька біології Славутської гімназії «Успіх», вчитель І кваліфікаційної категорії;

- Тихонюк Наталія Степанівна, вчителька біології ліцею №11 Хмельницької міської ради, вчитель-методист.

З адаптаційного в предметний цикл перейшли:

- Лісова Галина Йосипівна, вчителька біології Кам'янець-Подільського ліцею №3, вчитель вищої кваліфікаційної категорії;

• Покотиліук Віта Василівна, вчителька біології Старокоштанівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1, вчитель-методист.

Педагогами було обрано три варіанти модельних навчальних програм з біології різних авторів/авторських колективів. Підручники для апробації, що відповідали обраній модельній програмі, теж різних видавництв та авторів/авторських колективів.

Методичний супровід щодо забезпечення готовності вчителів до реалізації засад Державного стандарту базової середньої освіти, використання в освітньому процесі навчально-методичних освітніх продуктів передбачав системну організацію роботи з педагогами, спрямовану на формування професійної компетентності відповідно до вимог Стандарту. Зокрема, проведено:

щорічні онлайн-зустрічі з авторами НМК різних видавництв;

вебінари:

• «Науково-методичний супровід пілотування біології в НУШ.» (7 клас- 03.10.2023р.; 8 клас-18.09.2024 р.; 9 клас-08.10.2025 р.);

• «Дослідницьке навчання як основа формування ключових компетентностей та наскрізних умінь» (09.11.2023р.);

• «Формування предметної та ключових компетентностей в освітньому процесі з біології» (24.09.2024 р.).

• «Формування наскрізних умінь в освітньому процесі з біології» (7 клас-22.03.2023; 8 клас-08.02.2025р.).

• «Оцінювання результатів навчання на уроках біології» (7 клас-12.12.2023р.; 8 клас-20.11.2024 р.).

• «Використання цифрових ресурсів і віртуальних лабораторій з біології» (7 клас-12.04.2024 р.; 8 клас-24.04.2025 р.).

У базовому предметному циклі особливу увагу звернено на використання в освітньому процесі компетентнісно орієнтованих завдань (КОЗ), оскільки вони забезпечують перехід від засвоєння знань до їх практичного застосування. Це відповідає сучасній освітній парадигмі, закладеній у Державному стандарті базової середньої освіти. Саме КОЗ орієнтовані не лише на відтворення знань, а й на розвиток умінь аналізувати, порівнювати, робити висновки, приймати рішення, діяти в нових ситуаціях. Такі завдання моделюють життєві ситуації, що робить навчання змістовним і практико-орієнтованим, сприяє розвитку критичного мислення, формуванню вмінь працювати з інформацією та комунікувати.

Для набуття вчителями навичок конструювання компетентнісно орієнтованих завдань, їх застосування в освітньому процесі та оцінювання було проведено тренінги «Моделювання матриці змісту тесту для оцінювання в НУШ» (2024 р.) та «Компетентнісно орієнтовані завдання: від ідеї до реалізації» (2025 р.).

Зважаючи, що сучасне оцінювання орієнтується на перевірку вмінь діяти, висловлювати судження, а не лише знати, саме компетентнісно орієнтовані завдання дають змогу об'єктивно оцінити результати навчання школярів.

Проведені тренінги сприяли набуттю педагогами практичного досвіду створення компетентнісно орієнтованих завдань і визначення чітких критеріїв їх оцінювання.

Підвищення професійного рівня вчителів, які пілотували НУШ, – необхідна умова успішної реалізації інноваційного освітнього проєкту, освітньої рефор-

ми загалом, оскільки забезпечує їхню готовність до впровадження компетентнісного підходу, формування наскрізних умінь, подолання освітніх втрат, реалізації нових підходів до оцінювання, що сприяє підвищенню якості шкільної природничої освіти. Участь у заходах (2021–2026 рр.) на базі ХОІППО ім. А. Назаренка, на платформі ГО «Освіторія», у вебінарах Інституту педагогіки НАНУ, а також у заходах видавництв «Ранок», «Генеа», «Алатон», «Аксіома», «Посібники і підручники» та «Formula» сприяла розширенню методичного інструментарію й опануванню сучасних освітніх технологій НУШ.

Окремо варто зазначити, що навчання вчителів-пілотників у проєкті «SCAFFOLD» (2025 р.) сприяло поглибленню розуміння сучасних освітніх підходів, а також формуванню вмінь проєктувати навчальний процес з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів. Педагоги опанували ефективні стратегії розвитку критичного мислення, організації дослідницької діяльності, застосування формувального оцінювання та використання інноваційних і цифрових інструментів у навчанні.

Розуміючи, що саме досвід учителів пілотних шкіл є орієнтиром для педагогів, які працюють або планують працювати в класах НУШ, вважали за необхідне долучитися до наукового експертування та апробації підручників природничої освітньої галузі, а також до обміну набутим досвідом під час пілотування програм та інших освітніх продуктів. Так, Ільїнський С.В., учитель біології комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради», став науково-методичним консультантом підручника «Пізнаємо природу» (вид-во Лінгвіст) та апробантом підручників:

• «Біологія. 8 клас» (авт. Л.В.Горобець, Н.В.Кокар, І.В.Кравець, Г.П.Лойош, О.Я.Глодан);

• «Біологія. 9 клас» (авт. Л.В.Горобець, І.В.Кравець, Г.П.Лойош, О.Б.Абрат, І.І.Мердх).

Отже, пілотування Нової української школи у природничій освітній галузі засвідчило, що поруч з низкою проблем, над якими варто працювати, освітній процес у сучасній школі набуває якісно нового змісту, орієнтованого на формування компетентної, відповідальної та здатної до саморозвитку особистості. Реалізація інноваційного освітнього проєкту стала дієвим механізмом апробації та впровадження нових підходів до навчання, оцінювання й організації освітньої діяльності. Важливим чинником успішності пілотування стала системна методична підтримка педагогів, їхня участь у професійних спільнотах, освітніх проєктах і програмах підвищення кваліфікації, що забезпечило готовність до інноваційної діяльності та впровадження ефективних освітніх практик. Досвід пілотування показує, що НУШ — це динамічний простір змін, у якому трансформуються підходи до навчання, мислення педагогів і культура освітньої взаємодії.

Галина ЛІСОВА,
вчителька біології
Кам'янець-Подільського
ліцею №3

*природнича
освітня галузь
(природознавство,
біологія)*

Формування екологічної компетентності – екологічна безпека України

Головна роль у процесі набуття учнями екологічної компетентності належить школі, адже саме в цей віковий період відбувається становлення основ екологічної компетентності й екологічної культури, цілісного світогляду, що є складовими інтелектуальної сфери підлітка. У школярів формується система переконань, що здійснюють вплив на потреби і прагнення людини. Діти набувають умінь аргументувати свої судження, доводити істинність чи помилковість окремих положень, робити висновки й узагальнення, розвивається критичність мислення. Це впливає на становлення особистості підлітка, вироблення власного стилю поведінки у взаєминах із природою.

Основою екологічної компетентності є знання, досвід практичної діяльності в довкіллі. Набуті екологічні знання формуються під впливом екологічної інформації. Таку інформацію учні отримують на заняттях із природничих предметів. Значною мірою звичайно на уроках біології. Адже з усіх природничих наук саме біологія має з екологією найтісніші зв'язки.

Навчальний час на вивчення екологічної проблематики становить 10 % від усього часу, відведеного на вивчення біології в школі. Цей показник є досить високим серед природничих навчальних дисциплін, проте, на мій погляд, незначним, що веде лише до поверхового ознайомлення з екологічною проблематикою. Найпоширенішими формами екологічної освіти під час урочної діяльності є: інтегровані уроки, уроки-подорожі, уроки-експедиції, лекції, конференції, семінарські заняття, дискусії, екскурсії, екологічні ігри, кіноуроки, розробка екологічних проєктів, заняття з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій в Інтернеті, мультимедійних та інтерактивних технологій.

При викладанні біології у пілотних класах я розвивала екологічну компетентність здобувачів освіти через наскрізні лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» – це формування в дітей соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, у результаті яких вони дбайливо й відповідально ставитимуться до довкілля. Три взаємопов'язані складові: екологічні знання, екологічні переконання, екологічна діяльність стали моїми інструментами.

Перша складова — накопичення екологічних знань — передбачає: дослідження учнями досвіду природоохоронної роботи (анкети, інтерв'ю, бесіди, випуск екологічних газет); оволодіння знаннями про екологічну ситуацію в Україні (екскурсії, відеофільми); ознайомлення з інформацією про охорону рослин і тварин (екопрогулянки, екопоходи околицями, зустрічі з екологами).

Друга складова — становлення екологічних переконань. Через диспути, обговорення, дискусії, конференції, утвердження власної позиції у класі, за допомогою конкретних справ, пов'язаних з екологією, формується переконання в тому, що до природи треба ставитися відповідально, берегти все живе; розв'язувати екологічні проблеми можна тільки спільними зусиллями, на основі знань законів природи.

Третя складова — екологічна діяльність — включає:

- природоохоронну діяльність (догляд за кімнатними рослинами, клумбами біля школи;
- конкретну трудову діяльність під час екодесантів — розчищення парків, скверів мікрорайону);
- екологічну розвідку околиць, прокладання та оформлення екологічних стежок;
- пропагандистську діяльність: розповіді про природу рідного краю, проведення бесід з молодшими школярами про те, що конкретно і як треба охороняти в природі; складання пам'яток, екологічних анкет, газет, інформаційних листівок; ведення екологічного щоденника;
- ігрові форми діяльності: конкурси, турніри, конкурси-аукціони (на знання якої-небудь теми, пов'язаної з природою); науково-фантастичні проєкти з охорони навколишнього середовища; турнір знавців природи; конкурс розповідей про рослини, тварини; вікторини, ігри-екскурсії.

На жаль, у навчальних програмах на вивчення тем екологічного спрямування відводиться мало часу, отож більше уваги цим темам можна приділити в позакласній роботі.

Тут поле фантазії необмежене:

- об'єднання дітей в Екологічну варту, загін «Фактор неспокою». Організую і проводжу заходи з метою поліпшення екологічного стану навколишнього середовища;
- години спілкування з природою;
- написання віршів про красу рідного краю;
- інтегроване заняття екологічного змісту «Подорож у зачарований ліс»;

- святкування Всесвітнього дня Землі (22 квітня);
- участь у конкурсах «Пізнай свій рідний край», «Екологічними стежинами»;
- виставки робіт учнів із природного матеріалу, конкурси творів про природу та її збереження, поетичні конкурси на кращий вірш чи пісню про природу, конкурси малюнків чи фотографій, захист творчих звітів;
- рейди з очищення русла річок Смотрич, Дністер;
- агітаційно-роз'яснювальна робота (про шкідливість спалювання опалого листя, неприпустимість винищування первоцвітів тощо);
- вивчення правил поведінки на природі;
- екологічні ігри, захист рефератів і проєктів покращення стану природного середовища.

У середніх і старших класах метою такого виховання є усвідомлення учнями масштабів екологічної кризи, знання й розуміння причин і наслідків негативного впливу людства на природне середовище, формування нового типу мислення, вироблення нових ідей зі збереження довкілля, посилення практичної діяльності, спрямована на виявлення нагальних проблем і покращення стану природного середовища через Цілі сталого розвитку.

Результатом формування екологічної компетентності є виготовлення банера «Освіта для сталого розвитку в дії» та розміщення його в навчальному закладі. Така колективна робота відображає діяльність учнівського, учительського та батьківського колективів під час уроків, факультативів на виконання концепції сталого розвитку. У своїй роботі керуємось гаслом: «Ми не успадкували землю від своїх батьків, ми її позичили у своїх дітей» (вислів еколога Лі Таблота).

Розв'язання екологічних проблем є найбільш пріоритетним для збереження життя на Землі. Саме тому формування екологічної компетентності здобувачів освіти

– одне із найважливіших завдань. Практика показує, що екологізація є складовою частиною оновлення суспільства, яка відображає і формує його свідомість, нове мислення. Перспективи подальших пошуків у цьому напрямку дослідження вбачаються в розробці методики формування екологічних компетентностей учнів при вивченні конкретних тем шкільного курсу біології.

Використані джерела

1. Маршицька В.В. Сутнісні характеристики екологічної компетентності учнів початкової школи / Маршицька В.В. // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Київ, 2005. – Кн.2. – Вип.8. – С. 20-24.
2. Колонькова О.О. Формування екологічної компетентності старшокласників засобами дистанційної освіти / Колонькова О.О. // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 10. Т.1. – С.379–387.
3. Формування екологічної компетентності школярів : наук.-метод. посібник / Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова. – К., 2008. – 64 с.
4. Лук'янова Л. Б. Екологічна компетентність майбутніх фахівців: навч.-метод. посібник / Лук'янова Л. Б., Гуренкова О. В. – Київ-Ніжин: ПП Лисенко, 2008. – 243 с.
5. Липова Л. Український науковий журнал «Освіта регіону» / Липова Л., Лукашенко Т., Малишев В. // Екологічна компетентність особистості в умовах фундаменталізації освіти. – 2012. – № 3. – С. 246.
6. Педагогічний вісник Поділля. ХОІППО ім. А. Назаренка. №4 (2025). 59с.

Віта ПОКОТИЛЮК,
учителька біології та екології
Старокостянтинівської
загальноосвітньої школи
I-III ступенів №1

*природнича
освітня галузь
(природознавство,
біологія)*

Особливості оцінювання результатів навчання з біології в умовах НУШ

Впровадження Державного стандарту базової середньої освіти в рамках НУШ докорінно змінює фокус біологічної освіти. Біологія в сучасній школі — це не лише накопичення знань про живу природу, а й інструмент виховання відповідальної особистості з науковим мисленням та здатністю застосовувати знання в реальному житті. Оцінювання перестає бути механізмом «рейтингування» і стає інструментом підтримки індивідуальної траєкторії розвитку учня.

Для кожної галузі Державний стандарт окреслює компетентнісний потенціал, що позначає здатність формувати всі ключові компетентності через розвиток умінь і ставлень та базові знання; групи загальних результатів, які уточнюються через обов'язкові результати для кожного з циклів навчання (5–6, 7–9 класи).

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів складаються з таких компонентів:

- групи результатів навчання учнів, що охоплюють споріднені загальні результати;
- спільні для всіх рівнів загальної середньої освіти загальні результати навчання учнів, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі;
- конкретні результати навчання учнів, що визначають їх навчальний прогрес за освітніми циклами;
- орієнтири для оцінювання, на основі яких визначається рівень досягнення учнями результатів навчання на завершення відповідного циклу.

Метою природничої освітньої галузі є формування особистості учня, який знає та розуміє основні закономірності живої і неживої природи, володіє певними вміннями її дослідження, виявляє допитливість, на основі здобутих знань і пізнавального досвіду усвідомлює цілісність природничо-наукової картини світу, здатен оцінити вплив природничих наук, техніки і технологій на сталий розвиток суспільства та можливі наслідки людської діяльності у природі, відповідально взаємодіє з навколишнім природним середовищем.

Оцінювання результатів навчання з біології регулюється Наказом МОН № 1093 (від 02.08.2024) та роз'ясненнями щодо груп результатів. Основна мета оцінювання в природничій галузі — визначити рівень досягнення обов'язкових результатів, визначених Стандартом, на основі компетентнісного підходу.

Основними видами оцінювання є:

– Формувальне: відстежує динаміку поступу та допомагає вчителю корегувати освітній процес. Формувальне оцінювання допомагає дітям ідентифікувати свої сильні та слабкі сторони, зосередитися на тих навичках, що потребують удосконалення.

Мета формувального оцінювання – не лише підбити підсумок навчання дитини в балах, але і знайти спосіб покращити ефективність уроків.

На основі формувального оцінювання установлюють навчальний прогрес учня / учениці у певний момент освітнього процесу за вказаними групами результатів. Результати діяльності дитини щодо досягнення нею навчальних цілей залежать від психоемоційного та фізичного стану, і тому можуть бути лише підґрунтям для висновків щодо залученості дитини в навчальний процес, її активності, зусиль, яких вона докладає під час навчання, відповідності методів, форм, засобів навчання, які використовує вчитель, навчальним можливостям та віковим особливостям учнів тощо.

Формувальне оцінювання слугує для визначення динаміки розвитку окремого учня / учениці й класу загалом та адаптування навчального процесу до потреб учнів. Тому результати такого оцінювання не сумуються, не накопичуються, за ними не обчислюється середнє тощо.

Отже, формувальне оцінювання:

- виявляє проблеми у розумінні матеріалу, допомагає подолати труднощі;
- забезпечує вчасний зворотний зв'язок як для учнів, так і для вчителя;
- допомагає учням у виявленні та сприйнятті їхніх сильних та слабких сторін;
- допомагає вчителям у визначенні матеріалу, складного для учнівського сприйняття.

Оцінювання за групами результатів (ГР)

Найважливішою особливістю НУШ є оцінювання за трьома групами результатів (ГР), які у Свідоктві досягнень поєднують десятки орієнтирів Стандарту:

ГР 1: Проводить дослідження природи. Оцінюється здатність учня формулювати гіпотези, планувати спостереження, збирати дані за допомогою приладів та дотримуватися правил безпеки.

Рівні	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня/учениці
Початковий	1	Учень/учениця розрізняє об'єкти дослідження, виконує незначну частину простих завдань/дослідницьких дій з допомогою вчителя.
	2	Учень/учениця частково виконує прості завдання/дослідницькі дії, за допомогою вчителя.
	3	Учень/учениця виконує прості завдання/дослідницькі дії за допомогою вчителя за зразком.
Середній	4	Учень/учениця за чітким алгоритмом може виконати певні дослідницькі дії, звертаючись по допомогу до вчителя; частково розуміє і може пояснити дослідницькі дії.
	5	Учень/учениця за чітким алгоритмом самостійно виконує дослідницькі дії, може їх пояснити, допускаючи помилки.
	6	Учень/учениця за чітким алгоритмом може виконати певні дослідницькі дії правильно, але не досить осмислено, дослідницькі дії може пояснити.
Достатній	7	Учень/учениця самостійно та осмислено проводить дослідження, контролює свої дії, опирається на певні факти та закономірності при виконанні дослідницьких дій, може розв'язувати проблемні ситуації за відомим зразком під керівництвом учителя.
	8	Учень/учениця проводить самостійно дослідницькі дії, робить неточні висновки, контролює власну діяльність; розв'язує деякі стандартні проблемні ситуації за алгоритмом під керівництвом учителя.
	9	Учень/учениця розв'язує проблемні ситуації відомими способами під керівництвом учителя, робить висновки, повністю контролює свою діяльність.
Високий	10	* Учень/учениця ставить запитання, установлює логічні зв'язки між досліджуваними об'єктами, явищами, процесами. Застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних дослідницьких /проблемних ситуаціях; пропонує декілька способів розв'язання проблеми.
	11	
	12	

** У цьому випадку бал залежить від ступеня повноти та чіткості дій учня; від кількості та влучності, запропонованих учнем/ученицею, розв'язання проблеми.*

ГР 2: Здійснює пошук та опрацьовує інформацію.
Фокус на медіаграмотності, аналізі джерел різного ступеня надійності та здатності представляти дані у формі таблиць чи інфографіки.

Рівні	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня/учениці
Початковий	1	Учень/учениця сприймає і розпізнає отриману інформацію від учителя, або інших осіб.

Початковий	2	Учень/учениця відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя, інших осіб із запропонованих джерел.
	3	Учень/учениця відтворює певну частину інформації, отриману від учителя, інших осіб та із запропонованих джерел.
Середній	4	Учень/учениця відтворює за поданим зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел, може висловлювати свої думки, використовуючи отриману інформацію.
	5	Учень/учениця для виконання навчальних завдань, частково застосовує інформацію, отриману від учителя/ інших осіб або із запропонованих джерел, з помилками й неточностями; знаходить у почутому / прочитаному відповіді на прості запитання.
	6	Учень/учениця здійснює пошук інформації в запропонованих джерелах; застосовує інформацію, отриману від учителя/ інших осіб або із запропонованих джерел для виконання навчальних завдань за поданим зразком.
Достатній	7	Учень/учениця знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і правильне розв'язання проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією, поданою в різний спосіб; перетворює інформацію одного виду в інший.
	8	Учень/учениця аналізує власноруч знайдену інформацію з обраних джерел, намагається її самостійно аналізувати, зіставляє та групує її за певними ознаками; відповідає на запитання за опрацьованою інформацією, поданою в різний спосіб; самостійно перетворює інформацію одного виду в інший.
	9	Учень/учениця аналізує інформацію, отриману з різних джерел; намагається власноруч створювати інфопродукти (презентації, постери та ін.)
Високий	10	Учень/учениця виділяє та узагальнює суттєву й потрібну інформацію, отриману з різних джерел; оцінює інформацію за поданими критеріями під керівництвом учителя.
	11	Учень/учениця самостійно знаходить потрібні джерела інформації, може критично оцінювати якість поданої інформації в знайдених джерелах, проте консультується з вчителем; самостійно аналізує знайдену інформацію, яку оцінює за наданими критеріями.
	12	Учень/учениця порівнює та оцінює інформацію, отриману з різних самостійно вибраних джерел; самостійно оцінює надійність джерел інформації.

ГР 3: Усвідомлює закономірності природи. Оцінюється розуміння наукових фактів, пояснення явищ з позицій науки, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та екологічна свідомість.

Рівні	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня/учениці
Початковий	1	Учень/учениця намагається відповідати на прості запитання.
	2	Учень/учениця намагається знаходити у почутому/ прочитаному часткові відповіді на запитання; намагається виконувати прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; слухає інших, комуні кує за потреби.
	3	Учень/учениця знаходить у почутому/ прочитаному часткові відповіді на запитання; виконує окремі завдання/навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; частково долучається до роботи в групі; намагається висловлювати свої думки.
Середній	4	Учень/учениця розуміє окремі поняття/терміни/ навчальні дії; виконує завдання/навчальні дії за зразком з допомогою вчителя; частково виконує обов'язки, розподілені в групі.
	5	Учень/учениця намагається пояснити основні поняття/явища/навчальні дії; виконує завдання/навчальні дії за запропонованим алгоритмом з допомогою вчителя; виконує свою частку групової роботи.
	6	Учень/учениця відповідає на окремі запитання, наводить типові приклади й аргументи на підтвердження висловленої думки; виконує репродуктивні і частково – пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом самостійно; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків.
Достатній	7	Учень/учениця відповідає на окремі запитання, наводить типові приклади й аргументи на підтвердження висловленої думки; виконує репродуктивні й частково – пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом самостійно або в групі; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя, висловлює припущення щодо їх розв'язання; налагоджує комунікацію, співпрацює в групі за погодженим планом, виконуючи навчальні завдання.
	8	Учень/учениця розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; відповідає на запитання, доповнює думку/відповіді однокласників; виконує окремі навчальні дії; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в групі; залучає інших до співпраці в межах запропонованої теми.
	9	Учень/учениця розпізнає проблемні ситуації з-поміж запропонованих, розв'язує їх відомими способами під керівництвом учителя; добирає доречні приклади та аргументи щодо висловленої думки; виконує пошукові завдання; активно співпрацює з іншими, генерує ідеї під час виконання завдання.

Високий	10	Учень/учениця розпізнає проблемні ситуації; ставить запитання, установлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в типових навчальних ситуаціях; здійснює різні види навчальної діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно або в групі; долучається до розроблення критеріїв оцінювання власної діяльності, діяльності групи.
	11	Учень/учениця висловлює щодо проблемної ситуації власну позицію, аргументує її; оцінює різні аспекти проблеми; використовує наукові факти для формулювання власних суджень; застосовує здобуті знання й практичні вміння в нетипових ситуаціях; конструктивно взаємодіє в групі для розв'язання спільних навчальних завдань; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії і дії групи.
	12	Учень/учениця висловлює щодо проблемної ситуації власну позицію, аргументує її, робить висновки; установлює закономірності. Підтверджує їх прикладами; застосовує здобуті знання й практичні вміння для розв'язання проблемних ситуацій, усвідомлює ризики й прогнозує наслідки; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; організовує співпрацю в групі для досягнення навчальних цілей; толерує різні точки зору, опосередковує спілкування в групі.

Під час оцінювання навчальних досягнень учнів слід враховувати:

- якість знань: повноту, глибину, гнучкість, системність, міцність;
- сформованість предметних умінь і навичок;
- рівень володіння "розумовими операціями: аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, уміння робити висновки;
- досвід творчої діяльності — уміння виявляти проблеми та розв'язувати їх;
- самостійність суджень.

Підсумкове (тематичне, семестрове, річне): встановлює рівень досягнень учнів на певних етапах

При оцінюванні за групами результатів із біології проведення підсумкових робіт за окремими групами результатів не обов'язкове. Наприклад, семестрову оцінку за Групу результатів 1 «Здійснює дослідження природи» виставляють за результатами поточного оцінювання практичного складника навчальних програм (практичні роботи, лабораторні роботи, дослідження та спостереження/самоспостереження тощо) з урахуванням результатів і орієнтирів для оцінювання Державного стандарту.

Підсумкове оцінювання за семестр здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання природничої освітньої галузі (додаток 2 до наказу МОН України № 1093), з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності. Відомості, отримані під час під-

сумового семестрового оцінювання результатів навчання, застосовуються для вироблення навчальних цілей на наступний період, визначення труднощів, що постали перед здобувачами освіти, та коригування освітнього процесу.

Міністерство пропонує такий підхід:

- Семестрова оцінка за кожну ГР: виставляється на підставі щонайменше двох поточних оцінок за цією групою та мінімум однієї підсумкової роботи (або комплексної роботи за всіма ГР наприкінці семестру).
- Загальна семестрова оцінка: розраховується як середнє арифметичне оцінок за ГР1, ГР2 та ГР3.
- Річна оцінка: виставляється на основі семестрових оцінок (середнє арифметичне). Підсумкова річна комплексна робота не проводиться.

Інструментарій та методи оцінювання в біології

Вчитель біології має використовувати різноманітні методи, що відповідають віковим особливостям учнів:

Для ГР 1 (Дослідження): реальні та віртуальні експерименти, моделювання клітин чи систем органів, звіти про польові дослідження.

Наприклад, такі завдання:

• Виконайте дослід "Спостереження за проростанням насіння":

1. Чисту скляну банку наповни паперовими кухонними рушниками так, щоб вони щільно прилягали до стінок.
2. Намочи водою рушники, щоб вони були достатньо вологими для проростання насіння.
3. Між скляною стінкою банки і рушниками розмісти по периметру банки насінини квасолі. Щоб пришвидшити проростання насіння, їх можна попередньо замочити на день.
4. Постав банку на підвіконня.
5. Спостерігай за змінами із насінинами протягом 2 тижнів, записуй у зошиті. Зроби світлинки.

• Вчений Марчело Мальпігі досліджував рухи речовин по рослині. Він провів дослідження: зрізав кільцем кору на деревці, й дерево загинуло. Виберіть, як можна пояснити результати цього експерименту:

- А) Через пошкодження кори вода не піднімається до листків.
- Б) Через пошкодження кори органічні речовини не надходять до коренів.
- В) Через пошкодження кори в серцевині не накопичуються поживні речовини.
- Г) Через пошкодження кори в листках рослини припиняється фотосинтез.

• Учні та учениці досліджували цибулини тюльпана. На їхніх розрізах вони виявили бруньки. А після висаджування в ґрунт цілих цибулин побачили, що з них згодом розвинулися пагони з квітками.

За результатами дослідження зроблено такі висновки: Чи є поміж них правильні?

- I. Цибулина є видозміненим пагоном.
 - II. Цибулина забезпечує статеве розмноження.
- а) правильний лише I
 - б) правильний лише II

- в) обидва правильні
- г) немає правильних

Під час роботи над проектом учень і учениця міркували над питанням, як отримати найбільше посадкового матеріалу. Учениця запропонувала розрізати бульбу картоплі на стільки частин, скільки є вічок. Учень висловив думку, що варто просто розрізати цибулину на чотири частини. Хто з них має рацію?

- А лише учень
- Б лише учениця
- В обоє помиляються
- Г обоє мають рацію

Для ГР 2 (Інформація): аналітичні завдання з порівняння наукових та псевдонаукових текстів, створення проектів (буклетів, презентацій).

Наприклад, такі завдання:

• Якщо дослідник додасть до вірусу високу концентрацію протеолітичних ферментів (що руйнують білки), який із компонентів вірусу буде зруйновано, що найімовірніше призведе до його інактивації?

- А. Генетичний матеріал (нуклеїнова кислота).
- Б. Капсид (білкова оболонка) та, можливо, ферменти.
- В. Ліпідна оболонка (суперкапсид).
- Г. Всі компоненти, оскільки вірус є живою системою.

• Чому пріонні хвороби не лікуються відомими противірусними препаратами чи антибіотиками? Оберіть найбільш точне біологічне пояснення, що ґрунтується на опрацюванні інформації про їхню структуру.

- А. Пріони мають ліпідну оболонку, що захищає їх від ліків.
- Б. Пріони занадто малі для впливу лікарських засобів.
- В. Пріони не містять нуклеїнових кислот чи клітинної стінки, які є мішенями для більшості антибіотиків та проти-вірусних препаратів.
- Г. Пріони вражають лише нервові клітини, до яких ліки не можуть дістатися.

• У 1935 році В.Стенлі вперше отримав вірус тютюнової мозаїки у кристалічному вигляді. Цей факт використовували як аргумент на користь того, що віруси — це неживі об'єкти. Яка властивість вірусів, відома вам із опрацьованої інформації, найбільше спростовує цей аргумент і доводить їхню біологічну природу?

- А. Малі розміри вірусу.
- Б. Здатність до реплікації (самовідтворення) лише всередині живої клітини.
- В. Відсутність власного обміну речовин.
- Г. Наявність білкового капсиду.

Для ГР 3 (Закономірності): ситуаційні завдання, тематичні кейси (наприклад, екологічні наслідки діяльності людини), тести-кластери, об'єднані спільним сюжетом.

Наприклад, такі завдання:

• Сучасний клас «Павукоподібні» налічує близько 110 тис. видів, серед яких 51 тис. видів павуків! Це переважно наземні тварини. Павуки знищують величезну кількість комах, зокрема, й шкідників сільського

господарства. Самі вони є їжею для птахів, ящірок, ссавців та інших тварин.

Оберіть всі правильні твердження щодо ролі павукоподібних в екосистемах:

А. Більш, ніж 60% павукоподібних – це кліщі, поширені паразити тварин.

Б. Павуки – це хижаки, які в екосистемах полюють на мух, комарів, багатоніжок.

В. Серед сучасних павукоподібних немає водних організмів.

Г. Павуки приносять користь при вирощуванні городини на присадибних ділянках.

• **Оберіть зайвий термін і поясніть свій вибір: мітохондрія, рибосома, апарат Гольджі, ядро, пластиди, спірила, ендоплазматична сітка**

• **Дайте розгорнуту відповідь на питання:**

Відпочиваючи на природі, люди зустрічаються з кліщами. Чи є серед них такі, що можуть заподіяти шкоду людині? Якщо є, то що це за кліщі, яку шкоду можуть нанести, як уберегтись від них. Що робити, якщо кліщ присмоктався до тіла?

Оцінка в НУШ — це конфіденційна інформація. Зворотний зв'язок має бути зрозумілим, вчасним і акцентувати увагу на позитивній динаміці. Важливо залучати учнів до самооцінювання та взаємооцінювання, що формує відповідальність за власне навчання.

Нова система оцінювання з біології вимагає від учителя переходу від перевірки пам'яті до оцінки діяльності. Хоча перехідний період є складним через бюрократичне навантаження (зокрема, невідповідність деяких електронних журналів), цей підхід створює умови для глибокого розуміння природи та формування життєстійкості учнів. Запровадження більш конкретних критеріїв до окремих видів діяльності на уроках, таких як робота з джерелами природничої інформації, до-

слідження природних об'єктів, виконання практичних робіт, проектів сприяє кращому засвоєнню наукового матеріалу школярами, розвиває інтерес до дослідження, сприяє комунікативним і творчим здібностям.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти: постановка Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 № 898. URL: <https://surl.li/qjfeww>

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://surl.li/pqpezy>

3. Модельні навчальні програми з біології, які мають гриф Міністерства освіти і науки України. URL: <https://surl.li/yzsgpf>

4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. № 1093. «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhenniarekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativnavchannia>

5. Лист Міністерства освіти і науки України від 14.03.2025 № 1/4895-25 «Про окремі питання оцінювання результатів навчання»: <https://surl.li/cbrtkr>

6. Комплекс методичних посібників «Оцінювання результатів навчання учнів 5–8 класів НУШ: приклади та рекомендації». Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2025. 573 с. <https://surl.li/phauuw>

7. Як оцінювати учнів за групами результатів: відповіді МОН на гарячі питання Аліна Мірошнікова <https://surl.li/rusdje>

Наталія ПРОКОПЧУК,
учителька біології
Славутської гімназії «Успіх»

*природнича
освітня галузь
(природознавство,
біологія)*

Комплексна підсумкова робота як інструмент підвищення якості навчання на уроках біології в НУШ

У Новій українській школі розвиток у школярів ключових компетентностей і формування наскрізних умінь (читання з розумінням, критичного мислення, цифрової грамотності, комунікації тощо) здійснюється під час освітнього процесу, тоді як формувальне оцінювання, оцінювання за групами результатів та підсумкове оцінювання слугують інструментами відстеження прогресу та підтримки цього розвитку. Відстеження динаміки навчального поступу здобувачів освіти, визначення їхніх навчальних потреб та скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням досягнутих результатів можливе за допомогою формувального оцінювання. Здійснюють його у таких формах:

- самооцінювання;
- взаємооцінювання;
- оцінювання вчителем/вчителькою з використанням різноманітних інструментів школи, картки, щоденник педагогічних спостережень, портфоліо результатів навчальної діяльності, цифрових ресурсів тощо;
- усний або письмовий коментар.

Інноваційним підходом до оцінювання в НУШ є оцінювання за групами результатів, яке орієнтовано на досягнення певних груп компетентностей і наскрізних умінь. Переваги такого оцінювання:

- дає змогу оцінити, наскільки учень/учениця володіють певною групою умінь або компетентностей, а не лише конкретною навичкою чи знанням;
- дозволяє вчителю оцінити, наскільки сформовані навички для практичного застосування знань;
- є інструментом для формувального оцінювання, бо дозволяє відстежувати прогрес учнів у певних напрямках і визначати, які компетентності чи наскрізні вміння потребують додаткової уваги;
- сприяє прозорості для учнів і батьків, оскільки видно, що учню/учениці вдається, над чим варто попрацювати через зворотній зв'язок від учителів;
- підвищує ефективність підсумкового оцінювання.

Підсумкове оцінювання — це оцінювання результатів навчання за групами результатів за певний проміжок часу (розділ програми, тема, семестр тощо), відповідно до

критеріїв оцінювання, визначених Державним стандартом базової загальної середньої освіти. Мета підсумкового оцінювання — встановити відповідність результатів, досягнутих здобувачами освіти, очікуваним результатам навчання, визначеним ДСБСО (модельною навчальною програмою).

Кількість підсумкових робіт за тему чи розділ програми, час їхнього проведення вчитель / учителька можуть встановлювати самостійно. Підсумкові роботи можуть забезпечувати охоплення одного, двох або всіх трьох груп результатів природничої освітньої галузі визначених у Державному стандарті, у межах вивченого впродовж певного періоду, і мають забезпечувати об'єктивність оцінювання (наказ МОН від 02.08.2024 № 1093). Для формування висновків щодо рівня досягнення обов'язкових результатів навчання за семестр учитель/учителька можуть запропонувати учнівству:

1) виконати комплексну підсумкову роботу, завдання якої дозволяють установити результати навчання за всіма групами результатів, визначеними в Критеріях оцінювання за ПРО;

2) виконати окремі підсумкові роботи для кожної групи результатів, визначеної у Критеріях оцінювання за ПРО.

Комплексна підсумкова робота є цінним джерелом для вчителя. Її результати виконують роль "навігатора" і показують:

- прогалини в знаннях: які саме теми або концепції викликали труднощі у більшості учнів;
- ефективність методів: якщо 70% класу не впоралися з конкретним завданням - це сигнал, що методика викладання потребує перегляду;
- індивідуальний прогрес: можливість побачити результат кожного учня порівняно з його попередніми успіхами.

Щоб формат комплексної підсумкової роботи дійсно сприяв підвищенню якості освітнього процесу з біології, варто дотримуватися таких принципів при їх створенні:

- принципу цілеспрямованості (завдання мають відображати конкретні компетентності та наскрізні вміння, передбачені навчальною програмою);
- принципу комплексності (завдання мають охоплювати різні види діяльності: знання, вміння застосовувати знання, аналітичні та практичні навички);

- принципу розвитку (завдання мають стимулювати подальший розвиток компетентностей учнів);
- принципу наочності (частина завдань має містити малюнки, графіки, схеми тощо);
- принципу прозорості та зрозумілості (завдання мають відповідати віковим особливостям учнівства);
- принципу диференціації та індивідуалізації (підбір завдань, які дозволять оцінити як сильні, так і слабкі сторони кожного учня).

Наводимо приклад комплексної підсумкової роботи з біології для учнів 9 класу. Зазначимо, що кількість завдань для кожної групи результатів визначає педагог.

Тема. Закономірності спадковості та мінливості організмів. Розмноження та індивідуальний розвиток організмів

ГР1. Виявляє і формулює проблему дослідження

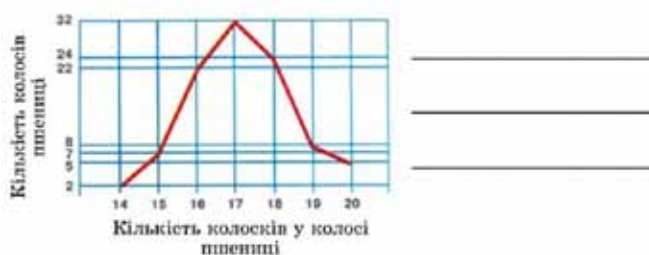
1.1. У медико-генетичній консультації досліджували родовід сім'ї Коваленків. У ході дослідження з'ясували, що ознака проявляється в кожному поколінні у чоловіків і жінок, а у хворої дитини обов'язково один з батьків теж має цю ознаку. Який метод дослідження використали у медико-генетичній консультації?

[9 ПРО 1.4.2-1]

- а) популяційно-статистичний; б) генеалогічний;
в) біохімічний; г) метод маркерів.

1.2. За результатами дослідження модифікаційної мінливості в рослин, школярі побудували графік (мал.1). Проаналізуйте результати дослідження і сформулюйте висновки.

[9 ПРО 1.5.3-1]

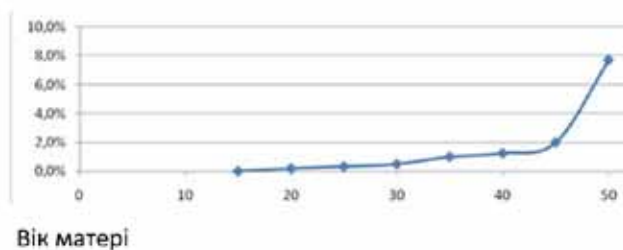
Мал.1

1.3. На уроці біології учням необхідно виконати лабораторне дослідження "Дослідження різних етапів ембріонального розвитку тварин". Який інструментарій необхідний для цього? Сформулюйте мету та гіпотезу дослідження.

[9 ПРО 1.4.2-1], [9 ПРО 1.2.1-1], [9 ПРО 1.2.1-2]

1.4. Проаналізуйте графік залежності частоти народження дітей з хворобою Дауна від віку матері. Установіть причинно-наслідкові зв'язки між віком матерів та ймовірністю народження хворих дітей.

[9 ПРО 1.5.1-1]

а) у жінок після 45 років зростає ймовірність народження хворої дитини від 2 до 10%;

б) у жінок після 40 років зростає ймовірність народження хворої дитини у 4 рази;

в) найменша ймовірність народження хворої дитини до 30 років.

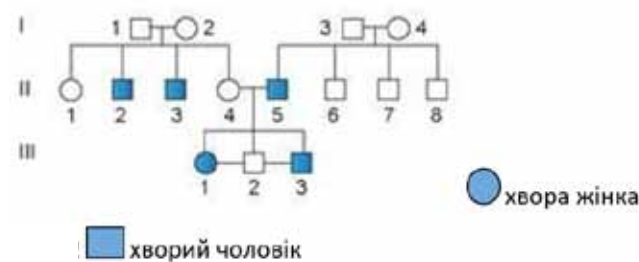
1.5. Установіть правильну послідовність етапів дослідження індивідуального розвитку червоногого молюска Ахатини гігантської з яєць у домашніх умовах.

[9 ПРО 1.6.1-4]

1. Підтримання в акваріумах вологого, теплого і сухого, холодного субстрату.
2. Збір інформації про розвиток молюска Ахатини із яєць.
3. Внесення яєць у два однакових акваріуми.
4. Підготовка обладнання для дослідження.
5. Забір яєць із акваріума з дорослими особинами.
6. Формулювання висновків експерименту.
7. Спостереження за вилупленням молюсків із яєць у двох акваріумах.

ГР 2. Здійснює пошук та опрацьовує інформацію

2.1. Проаналізуйте наведену інформацію, розгляньте родовід родини (мал.2), в якій зустрічається альбінізм. Оберіть правильні твердження.

«Альбінізм – це мутація, при якій організм не виробляє або виробляє недостатню кількість меланіну (пігменту, що відповідає за забарвлення шкіри, волосся та очей). Ці мутації успадковуються за аутосомно-рецесивним типом, це означає, що людина має успадкувати дефектний ген від обох батьків, щоб захворювання проявилось».

[9 ПРО 2.1.1-1]

а) у I поколінні в батьків, позначених цифрами 1, 2, народилося 50% хворих дітей;

б) ген альбінізму передається зчеплено зі статтю;

в) у хворих батьків завжди народжуються хворі діти;

г) альбінізм - домінуюча ознака;

д) одним із симптомів альбінізму може бути біле волосся та світла шкіра;

е) у III поколінні цифрою 2 позначено здорового хлопчика.

2.2. Проаналізуйте таблицю “Якісний склад молока у різних порід корів”. Оцініть достовірність наведеної інформації у твердженнях (правильно/неправильно).

[9 ПРО 2.1.1-4]

Порода корів	Кількість молока на добу (л)	Жирність молока (%)	Вміст білка (%)	Вміст лактози (%)
Голштинська	15-20	3,6 - 4,49	3,2 - 3,3	4,75
Джерсійська	25-30	7,0 - 8,0	4,0	4,83
Айрширська	30	4,2 - 4,3	3,4 - 3,5	4,5
Червона степова	15-20	3,5 - 4,0	3,2 - 3,3	4,61 - 4,74
Симентальська	20-25	4,1	3,4 - 4,2	4,6
Чорно-ряба	15-20	3,7 - 3,9	3,2 - 3,3	4,6 - 4,8

А. Найнижчу жирність має молоко корів Джерсійської породи: _____

Б. Вміст білка у молоці різних порід становить в середньому 5%: _____

В. Найбільший вміст лактози має молоко корів Симентальської породи: _____

Г. Найвищі показники має молоко корів Айрширської породи: _____

Д. Найбільшу кількість молока дає Джерсійська порода: _____

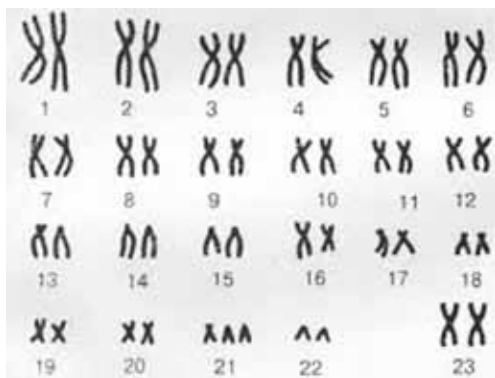
2.3. Ознайомтеся з інформацією: «Синдром Дауна є найпоширенішою хромосомною аномалією в людини. У середньому частота народження дітей із цією хворобою становить 1:1000, проте існує залежність від віку матері, яка представлена на графіку. Безпосередньою причиною патології є наявність додаткової, третьої хромосом. Зазначена мутація виникає спонтанно. Люди із синдромом Дауна мають ряд проблем із здоров'ям, зокрема і затримку розумового розвитку. За умови врахування індивідуальних особливостей людей із синдромом Дауна, вони можуть досягати успіхів у навчанні, успішно соціалізуватись та виконувати певну роботу. Сто років тому середня тривалість життя таких людей становила 12 років. Зараз у розвинутих країнах цей показник становить більше 50 років (за умови належного медичного супроводу)».

[9 ПРО 2.1.1-1], [9 ПРО 2.1.1-2], [9 ПРО 2.1.1-4]

2.3.1. Розгляньте малюнок “Каріотип людини, яка має синдром Дауна” та дайте короткі відповіді на запитання.

А) З якою парою хромосом пов'язана дана мутація?

Б) Вкажіть стать людини, якій належить цей каріотип.

2.3.2. Проаналізуйте діаграму “Кількість дітей, які мають інвалідність за діагнозом синдром Дауна”. Дайте короткі відповіді на запитання.

А) У якому році отримали інвалідність найбільше хлопчиків?

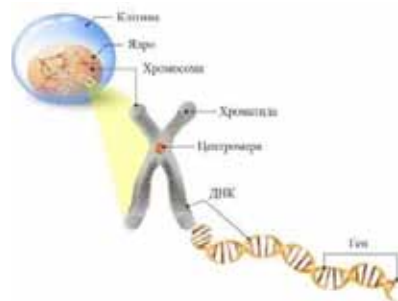
Б) У якому році отримали інвалідність найменше дівчаток?

В) У якому році практично однакова кількість дівчаток і хлопчиків отримали інвалідність?

2.4. Проаналізуйте наведений текст і створіть опорну схему «Цитоплазматична спадковість у людини».

[9 ПРО 2.2.1-3]

«У людини позаядерна ДНК міститься лише в мітохондріях. Вони мають 37 генів, які кодують деякі потрібні для функціонування цих органел білки, а також необхідні для біосинтезу білків тРНК та рРНК. Порушення роботи мітохондрій може призвести до порушення синтезу ними АТФ, а відтак - впливати на енергетичний обмін клітин і функціонування всього організму. Прикладом є синдром MERRF (Myoclonic Epilepsy with Ragged Red Fibers). Він пов'язаний з мутацією в гені, що кодує одну з тРНК (переносить лізин). Це призводить до порушення синтезу білків, до складу яких входить відповідна амінокислота».

ГР 3. Усвідомлює закономірності природи

3.1. Ася та Аня — однойцеві сестри-близнюки. Ваня і Вася — також однойцеві близнюки, але діти інших батьків. Ваня одружився з Анею, а Вася — з Асею. В обох сім'ях народилися хлопчики. Чи будуть ці хлопчики настільки схожими між собою, як однойцеві близнюки?

[9 ПРО 3.1.1-1]

А) Будуть, тому що генотипи їхніх батьків однакові.

Б) Не будуть, тому що має місце комбінативна мінливість.

В) Будуть, тому що має місце комбінативна мінливість.

Г) Не будуть, тому що спадково не передається генотип.

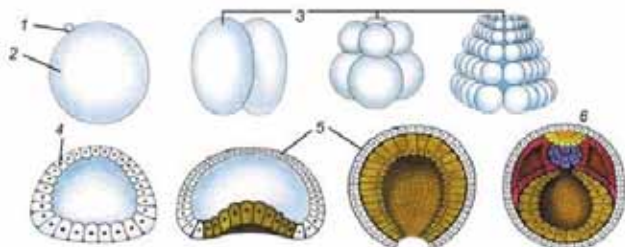
3.2 У 1927 р. американський генетик Герман Джозеф Меллер (1890–1967), опромінюючи рентгеновськими променями дрозофіл, викликав у цих мух різноманітні мутації. Який тип мутагена використав учений?

[9 ПРО 3.4.1-2]

- а) фізичні;
- б) хімічні;
- в) біологічні;
- г) токсичні.

3.3. Проаналізуйте зображення фаз ембріонального розвитку організму. Установіть співвідношення між термінами та цифрами, якими вони позначені на зображенні.

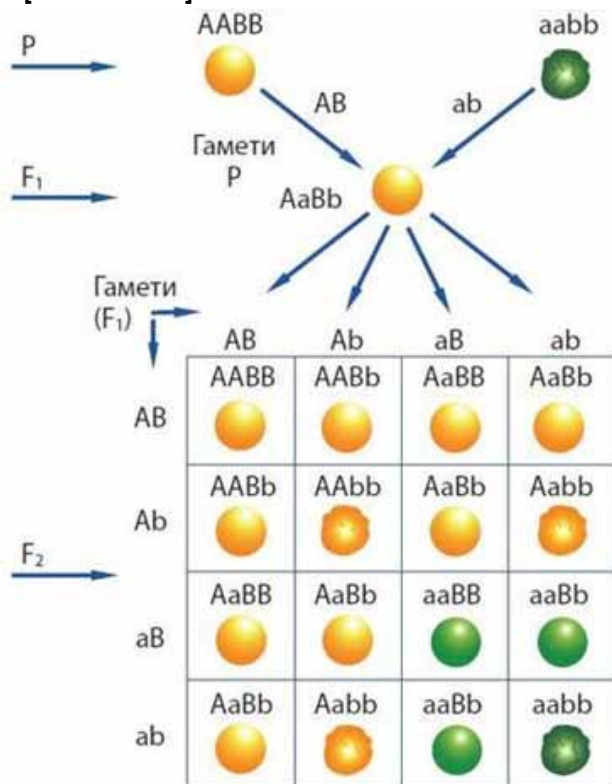
[9 ПРО 3.2.1-3]

1. бластомери	A. 1
2. тришаровий зародок	Б. 2
3. ектодерма	В. 3
4. одношаровий зародок	Г. 4
5. гістогенез	Д. 5
6. органогенез	Е. 6

3.4. Проаналізуйте схему схрещування та дайте відповіді на запитання 3.4.1.- 3.4.3.

[9 ПРО 3.3.1-1]

3.4.1. Який закон Г. Менделя демонструє ця схема?

- а) закон домінантності;
- б) закон розщеплення;
- в) закон незалежного комбінування ознак.

3.4.2. Яке розщеплення за фенотипом спостерігається серед гібридів другого покоління (жовті гладенькі: жовті зморшкуваті: зелені гладенькі: зелені зморшкуваті)?

- а) 1:3:9:1;
- б) 9:3:3:1;
- в) 3:3:9:1;
- г) 9:9:1.

3.4.3. Який тип схрещування ілюструє ця схема?

- а) моногібридне;
- б) дигібридне;
- в) полігібридне.

3.5. Установіть відповідність між формами розмноження організмів (1 - 4) та організмами, яким вони притаманні (А - Г).

[9 ПРО 3.2.1-1]

1. Множинний поділ	А. суниця лісова;
2. Вегетативне розмноження	Б. малярійний плазмодій;
3. Спороутворення	В. хвощ польовий;
4. Поліембріонія	Г. дощовий черв'як;
Д. броненосці.	

Використані джерела

1. <https://surli.cc/cyymiu>
2. <https://surl.lu/iaxqkm>
3. <https://visium.ua/ua/zabolevaniya/albinizm/>
4. <https://surl.li/zqhexi>
5. <https://surl.li/kaykzf>
6. <https://surl.li/trctue>
7. <https://surl.li/wyxbkr>
8. <https://surl.lu/eokiaj>
9. medstat.gov.ua
10. <https://surl.li/ixjgpk>
11. <https://surl.li/sjrffy>

Наталія ТИХОНЮК,
учитель-методист,
спеціаліст вищої категорії
ліцею №11 м.Хмельницького

*природнича
освітня галузь
(природознавство,
біологія)*

Використання сучасних освітніх підходів у пілотних класах НУШ на уроках біології

Реформування освіти в умовах Нової української школи передбачає перехід від знаннєвої моделі навчання до компетентнісної. Це означає, що учень має не лише володіти знаннями, а й уміти застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях.

Біологія в цьому контексті набуває нового значення — вона стає не просто навчальним предметом, а платформою для дослідження світу, формування екологічного мислення та життєвих компетентностей.

Особливості роботи у пілотних класах НУШ

Працюючи у пілотних 9 класах, я розглядала сучасний підручник «Біологія» 9 класу авторського колективу Павла Балана, Олександра Козленка, Ольги Кулініч, Людмили Юрченко, Людмили Остапченко як ключовий інструмент організації освітнього процесу. Він виступає не лише джерелом інформації, а й засобом формування компетентностей.

Підручник відповідає Державному стандарту базової середньої освіти та забезпечує:

- логічну структуру навчального матеріалу;
- орієнтацію на розуміння процесів;
- формування вмінь аналізувати та робити висновки.

Важливою його особливістю є наявність проектних завдань різних типів, що дозволяє учням самостійно обирати напрям діяльності та працювати відповідно до власних інтересів.

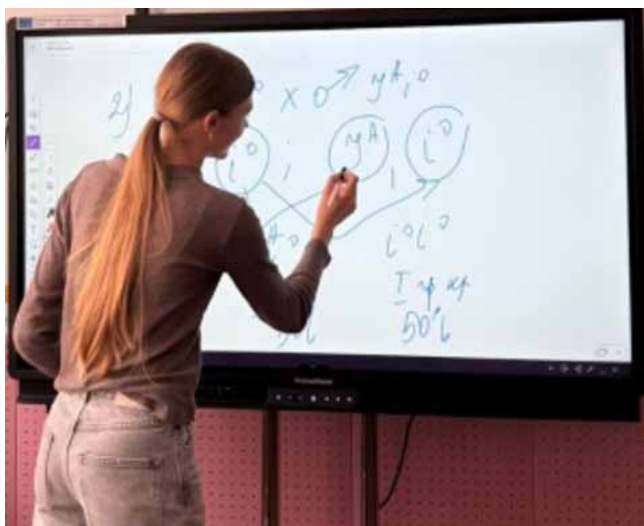
Система завдань і формування компетентностей

Навчальна діяльність будується на основі завдань різного рівня складності — від репродуктивних до дослідницьких. Практичні та лабораторні роботи спрямовані на формування дослідницьких навичок.

Це дає можливість:

- диференціювати навчання;
- організовувати групову та індивідуальну роботу;
- формувати аналітичне мислення.
- Лабораторні роботи вимагають вмінь працювати

з мікроскопом, зразками або моделями для розвитку практичних навичок. Наприклад, дослідження процесів мітозу. Учні працюють з готовим мікропрепаратом « Мітоз в корінці цибулі», крім того мають ідентифікувати основні структури рослинної клітини (цитоплазма, ядро, клітинні стінка, хромосоми).

- Практичні роботи спрямовані на застосування теоретичних знань для розв'язання конкретних біологічних проблем або аналізу даних. Наприклад, у практичній роботі «Розв'язування елементарних вправ зі структури білків та нуклеїнових кислот» є завдання, що передбачають визначення послідовності амінокислот у білку за послідовністю нуклеотидів у ДНК або навпаки, і це допомагає зрозуміти механізми реалізації генетичної інформації.

Дослідницькі практикуми та проекти:

- Ці завдання розвивають навички планування експерименту, збору та інтерпретації даних, а також критичного мислення.

- Наприклад, моделювання процесів: створення моделей молекул ДНК та РНК, процесів мітозу та мейозу з використанням різних матеріалів або цифрових інструментів.

Пошукові роботи:

- завдання, що передбачають пошук, опрацювання та критичну оцінку інформації з різних джерел (включаючи інтернет- джерела та наукову літературу) на певну тему, наприклад, « Генетично модифіковані організми : за і проти».

У пілотних класах ці роботи зручно використовувати як основу для формувального оцінювання.

Використання цифрових технологій

Однією з ключових умов ефективного навчання є впровадження цифрових інструментів. Вони дозволяють зробити навчання більш наочним, інтерактивним і доступним.

У своїй практиці використовую:

- онлайн-сервіси для тестування та опитування;
- інтерактивні платформи для гейміфікації навчання;
- віртуальні лабораторії та симуляції;
- 3D-моделі та анімації.

Це дає змогу учням:

- спостерігати процеси, які неможливо побачити безпосередньо;
- проводити дослідження без спеціального обладнання;
- розвивати інформаційно-цифрову компетентність.

STEM-підхід як складова сучасного уроку біології

Важливим напрямом роботи є впровадження STEM-підходу, який інтегрує знання з різних галузей: науки, технологій, інженерії та математики.

STEM-технології дозволяють:

- поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю;
- розвивати критичне мислення;
- формувати навички вирішення реальних проблем.

Практичні приклади реалізації STEM

1. Моделювання біологічних процесів

Учні створюють 3D-моделі молекул ДНКта іРНК або конструюють механічні моделі, що імітують роботу органів. Наприклад, будова серця та кровоносної системи.

2. Цифрові дослідження

Використання смартфонів як вимірювальних приладів дозволяє проводити експерименти, наприклад, досліджувати залежність інтенсивності фотосинтезу від освітленості.

3. Проектна діяльність

Одним із прикладів є проект «Мінітеплиця», де учні:

- вивчають умови росту рослин;
- аналізують отримані дані;
- роблять практичні висновки.

Такі завдання сприяють формуванню не лише предметних, а й життєвих компетентностей.

Організація уроку

Ефективний урок у пілотних класах НУШ має чітку структуру:

1. Мотивація (проблемне питання, інтерактивні вправи);
2. Вивчення нового матеріалу;
3. Практична діяльність;
4. Рефлексія.

Важливим є створення ситуації успіху та залучення кожного учня до активної діяльності.

Приклад проведення уроку

Вивчення теми «Генетика-наука про спадковість і мінливість»

1 етап. Організаційний (енерджайзер).

Використання вправи «Знайди спільне»: учні об'єднуються в пари та за 1 хв мають знайти 3 спільні та 3 відмінні візуальні ознаки (колір очей, колір волосся, зріст, форма вух, наявність ластовиння, форма волосся).

Проблемне питання: чому діти схожі на батьків, але не є їхніми точними копіями?

2 етап. Вивчення нового матеріалу.

- Робота з термінологічним апаратом (використовуємо Словник біологічних термінів) і створюємо інтерактивна хмару слів (алель, локус, гомозигота, гетерозигота, домінуючий ген, рецесивний ген, моногібридне схрещування).

- Робота з підручником « Біологія 9 клас». Обговорення ролі Грегора Менделя як засновника генетики. Дослідження Менделя. Закономірності успадкування ознак: 1 і 2 закони Менделя.

- Візуалізація: перегляд короткої анімації про закони спадковості на You Tube.

3 етап. Практична частина. Формування компетентностей.

- розв'язання генетичних задач.
- реалізація STEM проекту « Генетичні пірамідки».

4 етап. Рефлексія.

- Прийом «3-2-1»: записати 3 факти, які здивували; 2 питання, що залишилися; 1 спосіб, як знання генетики можна використати в житті людини.

Приклад 2. Тема уроку: Нуклеїнові кислоти.

Під час вивчення цієї теми на уроці використовують матеріал підручника для усвідомлення будови нуклеїнових кислот, їх значення.

Для вивчення будови ДНК використовуємо 3D анімацію, досліджуємо принцип комплементарності за допомогою симуляції (платформа PhET), використовуємо інтерактивні вправи для кращого засвоєння матеріалу (сервіси learningapp, Kahoot), учні моделюють молекули ДНК і РНК, перевіряємо знання з теми уроку в ході виконання завдань онлайн тесту (Google Form).

Рефлексія змісту навчальної діяльності

Під час своїх уроків для підвищення ефективності навчальної діяльності використовую такі прийоми:

- «Сигнали-вподобайки» – працюю, все добре/ маю труднощі;

- «Драбина успіху» – стікер з прізвищем, на якому щаблі учень опинився в результаті своєї діяльності під час уроку;
- «Мікрофон» – учні по черзі беруть уявний мікрофон і висловлюють думки про власну діяльність на уроці.

Рефлексія емоційного стану учнів

Використовую для визначення настрою учнів та встановлення емоційного контакту із класом:

- «Смайлики» – учні обирають смайлик, який відповідає їхньому настрою;
- «Пелюстки» – діти обирають для себе пелюстки, колір яких найбільше відповідає настрою, потім складаємо їх в квітку.

Учитель виступає фасилітатором навчального процесу. Його завдання — не передати готові знання, а організувати діяльність учнів, спрямовану на їх самостійне здобуття.

Цифрові технології та STEM-підхід не замінюють учителя, а розширюють його можливості, роблячи навчання більш ефективним.

Досвід роботи у пілотних класах НУШ показує, що поєднання сучасного підручника, цифрових технологій та STEM-підходу:

- підвищує мотивацію учнів до навчання;
- сприяє формуванню ключових компетентностей;
- робить освітній процес більш практикоорієнтованим.

Учні не лише здобувають знання, а й навчаються застосовувати їх у реальному житті, що є основною метою сучасної освіти.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 №898.
2. Модельна навчальна програма «Біологія. 7–9 класи» / Балан П.Г. та ін. Київ: МОН України, 2021.
3. Балан П.Г., Козленко О.Г., Кулініч О.І., Юрченко Л.І., Остапченко Л.І. Біологія: підручник для 9 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза, 2022.
4. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. Київ, 2016.
5. Морзе Н.В., Барна О.В. Цифрові технології в освіті: сучасні підходи та практика використання. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020.
6. STEM-освіта в Україні: стан та перспективи розвитку / за ред. В.Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2018.
7. Інститут модернізації змісту освіти. STEM-освіта: методичні рекомендації для вчителів. Київ, 2020.
8. PhET Interactive Simulations. University of Colorado Boulder. URL: <https://phet.colorado.edu>
9. Go-Lab: Global Online Science Labs for Inquiry Learning. URL: <https://www.golabz.eu>
10. Arduino Science Journal. URL: <https://sciencejournal.withgoogle.com>
11. Kahoot! Learning Platform. URL: <https://kahoot.com>
12. LearningApps.org: створення інтерактивних вправ. URL: <https://learningapps.org>

Леонід БУЙМІСТЕР,
методист НМЦ професійного
розвитку педагогічних і керівних
працівників установ і закладів
дошкільної та загальної середньої
освіти ХОІППО ім.А.Назаренка

*природнича
освітня галузь
(хімія)*

Пілотування навчального предмета «Хімія» в умовах НУШ: методична підтримка учителів

Пілотування навчального предмета «Хімія» здійснювалося в межах реалізації реформи загальної середньої освіти відповідно до положень Концепції «Нова українська школа» та Державного стандарту базової середньої освіти. Основною метою цього процесу була апробація нових модельних навчальних програм, перевірка результативності компетентнісного підходу, впровадження діяльнісних та інтегрованих методик навчання, а також визначення оптимальних підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів.

До пілотування були залучені заклади загальної середньої освіти, визначені як експериментальні майданчики, а сам процес охоплював учнів 7–9 класів. Необхідною умовою успішної реалізації освітніх змін є якісна підготовка педагогів. У Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка упродовж 2023–2026 років здійснювався системний науково-методичний супровід учителів хімії, які працювали в пілотних класах другого циклу базової середньої освіти Нової української школи. Пріоритетним напрямом діяльності була підтримка педагогів у впровадженні Державного стандарту та реалізації компетентнісного підходу в межах природничої освітньої галузі.

Науково-методичний супровід реалізовувався через організацію курсів підвищення кваліфікації, а також проведення семінарів (5), вебінарів (7) і тренінгів (3), присвячених особливостям роботи в умовах НУШ. Упродовж чотирьох років учителі отримували системну консультативну підтримку щодо впровадження змісту природничої освітньої галузі, зокрема викладання хімії.

Пілотування предмета відповідно до Типової освітньої програми та Державного стандарту розпочалося у 2023 році з 7 класу. Впродовж 2023–2024 навчального року регулярно проводилися зустрічі з учителями-пілотниками, під час яких окреслювалися актуальні виклики та спільно напрацьовувалися шляхи їх подолання. Наприкінці навчального року відбувся семінар-практикум «Організаційно-методичні аспекти освітнього процесу при викладанні хімії», у межах якого педагоги презентували власний досвід роботи.

Зокрема, учителька хімії Славутської гімназії «Успіх» Галина Прокопчук висвітлювала можливості

STEM-підходу як інструменту реалізації діяльнісного компоненту НУШ. Учителька Кам'янець-Подільського ліцею №3 Тетяна Ніколаєва поділилася досвідом розроблення навчальних програм і календарно-тематичного планування для 8 класу на основі модельних програм. Світлана Поліщук, учителька Старокостянтинівської ЗОШ І–ІІІ ступенів №1, акцентувала увагу на створенні компетентнісних завдань як ефективного засобу актуалізації знань учнів.

На базі науково-методичного центру професійного розвитку педагогічних працівників було сформовано творчу групу вчителів хімії, до складу якої увійшли вчителі-пілотники, методисти та педагоги вищої кваліфікаційної категорії. Діяльність групи спрямовувалася на розроблення й удосконалення методичного забезпечення викладання предмета. За результатами спільної роботи підготовлено та видано методичний посібник «ХІМІЯ. Навчальні програми. Календарно-тематичне планування. Конспекти уроків» <https://surl.li/fvxvove>.

Особливу увагу приділяли формуванню готовності педагогів до роботи в умовах НУШ, розвитку професійної рефлексії та опануванню сучасних освітніх технологій, зокрема STEM-підходу, дослідницького навчання та проєктної діяльності.

З метою координації діяльності педагогів функціонують онлайн-спільноти вчителів хімії, а також Google Classroom «Учителі хімії пілотних класів».

У квітні 2025 року відбувся семінар-практикум «Професійне зростання вчителя хімії в сучасному освітньому просторі». У його межах учителька ліцею №1 ім. В. Красицького Хмельницької міської ради Наталія Олійник представила досвід подолання освітніх втрат у природничій галузі, а Наталія Бородій (ліцей №11 Хмельницької міської ради) окреслила орієнтири впровадження ідей концепції НУШ у викладанні хімії.

Результати пілотування засвідчили зміну акцентів з репродуктивного засвоєння знань на формування ключових і предметних компетентностей, розвиток наукового мислення та здатності застосовувати знання у практичних ситуаціях. Освітній процес ґрунтувався на діяльнісному підході, інтеграції змісту та використанні дослідницьких і практикоорієнтованих завдань.

Важливим складником стало впровадження навчальних досліджень, експериментальної та проєктної діяльності, а також моделювання життєвих ситуацій (зокрема екологічних проблем і питань побутової хімії). У межах пілотування апробовано підходи до формування та рівневого оцінювання, самооцінювання і взаємооцінювання учнів. Оцінювання орієнтувалося на досягнення очікуваних результатів, індивідуальний поступ і застосування різноманітних інструментів (рубрики, чек-листи, портфоліо).

За підсумками пілотування відзначено підвищення навчальної мотивації учнів, зростання інтересу до природничих наук, розвиток критичного мислення та дослідницьких умінь, активізацію пізнавальної діяльності, а також формування екологічної та здоров'язбережувальної компетентностей. Учителі-пілотники також відзначають розширення власних професійних можливостей і підвищення педагогічної майстерності.

Водночас у процесі реалізації змісту природничої освітньої галузі (хімія) у 7–9 класах було виявлено низку проблем, серед яких: недостатнє матеріально-технічне

забезпечення, обмеженість часу для проведення повноцінних досліджень, складність переходу до нових підходів оцінювання, а також потреба в якісних навчально-методичних матеріалах.

Отже, результати пілотування підтвердили доцільність упровадження компетентнісного, діяльнісного та інтегрованого підходів до навчання. Для підвищення ефективності викладання доцільно вдосконалювати навчально-методичне забезпечення, поповнювати заклади освіти сучасним лабораторним обладнанням, продовжувати системну підготовку педагогів, розвивати професійні спільноти, розширювати практику застосування STEM-підходів та вдосконалювати інструменти формування оцінювання.

Накопичений досвід учителів-пілотників доцільно використовувати для вдосконалення модельних навчальних програм, розроблення методичних рекомендацій, створення сучасних освітніх матеріалів і масштабування ефективних практик Нової української школи в закладах загальної середньої освіти.

Галина ПРОКОПЧУК,
вчителька хімії
Славутської гімназії «Успіх»,
вчитель-методист

*природнича
освітня галузь
(хімія)*

Хімія в дії: STEM-підхід як інструмент реалізації діяльнісного компоненту НУШ

Концептуальні засади Нової української школи визначають діяльнісний підхід як провідний принцип організації навчання, за якого учень виступає активним суб'єктом пізнання, здатним застосовувати здобуті знання в різних життєвих ситуаціях. У цьому контексті STEM-освіта розглядається як ефективний механізм інтеграції змісту природничої, математичної та технологічної освітніх галузей і як інструмент формування компетентного випускника.

Викладання хімії в умовах упровадження Державного стандарту базової середньої освіти орієнтується на досягнення обов'язкових результатів навчання, зокрема формування здатності пояснювати природні явища на основі наукових фактів і понять, здійснювати дослідження, опрацьовувати інформацію, використовувати математичний апарат для розв'язування практичних завдань, дотримуватися правил безпечної поведінки та принципів сталого розвитку. У власній педагогічній практиці STEM-підхід інтегрується в освітній процес як спосіб організації навчальної діяльності, що забезпечує реалізацію зазначених результатів.

Діяльнісний компонент навчання реалізується через систематичне залучення учнів до експериментальної, дослідницької та проєктної роботи. Під час вивчення тем, пов'язаних із розчинами, кислотами й основами, хімічними реакціями, учні здійснюють міні-дослідження, що передбачають постановку проблеми, висування гіпотези, планування експерименту, проведення вимірювань, математичну обробку результатів та формулювання висновків. Така організація роботи забезпечує формування компетентностей у галузі природничих наук, техніки й технологій, математичної компетентності, уміння вчитися впродовж життя, а також відповідального ставлення до результатів власної діяльності.

Важливим напрямом реалізації STEM-підходу є впровадження міжпредметних проєктів, що інтегрують знання з хімії, біології, фізики, математики, технологій і мовно-літературної освітньої галузі. Зміст міжпредметних STEM-проєктів вибудовується за логікою поступового ускладнення дослідницьких завдань і розширення сфер застосування хімічних знань, що відповідає вимо-

гам Державного стандарту щодо формування здатності планувати та здійснювати дослідження, інтерпретувати результати й застосовувати знання в практичних ситуаціях. Так, у межах проєкту «Великодня лабораторія» учні послідовно досліджують природні барвники, аналізують їхній склад і властивості, готують розчини різної концентрації та експериментально встановлюють вплив температури й часу експозиції на інтенсивність забарвлення. У процесі роботи вони формулюють гіпотези, здійснюють вимірювання, опрацьовують дані та роблять обґрунтовані висновки, що забезпечує досягнення результатів навчання в природничій освітній галузі.

Проект «Територія слаймерів» спрямований на вивчення властивостей полімерних матеріалів: учні визначають залежність фізичних характеристик продукту від співвідношення компонентів, пояснюють отримані результати з позицій хімії та обґрунтовують умови безпечного використання створених матеріалів, демонструючи здатність застосовувати знання для розв'язання практичних завдань.

У межах міжпредметного проєкту «Таємниці паляниці» досліджуються процеси бродіння, роль ферментів і характер хімічних перетворень під час випікання хліба; учні виконують розрахунки рецептури, аналізують технологічні етапи виготовлення продукту та встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між умовами процесу й отриманим результатом. Проєкт «Моя молекулярна кухня» поглиблює розуміння фізико-хімічних змін речовин у кулінарних процесах, передбачає розмежування понять «молекулярна гастрономія» і «молекулярна кухня», що сприяє формуванню наукового стилю мислення, точності використання термінології та розвитку умінь критично аналізувати інформацію.

Окремою формою STEM-діяльності стали хімічні STEM-перерви – короткі інтерактивні активності, під час яких демонструються міні-досліди, хімічні «фокуси» або виконуються швидкі дослідницькі завдання. Вони підвищують інтерес учнів до предмета та формують позитивне ставлення до природничих наук.

Ці види діяльності спрямовані на формування ініціативності та підприємливості, соціальної й громадянської компетентностей, умінь працювати в команді, приймати спільні рішення та презентувати результати своєї роботи. Учні набувають досвіду планування діяльності, розподілу ролей, оцінювання ризиків і дотримання правил безпеки, що відповідає вимогам Державного стандарту щодо формування відповідальної поведінки.

Окрему увагу приділяють використанню моделювання як засобу формування глибокого розуміння хімічних процесів. Побудова моделей молекул, візуалізація кристалічних ґраток, моделювання перебігу реакцій і теплових ефектів дозволяють учням перейти від абстрактних символів і формул до усвідомлення просторової будови речовин та механізмів їх перетворення. Моделювання сприяє розвитку просторового й логічного мислення, умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати результати експерименту, що безпосередньо корелює з вимогами стандарту щодо формування дослідницьких умінь.

Формування інформаційно-цифрової компетентності здійснюється через системне використання цифрових

освітніх ресурсів. У процесі навчання застосовуються інтерактивні симуляції платформи PhET (<https://phet.colorado.edu/uk>) для моделювання будови атома, процесів розчинення, газових законів; інтерактивні уроки освітнього порталу Pi-stacja (<https://ua.pistacja.tv>) для закріплення й узагальнення навчального матеріалу; цифрові інструменти для створення презентацій, інфографік, відеозвітів і обробки експериментальних даних. Програма mozaBook (<https://surl.li/vtbsym>) урізноманітнює інструментарій шкільних уроків за рахунок численних ілюстраційних, анімаційних і творчих презентаційних можливостей. Видовищні інтерактивні елементи і вбудовані додатки, призначені для розвитку навичок, проведення дослідів та ілюстрування, пробуджують зацікавленість учнів і допомагають в більш легкому засвоєнні навчального матеріалу. Працюючи з такими освітніми ресурсами, учні навчаються критично оцінювати інформацію, працювати з різними джерелами, дотримуватися принципів академічної доброчесності та безпечної поведінки в цифровому середовищі.

Практика впровадження STEM-підходу засвідчує підвищення навчальної мотивації, зростання рівня усвідомленості знань і сформованості ключових компетентностей. Учні демонструють здатність застосовувати хімічні знання для пояснення явищ повсякденного життя, аргументовано висловлювати власну позицію, працювати в команді та відповідально ставитися до результатів діяльності. Учителю у такій моделі виконує роль фасилітатора й наставника, створюючи умови для активної пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Отже, STEM-підхід у викладанні хімії є дієвим інструментом реалізації діяльнісного компоненту Нової української школи та досягнення обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Його впровадження сприяє формуванню наукового світогляду, розвитку критичного мислення, готовності до інноваційної діяльності та відповідального громадянства, що відповідає стратегічним завданням сучасної української освіти.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.
2. STEM-освіта в Україні: стан та перспективи розвитку: методичні рекомендації / за заг. ред. І.С.Сліпухіної. – Київ: Інститут модернізації змісту освіти.
3. Сліпухіна І.С. STEM-освіта: теорія і практика реалізації в закладах загальної середньої освіти. – Київ: ІМЗО.

Наталія БОРОДИЙ,
учителька хімії
ліцей №11 м.Хмельницького

*природнича
освітня галузь
(хімія)*

Від реакції до дії: як хімія формує компетентності сучасного учня

У наукових колах дедалі частіше звучить думка, що ХХІ століття — це століття хімії. І це не просто красива метафора чи лозунг. Це відображення реальних процесів, що відбуваються у науці, технологіях і суспільстві. Хімія сьогодні — не лише одна з природничих наук, а фундаментальна платформа для розвитку цивілізації. Її успіхи вражають: розвиток комп'ютерної хімії, нанотехнологій, «хімічної медицини», полімери нового покоління, розробка джерел енергії... Безперечно, нові відкриття в цих сферах зіграють значну роль у майбутньому розвитку людства, а вирішувати ці завдання мають сьогоднішні школярі, майбутні хіміки.

В умовах Нової української школи розуміння того, що ХХІ століття — це століття хімії, набуває особливого значення. Адже змінюється і мета навчання: не передати знання, а сформувати хімічне мислення; навчити бачити хімічні процеси у реальному житті; розвивати відповідальне ставлення до використання речовин і ресурсів. Хімія — це не лише формули та рівняння, це спосіб пізнання світу, заснований на спостереженнях, експериментах, аналізі та узагальненні фактів.

Модельна навчальна програма «Хімія. 7–9 класи» Ганни Лашевської розроблена для Нової української школи (НУШ), базуючись на компетентнісному підході. Вона передбачає вивчення хімії з акцентом на екологічну грамотність, сталий розвиток, експериментальні методи та застосування знань у повсякденному житті.

У пілотному класі урок перестає бути лише джерелом інформації — він стає середовищем для дослідження. Учні не просто слухають пояснення, а висувають гіпотези, проводять мінідослідження, аналізують результати та роблять висновки.

У 7 та 8 класах я працювала за підручником Г.А.Лашевської. У 9 класі за підручником П.Попель, Л. Криклі. Авторський підхід до створення підручників відрізняється. Г.А.Лашевська орієнтована на прикладний аспект. Текст написаний простою, живою мовою. Хімія пояснюється через побутові речі: склад продуктів, властивості тканин, екологію, художню творчість. Акцент на дослідженні, експерименті та вирішенні проблемних завдань. Це підручник для тих, кому важливо розуміти, як хімія працює в реальному житті. Підручник П. Попеля традиційно вважа-

ється одним із найбільш фундаментальних та академічно виважених. У контексті НУШ він поєднує класичну хімічну освіту з новими вимогами до компетентнісного навчання. Підручник вирізняється науковою строгістю, чіткістю визначень та глибиною теоретичного матеріалу. Цей підручник краще підходить учням, які планують поглиблено вивчати предмет або готуватися до олімпіад.

Відповідно до вимог НУШ можна сказати, що на уроках хімії в 7 класах формується дослідницьке мислення, у 8-му — практичне мислення, в 9-му — аналітичне, 10-12 класах — системне та критичне мислення. Освітня реформа намагається зробити хімію більш цікавою та практичною, але останні проекти навчальних програм на 2027–2030 роки передбачають скорочення годин хімії у 7–9 класах та її інтеграцію в загальний курс природничих наук. З 2027 року в 11 та 12 класах планується зміщення акценту на профільне навчання. Це викликає занепокоєння серед наукової та освітньої спільноти, оскільки матиме серйозні наслідки для рівня підготовки випускників шкіл.

Завдання сучасного вчителя — не просто дати знання, а допомогти учням зрозуміти логіку наукового мислення: як ставити запитання, формулювати гіпотези, перевіряти їх експериментально й робити висновки. Наприклад, при вивченні теми «Солі» я демонструю тверді речовини різного кольору. Пропоную визначити де знаходиться кухонна сіль. Діти називають ознаки, які допомагають вирішити проблемне питання (білий колір, розчинність, зауважують що на смак речовину пробувати не можна й пояснюють що). В ході бесіди на вибір залишається декілька зразків солей білого кольору. Як серед них визначити натрій хлорид? З'являється необхідність провести якісні реакції на речовини солей.

Учні люблять експерименти, бо вони розвивають емоційну пам'ять, формують логіку дослідника, що є ключовою компетентністю ХХІ століття. Не менш важливою є мотиваційна функція. Хімічні досліди викликають інтерес, емоційний відгук, подив — а це потужний стимул до навчання. «Жива» хімія значно ефективніша за сухе викладення матеріалу. Однак, для того, щоб ці заняття мали ефект, потрібен діалог з учнями для усвідомлення алгоритму дій. Де школярам траплялося це раніше в навчальній програмі? Як вони прогресували за ці роки? Що вони повинні знати і

вміти? Чи потрібне повторення? Практична діяльність має бути спланована таким чином, щоб здобувачі освіти могли пов'язати теорію зі спостереженням. Мали розуміння до, під час і після практичної роботи. Лише тоді експеримент забезпечує зв'язок теорії з практикою. Учні бачать, як хімічні знання застосовуються в реальному житті: у побуті, медицині, промисловості, екології. Це допомагає усвідомити цінність предмета.

Хімічні знання значною мірою формуються на основі фізичних і є основою для формування біологічних знань. У своїй сукупності ці взаємопов'язані види знань дають змогу розуміти наукову картину світу.

Зі слів Андреаса Шлейхера (інтерв'ю для українських освітян), предмети, особливо природничо-математичні, у своїй основі не треба змішувати. Спочатку потрібно навчитися мислити як хімік, як фізик, як математик, як гуманитарій тощо. Для отримання якісних результатів інтегрованого навчання його основою має бути непорушна предметність, що має забезпечити надійну базу знань, міцний фундамент кожної з дисциплін, які інтегруються між собою. У вивченні хімії завжди простежується послідовність: речовина → склад → будова → властивості (а також добування речовини) → застосування → утилізація (колообіг речовин). Основним завданням хіміків-науковців є синтез нових речовин із заданими властивостями та розвиток хімічної промисловості із використанням екологічно безпечних і безвідходних виробництв.

Сучасна освіта переживає глибоку трансформацію, у центрі якої — учень як активний суб'єкт навчання, здатний мислити, аналізувати, робити висновки та застосовувати знання у реальному житті. Хочу звернути вашу увагу на книгу «Довідник "лінивого" вчителя» Джима Сміта. Попри провокативну назву, це надзвичайно глибокий і практичний посібник, який змінює погляд на роль учителя. Автор пропонує просту, але дуже актуальну ідею: чим менше ми говоримо, тим більше вчаться учні. У книзі багато конкретних прийомів, які легко застосувати на уроці: робота в парах, навчання через запитання, залучення учнів до оцінювання. Це повністю відповідає підходам НУШ. Рекомендую цю книгу як джерело ідей для тих, хто хоче зробити уроки більш діяльними та зменшити власне навантаження без втрати якості навчання.

Є дуже відома метафора оптимізму та песимізму: «Для оптиміста склянка — наполовину повна, для песиміста — наполовину порожня».

Але цікаво, що цю фразу часто розширюють і тлумачать по-різному — залежно від контексту.

— Реаліст каже: «Склянка наполовину повна водою і наполовину повітрям».

— Інженер додає: «Склянка просто завелика для цього об'єму».

Учений-хімік жартує: «У склянці — H_2O і суміш газів, переважно N_2 і O_2 . Головне, бачити повноту, а не нестачу».

Учитель НУШ може сказати, що така склянка — це спосіб підкреслити цінність позитивного мислення, гнучкість і компетентність учня. Головне — не скільки в склянці води, а чи вміє учень оцінити її цінність і зробити висновок. Знання з хімії — це місток між теорією та практикою, між шкільним експериментом і реальним життям.

Інструментами для підтримки критичного мислення є:

інтерактивні вправи та симуляції; використання додаткових джерел інформації; робота з хімічними даними (аналіз таблиць, інтерпретація графіків); проекти та дослідницька діяльність; обговорення в групах.

Проектне навчання дозволяє співпрацювати міждисциплінарно. Міжпредметні зв'язки — це система роботи вчителя й учня, при якій у процесі оволодіння знаннями використовується зміст суміжних дисциплін з метою більш глибокого усвідомлення програмового матеріалу, систематизації знань і посилення інтересу учнів до навчання. Взаємозв'язки поділяються на такі типи: попередні (коли потрібно відновити знання), суміжні, перспективні. Наприклад, з процесом фотосинтезу діти знайомляться в початковій школі, пригадують його в 5-6 класах (НУШ), згодом усвідомлюють цей процес, вивчаючи хімію, фізику, біологію.

Приклад міждисциплінарних зв'язків ц темі «Досліджуємо будову свічки» (НУШ, хімія 7 клас за модельною програмою А.А.Лашевської.)

Історія хімічних відкриттів: виготовлення й використання свічок у різні часи.

Історія створення окопної свічки.

Безпека праці: як забезпечити безпеку під час роботи з вогнем. Нагадати учням, де знаходиться вогнегасник, коври для гасіння полум'я, екстрені виходи, правила екстреної евакуації.

Хімія: явище горіння. Будова свічки полум'я. Порівняння швидкості загоряння дерев'яної скибки в різних частинах полум'я. Колір полум'я. Як правильно розпалювати та гасити вогонь.

Біологія: вплив диму, шкідливих речовин та полум'я на живі організми.

Фізика: світлові й теплові явища. Як тепло передається від полум'я до навколишнього середовища та на яких принципах це базується? (конвекція та випромінювання; полум'я випромінює тепло у вигляді інфрачервоного випромінювання).

Математика: вимірювання параметрів полум'я, от-як: температура та висота. Аналіз.

Інформатика: використання комп'ютерних програм для моделювання та візуалізації процесів горіння.

Мистецтво та дизайн: створення візуальних репрезентацій полум'я через малюнки.

Усі ці поняття можуть допомогти учням зрозуміти явища горіння з урахуванням різних аспектів, передусім, цікавих дітям.

Штучний інтелект вдало допоможе скласти план захисту проекту. Наприклад, для проведення захисту проекту на тему «Полімери» в рамках STEM освіти необхідно розглянути питання наступних блоків:

I. Науковий блок (Science)

а) склад та властивості. Що таке полімери та які існують види пластику (PET, HDPE тощо)?

б) екологічний вплив. Чому пластик не розкладається сотні років та як мікропластик впливає на стан біосфери?

в) хімія утилізації. Чим відрізняються методи механічної переробки від хімічних (піроліз, гідроліз)?

II. Технологічний блок (Technology)

а) сортування. Як правильно розділяти відходи (промивання тари, зняття етикеток, ущільнення)?

б) інновації. Які сучасні додатки або автоматизовані системи допомагають у сортуванні та логістиці сміття?

III. Інженерний блок (Engineering)

а) друге життя пластику. Як створити нові корисні речі з відходів (Upcycling) — від годинників до деталей автомобілів чи прикрас?

б) проектування. Розробка моделі "ідеального" контейнера для збору пластику або системи очищення водою від сміття.

IV. Математичний блок (Mathematics)

а) статистика та розрахунки. Скільки пластику використовує одна родина за тиждень/рік?

б) геометрія та об'єм. Як ущільнення (стискання пляшок) впливає на об'єм сміття та вартість його транспортування.

Завжди пропоную ще питання історії хімічних відкриттів. У цій темі це може бути: історія створення пластику, пластикових пакетів, переробних заводів, патентів.

При вивченні теми «Метали та сплави» учні вивчали виготовлення моделі реактивного літака на корді: досліджували легкі сплави на основі алюмінію та магнію, жаростійкість матеріалів для двигуна, міцність, гнучкість, корозійну стійкість конструкційних елементів, екологічні аспекти палива.

Межі між хімією і суміжними науками ніколи не були чіткими, адже природа, яку вони вивчають, єдина у своєму розмаїтті. Тому не дивина, що часом Нобелівські премії з хімії одержували фізики, а хіміки здобували цю почесну нагороду за дослідження в галузі молекулярної біології.

Викладання хімії в умовах НУШ є складним, але перспективним процесом, що потребує від учителя гнучкості, творчості та готовності до змін. На мою думку, успішний урок народжується, коли:

- учень зацікавлений і хоче дізнатися більше,
 - учитель додає живий експеримент або відкриття,
 - є справжнє спілкування, а не просто «опитування».
- І саме в цьому процесі народжується той учень, який здатен не лише адаптуватися до змін, а й творити майбутнє.

Використані джерела

1. Методичні рекомендації МОН України щодо викладання хімії.
2. Сучасні педагогічні технології в освіті. URL: (<https://surl.li/svmmry>)
3. В.Дудник В.В., Сорока Л.В. Інноваційні технології на уроках хімії. –Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.2008.
4. Концепція Нової української школи. URL: (<https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?>)
5. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: (<https://surl.li/evfiko>).
6. Ярошенко О.Г., Коршевнік Т.В. Виклики НУШ предметному навчанню хімії у закладах загальної середньої освіти. Проблеми та перспективи розвитку природничої освітньої галузі : зб. наук. праць за матеріалами IV Всеукр. наук.-практ. конф. із міжнародною участю, 17–18 квітня 2024 р., м. Переяслав. Ч. 1. С.28–32.
7. Сміт Джим. Довідник «Лінового» вчителя. Основа. Харків. 2021.

*природнича
освітня галузь
(географія)*

Денис ГАЛКІН,
*методист з географії та економіки ХОІППО
ім.А.Назаренка*
Галина ДУМАНСЬКА,
*методистка з географії та економіки
ХОІППО ім.А.Назаренка (2022-2024 рр.)*

Пілотування географії в базовій школі НУШ: від концептуальних засад до вчительських кейсів

Реалізація концепції Нової української школи спрямована на створення освітнього простору, яке формує життєстійку та компетентну особистість, готову до викликів сучасності. Визначальним етапом реформи стала апробація інноваційних методик, сучасних освітніх технологій, цифрових платформ, інструментів для навчання, навчального контенту, що дозволило викристалізувати дієві моделі педагогічного досвіду. Зокрема, пілотування географічного складника природничої освітньої галузі виступило як простір системних змін, що охопили методику викладання, оновлення навчально-методичного забезпечення, створення психологічно комфортного та безпечного простору, оптимізацію взаємозв'язків учасників освітнього процесу.

До всеукраїнського інноваційного проекту з пілотування нового Державного стандарту базової середньої освіти долучилися вчителі географії експериментальних закладів освіти:

- Кравчук Віктор Володимирович, учитель географії Старокостянтинівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 1 Старокостянтинівської міської ради;
- Мельницька Ірина Іванівна, учитель географії гімназії № 2 м. Хмельницького (з 2023 року – ліцей № 11 Хмельницької міської ради);
- Мельницька Людмила Петрівна, учитель географії гімназії № 1 м. Хмельницького (з 2023 року – ліцей № 1 імені Володимира Крasiцького Хмельницької міської ради);
- Нестерова Галина Іванівна, учитель географії Кам'янець-Подільського ліцею № 3;
- Черновський Андрій Сергійович, учитель географії Славутської гімназії «Успіх».

Для реалізації реформи базової середньої освіти у пілотних класах НУШ вчителі обрали модельну навчальну програму «Географія. 6–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Запотоцький С.П., Карпюк Г.І., Гладковський Р.В., Довгань А.І., Совенко В.В., Даценко Л.М., Назаренко Т.Г., Гільберг Т.Г., Сав-

чук І.Г., Нікітчук А.В., Яценко В.С., Довгань Г.Д., Грома В.Д., Горовий О.В.).

Викладання курсу «Географія. 6 клас» у пілотних класах розпочалося в адаптаційному циклі у 2022/2023 н.р. Автори модельної навчальної програми та експериментального підручника географії для 6 класу (надалі – для 7, 8 та 9 класів) авторів Тетяни Гільберг, Андрія Довганя, Івана Савчука спрямували освітній процес на реалізацію не лише компетентнісного підходу, а й на активізацію діяльнісного підходу до навчання: здійснення географічних досліджень, розв'язання проблем, проектна діяльність, моделювання процесів і явищ, партнерська взаємодія тощо. Провідним методичним принципом стало формування практичних навичок використання географічної інформації з різних джерел, що реалізується у логіці діяльнісного підходу, який передбачає: активну навчально-пізнавальну діяльність учнів, готовність до саморозвитку та навчання упродовж життя, високу мотивацію до вивчення географії, побудову освітньої діяльності з урахуванням індивідуальних, вікових, психологічних, фізіологічних особливостей та здоров'я учнів.

Методичний супровід учителів географії пілотних класів щодо впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти та реалізації основних положень Концепції Нової української школи здійснювався шляхом консультування методистами Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, обміну досвідом роботи вчителів з апробації модельної навчальної програми, підручника географії, методичних посібників, методик навчання. Учителі-пілотники були учасниками та спікерами обласних і всеукраїнських заходів (семінари, вебінари, анкетування).

Перший досвід пілотування показав, що освітній простір не працює сам по собі. Він створюється для того, щоб кожен учень міг самостійно здобувати географічні знання та набувати вміння і навички, формувати

цінності. Відчутною стала трансформація ролі вчителя: менторство замість лекторства. Створення умов для розвитку мислення учнів, здатності самостійного пошуку інформації з географічних джерел, застосовування географічних знань у нових ситуаціях, співпрацюючи самостійно або в команді з іншими учасниками освітнього процесу, – виклики, які актуалізувалися в ході першого року пілотування. До проблемних питань у роботі учительства долучилися:

- обмежене або відсутнє чітке, доступне навчально-методичного забезпечення для уроків НУШ;
- відсутність паперового варіанту посібника в першому семестрі;
- оновлення методики реалізації компетентнісного та діяльнісного підходів до навчання;
- оволодіння цифровими технологіями;
- упровадження нової системи оцінювання навчальних досягнень учнів.

Аналіз результатів пілотування курсу «Географія. 6 клас» став орієнтиром для планування подальшої методичної роботи з учителями пілотних класів НУШ.

Із 2023 року здійснювалося підвищення кваліфікації вчителів закладів освіти пілотних 7, 8, 9-х класів, які забезпечували реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання), за відповідною програмою Хмельницького інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка. Навчання проводилось у формі лекцій, семінарських, практичних,

тренінгових занять, на яких розглядалися питання:

- Державний стандарт базової середньої освіти (природнича освітня галузь, географічний складник): результати навчання як системотвірний елемент освітньої діяльності.
- Модельні навчальні програми. Навчальна програма. Календарно-тематичний план.
- Концептуальні засади реформи «Нова українська школа». Освітні втрати та їх подолання.
- Навчальний поступ учнівства на рівні другого циклу базової середньої освіти в Державному стандарті, модельних і навчальних програмах.
- Планування навчальних занять: необхідні та бажані компоненти плану/сценарію/технологічної карти уроку.
- Компетентнісно орієнтовані завдання як умова реалізації компетентнісного підходу до навчання.
- Інструменти досягнення результатів навчання з географії. Конструювання навчальної діяльності.
- Наскрізні вміння (м'які навички) та їх формування у здобувачів освіти Нової української школи.
- Оцінювання навчальних досягнень учнів у Новій українській школі. Вимірювання результатів навчання школярів у природничій освітній галузі. Види оцінювання: рекомендації для вчителів.
- Професійна рефлексія як одна із засад успішного реформування освіти.
- Цифрові технології педагогічної діяльності: інструменти, програми, платформи.

– Універсальний дизайн в освіті: можливості досягнення успіхів та комфортного самопочуття для кожного учня.

– Психологічні особливості учнівства 6-9 класів. Особливості мотивації учнівства 6-9 класів.

– Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

– Організація освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами.

– Моделювання безпечного освітнього середовища в реаліях сьогодення: психологічний аспект.

Проведено серію методичних заходів з метою розширення знання учителів про зміст та особливості викладання шкільних курсів географії:

– семінари та вебінари: «Формування картографічної компетентності. Створення освітнього середовища в умовах дистанційного навчання» (вересень, 2022 р.); «Топографічна, картографічна і туристична складова навчальної програми з географії у закладах загальної середньої освіти», проведено ДНВП «Картографія» (вересень, 2023 р.); «Професійний розвиток учителя в умовах Нової української школи» (листопад, 2023 р.); «Нові картографічні посібники для вивчення шкільних курсів географії. Використання картографічних матеріалів для наукової діяльності школярів», проведено ДНВП «Картографія» (лютий, 2024 р.); «Зміна системи оцінювання у світлі Нової української школи» (квітень, 2024 р.); «Освітні інновації у підручнику: як забезпечити сучасний підхід до викладання географії» (березень, 2025 р.);

– майстер-класи: «Особливості викладання шкільних курсів географії за оновленими програмами» за участю Карпюк Г.І., методиста з географії Українського центру оцінювання якості освіти Міністерства освіти і науки України, Заслуженого вчителя України (жовтень, 2022 р.); «Застосування тестових технологій для оцінювання ключових і географічних компетентностей» (жовтень, 2023 р.);

– методичні практикуми: «Реалізація діяльнісного підходу при вивченні шкільних курсів географії» (травень, 2023 р.); «Формування умінь використовувати різні джерела географічної інформації» (жовтень, 2024 р.);

– тренінг «Використання інтернет-ресурсів на уроках географії» (березень, 2024 р.).

Пілотування НУШ стало дієвим інструментом перевірки якості географічних знань, умінь і навичок перед масовим упровадженням. Учителі пілотних класів набули й презентували власний досвід роботи:

• «Конструювання уроків географії в НУШ» (Кравчук Віктор Володимирович, у складі творчої групи вчителів закладів загальної середньої освіти Старокостянтинівської міської територіальної громади, створення посібника «Географія. 6 клас (розробки уроків)», II місце в обласному конкурсі-виставці «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування»);

• «Принципи впровадження STEM-технологій на уроках природничої освітньої галузі у пілотуванні нового Державного стандарту базової середньої освіти» (Мельницька Ірина Іванівна, учителька географії ліцею

№11 Хмельницької міської ради, виступ на вебінарі та публікація у фаховому виданні);

• «Моделювання сучасного уроку географії в технології критичного мислення» (Мельницька Людмила Петрівна, учителька географії ліцею № 1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради, проведення тренінгу та відкритого уроку);

• «Оцінювання навчальних досягнень у НУШ: інструменти для вимірювання результатів навчання школярів у природничій освітній галузі» (Нестерова Галина Іванівна, учителька географії Кам'янець-Подільського ліцею № 3, виступ на вебінарі);

• «Від знаннєвої моделі до компетентнісної» (Черновський Андрій Сергійович, учитель географії Славутської гімназії «Успіх», виступ на вебінарі).

Зустрічі з авторами модельної навчальної програми, підручників та методичних посібників НУШ стали глибоким мотиватором для професійного зростання учителів-пілотників, удосконалення методики навчання, набуття власного стилю педагогічної діяльності.

Творчими групами вчителів географії розроблялися та надавалися для користування орієнтовні навчальні програми, календарно-тематичні плани, діагностичні та практичні роботи, географічні дослідження для курсів географії 6-9 класів.

Освітній простір пілотування НУШ охоплював зв'язок з іншими закладами, працівники яких проводили семінари, вебінари, практичні заняття та консультування учителів:

– Український центр оцінювання якості освіти Міністерства освіти і науки України;

– Державне науково-виробниче підприємство «Картографія», м. Київ;

– Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра географії та методики її викладання, м. Кам'янець-Подільський;

– Комунальна установа Хмельницької міської ради «Центр професійного розвитку педагогічних працівників».

Досвід пілотування географічного складника природничої галузі в межах Нової української школи демонструє, що заклад загальної середньої освіти стає дієвим простором для формування відповідальної й самодостатньої особистості. Хоча труднощі залишаються, проєкт став реальним інструментом для оновлення освітніх практик. Вирішальну роль у цьому процесі відіграла комплексна методична підтримка та професійний розвиток учителів. Пілотування засвідчило, що реформа є платформою для системної трансформації освітнього простору, основою для напрацювання успішних кейсів педагогічних діяльностей, де еволюціонує не лише програма, а й сама філософія навчання.

Ірина МЕЛЬНИЦЬКА,
учителька географії
ліцею №11 м.Хмельницького

*природнича
освітня галузь
(географія)*

Принципи впровадження STEM-технологій на уроках природничої освітньої галузі

Природнича освітня галузь, географічний складник, має унікальні можливості для використання концепції STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics). STEM поєднує декілька предметних галузей для прийняття рішення, інтегрує знання та вміння учнів із кількох освітніх галузей для розв'язання проблемних завдань, створення освітнього простору, який буде мотивувати учнів самостійно знаходити відповіді на питання. Метою впровадження STEM є не лише вивчення географічних фактів, розуміння причини виникнення процесів, явищ, але й залучення учнів до активної навчальної діяльності, пробуджуючи їхню цікавість до науки.

Робота у пілотному класі НУШ спрямована на залучення учнів до практичних досліджень, розвитку їхнього критичного мислення, сприяння інтеграції географічних знань із технологічними та інженерними концепціями. Оскільки STEM-технології поєднують різні науки, забезпечуючи комплексний підхід до вирішення завдань, то здобувачі освіти навчаються розуміти й бачити міжпредметні взаємозв'язки та вивчати предмет дослідження цілісно.

Етапи реалізації STEM-технологій під час уроків географії:

- визначення завдань та цілей: конкретні STEM-завдання, які можна було б інтегрувати в географічний курс; ці завдання повинні враховувати основні теми навчального предмета й вимагати від учнів застосування технологічних інструментів для аналізу географічних даних;
- використання технологій: впровадження використання географічних інформаційних систем (ГІС), віртуальних екскурсій, додатків для картографування та інших технологій для збільшення інтерактивності уроків;
- практичні завдання: учні проводять практичні експерименти й дослідження, використовуючи географічні дані та STEM-засоби. Наприклад, дослідження впливу змін клімату на розташування екосистем або розуміння географічних аспектів розвитку енергетики;
- групова робота та змагання: організація групової роботи, де учні спільно розв'язують географічні задачі з

використанням STEM-підходів; змагання та проекти, які стимулюють конкуренцію і творчість.

Як учитель географії основний акцент під час роботи на уроках я ставлю на формуванні практичних навичок учнів, використовуючи для своєї роботи різноманітні онлайн-середовища:

- науково-популярні канали на Youtube: «Цікава наука», «Хмаринка Science», «Discovery Ukraine», «Наука та Всесвіт» тощо;
- соціальні сервіси мережі Інтернет WEB-2,0 – онлайн-карти, схеми, діаграми, інструменти ведення проєктів та співпраці;
- метод перевернутого навчання;
- DIYпідхід – робототехніка, мейкерство.

Відповідно до STEM-підходу структура уроку враховує основні географічні знання, узагальнені (наскрізні) поняття та наукові й інженерні навички. Таким чином, робота вчителя географії має діяльнісний і творчий характер.

Уроки географії можна урізноманітнити практичними роботами з використанням STEM-технологій. На уроці здобувачі освіти працюють із пластиліном, солоним тістом, вирізають із шкірки овочів чи фруктів план власного будинку або школи, вивчаючи тему «План місцевості».

Під час вивчення теми «Масштаб» варто навчитися бачити взаємозв'язок географії з математикою, використовуючи мобільний додаток доповненої реальності. Наприклад, роботу над темою «Населення материка Євразія» у 7 класі можна організувати у вигляді навчального проєкту, під час якого учні ознайомлюються з населенням, науковими досягненнями народів, мистецькими творами, одночасно створюють музичні інструменти (наприклад: маракаси із пластикових ложок, пластикової кульки та гороху або бісеру).

Використання проєктів на уроках географії, які об'єднують географічні концепції з елементами науки, технології та інженерії, допомагає зробити урок цікавим та насиченим. Наприклад, учні 7 класу можуть реалізувати географічний STEM-проєкт із теми «Материка й океани Землі». Під час роботи над проєктом школярі працюють над практичними завданнями у робочих групах:

- створення тривимірної моделі океанського дна за допомогою діорами або комп'ютерного моделювання, вивчення особливостей рельєфу океанського дна та його зв'язку зі структурою Землі;

- дослідження впливу морських течій на клімат різних регіонів та створення моделі морських течій за допомогою водяних контейнерів і фарби;

- вивчення змін у площі льодовиків через роки за допомогою супутникових знімків та розробка прогнозу можливих наслідків глобального потепління для різних материків;

- дослідження забруднення океану та його впливу на морські екосистеми, розробка можливих рішень для зменшення забруднення і покращення стану океану;

- розроблення віртуальної експедиції на материки Землі, включаючи інтерактивну карту та відеоматеріали про особливості кожного материка за допомогою ресурсу Google Earth.

Розпочавши з найпростіших навчальних проєктів, таких як створення моделей географічних формацій, учні поступово переходять до складніших завдань, які передбачають використання технологій. Вони працюють із інтерактивними мапами, використовуючи програми для картографії та вивчають географічні концепції через роботу з різними цифровими додатками.

Працюючи з сервісом «Mapillary» на уроках у 6 та 8 класах при вивченні топографічних карт, учні здійснюють порівняльний аналіз реальних світлин та відповідної місцевості на топографічній карті. Під час роботи з цим сервісом учні мають можливість додати власні знімки місцевості. Вони роблять світлини куточків своєї місцевості та геокодують власну добірку світлин на сервісі «Mapillary».

До прикладу, працюючи над колективним STEM-проєктом «Рельєф материків» учні одночасно розвивають декілька компетентностей та наскрізних умінь:

- вивчають карту рельєфу світу та вибирають один або кілька материків для вивчення;

- досліджують особливості рельєфу обраного материка – гори, річки, рівнини, озера тощо;

- створюють модель рельєфу обраного материка, використовуючи папір-маше, пінопласт, глину, картон чи інші матеріали для відтворення характерних форм рельєфу;

- вивчають, як рельєф впливає на висоту гір, розташування річок та інші фактори;

- кожна група презентує свою модель та висновки однокласникам, пояснюючи, як рельєф впливає на природні умови та життя на материку;

- зацікавленим учням пропоную розширити свою роботу над проєктом, досліджуючи конкретні екосистеми, які виникають через рельєфні особливості.

Завдання такого типу дозволяють учням поєднати знання із географії, біології та екології, використовуючи STEM-підходи для створення моделі й проведення дослідження. Адже здобувачі освіти не лише вивчають географію через STEM, але і беруть активну участь у різних STEM-конкурсах у закладі освіти: «Кращий STEAM-проєкт»,

«Автомобільний транспорт майбутнього», «STEM-логотип кабінету географії». Це дає можливість показати учням свої навички та знання, взяти участь у захоплюючих наукових викликах.

Для закріплення практичних навичок роботи для учнів проводяться воркшопи, які інтегрують географію та STEM. Учні навчаються розв'язувати реальні проблеми, такі як вивчення впливу людської діяльності на екосистеми чи розробка стійких міських плануваль. Такий підхід дозволяє не лише поглибити знання учнів з географії, але і розвивати їхні навички у сфері STEM-технологій.

Результативність впровадження STEM-підходу на уроках географії класах полягає у:

- активній участі та зацікавленості: учні стали більш зацікавленими у вивченні географії через можливість застосовувати свої знання в практичних STEM-проєктах;

- розвитку навичок: учні розвивали навички аналізу, критичного мислення, проблемного вирішення та співпраці, що важливо для подальшого успіху в STEM-галузях;

- підвищення мотивації до навчання: результати навчання покращилися, оскільки учні активно працювали, були всі залучені до навчальної діяльності, ефективно підвищуючи розуміння навчального матеріалу через практичне застосування.

Отже, впровадження STEM-підходів на уроках географії дає позитивні результати. Учні отримують нові можливості для розвитку, а навчання стає більш захопливим та практично-орієнтованим. STEM дозволяє інтегрувати географію з іншими науковими галузями. За допомогою технологій, інженерних вирішень та математичного аналізу учні можуть глибше розглядати географічні питання та вивчати їх з точки зору різних наук. Учні розвивають навички критичного мислення, командної роботи та використання сучасних технологій. STEM на уроках географії дозволяє учням застосовувати свої знання у реальних ситуаціях та дозволяє створити міжпредметні зв'язки.

Використані джерела

1. Берека В. Є. Формування професійної майстерності педагога засобами STEM-освіти: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 20 – 22.

2. Проєкт концепції STEM-освіти в Україні.

URL: http://mkkor.at.ua/STEM/STEM_2017.pdf

3. STEM-освіта: науково-теоретичні аспекти, досвід впровадження, перспективи розвитку: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (21 квітня 2021 р., м. Луцьк) / укладачі: Н. А. Поліщук, В. В. Камінська. Луцьк: Волинський ІППО, 2021. 208 с.

Андрій ЧЕРНОВСЬКИЙ,
учитель географії
Славутської гімназії «Успіх»

*природнича
освітня галузь
(географія)*

Від знаннєвої моделі до компетентнісної: досвід пілотування НУШ у викладанні географії

Участь в інноваційному всеукраїнському проєкті з розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти стала для мене як учителя географії не лише професійним викликом, а й можливістю переосмислення власної педагогічної практики. 9-А клас працював у форматі пілотування протягом усього циклу базової середньої освіти, що дозволило простежити динаміку формування ключових і предметних компетентностей.

Головним методичним орієнтиром стала переорієнтація з передачі знань на організацію діяльності учнів. Навчальний процес будувався навколо проблемних запитань, дослідницьких завдань і практичних кейсів. Під час вивчення тем економічної географії учні моделювали економіко-географічні процеси, аналізували статистичні матеріали, визначали чинники розміщення виробництва та робили обґрунтовані висновки. Особливу увагу було приділено розвитку просторового мислення. Робота з картографічними матеріалами перейшла від репродуктивного читання карти до аналітичного тлумачення просторових закономірностей. Учні виконували завдання на порівняння регіональних диспропорцій, виявлення причин територіальної концентрації виробництва, оцінювання впливу природних і соціально-економічних чинників на господарський розвиток.

У процесі пілотування активно впроваджувалися елементи STEM-підходу. Географічні теми поєднувалися з аналізом реальних даних, побудовою графіків, розрахунками показників, інтерпретацією статистики. Це сприяло формуванню в учнів умінь працювати з інформацією, здійснювати кількісний аналіз та аргументовано представляти результати дослідження. Проєктна діяльність

стала одним із ключових інструментів формування компетентностей. Учні виконували мініпроєкти, пов'язані з оцінкою інвестиційної привабливості регіонів, аналізом транспортної інфраструктури та визначенням перспектив розвитку галузей господарства. Вони самостійно добирали джерела інформації, критично оцінювали їх, формували висновки та презентували результати.

Важливою складовою інноваційного процесу стало формувальне оцінювання. Використовувалися чек-листи, критерії успіху, самооцінювання та взаємооцінювання. Зворотний зв'язок надавався щодо процесу виконання завдання, що дозволило змістити акцент із контролю на підтримку навчального поступу.

Отже, за результатами п'ятирічного пілотування можна констатувати позитивну динаміку у сформованості предметної та ключових компетентностей. Учні демонструють здатність застосовувати географічні знання в нових ситуаціях, аргументовано пояснювати просторові явища, працювати з різними типами інформації. Зросла їхня навчальна автономія та відповідальність за результати власної діяльності.

Пілотування суттєво вплинуло і на мою професійну позицію. Роль учителя трансформувалася з носія інформації в модератора освітнього процесу, фасилітатора навчальної діяльності. Такий підхід забезпечує реальну реалізацію компетентнісної моделі освіти та відповідає сучасним викликам розвитку базової середньої освіти.

Володимир РЕПЕЙ,
методист фізики НМЦ
професійного розвитку
педагогічних та керівних
працівників установ
і закладів дошкільної
та загальної середньої освіти
ХОІППО ім.А.Назаренка

*природнича
освітня галузь
(фізика)*

Викладання фізики у 7-9 класах НУШ: підтримка педпрацівника

Згідно з Типовою освітньою програмою для 5-9 класів із 7 класу розпочинається системне вивчення фізики як окремої науки. Курс фізики в цих класах ґрунтується на знаннях та компетентностях, набутих здобувачами освіти в попередніх класах, зокрема на уроках природознавства.

Головною метою курсу є ознайомлення здобувачів освіти із законами природи шляхом розкриття їх фізичного змісту, створення умов і можливостей практичного втілення та застосування теоретичних знань про природу й формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, передбачених Державним стандартом.

Викладання фізики в НУШ базується на компетентнісному підході, де акцент зміщується з теорії на діяльнісне навчання, проєктну діяльність і STEM-технології. Уроки спрямовані на пов'язання фізичних явищ із реальним життям, критичне мислення та використання сучасних цифрових ресурсів. Головна мета — сформувати в учнів дослідницькі вміння.

Ключові особливості викладання фізики в НУШ:

– Діяльнісний підхід: Учні не просто отримують знання, а здобувають їх через експерименти, досліді та спостереження.

– STEM-освіта: Інтеграція фізики з технологіями, інженерією та математикою для вирішення практичних завдань.

– Проєктна діяльність: Виконання міні-проєктів, що розвиває навички роботи в команді та самостійного пошуку інформації.

– Практична спрямованість: Фізика розглядається як інструмент для розуміння навколишнього світу, а не як набір формул.

До ефективних інструментів та ресурсів можна віднести:

– відеоматеріали та симуляції: використання віртуальних лабораторій та відеороликів для візуалізації складних процесів;

– цифрові платформи: застосування онлайн-ресурсів для тестування та інтерактивних завдань (наприклад, матеріали від Academy Ranok або ITeacher);

– інтерактивні методи: дискусії, мозкові штурми, рольові ігри.

У 7-9 класах НУШ особлива увага приділяється мотивації учнів, використанню нестандартних рішень та формуванню критичного мислення, що вимагає від педагогів змін у плануванні етапів уроку, добору методів досягнення поставленої мети. Вчителі переходять від шаблонів до творчого навчання, де фізика стає зрозумілою та цікавою.

Для реалізації Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти ХОІППО ім. Анатолія Назаренка розроблено і проведено комплекс заходів з підготовки вчителів фізики (природничі науки) закладів освіти, особлива увага приділялась підтримці учителів, які пілотували оновлений ДСБСО.

В області працювали 5 пілотних закладів освіти, вчителі фізики яких напрацювали нові підходи до викладання в умовах НУШ і ділились своїми ідеями з колегами:

– Старокостянтинівська ЗОШ I-III ст. №1 – вчителька Прокіна Ірина Миколаївна,

– Славутська гімназія «Успіх» Славутської міської ради – вчителька Ніколайчук Тетяна Олександрівна,

– КУ ЗЗСО Хмельницький ліцей №1 ім.Володимира Красицького – вчителька Марущак Олена Анатоліївна,

– КУ ЗЗСО Хмельницький ліцей №11 – вчителька Жуковська Альона Василівна, Кам'янець-Подільський ліцей №3 – вчитель Касапчук Сергій Якович.

Альона ЖУКОВСЬКА,
учителька фізики
ліцею №11 м.Хмельницького

*природнича
освітня галузь
(фізика)*

Формування дослідницьких компетентностей учнів на уроках фізики в умовах НУШ

Сучасна освіта в Україні орієнтована на формування компетентної особистості, здатної не просто оперувати абстрактними поняттями, а ефективно застосовувати знання у реальному житті [1].

У контексті Нової української школи фундаментально змінюється підхід до навчання: від репродуктивного відтворення зазубреного матеріалу — до активного формування ключових і предметних компетентностей. Чільне місце серед них посідає дослідницька компетентність, що передбачає вміння учня самостійно спостерігати за навколишнім світом, висувати гіпотези, аналізувати отримані дані, робити логічні висновки та застосовувати ці знання на практиці [2].

Фізика як експериментальна наука має найбільший потенціал для реалізації цих завдань. У НУШ акцент робиться на діяльнісному підході, що передбачає перетворення учня з пасивного об'єкта навчання на активного суб'єкта, який «видобуває» знання через власну діяльність. Саме тому в сучасній педагогічній практиці визначальними стають інтерактивні методи, STEM-підхід та проєктне навчання [3].

Впровадження інтерактивних методів, таких як проблемні запитання, дискусії та навчальні ігри, дозволяє перетворити освітній процес на захопливе динамічне дослідження [4]. Наприклад, замість сухого викладу теми «Теплове розширення», вчитель може розпочати урок із проблемного запитання: «Чому влітку дроти ліній електропередач провисають сильніше, ніж узимку?».

Ефективною формою організації навчання в умовах НУШ є уроки-ігри. Тематичні «подорожі» у світ електрики чи механіки стимулюють пізнавальну активність учнів, розвивають їхнє мислення та уяву. У процесі таких занять учні не лише засвоюють теоретичний матеріал, а й активно взаємодіють, моделюють ситуації та застосовують знання на практиці, що сприяє формуванню дослідницьких компетентностей.

Особливо результативним є поєднання науки з творчістю — створення учнями авторських фізичних коміксів. У них діти мовою графіки пояснюють фізичні явища, що робить навчання особистісно значущим та емоційно забарвленим.

Одним із найдієвіших засобів формування дослідницьких навичок є простий експеримент, який не потре-

бує складного лабораторного обладнання, але наочно демонструє складні закони. Наприклад, звичайна чашка гарячого чаю може стати справжньою фізичною лабораторією прямо на парті учня. Під час такого досліду діти самостійно спостерігають: дифузію — швидкість заварювання пакетика в гарячій та холодній воді; конвекцію — рух потоків рідини та пари над поверхнею; випаровування — процес охолодження рідини та його залежність від площі поверхні; теплопередачу — порівняння теплоізоляційних властивостей керамічної чашки та паперового стаканчика.

Такі експерименти викликають щирий дослідницький інтерес і формують стійкий зв'язок науки з повсякденним побутом.

Проектна діяльність виступає потужним інструментом інтеграції знань. Виготовлення моделей фізичних приладів дозволяє учням пройти шлях від креслення до робочого прототипу. Ефективність цього підходу підтверджується високими результатами на всеукраїнських та обласних конкурсах. Це доводить, що самостійне конструювання розвиває технічне мислення набагато швидше, ніж читання підручника.

Особливої трансформації в умовах НУШ зазнають лабораторні роботи. Вони мають втратити формальний характер «заповнення таблиць» і набути прикладного, дослідницького спрямування. Наприклад, під час вивчення сили тертя учні можуть досліджувати коефіцієнт тертя підшви власного взуття, порівнюючи зчеплення кросівок із різним типом протектора (зокрема, «тракторної» підшви та плоскої).

Практична спрямованість навчання реалізується через виконання таких досліджень, у процесі яких учні самостійно доходять висновків щодо безпечності руху під час ожеледиці або на заняттях фізичною культурою. Це – яскравий приклад того, як знання з фізики сприяють прийняттю обґрунтованих рішень для збереження здоров'я та безпеки в повсякденному житті.

Розв'язання прикладних задач та активне експериментування перетворюють фізику з абстрактного набору формул на дієвий інструмент для життя. Коли учень самостійно досліджує явища та створює власні

моделі, він засвоює знання значно ефективніше, розвиваючи стійку мотивацію до навчання та науковий тип мислення. Яскравим прикладом такої інтеграції теорії у практику є розрахунок вартості приготування чашки чаю, що стає для восьмикласників справжнім відкриттям: застосовуючи формули потужності та роботи струму до реального побутового приладу, діти вчаться бачити за цифрами реальні фінансові витрати. Такий підхід не лише поглиблює розуміння фізичних законів, а й закладає основи фінансової грамотності та відповідального споживання ресурсів.

Використані джерела

1. Шультс К. В. Діяльнісний підхід як засіб формування дослідницьких компетентностей учнів на уроках природничого циклу // Педагогічні науки. – 2023. – № 4. – С. 12-18.
2. Освітній проєкт «STEM-освіта в школі: методичні рекомендації для вчителів фізики». — Київ: Міністерство освіти і науки України, 2021.
3. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
4. Василенко Л. В., Максимович З. Ю., Білик М. М. Методичні рекомендації щодо організації проєктної діяльності на уроках фізики. — К.: ІМЗО, 2022.

Тетяна НІКОЛАЙЧУК,
вчителька фізики
Славутської гімназії «Успіх»

*природнича
освітня галузь
(фізика)*

Особливості впровадження викладання фізики в 9 класі НУШ

Реформа Нової української школи стала важливим етапом трансформації освітнього процесу, що передбачає не лише оновлення змісту навчання, а й зміну підходів до організації освітньої діяльності. Особливо відчутними ці зміни є у викладанні фізики як науки експериментальної, що базується на спостереженні, досліді та поясненні явищ навколишнього світу. В сучасних умовах учитель має не просто передавати знання, а створювати умови для формування в учнів здатності мислити, досліджувати, аналізувати та застосовувати отримані знання на практиці.

Досвід роботи в пілотному класі триває вже третій рік. Починаючи з 7 класу, я працювала з цим колективом учнів, викладаючи алгебру, геометрію та фізику. Такий підхід дав змогу сформувати цілісне бачення навчального процесу,

забезпечити міжпредметні зв'язки та створити підґрунтя для подальшого успішного вивчення фізики. У процесі роботи з класом з'явилася можливість простежити індивідуальні освітні траєкторії учнів, рівень сформованості їхнього логічного мислення, здатність до аналізу та узагальнення.

У 9 класі результати цієї роботи стають особливо помітними. Учні демонструють вищий рівень самостійності, активніше залучаються до навчального процесу, виявляють готовність до дослідницької діяльності. Це дозволяє змінити акценти в організації уроку: від передачі готової інформації до створення умов для її самостійного відкриття.

Однією з ключових особливостей реалізації НУШ є впровадження діяльнісного підходу. У процесі навчання фізики це проявляється через організацію дослідницької діяльнос-

ті, виконання практичних завдань, роботу в групах, створення проблемних ситуацій. Зокрема, під час вивчення теми тиску твердих тіл учні виконували досліди з використанням підручних матеріалів, змінювали площу опори, порівнювали результати та формулювали висновки. Такий підхід дозволив сформувати розуміння фізичного змісту явища не через заучування формул, а через власний досвід.

Подібна організація навчання сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема вміння вчитися, ініціативності, критичного мислення. Учні не лише виконують завдання, а й аналізують отримані результати, роблять висновки, обговорюють їх у групах. Це створює умови для розвитку комунікативних навичок та вміння працювати в команді.

Під час вивчення теми рівноваги тіл ефективним виявилось використання дослідницьких завдань, пов'язаних із розташуванням вантажу. Учні самостійно змінювали умови експерименту, спостерігали за результатами, намагалися пояснити причини отриманих результатів. У процесі роботи виникали дискусії, що сприяло глибшому розумінню матеріалу. Важливим є те, що учні не боялися помилятися, адже помилка розглядалася як етап пізнання.

У 9 класі значний потенціал для реалізації дослідницького підходу мають теми електрики та оптики. Під час вивчення електричних явищ учні самостійно складали електричні кола, використовували вимірювальні прилади, змінювали параметри та спостерігали за змінами сили струму. Така діяльність сприяла формуванню розуміння залежностей між фізичними величинами та розвитку практичних навичок.

Вивчення теми лінз також базувалося на практичній діяльності. Учні працювали з моделями, змінювали відстань до предмета та екрана, спостерігали за утворенням зображень. Це дозволило сформувати просторове мислення, розуміння принципів побудови зображень та усвідомлення зв'язку між теоретичними знаннями і практикою.

Важливим елементом навчального процесу стали домашні дослідження. Учні виконували прості експерименти в домашніх умовах, спостерігали фізичні явища у повсякденному житті, фіксували результати та презентували їх у класі. Такий підхід сприяв підвищенню мотивації до навчання, розвитку пізнавального інтересу та формуванню відповідальності за власні результати.

Аналізуючи досвід роботи, можна зробити висновок, що ефективними є методи, які передбачають активну участь учнів у навчальному процесі. Використання дослідницьких завдань, робота в групах, створення проблемних ситуацій сприяють глибшому засвоєнню матеріалу та формуванню ключових компетентностей.

Позитивним чинником є міжпредметна інтеграція. Завдяки знанням з математики учні краще розуміють фізичні залежності, впевнено працюють із графіками та формулами. Це дозволяє уникнути формального підходу до навчання та забезпечує усвідомлене засвоєння матеріалу.

Разом із тим, упровадження НУШ супроводжується певними труднощами. Однією з основних є обмеженість навчального часу, оскільки дослідницька діяльність потребує більше часу, ніж традиційні методи навчання. Також актуальною залишається проблема матеріально-технічного забезпечення, що обмежує можливість проведення експериментів. У таких умовах учитель змушений шукати альтернативні рішення, використовувати підручні матеріали, адаптувати завдання.

Значним викликом є і підвищене навантаження на вчителя. Підготовка до уроків у форматі НУШ потребує часових витрат, творчого підходу та постійного професійного розвитку. Крім того, необхідно враховувати різний рівень

підготовки учнів, що вимагає диференційованого підходу.

Окремої уваги потребує система оцінювання, яка не завжди дозволяє об'єктивно оцінити рівень сформованості дослідницьких умінь. Це вимагає подальшого вдосконалення критеріїв оцінювання та методичних підходів.

Важливу роль у впровадженні НУШ відіграє педагогічна спільнота. Обмін досвідом, участь у методичних заходах, співпраця з колегами сприяють підвищенню професійної компетентності вчителя. Підтримка з боку методичних служб та центрів професійного розвитку є важливою умовою успішного впровадження освітніх змін.

Нова українська школа має значний потенціал для розвитку освіти. Використання діяльнісного та дослідницького підходів сприяє формуванню компетентностей, необхідних для сучасного життя. Учні стають більш активними, самостійними, готовими до навчання протягом життя.

Водночас процес упровадження НУШ потребує подальшого вдосконалення. Необхідно працювати над покращенням матеріально-технічної бази, оптимізацією навчальних програм, удосконаленням системи оцінювання та забезпеченням методичної підтримки вчителів.

Упровадження НУШ змінює саму сутність навчального процесу, роблячи його більш осмисленим, практичним та орієнтованим на учня. Фізика в таких умовах стає не лише навчальним предметом, а засобом пізнання світу, що сприяє розвитку особистості учня та формуванню його життєвих компетентностей.

Учні під час складання електричного кола

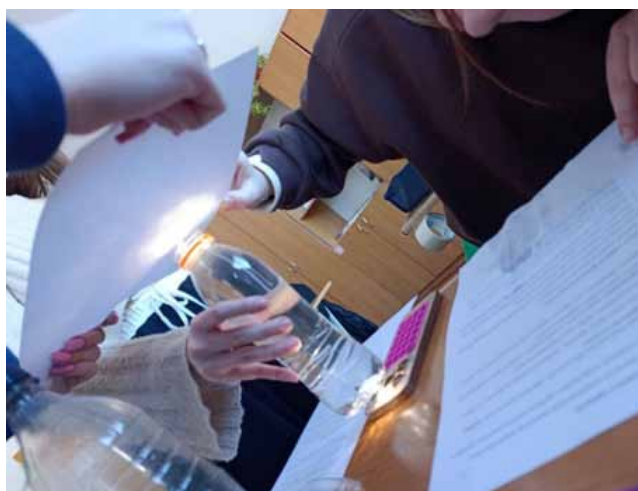
**Лабораторні роботи з теми
“Електричні явища”, 8 клас**

Дослідження рівноваги тіл

Робота з лінзами

Ірина ПРОКІНА,
вчителька фізики
Старокостянтинівської ЗОШ
I-III ст. №1

*природнича
освітня галузь
(фізика)*

Фізика в 9 класі НУШ: від пілотування до результатів. Реалії п'ятирічного експерименту

Протягом 2021–2026 років наш заклад став частиною інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня, що дозволило нам одними з перших «протестувати» нове навчально-методичне забезпечення.

Завершальний етап п'ятирічного циклу (пілотування 9 класу) став найбільш показовим. Основна перевага нової моделі викладання фізики — це свобода вибору. Модельні навчальні програми дозволили адаптувати складні теми під запити конкретного класу. Впровадження нового Державного стандарту дозволило відійти від репродуктивного навчання («прочитай — запам'ятай — повтори») до конструктивного дослідження. Проаналізувавши результати пілотування, можна виділити чотири стратегічні вектори змін:

1. Пріоритет функціональної грамотності над теорією

Раніше фізика часто сприймалася учнями як набір відірваних від життя формул. У форматі НУШ зміст кожної теми (наприклад, «Світлові явища» чи «Механічний рух» у 9 класі) починається з реального життєвого кейсу. Учні вчать не просто обчислювати фокусну відстань лінзи, а розуміти принципи роботи сучасної оптики смартфонів, корекції зору та будови систем відеоспостереження. Фізика стає інструментом пояснення навколишнього світу.

2. Діяльнісний підхід та дослідницька автономія

Програма НУШ легалізувала перехід від демонстраційного експерименту (де вчитель показує, а учні дивляться) до фронтальних досліджень.

Практичний вимір: Збільшилася частка короткотривалих експериментів («експрес-лабораторних») безпосередньо під час вивчення нового матеріалу. Учні 9-х класів отримали можливість самостійно обирати методику вирішення дослідницької задачі, що розвиває критичне мислення та відповідальність за результат.

3. Формування м'яких навичок (Soft Skills) через групу роботу

Фізика в НУШ — це не лише про цифри, а й про комунікацію. Виконання навчальних проєктів (наприклад, «Екологічні аспекти енергетики» чи «Фізика в професіях майбутнього») тепер відбувається переважно у мікрогру-

пах. Упровадження взаємооцінювання та самооцінювання після захисту проєктів навчило підлітків конструктивно аналізувати чужу роботу та об'єктивно сприймати критику. Це знімає «страх помилки», який раніше був бар'єром у вивченні природничих наук.

4. Гнучкість та адаптивність контенту

Модельні програми дали вчителю право самостійно визначати послідовність вивчення тем та розподіл годин. Це дозволило глибше зупинитися на складних розділах (як-от «Магнітні явища») або інтегрувати суміжні питання з інформатики (моделювання фізичних процесів) чи математики (векторний аналіз).

Практичні кейси: що найкраще «працює» в 9 класі НУШ

Теоретичні положення реформи найкраще ілюструють конкретні теми та проєкти, які викликали найбільший відгук у дев'ятикласників під час пілотування.

1. Тема «Світлові явища»

Замість класичного малювання ходу променів у лінзах ми зосередилися на проєкті «Фізика мого смартфона». Учні досліджували будову камер, принцип роботи сенсорів наближення та FaceID. В результаті розуміння того, як цифрова матриця сприймає світло, зробило тему набагато ближчою для підлітків, ніж суха теорія про заломлення.

2. Тема «Магнітні явища»

Найбільш захопливим етапом стало створення власних моделей електродвигунів та електромагнітів із підручних матеріалів (дріт, батарейка, неодимові магніти). У межах дослідницької задачі учні змагалися, чий електромагніт утримає більшу вагу. Це дозволило на практиці зрозуміти залежність сили магніту від кількості витків та сили струму без зазубрювання правил.

3. Тема «Механічні та електромагнітні хвилі»

Ми інтегрували знання з основ здоров'я та фізики в проєкті «Радіаційний фон мого мікрорайону» (з мобільних застосунків-симуляторів) та аналізі впливу Wi-Fi роутерів

на організм. Учні навчилися розрізняти іонізуюче та неіонізуюче випромінювання, що є критично важливим елементом наукової грамотності в сучасному світі.

4. Лабораторний практикум

Ми змінили підхід до інструкцій. Замість покрокового алгоритму «зроби А, отримаєш Б» учні отримували проблему. Наприклад: «Запропонуйте спосіб виміряти швидкість звуку в повітрі, маючи лише смартфон із додатком-шумоміром та рулетку». Такі завдання стимулюють креативність і командну роботу, де кожен учень (навіть із невисоким рівнем знань) може запропонувати свою ідею.

Анкетування учнів 9-х пілотних класів показало, що рівень зацікавленості предметом зріс на 25% порівняно з початковим етапом у 7 класі. Учні зазначають, що фізика перестала бути «набором складних формул» і перетворилася на «інструмент розуміння гаджетів та безпеки». Проектна діяльність (як-от: дослідження Wi-Fi чи радіаційного фону) сформувала стійкий запит на знання, які мають практичну цінність.

Завдяки формату «відкритої задачі» та командній роботі значно знизився рівень «страху перед помилкою». Учні з середнім рівнем досягнень стали активніше долучатися до дискусій, оскільки їхні ідеї в межах командного пошуку оцінювалися як внесок у спільний результат. Це сприяло створенню психологічно комфортного середовища, де кожен відчуває себе «дослідником».

У межах реалізації проекту особливу увагу було приділено STEM-підходу, який дозволив перетворити кабінет фізики на дослідницьку лабораторію та конструкторське бюро. Головною метою стало подолання «предметної ізольованості» та демонстрація того, як фізичні закони працюють у синергії з іншими дисциплінами.

Ключові напрями впровадження STEM на уроках фізики

1. Інженерне проектування (Engineering)

Замість вивчення будови простих механізмів лише за підручником, учні отримали виклик: «Побудувати міст із обмеженої кількості матеріалів, що витримає максимальне навантаження». Учні пройшли повний цикл інженерного пошуку: від ідеї та креслення (математика) до тестування моделі, аналізу помилок і вдосконалення конструкції (фізика).

2. Технологічна інтеграція (Technology):

Ми активно використовували цифрові вимірювальні комплекси та мобільні застосунки для збору даних у реальному часі. Наприклад, під час вивчення теми «Звукові хвилі» учні використовували спектральні аналізатори на смартфонах для дослідження акустики різних приміщень школи, що вплинуло на формування цифрової грамотності не як окремої навички, а як природного інструменту наукового дослідження.

3. Міжпредметні зв'язки (Science & Math)

STEM-уроки дозволили синхронізувати вивчення складних тем. Так, вивчення векторів у фізиці при вивченні руху тіла під дією кількох сил відбувалося паралельно з відповідними темами в курсі геометрії.

Спільний проєкт із біологією та фізикою «Біомеханіка людини», де учні розраховували сили, що діють на суглоби під час руху, та створювали моделі протезів.

4. Екологічний контекст та сталий розвиток

Одним із найяскравіших був STEM-проєкт «Альтернативна енергетика на Хмельниччині». Учні власноруч збирали прототипи вітрогенераторів та сонячних панелей, розраховували їхній ККД та економічну вигоду для приватного домогосподарства. Це не лише розвиває розрахункові навички, а й формує екологічну відповідальність та громадянську компетентність.

Кейс-стаді: Інженерний виклик «Фонтан Герона»

Одним із найбільш ефектних та змістовних STEM-проєктів у пілотному класі стало самостійне конструювання фонтана Герона. Це завдання дозволило учням не лише на практиці перевірити закони сполучених посудин та тиску газів, а й відчути себе справжніми винахідниками античності в сучасних умовах.

Суть задачі: Використовуючи лише підручні матеріали (пластикові пляшки, гнучкі трубки, клейовий пістолет), учні мали створити герметичну систему, де фонтан працює без жодного електричного насоса — виключно за рахунок енергії стисненого повітря та перепаду рівнів води. Чому це працює:

1. Проблема навчання: Учні часто стикалися з проблемою герметичності або неправильної висоти трубок. Пошук причини, чому «фонтан не б'є», стимулював аналітичне мислення краще за будь-який підручник.

2. Дизайнерське мислення: Дехто з учнів пішов далі — вони експериментували з естетикою, додаючи підсвітку або змінюючи форму сопла для отримання різної форми струменя.

3. Математичні розрахунки: Команди вираховували залежність висоти струменя від різниці висот між резервуарами, що дозволило поєднати теоретичні знання з Гідростатики з реальними замірами. Коли конструкція «оживала» і струмінь води піднімався вгору без видимих джерел енергії, учні отримували найголовніше — емоційне підкріплення успіху та розуміння, що фізика — це магія, яка має логічне пояснення.

Виклики та «підводні камені» пілотування: погляд зсередини

Інноваційний проєкт став серйозним випробуванням на життестійкість як для вчителів, так і для освітнього простору загалом. Відвертий аналіз труднощів дозволяє зрозуміти, де реформа потребує корекції.

1. Матеріально-технічний розрив: ідеї проти реальності
Нові модельні програми з фізики побудовані на основі цифрових лабораторій, використання датчиків (тиску, сили, магнітного поля) та сучасного обладнання для альтернативної енергетики.

Темпи оновлення матеріальної бази закладу часто не встигають за змістом програми. Вчителю доводиться виявляти дива винахідливості, замінюючи цифрові вимірюваль-

ні комплекси саморобними пристроями або віртуальними симуляціями. Віртуальний експеримент (PhET, Go-Lab) є чудовим допоміжним інструментом, але він не може повністю замінити тактильний досвід роботи з приладами, що є критичним для формування інженерного мислення.

2. Когнітивне перевантаження та дефіцит часу

Програма 9 класу в умовах НУШ намагається «вмістити неможливе»: зберегти високий рівень фізико-математичної фундаментальності та водночас додати величезний пласт прикладних знань і проектної діяльності.

На вивчення складних тем (наприклад, «Закопи збереження в механіці» або «Фізика атома та атомного ядра») відведено обмежену кількість годин. Намагання реалізувати діяльнісний підхід (дискусії, дослідження, презентації проектів) часто «з'їдає» час, необхідний для розв'язування задач та відпрацювання алгоритмів. Вчитель постійно перебуває в ситуації вибору: або глибоке дослідження, або підготовка до змістового контролю.

3. Психологічне навантаження та паперовий «цифровий» обіг

Перехід на формувальне оцінювання в 9 класі став одним із найскладніших етапів. Суть НУШ — у постійному зворотному зв'язку, проте, коли в учителя 3-4 паралелі 9-х класів по 30 учнів у кожному, надання якісного індивідуального коментаря до кожної роботи перетворюється на цілодобовий марафон. Педагоги відчувають значне емоційне вигорання через розмивання меж робочого часу. Необхідність одночасно вести традиційну документацію та заповнювати складні свідоцтва досягнень із великою кількістю критеріїв створює надлишковий бюрократичний тиск.

4. Проблема наступності підручників

Протягом п'ятирічного експерименту ми неодноразово стикалися з ситуацією, коли навчальні матеріали (підручники, посібники) доопрацьовувалися безпосередньо в

процесі викладання. Відсутність стабільного, вивіреного навчально-методичного комплексу змушує вчителя щовечора ставати «автором власного підручника», збираючи матеріали з різних джерел.

Успіх пілотування став можливим завдяки роботі шкільної команди. Психолого-педагогічний супровід допоміг педагогам уникнути професійного вигорання в умовах постійної адаптації до нових підручників, які часто доопрацьовувалися «на ходу». Методична підтримка від координаторів проекту дозволяла оперативно вирішувати питання щодо структурування уроків у форматі НУШ.

П'ятирічний експеримент із упровадження Державного стандарту базової середньої освіти довів: фізика в НУШ має потенціал стати однією з найцікавіших дисциплін, якщо змістити фокус із сухого академізму на живий досвід та інженерну творчість. Ми побачили, як зміна формату — від класичного уроку до STEM-проектування та «відкритих задач» — перетворює пасивного слухача на активного дослідника, який не боїться помилятися і вміє ставити критичні запитання.

Однак успіх реформи у природничій галузі неможливий без системної підтримки вчителя та оновлення матеріально-технічної бази. Досвід пілотування чітко засвідчив: педагог готовий до інновацій, але він потребує часу на якісний фідбек учням, сучасного обладнання для експериментів та гнучкості в плануванні.

Завершуючи п'ятирічний цикл, ми розуміємо, що НУШ — це не просто нові підручники, а зміна філософії взаємодії. Попереду — масштабування досвіду на всю країну. Наше спільне завдання як професійної спільноти зберегти той вогник пізнавального інтересу, який ми запалили в очах учнів-пілотників, та створити умови, за яких кожен кабінет фізики на Хмельниччині стане місцем справжніх наукових відкриттів. Пройдений шлях був непростим, але результати — сформована наукова грамотність та готовність учнів до викликів технологічного майбутнього варті кожної докладеної зусилля.

Оксана ШАНДРИГІНА,
вчителька фізики
ліцею №11 м.Хмельницького

*природнича
освітня галузь
(фізика)*

Емоційне наставництво — діалог з дітьми як основа ефективного навчання фізики

Сучасна школа функціонує в умовах трансформації освітньої парадигми, де пріоритетом стає не лише засвоєння знань, а розвиток особистості учня. У цьому контексті особливого значення набуває емоційний компонент навчання. На власному педагогічному досвіді я пере-

коналася, що труднощі у навчанні фізики часто пов'язані не зі складністю матеріалу, а з емоційним станом учнів: тривогою, страхом помилки, невпевненістю. Саме тому ключовим напрямом моєї діяльності стало впровадження емоційного наставництва як основи взаємодії з учнями.

Формуючи власну методику, я спиралася на сучасні психолого-педагогічні концепції. Тому моя педагогічна система не є інтуїтивною – вона базується на сучасних наукових підходах. Згідно з концепцією Дж. Готтмана, ефективна взаємодія з дитиною передбачає не ігнорування емоцій, а їх прийняття, осмислення і педагогічно доцільне супроводження [2].

У своїй практиці я трансформувала цю модель у чіткий алгоритм педагогічної дії. Ключовим у побудові взаємодії з учнями для мене є також принцип діалогу. Дж. Борг наголошує, що якість спілкування визначається не тим, що говорить учитель, а тим, наскільки він здатен слухати [1].

Важливу роль відіграє і невербальна комунікація. Дослідження Р. Чалдіні підтверджують, що довіра формується через міміку, інтонацію та зоровий контакт [3]. Робота з емоційною лексикою учнів ґрунтується на ідеях Л. Мартін, яка доводить, що здатність називати емоції є ключем до їх регуляції [5]. Моя методика відповідає підходу, який розглядає навчання як співпрацю [4]. Сутність моєї методики полягає у системному поєднанні трьох компонентів: емоційна підтримка – діалог – діяльнісне навчання.

У своїй педагогічній практиці використовую кілька методичних підходів, що базуються на принципах емоційного наставництва.

1. Формування емоційно безпечного освітнього середовища. Під час навчального процесу важливо створити атмосферу, в якій учні не бояться висловлювати свої припущення, навіть якщо вони виявляються помилковими. Я системно підкреслюю: «Помилка – це частина пізнання». Такий підхід сприяє формуванню дослідницького мислення та підвищує пізнавальну активність учнів.

2. Використання діалогічного методу навчання. Пояснення нового матеріалу супроводжується відкритими запитаннями, які стимулюють учнів до роздумів і формування власних гіпотез. Наприклад, під час вивчення механіки учням пропонується не лише розв'язувати задачі, а й обговорювати можливі причини фізичних явищ, що сприяє розвитку критичного мислення. Це переводить учня з позиції виконавця у позицію дослідника. Такий підхід формує усвідомлене мислення та активну участь учнів [1].

3. Емоційна підтримка під час виконання експериментальних завдань. Під час лабораторних робіт або дослідницьких проєктів учні можуть переживати невпевненість або страх помилки. У таких ситуаціях важливо підтримати учня, підкреслити значення дослідницького процесу та пояснити, що навіть невдалий експеримент є цінним результатом. Тому особливе місце у моїй роботі займають: вербалізація емоцій, рефлексивне слухання, емоційне «дзеркалення», мотиваційні мікродіалоги. Ці прийоми дозволяють учням поступово формувати навички саморегуляції.

У своїй практиці я сформувала чітку модель дій:

- 1) Помітити емоцію.
- 2) Назвати її.
- 3) Підтвердити («Це нормально»).
- 4) Скерувати («Що можемо зробити?»).

Це адаптована модель емоційного наставництва [2], яка працює в реальному навчальному процесі.

4. Використання творчих та ігрових методів навчання. Одним із ефективних прийомів є створення учнями моделей фізичних пристроїв або іграшок із підручних матеріалів. Така діяльність поєднує експериментування, творчість і співпрацю. Урок перетворюється на дослідницьку лабораторію, де учні активно взаємодіють між собою та з учителем. У

цей момент навчання стає емоційно насиченим і значущим для учнів та переходить із рівня «треба» у рівень «цікаво».

Особливу увагу приділяю підготовці учнів до участі в наукових конкурсах та конференціях. Це є складним процесом, що потребує значних інтелектуальних і емоційних зусиль. Учні часто стикаються з тривогою перед виступами, страхом помилки, невпевненістю у власних можливостях.

Для ефективної роботи у своїй практиці застосовую такі прийоми емоційного наставництва:

- вербалізація емоцій – обговорення почуттів, які переживає учень;
- рефлексивне слухання, що допомагає дитині відчувати підтримку;
- емоційне дзеркалення через невербальну підтримку;
- мотиваційні мікродіалоги, спрямовані на формування впевненості.

Це дозволяє трансформувати тривогу у внутрішню мотивацію. Учні поступово навчаються саморегуляції та починають сприймати емоції як ресурс для розвитку.

Також свідомо працюю і зі своїм емоційним станом. Спокій, впевненість і підтримка передаються учням, формуючи атмосферу, в якій знижується страх помилки, підвищується активність, зростає довіра.

Практика показує, що використання принципів емоційного наставництва сприяє не лише покращенню психологічного клімату в класі, а й підвищенню навчальних результатів.

Ефективність методики підтверджується як якісними, так і кількісними результатами. За останні п'ять років, окрім перемог в олімпіадах з фізики, астрономії, екології, під моїм керівництвом було підготовлено 31 переможця I етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт Малої академії наук України у наукових відділеннях – фізики, астрономії, екології, аграрних наук, метеорології, інженерії та матеріалознавства, охорони здоров'я. Шість учнів стали переможцями II етапу, та п'ятеро – призерами III етапу.

Крім того, учні беруть активну участь у регіональних та всеукраїнських конкурсах наукових проєктів і конференціях.

Це для мене найкраще підтвердження того, що емоційне наставництво працює. Найважливіше – учні перестають боятися помилок і починають мислити. Це дозволяє поєднати високі академічні результати з розвитком особистості учня.

Емоційне наставництво – це не окрема технологія, а стратегія педагогічної діяльності. Мій педагогічний досвід доводить, що емоційне наставництво є ефективною стратегією навчання: коли змінюється характер взаємодії – змінюється і результат навчання.

Емоції не заважають навчанню – вони є його рушійною силою. Через діалог, довіру та підтримку формується навчання, в якому учень не лише засвоює знання, а й розвивається як особистість.

Використані джерела

1. Борг Дж. Мистецтво говорити. — Київ : КМ-Букс, 2019. — 320 с.
2. Готтман Дж., Деклер Дж. Емоційний інтелект у дитини. — Київ : Наш формат, 2020. — 288 с.
3. Чалдіні Р. Психологія впливу. — Київ : Клуб Сімейного Дозвілля, 2021. — 352 с.
4. Дінтерсмі Т., Вагнер Т. Мистецтво навчати. — Київ: Ранок, 2020. — 256 с.
5. Мартін Л. Книга настроїв. — Київ : Віват, 2018. — 304 с.

Людмила ГРИНЧУК,
методистка НМЦ професійного розвитку
педагогічних та керівних працівників
установ і закладів дошкільної
та загальної середньої освіти
ХОІППО ім.А.Назаренка

*математична
освітня галузь*

Методичний супровід учителів математики пілотних класів у контексті реалізації реформи НУШ

У статті висвітлено особливості організації методичного супроводу вчителів математики пілотних класів у процесі впровадження реформи Нова українська школа. Розкрито основні напрями професійної підтримки педагогів, охарактеризовано ефективні форми підвищення кваліфікації, окреслено результати та виклики пілотування.

Ключові слова: методичний супровід, учитель математики, пілотні класи, НУШ, компетентнісний підхід, оцінювання, освітні втрати.

Сучасні трансформаційні процеси в системі загальної середньої освіти, зумовлені впровадженням Державного стандарту базової середньої освіти, актуалізують проблему якісного методичного супроводу педагогів. Особливої значущості набуває підтримка вчителів математики пілотних класів, які здійснюють апробацію нових освітніх підходів у реальних умовах освітнього процесу.

Питання професійного розвитку вчителя в умовах освітніх реформ розглядаються у працях українських науковців і практиків, зокрема в контексті реалізації компетентнісного підходу, формувального оцінювання та впровадження інноваційних педагогічних технологій. Водночас проблема системного методичного супроводу в умовах пілотування базової школи потребує подальшого узагальнення.

Пілотування базової школи у 2021–2026 роках є важливим етапом впровадження реформи НУШ, що передбачає апробацію Державного стандарту, оновлення змісту освіти, удосконалення підходів до оцінювання та створення сучасного навчально-методичного забезпечення. У нашій області координацію цього процесу забезпечує Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, діяльність якого спрямована на створення ефективної системи професійної підтримки педагогів. У пілотних закладах області (гімназія №1 ім. В. Крисицького, гімназія №2 м. Хмельницького, НВК №3 Кам'янець-Подільського, школи Старокостянтинова та Славути) учителі працюють за модельними на-

вчальними програмами авторів Істер О.С. та колективу Василюшина М.С. та ін. Методичний супровід учителів математики реалізується як цілісна система, що охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів.

1. Підвищення кваліфікації педагогів

Для цього реалізувались програми підвищення кваліфікації обсягом 12-18 годин, які охоплювали ключові напрями:

- концептуальні засади реформи НУШ та подолання освітніх втрат;
- психологічні особливості учнів 7–9 класів і мотивацію;
- особливості компетентнісного оцінювання та диференційованого підходу;
- використання універсального дизайну в освіті та цифрових технологій;
- розроблення компетентнісно орієнтованих завдань і дизайн уроків з урахуванням STEM-інтеграції;
- роботу з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП);
- застосування штучного інтелекту як асистента вчителя для планування та оцінювання.

Навчання будувалось за модульним принципом і включали як теоретичну підготовку, так і практичні заняття з конструювання навчальної діяльності на основі зворотного дизайну.

2. Організаційно-методична підтримка

Значну підтримку вчителям надають через семінари-тренінги та вебіари. Зокрема, у 2022–2026 роках відбулися заходи з питань конструювання навчальних програм на основі модельних програм, посилювалися компетентнісний потенціал математичної галузі та його реалізація, створення тестів і завдань для оцінювання результатів навчання, а також проєктної діяльності та використання інтерактивних застосунків у поєднанні зі STEM-напрямком та інші. Регіональний координатор Гринчук Л.В. та фахівці ХОІППО регулярно

проводять круглі столи, семінари та надають консультації, організовують зустрічі з провідними науковцями України.

Методичний супровід включає обмін досвідом на традиційних методичних марафонах, де вчителі розкривали питання реалізації навчальних програм, аналізували ефективність продуктивних методів навчання та ділились з колегами методами оцінювання. Вчителі пілотних класів активно співпрацювали з авторами модельних програм та навчально-дидактичних матеріалів. Також педагоги активно обмінюються досвідом на методичних марафонах, круглих столах і консультаціях. Особливо відзначається співпраця з авторами модельних програм. На всеукраїнських та обласних заходах активно презентували досвід С.І.Сукманюк, О.Ю.Сердюк, О.В.Полякова, Л.В.Рябокляч та інші.

Завдяки системному методичному супроводу вчителі математики пілотних класів отримують не лише теоретичну базу, а й практичні інструменти для створення інклюзивного, компетентнісного та мотивуючого освітнього середовища в умовах базового предметного навчання 7–9 класів.

3. Оновлення змісту і технологій навчання

У пілотних класах вчителі працювали за двома модельними навчальними програмами для 5–6 класів і трьома модельними програмами в 7–9 класах:

- «Математика. 5–6 класи» (авт. Істер О.С.);
- Модельна навчальна програма «Математика. 7–9 класи (інтегрований курс)», «Алгебра. 7–9 класи», «Геометрія. 7–9 класи» (Істер О.С.);
- «Математика. 5–6 класи» (авт. Васишин М.С., Милян А.І., Працьовитий М.В., Простакова Ю.С., Школьник О.В.);
- Модельна навчальна програма «Математика. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Васишин М.С., Милян А.І., Працьовитий М.В., Простакова Ю.С., Школьник О.В.).

При реалізації навчальних програм фокус зосереджувався на математичній компетентності як наскрізній: учень не лише засвоює знання (числа і вирази, рівняння і нерівності, функції, геометрія, дані/статистика/ймовірність), а й застосовує їх для розв'язання реальних проблем.

Основні результати навчання (згідно з ДСБСО):

- Досліджує проблемні ситуації та виокремлює ті, що розв'язуються математичними методами.
- Моделює процеси/ситуації, будує математичні моделі.
- Критично оцінює процес і результат розв'язання (достатність даних, альтернативні способи).
- Розвиває математичне мислення і володіє математичною мовою.

Математика сприяє формуванню всіх ключових компетентностей НУШ (спілкування державною та іноземними мовами; природничо-наукова і технологічна; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальна та громадянська компетентності; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя).

У пілотних класах реалізується компетентнісний і діяльнісний підходи, що передбачають активне використання:

- проєктної та дослідницької діяльності;
- STEM-орієнтованих завдань;
- інтегрованого навчання;
- цифрових інструментів;
- моделі «перевернутого класу».

Особлива увага приділяється моніторингу впровадження реформи: вивченню забезпеченості засобами навчання, сприйняттю нової системи оцінювання та подоланню освітніх втрат.

Учителі математичної галузі в пілотних закладах Хмельницької області позитивно оцінюють навчально-методичні матеріали, відзначають їх практичну спрямованість і відповідність НУШ. Виклики: адаптація до воєнного стану, забезпечення цифровими ресурсами, мотивація учнів.

4. Розвиток системи оцінювання

Особливу увагу приділено формуванню оцінювання, яке орієнтується на процес навчання, індивідуальний поступ учня та надання якісного зворотного зв'язку.

Результати моніторингових досліджень свідчать про позитивну динаміку професійного розвитку педагогів та підвищення ефективності навчання. Водночас актуальними залишаються виклики, пов'язані з адаптацією до нових підходів, подоланням освітніх втрат і забезпеченням цифровими ресурсами.

Методичний супровід є ключовою умовою успішної реалізації реформи Нова українська школа. Його ефективність визначається системністю, практичною спрямованістю та орієнтацією на потреби вчителя. Перспективи подальшого розвитку пов'язані з удосконаленням форм професійної взаємодії, цифровізацією освітнього процесу та підтримкою індивідуальної траєкторії розвитку педагога.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.
3. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів НУШ. – К.: МОН України, 2023.
4. Матеріали Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти щодо організації пілотування базової школи (2024–2026).
5. Звіт Інститут освітньої аналітики про результати моніторингового дослідження впровадження НУШ (2024–2025).

Реалізація математичної освітньої галузі в 9 класі НУШ: досвід пілотування за програмою М.Василишин та О.Школьного

Перехід до завершального етапу базової середньої освіти (9-й клас) в умовах Нової української школи (НУШ) вимагає від педагога докорінного перегляду підходів до викладання. Як учитель ліцею №3, що бере участь у пілотуванні модельної програми та відповідних навчальних матеріалів авторів М. Василичин та О. Школьного, маю можливість спостерігати, як теоретичні засади реформи трансформуються у реальні освітні результати.

1. Концептуальні особливості програми

Програма Василичин–Школьного для 9 класу побудована на засадах наступності та логічної завершеності курсу математики основної школи. Головний акцент зміщено з механічного розв'язування задач на формування математичної грамотності — здатності учня бачити математику в навколишньому світі та використовувати її як інструмент для розв'язання життєвих проблем.

2. Моделювання реальних процесів

Вивчення функцій (квадратичної, степеневі) у 9 класі за цією програмою виходить за межі побудови графіків у зошиті. Ми розглядаємо їх як динамічні математичні моделі. Учні аналізують траєкторії руху, прогнозують зміни економічних показників та досліджують залежності в природничих науках. Програма пропонує завдання, де учень виступає в ролі аналітика, що сприяє свідомому вибору подальшого профілю навчання.

3. Стохастична лінія: робота з даними

Однією з найсильніших сторін програми є блок статистики і теорії ймовірностей. У 9 класі ми вчимо дітей не просто обчислювати показники, а критично оцінювати інформацію:

- аналізувати статистичні вибірки;
- розуміти ризики через розрахунок ймовірностей;
- візуалізувати дані за допомогою сучасних цифрових інструментів (Geogebra, Desmos).

4. Практична результативність: від іспитів до життєвого успіху

Особливістю реалізації змісту в межах пілотування є органічне поєднання академічної підготовки та STEM-орієнтованого підходу:

- Стратегічна підготовка до атестації: Програма не виокремлює підготовку до іспитів (ДПА/ЗНО) в ізольований блок, а інтегрує екзаменаційні формати в щоденну практику. Завдяки багаторівневим завданням учні вчаться обирати найбільш раціональні шляхи розв'язання та критично оцінювати отримані результати.

- Математика як інструмент дослідження: Проектна діяльність стає невід'ємною частиною уроку. Наприклад, тема «Числові послідовності» реалізується через практичний кейс із фінансової грамотності: розрахунок складних відсотків та моделювання банківських депозитів. Це перетворює абстрактні прогресії на реальний інструмент фінансового планування.

5. Формувальне оцінювання та цифровізація

У процесі пілотування використовуємо формувальне оцінювання, де помилка сприймається як етап навчання. Цифрова підтримка програми дозволяє візуалізувати складні геометричні перетворення та властивості фігур, роблячи процес навчання інтерактивним та привабливим для підлітка.

Реалізація змісту за програмою М.Василишин та О.Школьного в 9 класі ліцею №3 доводить, що математика в НУШ — це не лише підготовка до іспитів, а й формування фундаменту для успішної самореалізації випускника. Ми готуємо особистість, здатну до системного мислення, аналізу та прийняття обґрунтованих рішень у дорослому житті.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.

2. Модельна навчальна програма «Математика. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Василичин М.С., Милян А.І., Працьовитий М.В., Простакова Ю.С., Школьний О.В.). Рекомендовано МОН України.

3. Школьний О. В., Нелін Є. П., Милян А. І., Простакова Ю. С. Математика (інтегрований курс) : підруч. для 7-го кл. закл. заг. серед. освіти. — Київ : Видавництво «Ранок», 2024. (З посиланням на принципи побудови курсу 7–9).

4. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в 9 класах закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації НУШ (Листи МОН України).

Лілія СТАРУШОК,
учителька математики
ліцею №11 м.Хмельницького

Формування математичних компетентностей учнів у класах НУШ через практико-орієнтовані та STEM-завдання

Багаторічний педагогічний досвід роботи вчителем математики дає можливість узагальнювати та впроваджувати ефективні підходи до формування математичних компетентностей учнів в умовах Нової української школи. Значну увагу приділяю використанню діяльнісного підходу, організації дослідницької роботи школярів, застосуванню практико-орієнтованих задач та елементів STEM-освіти.

Такий підхід відповідає ключовим принципам НУШ, серед яких особливе значення мають активна участь учнів у навчальному процесі, формування здатності до самостійного здобуття знань, розвиток критичного мислення та відповідальності за результати власної діяльності.

Важливим інструментом організації навчального процесу є сучасний підручник. У своїй роботі використовую підручники «Алгебра» та «Геометрія» для 9 класу авторства О. С. Істєра, які відповідають вимогам Нової української школи. Ці підручники розглядаю не лише як джерело теоретичної інформації, а як ефективний інструмент організації діяльнісного навчання учнів.

Структура підручників передбачає логічну послідовність подання навчального матеріалу, систему різнорівневих завдань, практичні та дослідницькі вправи. Це створює умови для реалізації диференційованого підходу до навчання, врахування індивідуальних можливостей учнів та поступового формування математичних умінь і навичок. Система вправ побудована за принципом «від простого до складного», що сприяє розвитку самостійності школярів та формуванню вміння планувати власну навчальну діяльність.

Одним із важливих напрямів роботи в умовах НУШ є формування в учнів умінь навчатися протягом життя. З цією метою значну увагу приділяю організації самостійної діяльності учнів. Школярі поступово вчать аналізувати умову задачі, визначати послідовність її розв'язання, перевіряти отримані результати та оцінювати правильність виконаних дій. Такий підхід сприяє розвитку відповідальності за результати своєї діяльності та формує впевненість у власних можливостях.

Важливе місце в організації навчальної діяльності

посідає групова робота. Під час виконання спільних завдань учні мають можливість обговорювати різні способи розв'язування задач, аргументувати власну думку, аналізувати запропоновані варіанти та спільно знаходити оптимальні рішення. Така форма роботи сприяє розвитку комунікативної компетентності, формує вміння співпрацювати та поважати думку інших. Крім того, групова діяльність допомагає активізувати тих учнів, які менш активно беруть участь у фронтальній роботі.

Посилену увагу у своїй педагогічній практиці приділяю використанню задач практичного змісту. Саме такі завдання допомагають учням усвідомити значущість математичних знань у повсякденному житті. Під час розв'язування прикладних задач школярі аналізують реальні життєві ситуації, будують математичні моделі та роблять відповідні висновки. Наприклад, під час вивчення теми «Функції» учні виконують дослідницькі завдання, пов'язані з аналізом графіків функцій у реальних життєвих ситуаціях. Одним із таких завдань є навчальний мініпроект «Парабола навколо нас». У процесі роботи учні досліджують об'єкти навколишнього середовища, форма або рух яких пов'язані з квадратичною функцією. Зокрема, вони знаходять приклади парабол у траєкторії руху м'яча, формі арок мостів, струменях води у фонтанах або конструкції супутникових антен. Така діяльність сприяє розвитку дослідницьких умінь, формує інтерес до вивчення математики та демонструє її практичну значущість.

Ефективним є також використання короткотривалих дослідницьких проєктів. Наприклад, під час вивчення квадратичної функції учні досліджують вплив коефіцієнтів на вигляд графіка функції. Працюючи в групах, вони аналізують зміну напрямку гілок параболи, положення вершини, кількість коренів функції. У процесі такої діяльності школярі вчать аналізувати результати дослідження, робити висновки та узагальнення.

На початковому етапі вивчення нових тем використовую елементи проблемного навчання. Створення проблемної ситуації викликає у школярів пізнавальний інтерес і спонукає їх до пошуку розв'язання. Вони висловлюють

припущення, аналізують різні варіанти та поступово приходять до формулювання нових математичних понять або правил.

На уроках геометрії важливе місце посідають практичні завдання, пов'язані з вимірюванням та дослідженням об'єктів навколишнього середовища. Під час виконання навчального проєкту «Геометрія мого класу» вимірюють довжини, обчислюють площі та периметри різних об'єктів у класній кімнаті, визначають похибки вимірювань. Така діяльність допомагає школярам побачити практичне застосування геометричних знань та усвідомити їх значення у повсякденному житті.

У сучасних умовах важливим є використання інформаційно-комунікаційних технологій. Під час уроків застосовую електронні презентації, інтерактивні вправи, онлайн-сервіси для побудови графіків функцій та виконання тестових завдань. Використання цифрових інструментів робить навчання більш наочним і динамічним, а також сприяє підвищенню мотивації учнів до вивчення математики.

Не менш важливим елементом уроку є організація зворотного зв'язку з учнями. Для цього використовую різні прийоми рефлексії: «драбину успіху», сигнальні картки, взаємоперевірку, короткі тестові завдання. Такі методи допомагають оперативно визначити рівень засвоєння матеріалу та сприяють усвідомленню учнями власних навчальних досягнень.

Особливу увагу приділяю створенню ситуації успіху для кожного учня. Важливо враховувати індивідуальні особливості дітей, підтримувати їхню навчальну мотивацію та формувати позитивний психологічний клімат на уроці. Саме атмосфера співпраці та взаємоповаги сприяє активному залученню учнів до навчальної діяльності.

Отже, використання практико-орієнтованих задач, дослідницьких проєктів, групових форм роботи та елементів STEM-освіти сприяє ефективному формуванню математичної компетентності учнів. Такий підхід відповідає сучасним освітнім тенденціям та забезпечує реалізацію ключових принципів Нової української школи. Організація навчального процесу на засадах діяльнісного підходу, використання сучасних підручників, практичних завдань, дослідницьких методів навчання та цифрових технологій сприяє формуванню компетентного, активного та відповідального учня, здатного застосовувати математичні знання у різних життєвих ситуаціях.

Використані джерела

1. Істер О.С. Алгебра: підручник для 9 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза.
2. Істер О.С. Геометрія: підручник для 9 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза.
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: МОН України.

Тетяна УЩАПОВСЬКА,
учителька математики
Славутської гімназії «Успіх»

математична освітня галузь

Про особистий досвід реалізації модельної навчальної програми з математики в 9 класі НУШ

Впровадження модельних навчальних програм є важливим кроком у реформуванні освітньої системи, оскільки вони спрямовані на формування ключових компетентностей учнів, розвиток логічного мислення та здатності застосовувати знання на практиці.

Модельна навчальна програма з математики — це документ, що визначає орієнтовний зміст навчального матеріалу, очікувані результати навчання та підходи до організації освітнього процесу. Вона розробляється відповідно до державного стандарту освіти та є основою для створення вчителями власних навчальних програм.

Основною метою такої програми є не лише засвоєння математичних знань, а й розвиток математичної грамотності, критичного мислення, умінь аналізувати, узагальнювати та розв'язувати практичні задачі.

Реалізація модельної програми з математики в 9 класі Нової української школи передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, а й активне формування ключових компетентностей учнів. Це досягається через упровадження компетентнісного, інтегрованого, діяльнісного та індивідуалізованого підходів безпосередньо на уроках.

Компетентнісний підхід реалізується через розв'язування практико-орієнтованих задач, що моделюють життєві ситуації. Наприклад, під час вивчення теми «Відсотки» учні можуть обчислювати знижки в магазинах, аналізувати банківські відсотки або планувати сімейний бюджет. Це сприяє формуванню вміння застосовувати математичні знання у повсякденному житті та приймати обґрунтовані рішення (приклад завдань наведено в додатку).

Інтегрованість навчання проявляється у встановленні міжпредметних зв'язків. Так, під час вивчення функцій або статистики доцільно використовувати дані з географії (наприклад, аналіз температурних змін), фізики (залежності між величинами) або інформатики (побудова графіків у цифрових середовищах). Такий підхід допомагає учням усвідомити універсальність математичних інструментів.

Діяльнісний підхід передбачає активну участь учнів у процесі навчання через дослідження, проєктну діяльність та практичні завдання. Наприклад, учні можуть виконувати мініпроєкти, пов'язані з побудовою та аналізом графіків функцій, дослідженням статистичних даних або створенням математичних моделей реальних процесів. Це розвиває критичне мислення, самостійність та вміння працювати в команді.

Індивідуалізація навчання забезпечується через диференціацію завдань відповідно до рівня підготовки учнів. Учитель може пропонувати варіативні вправи різної складності, використовувати індивідуальні консультації, а також залучати цифрові платформи для адаптивного навчання. Це дозволяє кожному учневі працювати у власному темпі та досягати максимальних результатів.

Системне поєднання зазначених підходів сприяє підвищенню ефективності навчання математики, формуванню ключових компетентностей та підготовці учнів до успішної самореалізації в сучасному суспільстві.

У педагогічній практиці під час реалізації модельної навчальної програми активно використовують можливості її варіативності. Зокрема, адаптують зміст навчання відповідно до освітніх потреб і рівня підготовки учнів класу. Це дозволяє зробити навчальний процес більш доступним і водночас результативним для кожного здобувача освіти.

На уроках математики застосовують різноманітні методи та форми роботи: інтерактивні технології, групову та парну діяльність, елементи проєктного навчання. Такий підхід сприяє активному залученню учнів до навчального процесу, розвитку їхньої комунікативної компетентності та вміння працювати в команді.

Важливе місце в моїй роботі посідає використання сучасних цифрових інструментів, які допомагають візуалізувати навчальний матеріал, зробити його більш наочним і зрозумілим, а також оперативно перевіряти рівень засвоєння знань учнями.

Особливу увагу приділяю формуванню оцінюванню. Систематично відстежую навчальний поступ учнів, надаю індивідуальний зворотний зв'язок, що допомагає їм усвідомлювати власні досягнення та визначати напрями подальшого розвитку. Таким чином, оцінювання стає не лише засобом контролю, а й важливим інструментом навчання.

Під час реалізації модельної навчальної програми з математики в 9 класі я переконалася, що цей процес має не лише значний потенціал, а й супроводжується певними труднощами. Найперше відчула потребу у постійному професійному розвитку, адже впровадження компетент-

нісного, діяльнісного та інтегрованого підходів вимагає переосмислення звичних методів роботи та пошуку нових ефективних форм навчання. У своїй практиці постійно звертаюся до сучасних освітніх ресурсів, методичних рекомендацій та досвіду колег.

Одним із найвідчутніших викликів є різний рівень підготовки учнів. У класі є учні з достатнім і високим рівнем знань, але водночас значна частина має прогалини в базових математичних вміннях. Я переконалася, що недостатній рівень сформованості базових знань суттєво ускладнює реалізацію модельної програми, оскільки учням складно виконувати компетентнісно орієнтовані завдання без належної основи.

Саме тому приділяю особливу увагу подоланню освітніх втрат. Практикую систематичне повторення ключових тем, використовую діагностичні роботи для виявлення прогалин у знаннях, організовую індивідуальні та групові консультації. Також застосовую диференційовані завдання, що дозволяють учням поступово відновлювати необхідні знання та впевненість у власних силах.

Певні труднощі виникають і через обмеженість матеріально-технічної бази, що не завжди дозволяє повною мірою використовувати всі можливості цифрових інструментів. Крім того, у процесі роботи я відчуваю потребу в сучасних навчально-методичних матеріалах, які б повністю відповідали вимогам модельної програми.

Попри це, намагаюся долати зазначені труднощі через самоосвіту, участь у професійних спільнотах, обмін досвідом із колегами та поступове впровадження нових підходів у навчальний процес.

Я наочно переконалася, що реалізація модельної навчальної програми з математики відкриває нові можливості для розвитку учнів, формування їхньої математичної грамотності та ключових компетентностей. Водночас ефективність цього процесу значною мірою залежить від готовності вчителя гнучко реагувати на освітні потреби учнів, урахувати наявні прогалини в знаннях і систематично працювати над їх подоланням. Практика надолуження освітніх втрат є необхідною умовою успішного впровадження програми, оскільки саме вона створює основу для подальшого розвитку учнів.

Поєднання інноваційних підходів, індивідуалізації навчання та підтримки учнів у подоланні труднощів сприяє створенню ефективного освітнього середовища, у якому кожен учень має можливість досягти успіху.

Отже, у своїй педагогічній практиці я переконалася, що реалізація модельної навчальної програми з математики відкриває значні можливості для розвитку учнів, формування математичної грамотності та ключових компетентностей.

Водночас ефективність цього процесу значною мірою залежить від готовності вчителя гнучко реагувати на освітні потреби учнів, враховувати наявні прогалини в знаннях і систематично працювати над їх подоланням. Надолуження освітніх втрат є необхідною умовою успішного впровадження програми, оскільки саме воно створює надійну основу для подальшого розвитку учнів.

Поєднання інноваційних підходів, індивідуалізації навчання та постійної підтримки учнів у подоланні труднощів сприяє створенню ефективного освітнього середовища, у якому кожен учень має реальну можливість досягти успіху.

ДОДАТОК 1.

Приклади завдань для роботи в групах

1. Енергозбереження
- У школі встановили нові LED-лампи, які споживають у 5 разів менше електроенергії, ніж старі. Якщо раніше за місяць витрачалось 300 кВт·год, складіть рівняння та знайдіть, скільки електроенергії буде витрачатися тепер.
2. Викиди CO_2
- Автомобіль за 100 км пробігу виділяє 12 кг CO_2 . Складіть функцію залежності кількості викидів від пройденої відстані та визначте, скільки викидів буде при 350 км пробігу.
3. Сорткування сміття
- У школі зібрали 240 кг відходів, з яких 40% — папір, 35% — пластик, решта — скло. Складіть систему рівнянь і знайдіть масу кожного виду відходів.
4. Використання води
- Учень щодня витрачає на миття рук 15 літрів води. Якщо він буде закривати кран під час намилювання, витрати зменшаться на 40%. Складіть рівняння та знайдіть, скільки літрів води він зекономить за місяць (30 днів).
5. Посадка дерев
- Для компенсації викидів одного автомобіля потрібно посадити 20 дерев. Якщо у місті 1500 автомобілів, складіть пропорцію та визначте, скільки дерев потрібно посадити.

ДОДАТОК 2.

Тестові завдання з теми

«Застосування квадратних нерівностей до розв'язування прикладних задач»

- Задача 1. Знайти два послідовних натуральних числа, добуток яких не перевищує 20 (вибрати модель задачі).
- A. $x(x+1) < 20$
 - B. $x(x+1) > 20$
 - C. $x(x+1) \leq 20$
 - D. $x(x+1) \geq 20$
- Задача 2. Периметр прямокутника 36 см, а його площа не менша за 60 кв. см. (вибрати модель задачі).
- A. $x(18-x) < 60$
 - B. $x(18-x) \geq 60$
 - C. $x(36-x) \geq 60$
 - D. $2x(18-x) \geq 60$
- Задача 3. Висота дрона (у метрах) залежить від часу польоту t : $h(t) = -t^2 + 10t$. За яких значень t висота не менша за 16 м.
- A. $t \in [0; 2]$
 - B. $t \in [2; 8]$
 - C. $t \in [8; 10]$
 - D. $t \in (1; 5)$
- Задача 4. Температура змінюється за формулою: $T(t) = t^2 - 6t + 27$. Протягом якого часу t температура не перевищить 22°C .
- A. $t \in [0; 5]$
 - B. $t \in [1; 5]$
 - C. $t \in [0; 6]$
 - D. $t \in (0; 6)$
- Задача 5. Енергоспоживання плити, залежить від часу t і виражається формулою: $E(t) = t^2 - 4t + 9$. Скільки часу можна користуватись плитою, щоб енергоспоживання не перевищило 6 кВт год.
- A. $t \in [1; 3]$
 - B. $t \in (1; 3)$
 - C. $t \in (1; 9)$
 - D. $t \in [1; 4]$
- Задача 6. Прибуток підприємства виражається формулою прибутку: $P(x) = -x^2 + 33x - 270$, де x — кількість замовлень. При якій кількості замовлень прибуток буде додатний?
- [1; 13]
 - (15; 18)
 - (1; 18)
 - [15; 18]
- Задача 7. А і В прогнозовані прибутки підприємства. А виражається формулою $y = 8,5x - x^2$, а В формулою $y = 1,5x$, де x — кількість проданих одиниць продукції у тисячах, у-прогнозований прибуток у тис. гривень. При яких значеннях x В буде більше за А
- A. 3
 - B. 5
 - C. 7
 - D. 8
- ВАРІАНТИ ВІДПОВІДЕЙ:
1. C
 2. B
 3. B
 4. B
 5. A
 6. B
 7. D

Ефективна математика в НУШ: від якісного підручника до успішного здобувача освіти

З 1 вересня 2001 року ми беремо участь у пілотному проєкті Нова Українська Школа. В цьому навчальному році ми завершуємо пілотування середньої школи. А здається ще недавно ми стояли перед вибором: яку модельну програму обрати, як проводити оцінювання і т.д. Переглядали багато матеріалів, відвідували вебінари. З усіх запропонованих модельних програм обрали автора Олександра Семеновича Істера. І варто зазначити, що вибір зробили правильний.

Через два роки перед нами став ще один вибір: інтегрований курс математики чи вивчення окремо алгебри та геометрії. На засіданні кафедри ми одностайно вирішили, що вивчатимемо інтегрований курс "Математика. 7 клас". Ми опиралися на власний досвід вивчення інтегрованого курсу в 10 та 11 класах. Практика показує, що дітям важко дається вивчення геометрії у 7 класі. Це є новий розділ математики. Учні ж цього 7 класу засвоїли матеріал набагато краще. Коли ми п'ять уроків на тиждень займаємось геометрією, у них є достатньо часу заглибитися в матеріал і запам'ятати нові поняття, властивості, теореми, успішно використовувати набуті знання. Це ж саме стосується і тем з алгебри.

Під час вивчення інтегрованого курсу присутня чітка послідовність у вивченні алгебраїчного та геометричного матеріалів. Так, при розв'язуванні задач з геометрії у дітей уже є уміння і навички складати і розв'язувати необхідні

рівняння. За необхідності порядок вивчення тем можна змінювати.

У посібнику Олександра Істера, за яким ми працюємо, навчальний матеріал викладено послідовно і системно. У ньому - яскраві та чіткі малюнки, якісний друк. Автор подає теоретичний матеріал простою, доступною мовою, ілюструє його значною кількістю прикладів.

Підручник містить велику кількість вправ. До кожної теми дається багато усних вправ, яких нам завжди не вистачало, додаткові вправи до кожного розділу, домашні самостійні роботи.

Учням та вчителям подобається навігація посібника.

Окрім звичних для нас умовних позначень, є поняття:

- "Ключова задача", висновки якої використовують для розв'язання інших задач;

- рубрика "Життєва математика". У ній зібрано задачі, які відображають реальні життєві ситуації, пов'язані з економічною грамотністю і підприємливістю, економічною безпекою, здоровим способом життя, громадянською відповідальністю, тобто всім тим, без чого неможливо уявити людину в сучасному світі;

- рубрика "Україна – це ми";

- рубрика "Цікаві задачі для учнів непередачих". Їх намагаються розв'язувати всі учні. Успішне розв'язання таких вправ сприймають як власну маленьку перемогу. Між учнями існує здорова конкуренція: хто швидше виконає завдання.

Посібник містить задачі підвищеної складності, які допоможуть підготуватися до математичної олімпіади та поглибити знання з математики.

А для узагальнення і систематизації знань є рубрика "Головне в розділі".

Усі завдання розподілено відповідно до рівнів навчальних досягнень і відокремлено позначками. Теоретичний матеріал надрукований жирним шрифтом, так само виділені нові та незнайомі поняття.

Якщо здобувач освіти відсутній із певних причин на уроках, учень за цим посібником може самостійно опрацювати матеріал, який викладено простою, доступною мовою і проілюстрований значною кількістю прикладів. Після цього він самостійно може розв'язати посильні вправи з розглянутого параграфа.

А ми продовжуємо працювати. Попереду – пілотування старшої профільної школи.

Наталія НАКОНЕЧНА,
методистка НМЦ навчально-
інформаційного забезпечення,
інформаційно-комунікаційних
технологій та видавничої
діяльності ХОІППО
ім.А.Назаренка

*інформатична
освітня галузь*

Трансформація інформатичної освітньої галузі: досвід пілотування НУШ у 2022–2026 роках

Впровадження реформи «Нова українська школа» змінило підходи до викладання інформатики, перетворивши навчальний процес на простір для формування цифрової компетентності та критичного мислення. Для вчителів інформатики пілотних закладів освіти період 2022–2026 років став часом професійного гарту та апробації дієвих моделей навчання в умовах змішаної та дистанційної освіти.

Упродовж цих років у Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка здійснювався системний науково-методичний супровід учителів — від адаптаційного циклу до базового предметного навчання. Основною метою роботи стала підтримка педагогів у процесі впровадження Державного стандарту та реалізації компетентнісного підходу в інформатичній освітній галузі.

Визначальною подією в супроводі реформи став методичний івент «Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти в адаптаційному періоді: виклики, практики, рішення» (5 червня 2024 року). Вчителі-пілотники презентували власні напрацювання, що пройшли успішну апробацію:

- Наступність освіти: М.А.Онопрійчук (учитель інформатики комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №11 Хмельницької міської ради») розкрила питання логічного зв'язку у формуванні інформатичної компетентності між початковою та основною школою;
- Алгоритмічний підхід: В.В.Фелонюк (учитель інформатики комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Крasiцького Хмельницької міської ради») презентував досвід навчання програмування та алгоритмізації в умовах НУШ;
- Розвиток Soft Skills: С.Б.Сиротюк (заступник директора з НВР, Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Старокостянтинівської міської ради) поділилася методиками інтеграції «м'яких навичок» (комунікація, командна робота) у структуру уроку інформатики;
- Цифрові інструменти: В.І.Костик (учитель інформатики Кам'янець-Подільського ліцею №3 Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області) висвітлив переваги платформи «ІТ-студії на Дія.Освіта» для організації якісного дистанційного та змішаного навчання.

Методична робота була зосереджена на підвищенні професійної майстерності вчителів та їхній готовності до

роботи за новими модельними програмами. Навчання охопило такі етапи:

1. Підготовка до 7 класу: Програма фокусувалася на проектуванні сучасних уроків із використанням діяльнісних методів, опануванні хмарних сервісів та створенні безпечного цифрового середовища.

2. Підготовка до 8 класу: Акцент був зміщений на особливості переходу до базового предметного циклу, психологічний супровід підлітків та стратегії подолання освітніх втрат.

3. Підготовка до 9 класу: Пріоритетами стали STEM-інтеграція, інклюзія на засадах універсального дизайну та опанування інноваційного інструменту SCAFFOLD — методики для візуального проектування компетентнісно орієнтованого навчання.

Основний акцент пілотування було зміщено з вивчення закритих програмних продуктів на розвиток цифрової грамотності та здатності швидко адаптуватися до технологічних змін.

Опанування ШІ стало окремим стратегічним напрямом. Учителі навчилися використовувати ШІ як асистента для оптимізації рутинних процесів: від автоматизації календарно-тематичного планування до створення індивідуалізованих завдань.

Розвиток навичок критичного оцінювання інформації став критично важливим. Учителі інтегрували в уроки вправи на розпізнавання маніпуляцій та фактчекінг, роблячи навчання практично орієнтованим на безпеку учня в мережі.

Значну роль відіграло і опанування хмарних технологій, що дозволило зберегти високу динаміку занять у віртуальних лабораторіях навіть за межами фізичного комп'ютерного класу.

Результатом пілотування стала трансформація ролі самого вчителя: з ретранслятора знань він перетворився на ментора та фасилітатора. Особлива увага до інклюзивності цифрового контенту та використання асистивних технологій забезпечила рівний доступ до ІТ-освіти для всіх категорій учнів.

Набутий досвід пілотування 2022–2026 років на Хмельниччині довів, що інформатична освітня галузь НУШ успішно адаптується до викликів сучасності. Сформована спільнота вчителів та напрацьований масив методичних ресурсів стали надійним фундаментом для впровадження Державного стандарту в закладах освіти.

Олена БОЙКО,
вчителька інформатики
Старокостянтинівської
загальноосвітньої школи
I-III ступенів №1

Оцінювання результатів навчання з інформатики: досвід пілотування НУШ

П'ятирічний експеримент пілотування НУШ став серйозним випробуванням для всіх учасників. Найбільший виклик упровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти – необхідність оцінювання учнів за групами результатів. Це вимагало від учителів не лише методичної винахідливості, а й чималих інтелектуальних ресурсів та займало багато часу. Якщо раніше ми оцінювали роботу на уроці за виконане завдання, то сьогодні кожен крок учня має бути ідентифікований за певним критерієм.

Особливо з інформатики не в кожній темі легко визначити всі чотири групи. Деякі теми природно тяжіли до однієї групи, тоді як інші вимагали штучного розширення, щоб охопити всі результати. Наприклад, під час вивчення теми «Інформаційні процеси та системи» легко оцінити ГР1 (інформація, моделі та дані), але знайти простір для ГР2 (створення продукту) було складно.

У кожній темі необхідно було підібрати завдання так, щоб вони охоплювали всі чотири групи результатів. Тож щоразу підготовка до уроку вимагала колосальних зусиль:

- аналіз кожної теми крізь призму чотирьох груп результатів;
- пошук або створення унікальних завдань, які б дозволяли дитині проявити себе одночасно і як аналітика, і як творця, і як відповідального користувача;
- витрати часу на розробку критеріїв оцінювання для учнів, де чітко прописано, що саме є «безпечним використанням» у конкретній практичній роботі.

У процесі педагогічної діяльності було напрацьовано підходи, які дозволяють ефективно реалізувати оцінювання за всіма групами результатів. Спочатку це були щоденники спостережень, де фіксувалися досягнення учнів за так званою системою накопичення. Потім додалися підсумкові, діагностувальні роботи. А тепер дедалі більше використовуємо ГР протягом теми.

Пропоную розглянути декілька прикладів.

Тема «Електронна пошта» – завдання створити та надіслати на перевірку вчителю коротку презентацію про безпечне користування електронною поштою дозволяє оцінити всі 4 групи результатів:

1. Учні шукають та структурують потрібну інформацію.
2. Створюють програмний продукт – готова презентація.
3. Працюють з редактором презентацій, зберігають, надсилають лист з прикріпленням файлом.

4. Вказують джерела інформації, аналізують та критично оцінюють матеріал.

У темах «Алгоритми й програми» та «Електронні таблиці» діти переважно працюють в цифровому середовищі та створюють продукти. Тож декілька прикладів як оцінити ГР1 та ГР4:

- у 5 класі завдання створити в скретчі діалог між двома спрайтами про правила безпеки в комп'ютерному класі дозволяє додатково оцінити ГР4.

Для оцінювання ГР1 можна використати такі вправи:

- створити калькулятор обчислення комунальних послуг – учні шукають вартість за послуги в місті;
- проект «Магазин морозива», де можна обрати величину ріжка та різні добавки – горішки, кокосова стружка тощо, де потрібно знайти їх вартість та схожий, але більший проект «Піцерія»;
- робота з масивами чисел – курс валют за рік по місяцях для формування даних.

У теоретичних темах важко виокремити ГР2 та ГР3, тож можна створювати інтелект-карту, інфографіку, буклет чи навіть коротке відео з теми уроку.

Проекти дозволяють органічно поєднати всі групи результатів.

У процесі роботи учні:

- аналізують інформацію;
- створюють продукт;
- працюють у різних середовищах;
- дотримуються правил безпеки.

Проектна діяльність фактично забезпечує комплексне оцінювання без перевантаження, дозволяє інтегрувати всі групи результатів у єдину діяльність.

Дев'ятикласники створювали емоційну мапу «Емоції учнів школи у світі кібербезпеки».

Завдання:

Придумайте 6 - 8 ситуацій, наприклад:

- Отримав повідомлення від незнайомця.
- Побачив неправдиву інформацію.
- Забув пароль.
- Хтось написав образливий коментар тощо.

До кожної ситуації напишіть емоції (страх, злість, цікавість, спокій тощо) та силу емоції від 1 (слабка) до 5 (сильна).

Створіть форму опитування. Поширте посилання на анкету серед учнів школи.

У таблиці результатів використайте умовне форматування та створіть відповідні діаграми.

Створіть презентацію результатів та висновків, напишіть поради, як діяти в таких ситуаціях.

Це завдання дає змогу оцінити здобувачів освіти за всіма групами результатів.

Ефективним стало використання простої таблиці планування:

Завдання	Група 1	Група 2	Група 3	Група 4

Це дозволяє:

- бачити баланс;
- уникати "випадіння" окремих груп;
- спростити оцінювання.

Також результати ефективно оцінюються через:

- педагогічне спостереження;
- самооцінювання;
- взаємооцінювання.

Оцінювання за чотирма групами результатів стало не лише методичним викликом, а й поштовхом до професійного зростання вчителя. Воно змусило шукати нові форми роботи, інтегрувати інноваційні методи та розширювати педагогічний інструментарій. У результаті учні отримали

більш цілісне навчання, яке поєднує знання, практику, цифрову культуру та відповідальність

Оцінювання результатів навчання за групами результатів у НУШ є складним, але необхідним процесом. Основною умовою його ефективності є перехід від фрагментарних завдань до комплексної діяльності учнів.

Інформатика як навчальний предмет має значний потенціал для реалізації такого підходу, особливо за умови використання інтегрованих завдань, проєктної діяльності та сучасних методів навчання.

Подальший розвиток методичних підходів до оцінювання сприятиме підвищенню якості освіти та формуванню компетентної особистості учня.

До статті додаю календарно-тематичне планування за модельними навчальними програмами «Інформатика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Завадський І.О., Коршунова О.В., Лапінський В.В.) та «Інформатика. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Завадський І.О., Коршунова О.В., Твердохліб І.А.) з групами результатів.

**Сніжана ІВАНЦОВА,
Марина ОНОПРІЙЧУК,
вчительки інформатики
лицею №11 м.Хмельницького**

*інформатична
освітня галузь*

Сучасні цифрові інструменти у викладанні інформатики

У процесі впровадження інформатики в межах Нової української школи на базі нашого закладу ми не лише апробували новий зміст навчання, а й активно шукали ефективні цифрові інструменти для організації уроку. За кілька років експерименту нами сформувався комплекс цифрових освітніх інструментів – набір сервісів і платформ, які реально працюють у шкільній практиці, допомагають розвивати компетентності учнів та підтримують діяльнісний підхід до навчання:

- Google Classroom – для розміщення завдань, організації курсу, зворотного зв'язку з учнями.
- Google Meet – для організації синхронної взаємодії учасників освітнього процесу.
- Moodle – для створення структурованих курсів і тестування.

- Code.org – платформа з курсами програмування та інтерактивними вправами.
- Code::Blocks – середовище для створення програм.
- Kahoot! – для проведення вікторин та швидкого оцінювання знань.
- Mentimeter – для опитувань, рефлексії та обговорення ідей.
- Wordwall – для створення інтерактивних вправ і навчальних ігор.
- Canva – для створення презентацій, постерів та інфографіки.
- LearningApps – для інтерактивних вправ.
- Padlet – для спільної роботи над ідеями, проєктами та обговореннями.

- Google Docs – для колективного редагування текстів.
- Google Slides – для спільного створення презентацій.

Традиційний підхід до викладання інформатики тривалий час зосереджувався на формуванні базових навичок роботи з комп'ютером та прикладними програмами. Однак сучасні виклики потребують від учнів не лише технічної грамотності, а й умінь аналізувати інформацію, працювати з даними, створювати алгоритми та розробляти власні цифрові рішення.

У пілотному класі було апробовано нову освітню програму з інформатики за модельною програмою авторського колективу Ривкінд Й.Я., Лисенко Т.І., Чернікова Л.А., Шакотько В.В. та методичні матеріали.

Апробація цифрових інструментів у пілотному класі показала, що їх ефективне використання сприяє реалізації діяльнісного та компетентнісного підходів до навчання інформатики. Поєднання платформ управління навчанням, середовищ програмування, інтерактивних сервісів та інструментів спільної роботи дозволяє створити сучасне цифрове освітнє середовище.

Навчання будувалося на засадах діяльнісного підходу, проєктної роботи, дослідницького навчання та інтеграції інформатики з іншими предметами.

Практика пілотування підтвердила, що використання таких інструментів сприяє:

- формуванню цифрової компетентності учнів;
- розвитку алгоритмічного, критичного та креативного мислення;
- активізації пізнавальної діяльності;
- організації ефективної командної роботи.

Учні не лише вивчали теоретичні поняття, а й активно створювали власні проєкти: прості програми, інтерактивні презентації, цифрові моделі та медіапродукти. Такий формат навчання дозволив зробити уроки більш практичними й мотивуючими.

Досвід роботи з пілотним класом свідчить, що ключовими напрямками розвитку інформатичної освіти в умовах НУШ є:

- STEM-інтеграція: більше спільних проєктів з фізикою, математикою та біологією (інтернет речей, моделювання екосистем).
- Етика ШІ: глибоке вивчення етичних аспектів використання нейромереж та академічної доброчесності.
- Персоналізація: створення індивідуальних освітніх траєкторій для учнів з різним рівнем базової підготовки.

Одним із ефективних напрямів реалізації завдань Нової української школи є впровадження STEM-підходу на уроках інформатики. STEM-освіта сприяє інтеграції знань із різних освітніх галузей, розвитку дослідницьких умінь, формуванню навичок розв'язування практичних задач та застосування знань у реальних життєвих ситуаціях.

Практика показує, що використання STEM-елементів на уроках інформатики значно підвищує навчальну мотивацію учнів, формує навички командної роботи та сприяє розвитку творчого потенціалу школярів. Зокрема, ефективними є інтегровані завдання, пов'язані з моделюванням маршрутів подорожей за допомогою цифрових картографічних сервісів, створенням мультимедійних презентацій дослідницького характеру, використанням онлайн-інструментів для візуалізації інформації.

Наприклад, під час реалізації STEM-проєкту «Віртуальна подорож визначними місцями України» учні здійснювали побудову маршруту за допомогою цифрових карт, визначали відстань між об'єктами, аналізували витрати

на подорож, працювали з панорамними зображеннями та здійснювали пошук додаткової інформації про історико-культурні пам'ятки. Такий підхід дозволяє інтегрувати знання з інформатики, математики, географії та історії, формуючи цілісне бачення навчального матеріалу.

Чільне місце в реалізації компетентнісного підходу займає розвиток алгоритмічного мислення учнів. Формування алгоритмічної культури забезпечує здатність учнів аналізувати умови задачі, будувати послідовність дій для її розв'язання та здійснювати перевірку отриманих результатів. Використання середовищ програмування сприяє розвитку логічного мислення, уміню працювати з інформаційними структурами та формуванню навичок дослідницької діяльності.

Важливим напрямом діяльності вчителя інформатики в умовах НУШ є формування медіаграмотності та культури безпечної поведінки в цифровому середовищі. У процесі пілотування ми використовували інтерактивні освітні ресурси, онлайн-платформи та навчальні ігри, що сприяли формуванню відповідального ставлення до інформації та розвитку критичного мислення. Зокрема, ефективним є використання освітніх ресурсів для формування навичок розпізнавання фейкової інформації та безпечної поведінки в мережі Інтернет.

Суттєву роль у забезпеченні ефективності навчального процесу відіграє впровадження проєктної діяльності, яка відповідає ключовим принципам НУШ. Проєктна діяльність сприяє формуванню навичок самостійної роботи, відповідальності за результат навчання, розвитку дослідницьких умінь та здатності працювати в команді.

Практичний досвід роботи засвідчує, що використання STEM-орієнтованого навчання у поєднанні з проєктною діяльністю та цифровими технологіями сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, розвитку їхньої пізнавальної активності та підвищенню якості навчальних досягнень.

Експериментальне впровадження нових підходів до викладання інформатики в межах реформи Нової української школи підтвердило їхню ефективність і актуальність. Компетентнісний підхід сприяв розвитку цифрової грамотності та самостійності учнів, а практична й проєктна діяльність підвищила їхню мотивацію до навчання. Інформатика стала важливим інструментом міжпредметної інтеграції, водночас роль учителя трансформувалася у фасилітаторську та наставницьку.

Пілотування продемонструвало кілька важливих результатів:

- зросла зацікавленість учнів у вивченні інформатики;
- покращилися навички логічного та алгоритмічного мислення;
- учні стали активнішими у створенні власних цифрових продуктів;
- посилилася міжпредметна інтеграція.

Використані джерела

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти: сучасні виклики і перспективи розвитку.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Київ: МОН України, 2020.
3. Концепція Нової української школи. Київ: МОН України, 2016.
4. Модельна навчальна програма «Інформатика. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / Ривкінд Й.Я., Лисенко Т.І., Чернікова Л.А., Шакотько В.В.
5. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.
6. STEM-освіта в Україні: методичні рекомендації МОН України.

Галина КЕНЦ,
методистка НМЦ професійного
розвитку педагогічних та керівних
працівників установ і закладів
дошкільної та загальної середньої
освіти ХОІППО ім.А.Назаренка

*історична та
громадянська
освітня галузь*

Трансформація історичної та громадянської освіти: досвід пілотних закладів Хмельниччини (2021–2026 рр.)

Завершення всеукраїнського інноваційного проекту у 2026 році позначає не лише календарне закінчення експериментального циклу, а й фундаментальну трансформацію філософії викладання суспільствознавчих дисциплін у Новій українській школі (НУШ). Протягом п'ятирічного періоду (2021–2026рр.) п'ять закладів загальної середньої освіти Хмельницької області виступали в ролі експериментального майданчика для апробації Державного стандарту базової середньої освіти. Цей період став моментом істини для реформи, де основною метою було забезпечення якісного впровадження компетентнісного підходу, розробка ефективних навчальних програм на основі модельних та створення авторського навчально-методичного забезпечення, що базується на принципах НУШ.

Упродовж усього періоду впровадження Державного стандарту базової середньої освіти одним із пріоритетів у методичній підтримці педагогів ЗЗСО з боку методистки НМЦ професійного розвитку керівних та педагогічних працівників установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти було науково-методична підтримка реалізації Всеукраїнського інноваційного проекту «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» та надання консультативної допомоги педагогам НУШ за їхніми запитами. Працювала фокус-група учителів п'яти пілотних закладів загальної середньої освіти області з питань апробації та створення авторського навчально-методичного забезпечення нового Держстандарту базової середньої освіти.

Експериментальна діяльність охопила широкий спектр інновацій: від упровадження єдиного інтегрованого курсу історії та модернізації шкільної історичної освіти до апробації складних моделей оцінювання за групами результатів. Хмельниччина стала регіоном, де теоретичні засади Концептуальних засад реформування історичної освіти проходили перевірку реальною педагогічною практикою в умовах воєнного стану, дистанційного навчання та необхідності швидкої адаптації до цифрових трансформацій. Пілотування за програмами інтегрованого курсу відбувалося у двох навчальних закладах області: Славутській гімназії "Успіх" Славутської міської ради

(учитель Мельник А.П.) та Комунальному закладі загальної середньої освіти "Ліцей №1 імені Володимира Крasiцького Хмельницької міської ради" (учителька Антонова О.Г.) На думку вчителів, інтегрований підхід має значні переваги, позаяк уникається дублювання навчального матеріалу, підвищується мотивація учнів через практичну спрямованість курсів, формується цілісний світогляд, а не фрагментарні знання. Досвід роботи за програмами інтегрованих курсів учителів-пілотників представляли під час організованого ХОІППО семінару-практикуму вчителів історії, які обирали модельні програми для 5-6 класів НУШ (квітень 2022року).

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України цей перехід набув особливої гостроти, оскільки викладання історії перетворилося на ключовий інструмент деколонізації мислення та утвердження національної суб'єктності. Формувати національну та культурну ідентичність, виховувати громадянську відповідальність, утверджувати цінності свободи / вільної особистості, демократії, може лише історія без імперських і совєцьких міфів і наративу. Тому для вчителів-пілотників і за їх участі були створені навчально-методичні посібники, які представляли основні періоди історії України як суголосні із відповідними періодами європейської історії: «Що нового в середньовіччі» та «Сучасні погляди на ранньомодерну добу в Україні», готується до схвалення науково-методичною радою посібник «Довге століття» в історії України».

Головним концептуальним викликом для педагогічної спільноти став перехід від традиційної «школи відтворення», орієнтованої на трансляцію та механічне запам'ятовування фактів, до «школи компетентностей», де знання розглядаються як динамічний інструмент розуміння сучасного світу та формування активної громадянської позиції.

Трансформація шкільної історичної освіти на Хмельниччині супроводжувалася радикальною зміною методичного інструментарію. Для вчителів історії, учасників пілотування, у 2021 році був створений "Путівник вчителя НУШ", яким, власне, розпочалася підготовка і навчання, що допомагало кожному зрозуміти і адекватно зреагувати на виклики, які ставило сучасне життя перед освітою та школою і докласти максимум зусиль до формування

здатності працювати за Державним стандартом базової середньої освіти (2020).

Впродовж наступних років проводилося навчання за кошти субвенції за програмами підвищення кваліфікації, які поглиблювали знання, формували професійні компетентності, створювали умови для опанування уміннями і навичками сучасного вчителя. У методичних заходах з учителями-пілотниками переважали практико-орієнтовані методи і прийоми, моделювання, тренінги та практичні заняття. Години комунікації і спілкування в рамках тренінгових занять сприяли формуванню інноваційної компетентності та відповідального ставлення до професії вчителя школи, яка реформується.

Вчителі пілотних класів відмовилися від пасивних методів навчання на користь інтерактивних стратегій, що забезпечують залученість кожного учня. Важливим аспектом стала академічна свобода вчителя, яка дозволила адаптувати модельні програми під конкретні запити учнівства та ресурси закладу. Трансформація освіти була б неможливою без радикального перенавчання самих педагогів. Учителі пілотних класів Хмельниччини пройшли шлях від «трансляторів знань» до «дизайнерів освітнього середовища». Вони вчилися не давати готові відповіді, а ставити відкриті запитання, які спонукають до самостійного пошуку, опановували нові ролі, вправлялися у вибудовуванні компетентнісно орієнтованої системи навчання та створення завдань, які б сприяли формуванню компетентностей.

Досвід роботи вчителів-пілотників був використаний при підготовці і створенні навчально-методичних продуктів – посібників, яким користуються учителі області: «Про100: реалізація діяльнісного підходу на уроках історії у класах нової української школи» (2022 р.) та «Від знань до компетентностей» (2024 р.).

У перші роки впровадження Державного стандарту в базовій школі учительство зіткнулося з «кризою мотивації», притаманної традиційній школі. Пошуки її подолання привели учительку історії Кам'янець-Подільського ліцею №3 Мельник О.А. до створення авторської моделі оцінювання, яку вона назвала «накопичувальною системою». Запропонована система отримала схвалення адміністрації школи, про що був відповідний запис в Освітній програмі закладу; викликала інтерес і зацікавлення під час засідання творчої групи учителів історії області, які в своїй діяльності використовували і використовують такий підхід в оцінюванні, як прийом формувального оцінювання.

Досвід і результати роботи вчительки історії Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради» Антонової О.Г. щодо організації дослідницько-пошукової діяльності школярів неодноразово був представлений учительству Хмельниччини. На переконання учительки, сучасним школярам потрібно давати можливість «робити відкриття», стимулювати пошук і дослідження, організовувати самостійну пізнавальну діяльність. Оксана Григорівна майстерно використовує кейс-технології (ситуаційні вправи, ретроальтернативістику, реальні і квазі-реальні проблеми), які потребують розв'язання учнівством. Велику увагу учителька приділяє позакласній роботі, яка формує цінності і ставлення, що в період повномасштабної війни набуло форм волонтерства – для її учнів це не разові акції, а системна робота на підтримку ЗСУ.

Учителька історії Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Старокостянтинівської міської ради Кирилюк А.М. на зустрічах з учителями історії акту-

алізує близьку до неї тему формування наскрізних умінь, серед яких виділяє емоційний інтелект. Розвиток емоційного інтелекту (EQ) є не просто «модним трендом», а критичною навичкою для виживання та успіху в сучасному світі. Якщо традиційний IQ допомагає нам обробляти інформацію, то EQ дозволяє розуміти, чому ми та інші люди реагуємо на цю інформацію саме так, а не інакше. Розвиток EQ є необхідним тому, що історія сповнена пропаганди - учень з високим EQ розпізнає емоційні тригери, які використовували диктатори минулого, і вчиться не піддаватися на подібні маніпуляції сьогодні; розуміння мотивації історичних діячів допомагає краще розуміти колег, друзів та опонентів у реальному житті; EQ дає інструменти для аналізу причин воєн та соціальних вибухів, що вчить шукати компроміси в сучасному житті. Учні Антоніни Миколаївни аналізують внутрішній стан історичних діячів у переломні моменти («Що відчував князь Ігор перед походом на половців? Це був страх, азарт чи надмірна самовпевненість? Як ці емоції вплинули на його рішення?»; намагаються зрозуміти позиції різних верств населення під час масштабних подій; аналізують листи, щоденники та мемуари, щоб побачити живу людину за «історичним фасадом».

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, перехід до дистанційного навчання та оновлення підходів до надання освітніх послуг надає більше можливостей щодо використання персонального комп'ютера, планшетів, мобільних телефонів у освітньому процесі і водночас вимагає від учителя орієнтування в цифровому просторі обирати найбільш ефективні й продуктивні платформи, сервіси та інструменти. Особлива роль в експерименті відведена цифровізації. Вчителі активно використовували цифрові додатки до підручників, створювали інтерактивні презентації та впроваджували елементи штучного інтелекту (ШІ).

Результати п'ятирічного експерименту на Хмельниччині (2021–2026 рр.) переконливо доводять, що нова система історичної освіти працює і є ефективною відповіддю на сучасні виклики. Реформа НУШ у базовій школі дозволила не лише оновити зміст освіти, а й змінити роль педагога — від транслятора знань до фасилітатора, коуча та модератора цифрового навчального середовища.

Ми вступаємо в етап, де історія у школі остаточно перестає бути предметом про минуле і стає стратегічним ресурсом формування майбутнього України — спільноти свідомих, критично мислячих та відповідальних громадян.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти: постанов Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://surl.li/oivrih> (дата звернення: 15.03.2025).
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39. Ст. 380.
3. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : МОН України, 2016. 40 с.
4. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів середніх класів НУШ, 2025
5. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в умовах Нової української школи. Київ, 2021.
6. Український інститут розвитку освіти. Реалізація компетентнісного підходу в НУШ : методичні рекомендації. Київ, 2020.

Оксана АНТОНОВА,
вчителька історії
лицею №11 м.Хмельницького

*історична та
громадянська
освітня галузь*

Рефлексія пілотного навчання історії

Процес реформування національної системи освіти України, що втілюється через концепцію «Нова українська школа», на сучасному етапі проходить випробування в умовах пілотного впровадження Державного стандарту базової середньої освіти 2020 року. Досвід роботи у рамках педагогічного експерименту, дозволяє провести глибоку деконструкцію викликів та можливостей, які постають перед сучасною історичною освітою. Громадянська та історична освітня галузь у структурі НУШ перестає бути просто набором знань про минуле, трансформуючись у платформу для формування ідентичності, критичного мислення та активної громадянської позиції.

Практика показала доцільність і правильність вибору модельної програми «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Кафтан М.В., Козорог О.Г., Костюк І.А., Мудрий М.М., Селіваненко В.В.). У підручнику автори втілили інноваційні підходи до громадянської та історичної освіти й принципи Нової української школи, покладені в основу нового стандарту.

Підручник розпочинає дворічний пропедевтичний курс «Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» і створює можливості поступового формування ключових компетентностей і наскрізних умінь на відповідному віковому рівні. Шкільна історична освіта потребує оновлення, адже у XXI столітті змінилися й учні, і навчальна реальність, і вимоги до результатів навчання. Тож автори створили сучасний і цікавий підручник, який відповідає як інтересам і можливостям учнів, так і потребам учителів і вимогам Державного стандарту. Автори подають підручник як книгу для читання, згідно з чинними вимогами до шкільної навчальної літератури, але водночас беруть до уваги переважання в сучасних учнів візуального сприйняття інформації та потребу вчитися працювати з різноманітними джерелами. У підручнику вміщено чимало практичних завдань, спрямованих на поглиблення навички читання з розумінням, аналізуванням джерел інформації, трансформовання інформації з однієї форми подання в іншу (наприклад,

із таблиці в текст або з тексту — в інфографіку тощо).

Унікальним для чинної практики навчання в адапційному циклі було ретельне та вдумливе інтегрування трьох предметів — історії України, всесвітньої історії та громадянської освіти. До кожної теми автори дібрали цікавий і заснований на досягненнях сучасної історичної науки матеріал, цікаві для обговорення з молодшими підлітками запитання та завдання, які в комплексі дають можливість стимулювати їх допитливість і формувати громадянськості й історичні уявлення. Шкода, що в силу суб'єктивних причин і впливів продовжити роботу з цією програмою і підручником у циклі предметного навчання ми не мали можливості.

Одним із центральних викликів, пов'язаних з психолого-педагогічним виміром сучасного учнівства, є феномен «кліпового мислення» в сучасних школярів. За спостереженнями фахівців, ці діти є надзвичайно творчими і нестандартними, проте їхня здатність до тривалої концентрації та глибокого аналізу лінійних текстів обмежена особливостями сприйняття інформації в цифрову епоху. Кліпове мислення характеризується здатністю до швидкого сприйняття великих обсягів розрізнених даних, які, однак, так само швидко забуваються, не переходячи у довготривалу пам'ять.

Для подолання цієї фрагментарності необхідно розробляти уроки, які за своєю структурою є «творчими та нестандартними», насиченими різноманітними завданнями, що стимулюють засвоєння матеріалу через активну діяльність. Педагогічна стратегія в цьому контексті має базуватися на циклічному повторенні ключових понять, визначень та, що найважливіше, їхнього смислового наповнення, використовуючи при цьому широкий спектр прийомів та методик.

Ефективна робота з учнями, що мають кліпове сприйняття, вимагає відходу від традиційного лекційного викладу на користь візуалізації та інтерактивності. Використання яскравих презентацій, віртуальних екскурсій та створення інтелектуальних карт дозволяє структурувати інформацію, роблячи її доступною для системного засвоєння. Інтелектуальні карти (mind maps) виступають не просто засобом візуалі-

НУШ: реформування з перспективою

зації, а інструментом логічного зв'язування окремих «кліпів» інформації в єдину концептуальну схему. Час роботи в рамках експерименту був часом

пошуків конкретних і результативних прийомів та вправ, які мали б ефективний психологічний вплив на учнівство:

	Конкретні прийоми та вправи	Психологічний вплив на учня
Візуалізація та структурування	Створення інтелектуальних карт, робота з інфографікою, перегляд 3D-ілюстрацій історичних епох.	Подолання хаотичності сприйняття, формування логічних зв'язків між об'єктами.
Актуалізація та мотивація	Метод «Кошик ідей», «Мозковий штурм» у парах, техніка «Знаємо – Хочемо дізнатися – Дізналися».	Залучення особистого досвіду, створення ситуації інтелектуального виклику.
Критичне осмислення	Метод парадоксів (зіставлення взаємовиключних тверджень), аналіз медіатекстів та мемів.	Стимуляція логічного висновку замість пасивного споживання контенту.
Ігрова діяльність (гейміфікація)	Соціальні проекти у формі гри, ігри на асоціації, віртуальні квести.	Зниження тривожності, підвищення емоційного залучення до навчального процесу.

Особливого значення набуває метод парадоксів, який спонукає учнів не просто пропускати через себе інформацію, а вмикати критичне мислення. Пропонуючи учням два суперечливі твердження щодо історичної події, вчитель створює ситуацію когнітивного дисонансу, розв'язання якої вимагає задіяння логіки та аргументації. Це дозволяє перетворити фрагментарне знання на усвідомлене переконання.

Новий Державний стандарт акцентує увагу не на механічному відтворенні фактів, а на здатності учня знаходити, аналізувати та перетворювати дані для розв'язання життєвих проблем. Творчі, пошукові за-

вдання - це те, що їм особливо цікаво. Так, часу на підготовку тепер потрібно більше. Поки що я витрачаю чимало часу, щоб продумати групову роботу. Бо в підручниках є лише завдання. А щоб діти співпрацювали, відбувалося взаємонавчання — тут треба вчителю посидіти й обдумати. Підручник перестає бути основним джерелом інформації, а сприймається як один з багатьох інструментів у руках учителя.

Випускники початкової школи прийшли до базової з певними навичками і вміннями роботи в команді. Механізм взаємонавчання («навчаючи — вчуся») стає фундаментом для розвитку соціальних компетентнос-

тей. Учень, який пояснює матеріал іншому, не лише закріплює власні знання, а й розвиває навички комунікації та лідерства. Проте організація такого процесу потребує детального планування: від підготовки карток з інформацією до встановлення правил групової дискусії.

Згідно з програмою «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)», творчі завдання мають охоплювати широке коло тем — від історії сім'ї до аналізу культурних здобутків людства. Досліджуючи історію роду, школярі складали родинне дерево та аналізували сімейні фотографії як речові та візуальні джерела. Це дозволяло учням усвідомити себе частиною великої історії. Завдання на розробку власного герба з використанням символіки певної епохи (наприклад, Відродження). Учні мають не просто намалювати зображення, а обґрунтувати кожен елемент, спираючись на знання про цінності того часу. Робота з археологічними джерелами, де за описом предметів (знаряддя праці, прикраси, залишки

жител) учні мають відтворити господарство та побут давніх народів, наприклад, трипільців. Такий підхід стимулює пізнавальний інтерес та робить вивчення історії процесом особистісного відкриття, що є набагато ефективнішим за традиційне зазубрювання параграфів.

Положення Держстандарту орієнтують на результат, а не на сліпе виконання інструкцій. Сучасні діти найбільше цінують можливість дійти висновку самостійно: «це їхнє власне відкриття». Нині вчитель має набагато більше академічної свободи у виборі форм і методів організації навчання, що дозволяє відійти від шаблонів і методичних вказівок минулих років. Інструментом стимулювання самостійних відкриттів, одним із найбільш продуктивних способів організації самостійної роботи, де учень виступає в ролі активного дослідника, є кейс-метод. Замість того, щоб отримати готовий опис подій, школярі отримують опис ситуації (кейсу), який містить проблему, що потребує розв'язання:

Історичний кейс	Конкретний приклад для 8 класу	Очікуваний «результат-відкриття»
Ситуаційна вправа	«Ви — учасники старшинської ради, скликаної Б.Хмельницьким у Переяславі. Які питання-сумніви виникнуть у вас?».	Розуміння соціальних інтересів різних груп та засад демократичного волевиявлення.
Аналіз альтернатив	Обговорення варіантів вирішення ситуації: «Чи була альтернатива рішення Б.Хмельницького?».	Усвідомлення множинності шляхів розвитку історії та відповідальності лідерів за рішення.
Проблемний випадок	Які країни, на вашу думку, були б більш вигідними партнерами?	Критичний аналіз ефективності міжнародних інституцій та причин кризи.

Держстандарт 2020 року ставить за мету виховання особистості, здатної аргументовано висловлювати власну громадянську позицію та уникати дискримінації, бути відповідальним громадянином, позиціонувати себе українцем. Саме тому важливо творчо осмислювати історію відповідно до вікових особливостей учнів, що означає переклад складних суспільно-політичних категорій мовою, зрозумілою і молодшим, і старшим підліткам. У сучасному інформаційному просторі історія часто стає полем маніпуляцій. Тому розвиток медіаграмотності є невід'ємною частиною уроків історії. Учні мають навчитися розрізняти техніки переконання, виявляти мовні засоби впливу та розпізнавати маніпуляції в медіатекстах — мемах, стереотипах, структурувати свою відповідь під час дискусії про актуальні суспільні проблеми (метод «Прес»). Ці методики сприяють тому, щоб історія не сприймалася, як застигле минуле, а розглядалася як живий процес, знання якого допомагає орієнтуватися в сучасності.

Сучасне покоління школярів вміють і люблять організовану позакласну продуктивну діяльність, а з початку повномасштабного вторгнення, волонтерство. Волонтерство в НУШ розглядається не лише як благодійність, а як інструмент суспільних змін та прояв громадянської свідомості, зрілості і відповідальності. З початку повномасштабного вторгнення, демонструє високий рівень соціальної активності дітей.

Реформа НУШ у базовій школі є успішною тією мірою, в якій вона надає вчителю свободу творчості, а учневі — право на власне відкриття.

Упровадження Держстандарту 2020 у громадянській та історичній галузі демонструє перехід від «школи знань» до «школи компетентностей». Це вимагає від учителя:

- глибокого розуміння психологічних особливостей сучасного учня (подолання кліпового мислення);
- навичок дизайну активного навчального середовища, де домінує пошукова діяльність та групова співпраця;
- здатності інтегрувати актуальні суспільно-політичні процеси та волонтерський досвід у зміст уроків історії.

Процес пілотування засвідчив, що незважаючи на труднощі дистанційного навчання та виклики воєнного стану, вчителі знаходять форми і методи, які дозволяють дітям не просто вивчати минуле, а ставати свідомими творцями майбутнього. Ключем до успіху залишається співпраця, критичне мислення та невтомне бажання творити.

Антоніна КИРИЛЮК,
учителька історії
Старокостянтинівської
загальноосвітньої школи
I-III ступенів №1

*історична та
громадянська
освітня галузь*

Як Учителю історії «вказати дорогу» сучасному учню?

Сучасні діти живуть у світі, де інформація доступна за один клік, тому роль вчителя як «транслятора знань» остаточно відійшла в минуле. Сьогодні ми — фасилітатори, дизайнери освітнього простору та наставники. На основі досвіду пілотування Держстандарту 2020, хочу поділитися чотирма стратегіями, які допоможуть зробити навчання живим та результативним.

Реформа загальної середньої освіти в Україні, зафіксована у Державному стандарті базової середньої освіти 2020 року, базується на концептуальному переході від знаннєвої до компетентнісної моделі навчання. У межах цього процесу роль учителя історії зазнає фундаментальної трансформації, перетворюючись із традиційного «джерела інформації» на фасилітатора, наставника та архітектора освітнього простору. Ця зміна диктується вимогами інформаційного суспільства, де доступ до фактів став миттєвим, а критична потреба змістилася у площину вміння ці факти аналізувати, верифікувати та використовувати для розв'язання життєвих проблем.

Маніфестом сучасного педагога стає теза про те, що навчити всьому неможливо, проте можна вказати учневі шлях до самостійного пізнання. На практиці це означає створення умов, за яких учень не просто пасивно споживає готовий контент, а бере активну участь у його конструюванні. У межах пілотного впровадження Держстандарту мною було виокремлено ключові стратегії, які дозволяють зробити процес вивчення історії живим, результативним та орієнтованим на формування особистості, здатної до критичного мислення та емпатії.

Державний стандарт визначає громадянську та історичну освітню галузь, що спрямована на розвиток особистості, яка усвідомлює власну гідність, поважає права людини, розуміє множинність трактувань минулого та здатна до міжкультурної комунікації. Це вимагає від учителя відмови від догматизму та переходу до діалогічних форм взаємодії, де історія виступає не як статичний набір дат, а як динамічний процес взаємозв'язків між постатями, явищами та епохами.

Одним із найважливіших досягнень нового стандарту є право вчителя на творчість та академічну свободу. Допучившись до пілотування, незвичним було вибір модельної програми і створення навчальної на її основі. Лише з часом прийшло розуміння чому, для чого укладати навчальну програму і того, що модельна програма не догма, а канва. Я активно користуюся правом змінювати модельну програму до 20% змісту, це дозволяє мені:

- враховувати регіональний контекст: для нас, у Старокостянтиніві, історія князів Острозьких — це те, що учні бачать щодня. Тому вивчаємо цю тему глибше, ніж передбачає стандартний план;

- орієнтуватися на запити дітей: якщо клас захоплюється соціальними мережами, ми аналізуємо історичні події через формат «якби у Богдана Хмельницького був Instagram».

- експериментувати з формами: Квести, захисти проєктів, створення коміксів, дебати — це форми, де учень сам несе відповідальність за підготовку свого виступу чи етапу гри.

Модельна програма перестає бути жорсткою інструкцією і стає гнучкою основою для творчої роботи.

Держстандарт 2020 ставить у пріоритет формування ключових компетентностей та актуалізує діяльнісний підхід у вибудовуванні сучасної освітньої моделі навчання. Зміна освітньої парадигми забезпечує перенесення акцентів зі знань на уміння, навички і цінності, досвід, практику та судження. На підготовку уроку із застосуванням компетентнісного підходу необхідно більше часу, особливо на початковому етапі, коли ще не було достатньої кількості матеріалів та напрацьованих завдань, щоби винайти ідеї для проблемної подачі матеріалу та формулювання питань для діалогів з учнями. Втім, системне застосування компетентнісного навчання на постійній основі, збагачувало досвід, укладалися банки завдань та шаблонів, і це вже не займає надто багато часу на підготовчому етапі, а вдячність учнів за цікаві уроки та нові уміння переважить витрачений для цього час. Прикладом КОЗ може бути за-

вдання на розвиток медіаграмотності, де замість переказу тексту про архітектуру Ренесансу учні створюють туристичний гайд рідним містом. У Старокостянтинові це передбачає дослідження замку Острозьких не як сухої дати «1561 рік», а як живого об'єкта, що мав конкретні оборонні функції (товщина мурів 1,5–2 м, висота 5,8 м) та архітектурні особливості (ренесансний атик на вежі). Учень має пояснити потенційному туристу, чому цей замок жодного разу не змогли взяти татари, аналізуючи систему ровів, валів та розташування бійниць у шаховому порядку для розширення зони обстрілу.

Іншим важливим напрямком є розвиток навичок критичного аналізу медіатекстів. Учні можуть працювати з вправою «Новинна стрічка минулого», де вони обирають ключові події певної епохи та пояснюють, чому саме ці факти варті висвітлення, які ілюстрації найкраще передають емоційний стан учасників подій та чи можливо за цією стрічкою зрозуміти суть історичного

процесу. Це формує здатність розрізняти факти та вигадки, інтерпретувати словесні й візуальні образи, що є основою медіаграмотності.

Вивчення історії через локальний контекст дозволяє дітям відчувати себе частиною великого історичного процесу. Старокостянтинів (давньоруське місто Кобудь) є ідеальним майданчиком для реалізації діяльнісного підходу. Академічна свобода вчителя дозволяє глибше вивчати постать князя Василя-Костянтина Острозького, оскільки його спадщина — це те, що учні бачать щодня. Замок Острозьких, зведений у XVI столітті, є унікальною пам'яткою, де житлові, сакральні та оборонні функції поєднані в єдиний комплекс. Для учнів 5–6 класів вивчення цієї споруди може бути перетворене на захопливе дослідження. Вони можуть аналізувати, чому князь вибрав саме с. Коліщинці для нової резиденції, заплативши за нього в 120 разів більше ринкової вартості, та як злиття річок Случ та Ікопоть створювало природний захист міста.

Ключові історичні об'єкти Старокостянтинова для освітньої інтеграції

Назва об'єкта	Історичне та архітектурне значення	Ідеї для навчальної діяльності
Замок Острозьких (1561)	Побудований за рекордно короткі 10 років; включає палац, вежу та домову церкву.	Квест на пошук ренесансних елементів (атик, пілястри) та аналіз фресок із гербом Острозьких.
Вежа-донжон (Домініканський монастир)	30-метрова споруда XVI-XVII ст.; у минулому — сторожова вежа, згодом монастир, в'язниця та катівня.	Дискусія про зміну функцій пам'ятки; дослідження слідів від куль як свідчення трагічних подій XX ст.
Троїцька церква	Сімейна церква Острозьких; містить старовинні фрески та тексти кирилицею.	Проект «Історія в образах»: аналіз похоронної сцени Олександра Острозького як джерела з історії повсякдення.
Червоний млин (1905)	Пам'ятка промислової архітектури початку XX століття; належав цукрозаводчику Дубасову.	Дослідження економічного розвитку регіону на зламі епох через історію «індустріальних палаців».
Скульптури Миколи Мазура	Унікальні композиції з металобрухту на набережній (Нептун, русалка), створені у 1992 році.	Естетичний аналіз сучасного мистецтва в історичному ландшафті міста.

Компетентнісно зорієнтовані завдання — це місток між підручником і реальністю:

- Замість зазубрювання архітектурних стилів — створити туристичний гайд рідним містом.
- Замість переказу тексту — порівняти два суперечливі джерела та виявити маніпуляцію (розвиток медіаграмотності).
- Створення «Стрічки часу» власного життя в контексті історії країни допомагає дітям відчувати себе частиною великого процесу.

Учень «завтра» — це людина, яка не чекає готових відповідей, а вміє їх шукати. Саме тому діяльність на уроці має переважати над пасивним слуханням.

Відповідно до Закону України «Про освіту» та Концепції Нової української школи, що покликана створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й умінь застосовувати їх у повсякденному житті, виникає необхідність розвивати емоційний інтелект — здатність

розуміти власні та чужі почуття, адаптуватися до змін і вміння знаходити конструктивні відповіді на життєві виклики. У цьому розділі ми запрошуємо вас відкрити для себе інноваційні методи розвитку емоційного інтелекту через призму історичного досвіду. Саме завдяки вмілій взаємодії з нашими почуттями та емоціями, можемо краще розуміти історію, переживати події минулого та усвідомлювати їхні впливи на сучасний світ.

Ми часто говоримо про дати й факти, але історія — це насамперед про людей, їхні почуття, страхи та амбіції. Розвиток емоційного інтелекту (EI) — це не додаткове навантаження, а ключ до підготовки підлітка до реального життя. В сучасному світі соціальні навички (soft skills) цінуються дорожче за знання енциклопедичних даних. На своїх уроках спонукаю учнів не просто аналізувати події, а відчувати їх: ми обговорюємо, що відчували люди під час великих криз або перемог, оцінюємо власні емоції «Які почуття у вас викликає ця реформа? Гордість? Співчуття? Обурення?» вчимося

розпізнавати та аналізувати емоції історичних діячів і представників різних прошарків населення, обговорювати моральні дилеми; використовувати вправи на емпатію; пропонувати написання «щоденників героя». Це сприяє формуванню соціальних навичок, емпатії та здатності до саморефлексії. Коли учень починає краще розуміти себе та оточуючих, що безпосередньо впливає на його вміння комунікувати без конфліктів. Одним із найефективніших інструментів є Карта емпатії історичного персонажа. Учні заповнюють чотири сектори, аналізуючи постать:

«Що бачить?»: Яке середовище оточує персонажа? (Наприклад, замок Острозьких, що постійно перебуває під загрозою набігів).

«Що чує?»: Які поради дають друзі, що кажуть вороги, які чутки ширяться містом?.

«Що думає і відчуває?»: Які його справжні цілі, приховані страхи, надії та почуття? (Наприклад, гордість князя за неприступність вежі або горе через втрату сина).

«Що говорить і робить?»: Яка його публічна поведінка, вчинки та заяви?.

Такий аналіз робить історію людиною. Крім Карти емпатії, використовуються ігрові вправи:

«Коробка щастя»: Учні «складають» у віртуальну коробку все, що асоціювалося б зі щастям для людини певної епохи (звук дзвонів Троїцької церкви, запах свіжоспеченого хліба в замковій кухні, вигляд ренесансного атика).

«Емоції у кольорі»: Асоціація історичних подій із кольорами. Чому доба Острозьких може здаватися золотою, а часи набігів — тривожно-сіримі?.

«Передача відчуттів»: Ланцюжкова гра на міміку та жести для передачі емоційного стану історичної особи в момент прийняття доленосного рішення.

Розвиток емпатії допомагає дитині вийти за межі власного «я», навчитися підтримці та розумінню навколишніх, що є основою соціальної компетентності. Це готує учнів до гармонійного життя в сучасному світі, де вміння керувати емоціями є запорукою успіху в будь-якій кар'єрі.

Проблеми з дисципліною в класах НУШ — досить поширене явище, і вони мають системні причини. Важливо розуміти: це не просто «діти стали гіршими», а наслідок змін у підходах до навчання. Порушення дисципліни на уроці — це майже завжди крик про допомогу або сигнал про те, що дитині нудно. Замість традиційних зауважень, які створюють бар'єр між учителем та учнем, обираю шлях «м'якої сили». У НУШ учитель — не «контролер», а фасилітатор. Але не всі діти готові до самостійності, частина сприймає «м'якість» як відсутність правил. В результаті — розмиті межі дозволеного. Групова робота, рух, обговорення підвищують шум, створюють більше можливостей для відволікання. Без чіткої організації це швидко перетворюється на хаос. Сучасні діти мають коротший фокус уваги, звикли до швидкої зміни стимулів - традиційний урок для них часто «нудний»... Цей перелік можна доповнювати, але для себе я виокремила і спритукувала одне - відсут-

ність системи правил (правила або не сформовані або не дотримуються послідовно) та відповідальності за дії і вчинки породжують недисциплінованість. У класах НУШ реально працюють ось практичні підходи:

- чіткі правила, які створюються спільно. Правила мають бути видимі і постійно застосовувані;

- ритуали і структура уроку. Діти краще поведуться, коли є передбачуваність: початок уроку, чіткі етапи, сигнал завершення діяльності;

- керування увагою, а не покарання. Замість: «Тихо!», «Припини розмови!» краще змінити активність, використати сигнал (дзвіночок, плескання), зробити паузу;

- принцип «близькості» — підійти до учня, який відволікається, встановити зоровий контакт;

- диференціація завдань — слабшим — простіші кроки, сильнішим — виклик;

- обмеження часу на активності: таймер (5–10 хв), чітке завершення.

Конструктивна дисципліна та субординація в класі — важливі частини освітнього процесу. А під час компетентнісного навчання роль дисципліни суттєво підвищується, оскільки співпраця учнів, робота в парах та більших групах потребує дотримання правил всіма сторонами. Проте дисципліна тут розглядається не як страх проявити ініціативу, за що можуть покарати, а як розуміння правил взаємодії, їхнє підтримання та виховання в учнів самодисципліни. Цей процес потребує часу та зусиль кожного учасника, однак є корисним у довгостроковій перспективі. НУШ — це не відсутність дисципліни, а дисципліна через взаємоповагу і правила і відповідальність

Упровадження Держстандарту 2020 — не просто формальна зміна документів, а будівництво фундаменту нової освітньої культури, де вчитель є наставником, а учень — активним і свідомим творцем своєї освіти. Історія в цій системі стає живим досвідом, що вчить розуміти минуле задля творення гідного майбутнього.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти.
2. Венгловська О.А. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства : практичний poradnik педагогам закладів загальної середньої освіти / О.А.Венгловська, О.Б.Елькін, О.А.Марущенко, О.Ф.Федоренко. — Київ : УІРО, 2023. — 18 с.
3. Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти (Наказ МОН України від 30.07.2024 р. № 1072).
4. Малієнко Ю. (2019). Компетентнісно орієнтовані завдання у змісті курсів історії в ліцеї: суть, структура, класифікація, значення. Український Педагогічний журнал, (3), 111–118.

Сергій КРЕМІНСЬКИЙ,
учитель історії та права
лицею №11 м.Хмельницького

*історична та
громадянська
освітня галузь*

Ситуативне моделювання та ситуативні ігри на уроках правознавства в НУШ

Сучасний етап розвитку українського державотворення вимагає докорінного переосмислення підходів до правового виховання молоді. Реформування освітньої системи України в руслі концепції Нової української школи висуває нові вимоги до методів викладання шкільних дисциплін, зокрема правознавства. Концепція НУШ визначає однією з ключових компетентностей громадянську та соціальну, що безпосередньо пов'язано з викладанням правознавства.

Правознавство як навчальний предмет має особливе значення для соціалізації особистості, адже право супроводжує людину впродовж усього життя – від навчання у школі до професійної діяльності та повсякденних побутових ситуацій. Перший підрібок, онлайн-покупки, власний контент у соцмережах – усе це стається ще до повноліття і є повноцінними правовими відносинами, де важливо розуміти власні права та обов'язки.

Сучасний освітній процес має бути спрямований не лише на передачу теоретичних знань, а й на формування в учнів здатності застосовувати ці знання в реальних життєвих ситуаціях. Традиційні лекційні методи часто не забезпечують належного рівня залученості учнів, залишаючи правові норми сухими теоретичними конструктами. Тому виникла нагальна потреба у впровадженні методів, що дозволяють «прожити» правову норму, серед яких провідне місце посідає ситуативна гра, адже ефективне навчання неможливе без пошуків шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів. Діти повинні не тільки засвоїти певну суму знань, а й навчитися спостерігати, порівнювати, виявляти взаємозв'язок між поняттями, міркувати. А досягти цього можна лише засобами, що активізують пізнавальну діяльність. До них належать: дидактичні ігри, ігрові ситуації, цікавинки, завдання творчого характеру, нестандартні завдання.

Тому метою статті є обґрунтування методичної ефективності ситуативних ігор та ситуативного моделювання як інструментів формування правової компетентності та практичних навичок правозастосування в учнів контексті пілотування НУШ.

Ситуативна гра – це метод активного навчання, що передбачає імітаційне моделювання конкретних життєвих обставин, які мають юридичне значення, з метою її аналізу, розв'язання правового конфлікту або реалізації

законного інтересу. У контексті викладання правознавства ситуативні ігри дозволяють учням «прожити» різноманітні правові колізії, навчитися застосовувати норми права в конкретних обставинах.

Дослідження, пов'язані з розробкою і впровадженням нових технологій, в основу яких покладено застосування ігор, свідчать про наявність у них значних можливостей щодо підвищення ефективності навчання. Методологічна цінність ігрового моделювання полягає у створенні «безпечного середовища» для помилок: на відміну від реального життя, де правова помилка може призвести до санкцій, у грі учень має можливість проаналізувати наслідки своїх дій без реальних правових втрат.

НУШ – середовище інтегрованого навчання, де діти розвивають навички, які стануть необхідними в житті більше, ніж підруникова теорія. Такий підхід отримав назву діяльнісного, а його ідеї мають місце в основах Державного стандарту базової середньої освіти. Діяльнісний підхід – це метод навчання, завдяки якому дитина не отримує знання у готовому вигляді, а здобуває їх саме у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Основні характеристики діяльнісного підходу, які реалізуються через ситуативні ігри:

- активність учнів – вони є активними учасниками навчального процесу, а не пасивними слухачами;
- самостійність – учні самостійно шукають інформацію, аналізують її та роблять висновки;
- практична спрямованість – навчання пов'язане з практичним застосуванням знань у реальних ситуаціях;
- дослідницька діяльність – учні проводять дослідження, аналізують правові казуси;
- розвиток критичного мислення – учні вчать аналізувати, оцінювати та критично мислити.

Особливе місце ситуативні ігри посідають у реалізації наскрізної лінії «Громадянська відповідальність». Це корелює з положеннями Закону України «Про освіту», де наголошується на формуванні відповідального громадянина. Ситуативна гра виступає не просто методичним прийомом, а фундаментом для формування правової культури особистості.

Розглянемо психолого-педагогічні аспекти застосування ігрових методів на уроках правознавства. Для дітей

гра – передусім захоплююче заняття, тому використання ігрових методів у правознавстві сприяє розвитку медіаграмотності та інформаційної гігієни: учні працюють з державними реєстрами, офіційними порталами, відокремлюючи актуальну редакцію закону від застарілої.

Класифікація ситуативних ігор на уроках правознавства

Для систематизації навчального процесу та досягнення максимального дидактичного ефекту застосовується класифікація ігрових методів за ступенем складності моделювання, кількістю учасників та часовим регламентом. Відповідно до стандартів НУШ, на уроках правознавства ігри мають бути адаптовані до різних етапів засвоєння матеріалу.

1. Бліц-ігри та експрес-ситуації. Ці ігри розраховані на 5–10 хвилин і спрямовані на відпрацювання конкретної правової норми. Ефективною формою є «Юридична п'ятихвилинка», де вчитель пропонує фабулу реального правопорушення, а учні в ролі «чергового юриста» мають миттєво кваліфікувати діяння за галуззю права. Сюди ж відносяться «Правові асоціації», «Вірю – не вірю», термінологічно-цифрова розминка, ігри «Семафор», «Історична мозаїка».

2. Рольові ігри. Рольові ігри є найпоширенішим видом ситуативних ігор. Вони передбачають розподіл ролей між учнями відповідно до змодельованої правової ситуації (суддя, прокурор, адвокат, позивач, відповідач). Кожен учасник отримує картку з описом ролі, де чітко вказані межі повноважень та цілі. Приклади: «Оренда житла», «Працевлаштування неповнолітнього». Особливістю викладання правознавства є те, що цікавий та змістовний урок неможливо провести без інтерактивних технологій, які ґрунтуються на діалозі та моделюванні ситуацій вибору.

3. Ігри-моделювання та імітаційне моделювання складних правознавчих процедур. Ігри передбачають відтворення певних правових процедур або процесів: процедури укладання договору купівлі-продажу, реєстрації підприємства, звернення до суду. Масштабні ігри можуть тривати цілий урок або спарене заняття:

- «Судове засідання» – розгляд цивільної справи, розподіл ролей, підготовка процесуальних документів відповідно до ЦПК України;

- «Моделювання виборів» – етапи від реєстрації кандидатів до підрахунку голосів;

- «Засідання Верховної Ради» – обговорення та прийняття законопроекту в трьох читаннях;

- «Міжнародний арбітраж» – моделювання роботи ЄСПЛ у сфері прав людини.

Практичне завдання – скласти договір купівлі-продажу старого велосипеда чи обміну ігровою приставкою – вчить фіксувати домовленості документально.

4. Метод «Шести капелюхів» (Е. де Боно). Це рольова гра для розгляду проблеми з шести поглядів: білий (факти й цифри), жовтий (позитивні аспекти), чорний (ризики й недоліки), червоний (емоції), зелений (креативні ідеї), синій (модератор). Метод підходить для аналізу складних правових ситуацій, де важливо врахувати різні точки зору.

При використанні ситуативних ігор варто дотримуватися методики проведення ситуативних ігор, зокрема етапів підготовки.

Етапи підготовки та проведення

Етап 1. Проектування та підготовка. Визначення мети та завдань гри; добір реалістичної правової ситуації з правовою дилемою, що відповідає темі уроку та віку учнів; підготовка «пакета документів» (витяги з нормативних актів, картки ролей, критерії оцінювання); зонування простору класу; розподіл ролей з урахуванням темпераменту та вподобань учнів (інклюзивність, дитиноцентризм НУШ).

Етап 2. Введення в гру та інструктаж. Ознайомлення з правилами «правового поля», регламентом виступів та етичними вимогами для запобігання деструктивній поведінці.

Етап 3. Власне моделювання. Учні виконують дії відповідно до ролей; вчитель мінімізує втручання, фіксує ключові моменти та помилки. За потреби фасилітатор може ввести «новий юридичний факт», щоб стимулювати активність.

Етап 4. Дебрифінг (аналіз та рефлексія). Дворівневий аналіз: емоційний (почуття в ролі) та когнітивно-юридичний (правильність застосування норм, співвіднесення з реальною правовою системою України). Обговорення досягнення справедливості та наслідків подібного рішення в житті.

Етап 5. Оцінювання. У системі НУШ оцінювання має бути формульним. Оцінюються знання норм, навички аргументації, вміння слухати опонента, дотримання процедури, командна робота. Доцільно самооцінювання та взаємооцінювання.

При проведенні уроків історії та правознавства пройшли практичну перевірку ряд ситуативних ігор, які виявилися найефективнішими:

«Захист прав споживача» – ситуація: навушники, куплені в магазині, зламалися; продавець відмовляє через неповнолітній вік. Завдання: розіграти діалог з посиланнями на Закон «Про захист прав споживачів» та Цивільного кодексу України.

«Авторське право в інтернеті» – один учень використав вірш іншого для відеоблогу без дозволу. Завдання: знайти юридично правильний спосіб розв'язання конфлікту.

«Судове засідання» – розгляд цивільної справи про відшкодування шкоди, завданої неповнолітнім; ролі згідно з ЦПК України.

Вагоме місце при проведенні ситуативних ігор займає методика оцінювання в контексті НУШ, адже це безперервний процес збору інформації про навчання учнів із зворотним зв'язком для покращення успішності. Критерії оцінювання доцільно роз'яснювати учням або розробляти разом із ними.

1. Метод триангуляції (триєдині свідчення): збір доказів із трьох джерел – спостереження за учнями під час гри; бесіди (обговорення навчання, успіхів та викликів); продукти (результати гри, документи, презентації).

2. Матричне оцінювання: окремі бали за знання правової норми, дотримання процедури, ораторське мистецтво, етичну поведінку – що стимулює всебічний розвиток відповідно до філософії НУШ.

Проведення ситуативних ігор варто враховувати основні переваги, а саме:

- підвищення мотивації до вивчення правознавства;
- формування практичних навичок застосування правових норм;
- розвиток критичного мислення та навичок прийняття рішень;
- соціалізація, формування комунікативних компетентностей;

- створення ситуації успіху для учнів із різним рівнем підготовки;

- подолання психологічного бар'єру перед офіційними інстанціями.

Отже, правознавство перестає бути абстрактною теорією і стає щоденною життєвою навичкою та дієвим інструментом, адже ситуативні ігри та ситуативне моделювання є ефективними методами навчання правознавства в Новій українській школі, які повністю відповідають засадам компетентнісного та діяльнісного підходів. Вони дозволяють моделювати реальні правові ситуації, розвивати критичне мислення, формувати практичні навички застосування правових норм та сприяють соціалізації учнів.

Використання ситуативних ігор потребує від учителя ретельної підготовки, чіткого планування та володіння методикою проведення. Результат – формування в учнів життєво необхідних правових компетентностей – виправдує затрачені зусилля.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти: постановва Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF> (дата звернення: 15.03.2025).

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39. Ст. 380.

3. Ігрові елементи на уроках правознавства як метод підвищення результативності навчання. На Урок. URL: <https://naurok.com.ua> (дата звернення: 15.03.2025).

4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-realizaciyi-derzhavnoyi-politiki-u-sferi-reformuvannya-zagalnoyi-serednoyi-osviti-nova-ukrayinska-shkola-na-period-do-2029-roku> (дата звернення: 15.03.2025).

5. Комаров Ю. С., Крамаренко С. Г. Інтерактивні методи навчання на уроках історії та правознавства. Історія в школах України. 2015. № 4. С. 12–18.

6. Мариновська О. Б. Технологія ситуативного моделювання: методичний посібник. Івано-Франківськ: ОІППО, 2021. 88 с.

7. Марковська М. 8 цікавих технік, як оцінювати учнів, і що треба врахувати. Нова українська школа. 2022. URL: <https://surl.li/qarxkg> (дата звернення: 15.03.2025).

8. Наровлянський О. Д. Основи правознавства: підручник для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Грамота, 2017. 256 с.

9. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності учнівської молоді в умовах НУШ. Український педагогічний журнал. 2019. № 1. С. 45–54.

10. Правознавство у 9 класі: як на практиці навчити підлітків захищати свої права. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua> (дата звернення: 15.03.2025).

11. Титаренко М. Тренуємо креативне мислення в учнів: добірка вправ. Нова українська школа. 2024. URL: <https://surl.li/ssnvjg> (дата звернення: 15.03.2025).

12. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2012. 560 с.

13. Фрейман Г. О. Активні методи навчання правознавства: теорія і практика. Харків: Основа, 2010. 176 с.

Ольга МЕЛЬНИК,
учителька історії
Кам'янець-Подільського
лицю №3

історична та
громадянська
освітня галузь

Трансформація парадигми оцінювання та практика впровадження Державного стандарту базової середньої освіти 2020: спроба рефлексії в галузі громадянської та історичної освіти

Завершується всеукраїнський експеримент пілотування впровадження Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого урядовою постановою №898 від 30 вересня 2020 року. Громадянська та історична освітня галузь (ГІО) виступає одним із найбільш динамічних сегментів цього процесу, де вчителі-пілотники стають безпосередніми архітекторами нових підходів до навчання, передбачає докорінну зміну змісту і цілей навчання та вибудовування нової, компетентнісної, парадигми навчання. Як і більшість учителів, з надією і вірою у необхідність і правильність окреслених експериментом завдань, наша школа долучилася до експерименту: підходи, акценти, програми, концепція НУШ – усе надихало, підтримувало, а головне, продемонструвало низку стратегічних переваг, які свідчать про успішність компетентнісного переходу.

Вважаю, що вибір програми авторського колективу Щупака І.Я. у 2021 році був зваженим і правильним, вона відповідає психолого-педагогічним особливостям підлітків та зорієнтована на досягнення зміни ролі учня в освітньому процесі: вивчення історії спрямоване на те, щоб навчити дітей не просто репродукувати факти минулого, а ставати суб'єктами «авторами майбутнього».

Одним із ключових позитивних аспектів впровадження оновлених програм є відхід від механічного зазубрювання хронологічних дат і статичних фактів. Новий стандарт стимулює розвиток здатності учнів до аналізу складних причинно-наслідкових зв'язків. Учні пілотних класів демонструють значний інтерес до тем, що мають безпосередню доречність, актуальність та корисність інформації, що дозволяє швидко знайти відповідь на конкретне питання для їхнього повсякденного життя. У сучасному інформаційному середовищі здатність розрізняти маніпуляції та аргументувати власну позицію стає базовою навичкою виживання, і програми НУШ створюють необхідний простір для її відпрацювання через дискусії та інтерактивні вправи. Дослідження показують, що впровадження компе-

тентнісного підходу дозволяє учням краще розуміти логіку історичних процесів. Наприклад, у 8 класі при вивченні Люблінської унії акцент зміщується з дати підписання на аналіз впливу цієї події на станові групи суспільства та формування нових ідентичностей.

Важливим здобутком пілотування є зростання академічної свободи педагога. Академічна свобода — це не просто декларації в документах, а реальні професійні можливості для нас, учителів, діяти як педагог-автор, а не лише виконавець інструкцій. Особливо це стало відчутним у контексті реформи НУШ і впровадження Держстандарту 2020. Ми отримали можливість адаптувати навчальний матеріал під специфічні потреби конкретного класу, інтегруючи різні курси і теми, вишукували інноваційні джерела інформації, для впровадження сучасних поглядів на історію України, створювали дидактичні матеріали, розробляли власні цифрові освітні проекти. Щоразу зазвичай самостійно обираю навчальні матеріали (підручники, джерела, кейси); інтерпретую програму, не обмежуючись «параграфом за параграфом»; адаптую зміст до рівня класу, інтересів учнів, локального контексту (регіональна історія, сучасні події). Уроки перестали бути «за планом зверху» і стають осмисленим навчальним середовищем, а ми стали співавторами освітньої політики на рівні класу і школи.

В рамках експерименту відчувала постійну підтримку і схвалення адміністрації школи щодо пошуків та реалізації ефективних стратегій оцінювання результатів навчальної діяльності школярів. Академічна свобода означає і можливість експериментувати, апробувати нові підходи, створювати власні методичні продукти. Оцінювання в НУШ, на моє переконання, має перестати бути інструментом контролю, а стає засобом підтримки навчального поступу. За період експерименту мій шлях як учителя-пілотника до ефективної системи оцінювання пролягав через експериментування з різними моделями: від накопичувальної системи до формувального та структурованого вимірювання за групами результатів.

На початкових етапах пілотування, особливо в умовах воєнного стану та енергетичної кризи, я почала використовувати систему накопичення балів – це отримало схвалення адміністрації, а рішення про її впровадження було прописано в освітній програмі закладу. У нашій школі ми називаємо «пілот в пілоті». Ця модель базується на систематичному зборі балів учнем за різні види активностей протягом семестру, що дозволяє сформулювати підсумкову оцінку не на основі разового контрольного заходу, а на основі тривалого прогресу. Впровадження цієї системи було відповіддю на виклик, про який говорять в учительських – відсутність мотивації до навчання у сучасного покоління школярів. Перехід до такої системи оцінювання вимагав підготовчої роботи зі школярами та просвітницької – з батьками. Аргументами на користь такої системи стали такі основні переваги: зняття психологічної напруги (учень має право на помилку, оскільки жодна окрема низька оцінка не є фатальною для загального результату), стимулювання систематичної роботи (учні стають більш вмотивованими працювати на кожному уроці, оскільки кожна активність додає «ваги» до їхнього рейтингу), гнучкість (можливість покращити результат протягом тривалого часу є критично важливою в умовах перерваного освітнього процесу через тривоги чи вимкнення світла).

Формувальне оцінювання стало фундаментом для впровадження Держстандарту-2020. Його сутність полягає не у виставленні оцінки як вердикту, а у постійному зворотному зв'язку, що допомагає учневі зрозуміти, на якому етапі він перебуває і що йому потрібно зробити для руху вперед. Учитель історії у цьому процесі перетворюється на фасилітатора, який створює безпечне середовище для «безпечних помилок». Цінність формувального оцінювання полягає в тому, що дотримання його принципів і процедур дозволяє оперативно коригувати методику викладання залежно від того, як клас засвоює матеріал. Воно включає самооцінювання та взаємооцінювання, що розвиває в учнів навички рефлексії та відповідальності за власне навчання.

З початку 2024/2025 н.р., не відмовляючись від елементів накопичувальної системи, яка була модернізована, впроваджую оцінювання за групами результатів (ГР), що було офіційно закріплено наказом МОН України №1093 від 2 серпня 2024 року. Цей підхід дозволяє вимірювати не «знання предмета загалом», а конкретні компетентнісні показники.

Незважаючи на значний прогрес, практичне впровадження Держстандарту у пілотних класах супроводжується низкою критичних факторів, які створюють бар'єри для якісного навчання та викладання. Найбільш суттєвою перешкодою для мене стала значна затримка, або відсутність у постачанні друкованих підручників та посібників. В умовах реформи, де зміст навчання докорінно оновлено, використання старих підручників, орієнтованих на стандарт 2011 року, створює когнітивний дисонанс у сприйнятті матеріалу учнями. Ситуація ускладнюється вимкненнями електроенергії, що нівелює переваги цифрових платформ та мультимедійних матеріалів, на які вчителі змушені спиратися за відсутності паперових книжок. Це ставить педагога в умови постійної «пожежної» адаптації, коли планування навчального процесу стає фрагментарним.

Не можу не порушити питання про катастрофічно малу кількість годин, відведених для вивчення історії, попри реко-

мендації МОН України, попри величезний і зростаючий обсяг матеріалу, який до того ж виноситься на НМТ, попри необхідність модернізувати зміст шкільної історичної освіти без міфів та імперських і совєцьких наративів. Новий стандарт вимагає глибокого дослідження процесів, проведення практичних робіт, дискусій та реалізації проєктів. Проте за браком часу вчителі часто змушені повертатися до поверхневого ознайомлення з матеріалом, що суперечить філософії компетентнісного підходу. Практична складова програм підміняється стислим лектуванням, що негативно позначається на якості формування вмінь. На мою думку, перехід на оцінювання за групами результатів хоч і є методично обґрунтованим, створив безпрецедентне навантаження на вчителя. Необхідність фіксувати поточні результати за трьома окремими групами, заповнювати складні свідоцтва досягнень та вести додаткові журнали спостережень вимагає колосальних часових витрат.

Реформа НУШ стикається з інерцією сприйняття з боку батьків. Традиційне розуміння оцінки як «бала за знання» входить у конфлікт із новою системою, де оцінюється прогрес, ставлення та соціальні навички. Батькам важко зрозуміти, чому учень, який знає всі дати, може отримати нижчий бал у групі результатів, що стосується співпраці чи громадянської позиції. Це створює напругу у трикутнику «вчитель-учень-батьки».

Також спостерігається проблема мотивації учнів. Зовнішні фактори (війна, стрес, перевантаження) призводять до того, що частина дітей втрачає інтерес до навчання. Нові програми вимагають активної включеності, до якої виснажені учні не завжди готові. Питання оплати праці вчителів-пілотників, чиє навантаження значно зросло через інноваційну діяльність, залишається відкритим, що демотивує частину педагогічної спільноти.

Власний досвід пілотування Державного стандарту – 2020 у галузі громадянської та історичної освіти дає підстави говорити про глибокий якісний зсув у підходах до навчання у базовій школі. Водночас критичні недоліки в забезпеченні ресурсами (підручники, електроенергія, час) та бюрократичне перевантаження вчителів ставлять під загрозу стійкість результатів пілотування. Для подолання цих викликів необхідна подальша цифровізація процесів оцінювання (автоматизація журналів), збільшення годин на предмети ГІО та посилення методичної підтримки вчителів на місцях. Лише за умови гармонізації нових вимог стандарту з реальними можливостями освітнього середовища реформа зможе перейти від етапу «експерименту» до етапу «стандарту якості» для всієї країни.

Використані джерела

1. Бондар Т. (ред.) Сучасні цифрові інструменти для вчителя: методичний посібник. — Львів: Світ, 2023.
2. Кафтан М. (ред.) Посібник «ГІО-оцінювання-2025» (практичний інструмент учителя із таблицями, зразками завдань та коментарями).
3. Методичні путівники «Як оцінювати в НУШ?» (серія з 10 посібників для кожної освітньої галузі, розроблена МОН).
4. Охріменко О., Панарін О., Макаревич А., Топольницька Ю. Всесвітня історія. 8 клас. НУШ. Контроль результатів навчання + оцінювання за групами результатів. — Видавництво «Літера ЛТД», 2025.
5. Пометун О. Оцінювання в новій українській школі: практичний посібник. — Харків: Друкарня Мадрид, 2020.

Анатолій МЕЛЬНИК,
учитель історії
Славутської гімназії «Успіх»

*історична та
громадянська
освітня галузь*

Інтеграційний та компетентнісний підходи на уроках інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ» у 7-9 класах

Традиційна освітня парадигма «передачі знань» (коли учень має просто запам'ятати дати та події) остаточно відходить у минуле. Нова українська школа ставить перед учителем історії амбітне завдання: сформувати не «енциклопедиста», а компетентну особистість, здатну аналізувати минуле, розуміти теперішнє та прогнозувати майбутнє. Саме тому вивчення предмета «Історія: Україна і світ» пропонує цілісну модель інтегрованого курсу, де історія України розглядається не як додаток до всесвітньої історії, а як органічна частина європейського цивілізаційного простору.

Перехід Нової української школи до циклу базового предметного навчання (7 – 9 класи) ставить перед учителем історії нові виклики. Головною зміною є відхід від простого накопичення знань до формування ключових та предметних компетентностей. Інтегрований курс «Історія: Україна і світ» є оптимальною моделлю для досягнення цієї мети, оскільки дозволяє розглядати історію України не ізольовано, а як органічну складову світової цивілізації. У 7-9 класах це стає фундаментом для формування національної ідентичності та критичного сприйняття глобальних викликів. Здобувачі освіти можуть відчувати, як історичні події та вчинки впливають на те, хто ми є сьогодні. Як великі і малі події сформували сучасний образ України та світу, вплинули на долю націй. Це дозволяє дітям вчитися глибше орієнтуватися в сучасних викликах і майбутніх можливостях.

Компетентність – це не просто сума знань, а динамічна комбінація знань, умінь, навичок та цінностей. У викладанні історії ми фокусуємося на двох рівнях:

1) ключові компетентності: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною мовою, математична компетентність, інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікативна, навчання впродовж життя, громадянська та соціальна, культурна компетентність, підприємливість та фінансова грамотність.

2) предметні (історичні) компетентності: хронологічна, просторова, інформаційна, логічна, мовленнєва, аксіологічна.

Основою формування ключових компетентностей є особисті якості, здібності, попередній досвід здобувачів освіти, а також їхні потреби, які мотивують до навчання: знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному

та інформаційному середовищі, а також у різних життєвих ситуаціях.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі є розвиток особистості здобувачів освіти через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між світовими, українськими та локальними процесами, формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав і свобод людини.

В умовах НУШ учитель перестає бути єдиним джерелом істини. Його роль полягає в організації освітнього середовища, де учень самостійно «добуває» знання. У 7-9 класах, коли у підлітків формується власна ідентичність, надзвичайно важливо через інтегрований курс допомогти їм усвідомити себе громадянами України та світу.

На уроках історії в учнів розвиваються наскрізні вміння: читати з розумінням, висловлювати власну думку, критично та системно мислити, діяти творчо, виявляти ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати свою позицію, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми.

Для реалізації компетентнісного підходу вчитель має змінити роль із «транслятора істини» на фасилітатора. Ось ключові стратегії:

1. Хронологічна компетентність. Розуміння синхронності подій (наприклад, порівняння процесів державотворення в Русі-Україні та країнах Західної Європи у 7 класі, події Козацької революції в Україні (1648 – 1653 рр.) у контексті загальноєвропейських політичних та соціальних криз XVII ст. у 8 класі або революційних подій XIX ст. у 9 класі). Використання вправ «синхронізатор», «помилка хронографа», «жива лінія часу», «віртуальна стрічка часу».

2. Просторова компетентність. Робота з історичними картами, що демонструють міграційні та культурні потоки, ілюструють внесок українських земель в економічний розвиток інших держав та участь українців в загальноєвропейських подіях та процесах. Використання вправ: «карта-пазл», «логістика минулого», «дешифратор карти».

3. Робота з першоджерелами сприяє розвитку критичного мислення (замість переказу підручника учні аналізують уривки зі щодеників, тогочасні газети або світліни). Учні досліджують джерела різних авторів та сучасні історичні розвідки, що допо-

магає виявити історичні фейки та розвінчувати історичні міфи. Використання вправ: «детектив джерел», «факт чи фейк», «рекламний плакат епохи».

4. Візуалізація та сторітелінг. Історія в НУШ має бути «живою». Використання інфографіки, ментальних карт (mind maps), створення «плакатів співпраці» та сторітелінг-проектів (наприклад, «Один день із життя середньовічного ремісника») рольових реконструкцій, складання щоденникових записів та рольових листів, написання листів в минуле, що допомагає учням краще засвоїти матеріал.

5. Проектна діяльність. Це основа компетентнісного підходу. Учні не просто вчать тему, а створюють продукт: віртуальна екскурсія середньовічним містом, лепбук про видатну історичну постать; подкаст або інтерв'ю з «героєм минулого», «створення портфоліо історичної особистості у соціальній мережі», використання вправи «історичне побратимство».

6. Дискусійні панелі. Обговорення альтернативних сценаріїв історії, що стимулює критичне мислення.

7. Дослідницький кейс – допомагає аналізувати конкретні проблемні ситуації з минулого, що імітують реальні історичні події чи процеси, спонукаючи учнів до критичного мислення, пошуку інформації та розробки власних рішень. Завдання допомагають розвивати аналітичні навички, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, формувати історичну свідомість та наближають навчання до практики, використовуючи історичні джерела та документи.

8. STEM – завдання допомагають при створенні інтерактивних карт, діаграм, аналізі статистики населення, що підвищує інтерес учнів та розвиває критичне мислення через дослідження і розв'язання проблеми.

9. STEM – кейси допомагають використанню наукового, технологічного, інженерного та математичного підходів для вирішення історичних проблем, перетворюючи вивчення минулого на інтерактивне дослідження через моделювання, аналіз даних, створення цифрових проєктів, що поглиблює розуміння історичних процесів, розвиває критичне мислення, інноваційність та підготовку до сучасного світу.

10. Цифровізація та штучний інтелект. Використання ШІ для візуалізації історичних процесів та створення персоналізованих навчальних матеріалів (наприклад, генерація «інтерв'ю» з історичними постатями). Впровадження VR-технологій (віртуальна реальність) для проведення віртуальних екскурсій музеями та історичними пам'ятками.

Історія в НУШ – це не про зазубрювання дати заснування Києва, а про розуміння того, як ця подія вплинула на розвиток держави, яку ми маємо сьогодні.

Компетентнісний підхід робить історію практичною. Він учи́ть дитину відрізнати правду від маніпуляції, розуміти свою ідентичність та відчувати відповідальність за майбутнє своєї країни. Це підготовка до життя у складному інформаційному світі, де вміння аналізувати досвід минулого є запорукою виживання та розвитку.

Впровадження інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ» у 7–9 класах дозволяє подолати фрагментарність знань учнів. Інтеграційний, діяльнісний та компетентнісний підходи забезпечують підготовку випускника, здатного до самостійного аналізу, поваги до культурного різноманіття та відповідальної громадянської позиції. Це і є головною цінністю НУШ.

Використані джерела

1. Власова Н. С., Желіба О. В., Кронгауз В. О., Секиринський Д. О., Щупак І. Я. Модельна навчальна програма «Історія: Україна і світ. 7–9 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ МОН № 795). 2022.

2. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-n>.

3. Нова українська школа: поради́ник для вчителя : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

4. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. Київ : Генеза, 2006. 328 с.

**Ніна ПАВИЧ,
методистка НМЦ
професійного розвитку
керівних і педагогічних
працівників ХОІППО
ім.А.Назаренка**

*технологічна
освітня галузь*

Про організацію роботи з учителями технологій, які працювали у пілотних класах НУШ (2021–2026 рр.)

Пілотне впровадження концепції Нова українська школа у базовій середній школі (5–9 класи) розпочалося з вересня 2021 року. Метою пілотування було розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити навчально-методичне забезпечення викладання навчальних предметів в умовах реалізації нового Державного стандарту базової середньої освіти України. Ключовим завданням стало оновлення змісту освіти відповідно до потреб учнів, створення сучасного освітнього середовища, розширення професійної автономії вчителів та модернізація системи оцінювання.

Пілотування передбачало апробацію модельних навчальних програм і впровадження інноваційних підходів до організації освітнього процесу та оцінювання навчальних досягнень учнів. Пріоритетними напрямками роботи стали розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти, формування наскрізних умінь, а також підвищення практичної спрямованості навчання.

Технологічна освітня галузь у цьому процесі відіграє важливу роль, оскільки спрямована на формування в учнів умінь проєктувати, конструювати, виготовляти вироби та застосовувати технології у повсякденному житті.

Одним із ключових чинників успішного впровадження освітніх змін є належна підготовка педагогів. Перед учителями технологій постали нові професійні виклики: усвідомлення потреби постійного оновлення та поглиблення знань із методики викладання відповідно до засад Концепції «НУШ»; здатність аналізувати освітні виклики та знаходити ефективні шляхи їх подолання; опанування сучасних методик навчання технологій з урахуванням особливостей учнів покоління «Альфа».

У Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка упродовж 2021–2026 років здійснювався системний науково-методичний супровід учителів технологій закладів загальної середньої освіти, які працювали у пілотних класах НУШ у другому циклі базової середньої освіти. Основною метою роботи була підтримка педагогів у процесі впровадження Державного стандарту базової середньої освіти та реалізації компетентнісного підходу в технологічній освітній галузі.

Методична робота спрямовувалася на підвищення професійної компетентності педагогів, формування їхньої готовності до реалізації нового змісту технологічної освіти, удосконалення підходів до планування освітнього процесу та оцінювання результатів навчання учнів.

У межах науково-методичного супроводу використовувалися різні форми професійної взаємодії з педагогами. Зокрема, у червні 2021 року було проведено одноденний семінар для вчителів, які планували пілотувати викладання технологій у 5 класах НУШ.

Упродовж 2021–2022 н.р. систематично проводилися зустрічі з учителями-пілотниками, під час яких педагоги озвучували виклики, що постали перед ними, та колегіально напрацьовували рішення щодо їх подолання. 1 червня 2022 р., відбувся обласний марафон «Стартує НУШ в основній школі». У межах марафону вчителі технологій, які працювали у пілотних 5 класах, — Майя Валькова, учителька технологій Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I–III ступенів №1 Старокостянтинівської міської ради, та Ірина Думна, учителька технологій ліцею №2 Хмельницької міської ради, — ділилися власним досвідом роботи та особливостями організації освітнього процесу на уроках технологій.

З метою підвищення кваліфікації вчителів, які працювали в пілотних класах, організовувалися курси, під час яких особлива увага приділялася таким питанням:

- реалізація діяльнісного та проєктного підходів на уроках технологій;
- формування в учнів наскрізних умінь і ключових компетентностей;
- розроблення практикоорієнтованих завдань та навчальних проєктів;
- використання інтерактивних форм організації навчальної діяльності;
- застосування формуального оцінювання та розроблення критеріїв оцінювання результатів навчання учнів.

У період з червня 2021 року по квітень 2026 року проведено:

- обласні (10) та міжрегіональні вебінари (2) з актуальних питань упровадження змісту технологічної освітньої галузі;

- методичні семінари і практикуми (8) щодо планування навчальних занять щодо очікуваних результатів навчання;
- тренінги для вчителів технологій (6), спрямовані на розроблення компетентісно орієнтованих і практикоорієнтованих завдань;
- консультаційну підтримку педагогів з питань календарно-тематичного планування, організації проєктної діяльності та оцінювання результатів навчання учнів;
- професійні зустрічі та круглі столи (7) для обговорення проблемних питань реалізації навчальних програм;
- обмін педагогічним досвідом під час презентацій власних методичних напрацювань учителів.

На базі науково-методичного центру професійного розвитку керівних і педагогічних працівників установ, закладів дошкільної та загальної середньої освіти створено творчу групу вчителів технологій, до складу якої увійшли вчителі-пілотники, а також учителі-методисти та педагоги вищої кваліфікаційної категорії області.

Творчою групою розроблено методичні посібники «Календарне планування. Технології. 5-6 клас» <https://drive.google.com/file/d/1n3Kqd4V91O-YFkrkenzUzYa0nYh-E8rD/view?usp=sharing> та «Календарне планування. Технології. 7-8 клас» https://docs.google.com/document/d/1NO9KIYHheZT34WFOQ_zui2ZPvtQNpJg/edit.

У посібниках розміщено календарно-тематичні плани занять з технологій відповідно до різних модельних і навчальних програм. Напрацьовані матеріали слугують дієвим методичним ресурсом для вчителів технологій щодо організації та реалізації змісту технологічної освітньої галузі у 5–9 класах Нової української школи.

Традиційним майданчиком для обміну досвідом роботи стали серпневі обласні методичні тижні. Під час таких тижнів Ірина Думна неодноразово ділилася досвідом щодо особливостей оцінювання учнівських творчих проєктів;

Іванна Байтелюк та Олег Образумов, учителі технологій ліцею №3 Кам'янець-Подільської міської ради, ділилися з колегами досвідом щодо особливостей навчання технологій учнів 5–9 класів з особливими освітніми потребами. Власний педагогічний досвід щодо вибору учнями об'єктів проєктування на уроках технологій представляв Леонід Кондратов, учитель технологій Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Старокостянтинівської міської ради.

У процесі співпраці вчителів-пілотників напрацьовані приклади навчальних занять, практикоорієнтованих завдань та навчальних проєктів.

Результати проведеної роботи сприяли підвищенню професійної компетентності вчителів технологій, їхній готовності до впровадження нових підходів до навчання в умовах Нової української школи, а також поширенню сучасних педагогічних практик у закладах загальної середньої освіти.

Пілотування дало можливість учителям технологій апробувати новий зміст, форми організації проєктної діяльності, інтеграцію різних видів технологічної діяльності та сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Завдяки учителям технологій пілотних закладів загальної середньої освіти реалізація змісту технологічної освітньої галузі в НУШ у широкій практиці впроваджується більш якісно, це – можливість перевірити й, за потреби, скоригувати матеріали, методи й підходи до навчання. Набутий досвід роботи з учителями пілотних класів став важливим ресурсом для подальшого впровадження положень Державного стандарту базової середньої освіти та розвитку технологічної освітньої галузі.

Ірина ДУМНА,
вчителька технологій
ліцею №11 м.Хмельницького
вчитель-методист

*технологічна
освітня галузь*

Діяльнісний підхід як основа реалізації Державного СБСО в технологічній освітній галузі

Наша школа стала однією зі 136, які розпочали навчання п'ятикласників за новими модульними програмами та Держстандартом. Я отримала можливість обирати модельну навчальну програму та створювати власну. Концепція НУШ визначає однією з ключових компетентностей інноваційність та екологічну грамотність, що безпосередньо пов'язано з викладанням технологій. Традиційні методи навчання, орієнтовані на просте копіювання зразків, часто не забезпечують належного рівня залученості учнів, залишаючи технологічні процеси сухими теоретичними алгоритмами. Виникає нагальна потреба у впровадженні методів, що дозволяють «прожити» створення продукту від ідеї до реалізації, серед яких провідне місце посідає діяльнісний підхід.

Велику частку в моїй роботі займає теоретико-методологічні основи для діяльнісного підходу. Сучасна трансформація вітчизняної освітньої системи диктує перехід від знаннєвої парадигми до компетентнісної, де технологія постає як живий інструмент самореалізації особистості. Теоретичний підґрунт використання діяльнісного підходу базується на засадах конструктивізму, де учень не просто отримує готову інструкцію, а конструює власну модель знань через перетворювальну дію. Методологічна цінність такого підходу полягає у створенні «безпечного середовища» для експериментів. Разом з дітьми ми створювали таке середовище. На відміну від промислового виробництва, де помилка веде до браку, у навчальному процесі учень має можливість аналізувати невдалі конструкторські рішення без реальних втрат, що стимулює творчий пошук. Із психологічної точки зору, діяльнісний підхід відповідає віковим особливостям підлітків, задовольняючи їхню потребу в самоствердженні через створення матеріальних об'єктів та інтелектуальне змагання у дизайні. Педагогічний потенціал методу реалізується через гностичну, виховну та розвивальну функції, що сприяють формуванню відповідального громадянина, здатного до сталого розвитку.

Для систематизації навчального процесу та досягнення максимального дидактичного ефекту в межах технологічної галузі необхідно було застосовувати чітку класифікацію методів діяльності, що я і використовувала на уроках. В основу покладено ступінь складності проектних завдань, рівень самостійності учнів та часовий регламент виконання робіт. Відповідно до стандартів НУШ, активні форми роботи мають бути адаптовані до різних етапів засвоєння матеріалу: від первинного ознайомлення із властивостями матеріалів до комплексного узагальнення та створення авторського продукту.

Першим типом є дослідницько-пошукова діяльність або короткотривалі технологічні проби, які розраховані на невеликий проміжок часу та спрямовані на відпрацювання конкретних прийомів роботи з інструментом. Найбільш ефективною формою тут виступає метод спроб і помилок у межах лабораторного дослідження, де учень у ролі «інженера-випробувача» має миттєво визначити фізичні властивості зразка або обрати оптимальний спосіб з'єднання деталей. Такі вправи вчать учнів швидкості технічного мислення та орієнтуватися в різноманітності сучасних конструкційних матеріалів. Впроваджували ми це і в темах матеріалознавства, тканих та нетканих матеріалів у 5 класі, та в подальшому у вивченні різноманітних конструкційних матеріалів. Сюди ж відносяться вправи на аналіз моделей-аналогів та критичне оцінювання наявних виробів на ринку.

Другим типом є конструкторська діяльність із визначеними технічними умовами, де кожен учасник отримує завдання з описом параметрів майбутнього виробу. Основна мета такого моделювання — навчити учнів діяти в межах технологічного регламенту та стандартів безпеки. Учні самостійно навчалися розробляти ескізи, аргументувати вибір певної конструкції посиланнями на принципи ергономіки та оформлювати проектну документацію. Цей тип діяльності дозволяє подолати страх перед складними технічними вузлами та формує впевненість у власних силах, що є важливим аспектом соціалізації.

Третім типом є комплексне імітаційне моделювання повного циклу створення продукту — від ідеї до маркетингового просування. Ключовим прикладом тут є довготривалий творчий проект, який вимагає від учнів самостійної розробки стратегії реалізації задуму. З кожним роком навчання творчі проекти ускладнювалися за тривалістю та технологіями. У процесі такої діяльності здобувачі освіти проходили усі етапи: від генерації ідей за допомогою методу «мозкового штурму» до економічного обґрунтування собівартості виробу. Це формує розуміння логіки сучасного виробництва та ілюструє взаємозв'язок між дизайном, технологією та потребами споживача.

Особливої ваги також набувають цифрові симулятори та платформи для 3D-моделювання, які дозволяють залучити учнів до творчого процесу навіть в умовах дистанційного навчання.

Ефективність діяльнісного підходу як основного методу навчання безпосередньо залежить від дотримання методичного алгоритму, який охоплює етапи проєктування, безпосередньої реалізації та фінального аналізу результатів. В умовах НУШ моя роль учителя технології суттєво трансформується: я перестала бути лише транслятором технічних навичок і перейшла у статус консультанта, ментора та фасилітатора творчого процесу. Це вимагало не тільки досконалого володіння інструментарієм, а й навичок управління креативною групою.

На першому етапі — проєктування та підготовки — я створювала або адаптувала навчальний «кейс», який містив певну технологічну проблему. Методичні поради для вчителів наголошують, що завдання має бути реалістичним, актуальним для підлітків та містити в собі творчу дилему, що не має одного стандартного рішення. Важливо заздалегідь підготувати матеріально-технічну базу, забезпечити учнів необхідними інструментами та інструкційними картами, а також правильно зонувати майстерню для зручності виконання різних видів робіт.

Під час введення в діяльність та інструктажу ознайомлюю клас із правилами безпечної праці та регламентом використання обладнання, що є критичним для запобігання травматизму. У контексті дитиноцентризму важливо враховувати індивідуальні нахили учнів: хтось може виявити кращі здібності у проєктуванні складних форм, а хтось — у делікатній фінішній обробці чи декоруванні виробу. Безпосередньо під час робочого процесу вчитель має мінімізувати своє втручання, даючи учням можливість самостійно приймати рішення та виправляти власні технічні помилки. Якщо робота моїх учнів заходила у глухий кут, як фасилітатор запропонувала альтернативну ідею або демонструвала новий прийом роботи, щоб стимулювати подальшу активність.

Найважливішою частиною технологічного навчання є етап рефлексії та дебрифінгу, без якого практична робота втрачає виховну та навчальну цінність. Учні аналізують свої емоції від процесу творення та здійснюють технологічний аналіз якості виробу. Важливо обговорити, чи відповідає фінальний продукт початковому задуму та які ресурси були використані нераціонально. В системі НУШ оцінювання результатів діяльності має

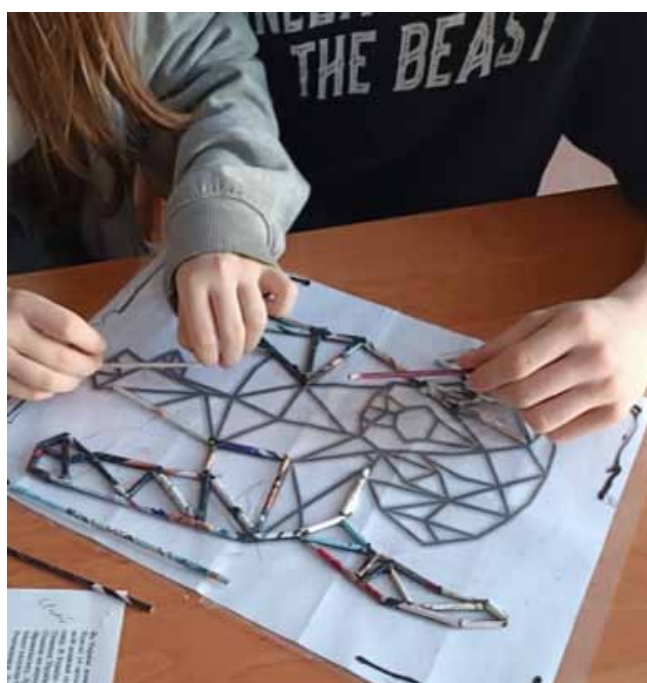
бути обов'язково формувальним: оцінюються не тільки точність розмірів чи охайність роботи, а й навички аргументації, вміння працювати в команді та дотримання академічної доброчесності.

Попри переваги, діяльнісний підхід супроводжувався для мене низкою викликів. Першим ризиком було «деформація технологічної істини» на догоду швидкості. Учні, захопившись зовнішнім виглядом, часто ігнорували міцністю конструкції чи правила з'єднання. Моє завдання — вчасно корегувати дії, нагадуючи, що якість продукту — це основа професіоналізму. Другий виклик — проблема часового ресурсу, оскільки глибоке проєктування рідко вкладається у 45 хвилин. Рішенням є використання STEM-інтеграції та дистанційних платформ для підготовчого етапу. Третій аспект стосується психологічної безпеки: невдача у створенні виробу може проєктувати соціальну невпевненість. Ми педагоги маємо застосовувати принцип ротації завдань та підтримувати кожного учня.

За час пілотування я зробила для себе важливі висновки. Ситуативне моделювання та діяльнісний підхід є найбільш ефективними інструментами реалізації компетентнісного підходу в технологічній галузі. Вони дозволяють трансформувати пасивне спостереження в активний процес формування технологічної культури. Ігрове моделювання проєктів сприяє розвитку критичного мислення та здатності до публічного захисту власних ідей.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р).
3. Коберник О. М. Проєктно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика. Харків: Видавнича група «Основа», 2010. 175 с.
4. Мачаха Т. С. Методика навчання технологій у 5–6 класах: діяльнісний підхід та формування компетентностей. Проблеми сучасного підручника. 2021. Вип. 26. С. 112–120.
5. Навчальна програма «Технології. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України). (Ходзицька І.Ю., Горобець О.В., та ін..)
6. Сидоренко В. К. Стратегія розвитку технологічної освіти в умовах нової освітньої парадигми. Трудова підготовка в закладах освіти. 2019. № 2. С. 2–7.
7. Терещук Г. В. Діяльнісний підхід як стратегічний орієнтир сучасної технологічної освіти. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2020. № 1. С. 5–12.

Іванна БАЙТЕЛЮК,
учителька технологій
Кам'янець-Подільського
ліцею №3

*технологічна
освітня галузь*

Викладання технологій в інклюзивному класі: від осмислення виклику до пошуку рішень

Сучасний урок має бути гнучким, доступним і орієнтованим на потреби кожного учня. Саме тому пілотування предмета «Технології» в умовах інклюзивного навчання стало не лише професійним викликом, а й можливістю вдосконалити власні підходи до викладання. Працюючи з учнями з особливими освітніми потребами, я передусім усвідомила, що традиційні методи навчання не завжди є ефективними. У процесі пілотування основну увагу було зосереджено на адаптації навчального матеріалу відповідно до індивідуальних можливостей кожної дитини, адже важливо, щоб кожен учень відчував свою успішність і був активно залучений до практичної діяльності.

На початковому етапі було проведено спостереження за учнями, вивчено їхні індивідуальні особливості, рівень сформованості навичок, інтереси та труднощі. Це дало змогу більш обґрунтовано спланувати уроки й визначити необхідні адаптації. Особлива увага приділялася організації практичної роботи, адже предмет «Технології» передбачає активну діяльність учнів. Для дітей з особливими освітніми потребами добираю завдання, які відповідають їхнім можливостям, але водночас залишаються цікавими й розвивальними. Зокрема, для окремих учнів спрощувала технологічні інструкції, завдання подавала поетапно, використовувала більше наочності та повторення. Наприклад, якщо для більшості учнів завдання передбачає виготовлення складнішого виробу, то для окремих учнів пропонувався спрощений варіант із меншим обсягом технологічних операцій.

У своїй роботі використовую диференційований підхід. Часто організовую роботу в парах або малих групах, де учні можуть підтримувати й допомагати один одному. Це не лише полегшує виконання завдань, а й сприяє формуванню толерантності та взаємоповаги в колективі. Спостерігаю, що така взаємодія позитивно впливає на загальну атмосферу в класі.

Впровадження проектної діяльності дає змогу кож-

ному учневі проявити себе, відчувати власну значущість і досягти успіху відповідно до своїх можливостей. під час реалізації учнівських творчих проектів учні мають можливість обирати рівень складності завдання, працювати у власному темпі, презентувати результати своєї роботи. Для учнів з ООП це особливо важливо, адже вони отримують можливість відчувати власну значущість.

Не менш важливим на уроці технологій є створення безпечного та комфортного освітнього середовища. Намагаюся організувати робочий простір так, щоб усі мали зручний доступ до матеріалів та інструментів. За потреби використовую допоміжні засоби або змінюю формат виконання завдань.

У процесі пілотування змінилися і підходи до оцінювання. Перевага надається формувальному оцінюванню, коли враховується не лише кінцевий результат, а й зусилля учня, його прогрес і старанність. Адже для учнів важливіше відзначити навіть невелике їхнє досягнення, а не порівнювати з іншими.

Звичайно, у процесі роботи виникають і труднощі. Інколи бракує часу на індивідуальну роботу, інколи складно підібрати оптимальні завдання для всіх. Проте є переконання, що поступово ці виклики можна подолати завдяки досвіду, співпраці з колегами та постійному саморозвитку.

Пілотування предмета «Технології» в умовах інклюзивного навчання стало для мене важливим етапом у професійному зростанні. Прослідковуються зміни у ставленні учнів до навчання, вони стають більш впевненими у своїй діяльності. Особливо цінним є те, що кожна дитина, незалежно від своїх можливостей, має шанс реалізувати себе. Отже, власний досвід переконує мене, що інклюзивне навчання — це не лише про доступність освіти, а й про її якість, людяність і орієнтацію на потреби кожного учня. Предмет «Технології» має великий потенціал для реалізації цих принципів на практиці.

Реалізація проєктів на уроках технологій в пілотних класах НУШ

Проектна технологія в умовах пілотування НУШ розглядається як форма організації освітнього процесу, за якої учні набувають знань, умінь і досвіду в процесі самостійної або групової діяльності, спрямованої на розв'язання практично значущих проблем із отриманням конкретного продукту. Вона поєднує дослідницьку, творчу та прикладну діяльність, сприяє міжгалузевій інтеграції та формуванню цілісного бачення світу.

Набута освітня практика в пілотних класах дозволяє виділити такі ключові риси ефективного проєктного навчання:

- наявність проблемного або практико-орієнтованого завдання;
- самостійна та командна діяльність учнів;
- спрямованість на створення реального продукту;
- інтеграція змісту різних освітніх галузей;
- публічна презентація результатів та рефлексія.

У процесі пілотування НУШ активно використовувалися різні види проєктів, адаптовані до вікових особливостей учнів та очікуваних результатів навчання. Для реалізації освітніх завдань учням пропонувалися дослідницькі проєкти, що передбачали організацію спостережень, проведення елементарних експериментів, аналіз і узагальнення результатів. Такі проєкти сприяли формуванню наукового мислення, інформаційно-аналітичних умінь і дослідницької компетентності учнів.

Учні 5–9 класів також виконували інформаційні проєкти, орієнтовані на пошук, відбір, критичний аналіз і систематизацію інформації з різних джерел. Результатом їхньої роботи ставало створення презентацій, інформаційних матеріалів і цифрового контенту, що відповідає вимогам сучасного освітнього середовища.

Найбільш успішною для учнів виявилася реалізація творчих проєктів, спрямованих на виготовлення продуктів творчої діяльності (макетів, виробів, відео, дизайнерських рішень тощо). Вони забезпечували розвиток креативності, емоційного інтелекту та художньо-проєктного мислення.

В умовах пілотування особлива увага приділялася практико-орієнтованим проєктам, які передбачали створення продуктів, що мають реальне застосування (організація освітнього простору, розроблення виробів, реалізація соціальних ініціатив). Саме такі проєкти найповніше реалізують ідеї діяльнісного підходу НУШ.

Учням пропонувалися й ігрові (рольові) проєкти, що передбачали моделювання життєвих ситуацій. Це сприяло розвитку м'яких навичок (soft skills) в учнів 5–9 класів, зокрема вміння працювати в команді та приймати рішення в умовах невизначеності.

Особливу увагу приділялася впровадженню декоративно-ужиткових видів діяльності на уроках технологій як

складової проєктного навчання. Такі проєкти поєднують практичну діяльність із культурологічним змістом, сприяють формуванню національної ідентичності та розвитку естетичного смаку. Ефективними є проєкти з ажурного випилювання лобзиком, плетіння з паперової лози, геометричного різьблення по дереву, які забезпечують інтеграцію традиційних ремесел із сучасними освітніми підходами.

Аналізуючи роботу учнів пілотних класів, було сформовано орієнтовний перелік об'єктів проєктування (таблиця), які є цікавими та доцільними для реалізації учнями.

Клас	Орієнтовні об'єкти проєктування
5 клас	Закладка для книги; підставка під гарячий посуд; органайзер для шкільного приладдя; декоративний магніт; сувенір; прості вироби з паперової лози; панно з природних матеріалів.
6 клас	Кухонна дошка з елементами декору; підставка для телефону; рамка для фото; вироби в техніці ажурного випилювання; плетений кошик із паперової лози; текстильний виріб; м'яка іграшка.
7 клас	Настінний органайзер; ключниця; декоративна полиця; вироби з геометричним різьбленням; еко-торбинка (шопер); проєкт «Здорове харчування»; еко-вироби з вторинних матеріалів.
8 клас	Елементи організації освітнього простору (полиці, підставки, декор); предмети інтер'єру (панно, світильник); оформлення шкільної зони відпочинку; вироби з комбінованих матеріалів; кулінарні та соціальні проєкти.
9 клас	Фотозона; предмети інтер'єру; етно-сувенір; іграшка-голова; виріб для власних потреб; соціальні проєкти.

Досвід реалізації змісту технологічної освітньої галузі в НУШ дає підстави стверджувати, що системне використання проєктних технологій сприяє: формуванню ключових і предметних компетентностей; розвитку наскрізних умінь (критичного мислення, комунікації, співпраці, підприємливості); підвищенню навчальної мотивації; формуванню відповідальності за результати діяльності; інтеграції теоретичних знань і практичного досвіду.

Водночас у процесі впровадження проєктного навчання виявлено певні виклики, характерні для пілотування:

- різний рівень готовності учнів до самостійної діяльності;
- обмеженість навчального часу;
- потреба в оновленні матеріально-технічної бази.

Вироби, виготовлені учнями 5-9 пілотних класів

Вадим ГОРУН,
учитель фізичної культури
Кам'янець-Подільського
ліцею №3

Особливості реалізації фізкультурної галузі в освітньому процесі пілотування НУШ

Упровадження Нової української школи (далі – НУШ) визначає нові завдання для вчителя фізичної культури. Його роль полягає не лише у розвитку фізичних якостей учнів, а й у формуванні свідомого ставлення до власного здоров'я та мотивації до активного способу життя. В умовах цифровізації важливо створювати уроки, які відволікають дітей від пасивного дозвілля з гаджетами та спонукають до рухової активності.

Сучасна фізкультура - це не про рекорди «швидше, вище, сильніше», а про культуру здоров'я. Учні навчаються сприймати активність як основу гармонійного розвитку та безпеки. Через командну взаємодію вони опановують відповідальністю і лідерство, здобуваючи цінні м'які навички (soft skills), що знадобляться у житті.

Учитель створює освітнє середовище, де кожна дитина має можливість відчувати задоволення від руху та поступово досягати особистих результатів. Враховуються індивідуальні особливості: рівень фізичної підготовленості, стан здоров'я, інтереси. Завдання добираться так, щоб забезпечити ситуацію успіху.

Використання варіативних модулів дозволяє уникнути одноманітності. Найбільшу зацікавленість викликають ігрові види спорту (футбол, волейбол), рухливі ігри, естафети, а також елементи гімнастики. Це сприяє формуванню внутрішньої мотивації.

В умовах НУШ оцінювання має підтримувальний характер. Важливим є не абсолютний результат, а індивідуальний поступ кожного учня порівняно з його власними попередніми досягненнями. Фокус зміщується з суворих нормативів на врахування старанності, активності та рівня залученості. Самооцінювання та взаємооцінювання допомагають учням відчувати відповідальність за власні результати та знімають страх перед невдачею. Це підвищує мотивацію та створює сприятливу психологічну атмосферу.

Уроки ґрунтуються на ігровій діяльності, співпраці та взаємодії, що забезпечує емоційний комфорт. Використовуються інтерактивні методи: командні завдання, естафети, елементи змагань. Інколи інтегрується матеріал з інших предметів («Здоров'я, безпека та добробут», «Основи здоров'я», «Біологія»), пояснюється вплив фізичних вправ на організм. Для демонстрації техніки застосовуються відеоматеріали.

В умовах дистанційного навчання чи обмеженого забезпечення використовуються вправи без інвентарю, домашні завдання рухового характеру, відеоуроки. Це дозволяє підтримувати активність учнів у будь-яких умовах.

Система проведення уроків включає:

- рухливі ігри та естафети як основу мотивації;
- поєднання навчального та ігрового методів;
- адаптацію вправ під різний рівень підготовленості;
- нестандартні уроки (змагання, квести, «веселі старты»);
- залучення учнів до організації ігор.

Такий підхід забезпечує позитивний емоційний клімат у класі, сприяє співпраці та підвищує ефективність освітнього процесу.

Важливого значення набуває робота з учнями з особливими освітніми потребами (далі – ООП). Педагоги адаптують зміст занять: диференціюють навантаження, застосовують альтернативні вправи та індивідуальні картки-завдання. Освітній процес вибудовується відповідно до індивідуальної програми розвитку (ІПР) та рекомендацій фахівців інклюзивно-ресурсного центру. Ефективність забезпечується через співпрацю з асистентом учителя, психологом, медичним працівником та батьками.

Практичним прикладом адаптації є реалізація модуля «Рухливі ігри». Учень з особливими освітніми потребами виконує спрощені варіанти завдань: замість інтенсивного бігу - ходьбу або пересування у власному темпі. У командних іграх такій дитині пропонують окремі ролі, наприклад, передачу м'яча або участь у підготовчих вправах. Такий підхід забезпечує повне залучення учня до спільної діяльності без ризику фізичного чи емоційного перевантаження.

Завдяки системній роботі спостерігається:

- покращення емоційного стану учнів;
- підвищення рівня залученості;
- розвиток базових рухових умінь;
- формування позитивного ставлення до фізичної культури;
- успішна соціалізація в колективі.

Основною метою реалізації фізкультурної галузі є формування здоров'язбережувальної компетентності. Учні мають не лише опановувати рухові навички, а й усвідомлювати їхній вплив на здоров'я, організовувати власне дозвілля та дотримуватися правил безпечної поведінки.

Ігор РУБІН,
учитель фізичної культури
Славутської гімназії «Успіх»

фізична культура

Розвиток фізичних якостей учнів пілотного 9 класу на уроках фізичної культури

Реалізація концепції Нової української школи спрямована на формування компетентної, фізично розвиненої та відповідальної особистості, здатної дбати про власне здоров'я протягом життя. Саме на уроках фізкультури закладається фундамент здоров'язбережувальної компетентності через практичний розвиток. Для дев'ятикласників цей процес набуває особливого значення, оскільки фізична активність стає дієвим інструментом соціалізації та психологічного розвантаження в період підліткової кризи.

Організація фізичного виховання у пілотних 9 класах навчання здійснюється відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти. У віці 14-15 років, коли учні часто переживають зниження природної мотивації до навчання, уроки мають пропонувати не примус, а партнерство. Метою уроків фізичної культури є формування фізично грамотної особистості, яка усвідомлено використовує рухову активність для збереження та зміцнення здоров'я.

Основні завдання уроків фізичної культури:

- розвиток базових фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості, гнучкості, спритності);
- зміцнення самооцінки та позитивного сприйняття власного тіла в період інтенсивних фізіологічних змін;
- формування ключових і предметних компетентностей;
- виховання відповідального ставлення до власного здоров'я;
- розвиток умінь працювати в команді, що задовольняє ключову вікову потребу підлітка у визнанні та приналежності до групи;
- надання учням можливості самостійно обирати види спорту чи активності.

У межах концепції НУШ учитель виступає фасилітатором, який створює безпечне та мотивуюче середовище. На уроках враховуються індивідуальні можливості учнів, застосовується диференційований підхід, заохочується самооцінювання результатів.

Розвиток фізичних якостей

Сила формується за допомогою вправ з власною вагою, елементів функціонального та колового тренування. Самостійний вибір рівня навантаження вчить дев'ятикласників реально оцінювати власні сили та відповідати за результат.

Швидкість удосконалюється через бігові вправи, естафети та ігрові ситуації. У 9 класі соціальний аспект гри стає пріоритетним: підлітки краще викладаються під час командних змагань, де важлива взаємодія, а не лише індивідуальний результат.

Витривалість розвивається завдяки виконанню циклічних вправ та участі у рухливих іграх. Учні навчаються контролювати навантаження, що важливо для уникнення перевтоми, притаманної періоду інтенсивного росту.

Гнучкість формується через комплекс вправ на розтягування та релаксацію, які інтегруються у підготовчу й заключну частини уроку. Це не лише сприяє профілактиці травм і покращенню фізичного самопочуття, а й допомагає підліткам ефективно знімати емоційну напругу та стрес під час інтенсивного навчального навантаження.

Спритність і координація вдосконалюється завдяки іграм та смугам перешкод. Елементи змагання роблять уроки емоційно насиченими, спонукаючи учнів до нестандартних рішень.

Модульний та вибіркового підхід

У класах НУШ застосовується модульна система навчання, що забезпечує варіативність та гнучкість освітнього процесу. Учні мають можливість обирати напрями рухової активності (ігрові види спорту, фітнес, легка атлетика, туризм тощо) відповідно до власних інтересів. Це дозволяє підліткам уникати ситуацій, у яких вони почуваються менш компетентними, що знижує страх перед критикою однолітків.

Вибірковий підхід дозволяє реалізувати індивідуальну освітню траєкторію. Учитель як консультант допомагає визначити оптимальний модуль, створюючи умови для самореалізації та формування позитивного ставлення до здорового способу життя.

Формувальне оцінювання

У пілотних 9 класах НУШ концепція оцінювання знає докорінних змін: основна увага приділяється не вимірюванню фізичних параметрів (метрів чи секунд), а системному відстеженню особистого прогресу та розвитку самоусвідомлення учня. Такий підхід має виражений мотиваційний характер, оскільки нівелює психологічний бар'єр у підлітків, які розвиваються нерівномірно. Фокус переноситься з порівняння з іншими на аналіз власних досягнень, що дозволяє учням сприймати спорт як свідомий вибір.

Учитель регулярно відстежує динаміку розвитку фізичних якостей, базуючись на спостереженнях, індивідуальних картках досягнень та швидкому зворотному зв'язку (рефлексії) після вправ. Важливим елементом процесу є залучення дев'ятикласників до самооцінювання та взаємооцінювання. Це не лише розвиває критичне мислення та відповідальність, а й зміцнює здатність працювати в команді та конструктивно підтримувати партнерів.

Для ефективної реалізації цього підходу в межах уроку доцільно використовувати наступні сучасні техніки:

- «Світлофор»: метод миттєвого зворотного зв'язку за допомогою кольорових карток. Зелений колір сигналізує про легкість виконання вправи, жовтий - про потребу в допомозі, а червоний - про суттєві труднощі, що дозволяє вчителю оперативно надавати підтримку.

- Листки самоконтролю (чек-листи): учень отримує перелік технічних елементів (наприклад, алгоритм

ведення м'яча) і самостійно фіксує успішність виконання кожного компонента.

- Взаємооцінювання в парах: формат, при якому один учень виконує вправу, а інший спостерігає за конкретним критерієм (наприклад, положенням спини) і надає м'який зворотний зв'язок.

- «Техніка 3-2-1»: рефлексивна вправа наприкінці уроку, де учні називають 3 вправи, що сподобалися, 2 моменти, які стали зрозумілишими, та 1 запитання, яке залишилося.

- Відеоаналіз: використання смартфонів для зйомки виконання технічного елемента з подальшим аналізом разом із учителем, що значно підвищує мотивацію підлітків.

- «Сходинки успіху»: методика візуалізації, де дитина самостійно визначає свою позицію на шкалі опанування навички.

Отриманий через ці методи зворотний зв'язок допомагає учням усвідомити власні сильні сторони та чітко визначити напрями для вдосконалення. У підсумку результати оцінювання стають основою для корегування індивідуальної освітньої траєкторії та свідомого вибору наступних модулів рухової активності. Головним правилом залишається фокус на особистих досягненнях учня порівняно з його власним вчорашнім результатом.

Розвиток фізичних якостей учнів пілотного 9 класу є важливим чинником формування здорової та активної особистості. Врахування психофізичних особливостей дев'ятикласників дозволяє змінити сприйняття фізкультури з «обов'язкового уроку» на простір для самовираження. Поєднання варіативних модулів та м'якого оцінювання допомагає підліткам сприймати спорт як свідомий вибір.

соціальна та
здоров'язбережувальна
освітня галузь

Тетяна ГІДЖЕЛИЦЬКА,
методистка НМЦ професійного
розвитку педагогічних та керівних
працівників установ і закладів
дошкільної та загальної середньої
освіти ХОІППО ім.А.Назаренка

Методичний супровід учителів-пілотників соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в умовах упровадження реформи НУШ (2021-2026 рр.)

Реформа «Нова українська школа» (далі – НУШ) є стратегічним кроком до створення освітнього середовища, де учні здобувають не лише знання, а й компетентності для успішної самореалізації. Перехід на рівень базової середньої освіти (5-9 класи) означає зміну освітньої парадигми: від репродуктивного навчання до дитиноцентризму, розвитку критичного мислення та формування ціннісних орієнтирів. У цьому контексті соціальна та здоров'язбережувальна галузь набула особливої ваги, адже відповідає за безпеку, добробут та соціальну інтеграцію особистості. Вона охоплює низку курсів для різних вікових груп: «Здоров'я, безпека та добробут» (5-6 та 7-9 класи), «Безпековий практикум» (5-9 класи), «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль у житті людини і суспільства» (5-6 кла-

си), «Підприємництво і фінансова грамотність» (8-9 класи). Для пілотування обрано два ключові курси – «Здоров'я, безпека та добробут» та «Підприємництво і фінансова грамотність», які забезпечують практичну реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти.

Стабільність методичного супроводу на регіональному рівні забезпечувалася послідовною координацією: у 2021-2022 н. р. роботу здійснювали Поліщук Г.І. та Шнира О.О.; із 2022 року і дотепер супровід забезпечує Гіджेलіцька Т.В., методист НМЦ професійного розвитку педагогічних та керівних працівників установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти.

Пілотування інтегрованих курсів та предметів здійснюється на базі провідних закладів освіти Хмельницької області:

Заклад освіти	Учителі	Курси / предмети/ класи
Ліцей № 11 м. Хмельницького	Рожкова Олена	«Здоров'я, безпека та добробут» (5-9), «Зарубіжна література»
	Чекіна Тетяна	«Підприємництво і фінансова грамотність» (8-9), географія
Славутська гімназія «Успіх»	Харчук Зарина	«Пізнаємо природу» (5-6), «Здоров'я, безпека та добробут» (5-8)
	Прокопчук Галина	«Здоров'я, безпека та добробут» (9), «Хімія»
	Банкулов Олексій	«Підприємництво і фінансова грамотність» (8-9), історія
Кам'янець-Подільський ліцей № 3	Орлянська Ірина	«Здоров'я, безпека та добробут» (5-9)
	Константинова Ольга	«Підприємництво і фінансова грамотність» (8-9), STEM-напрямок
Старокостянтинівська ЗОШ І-ІІІ ст. № 1	Цюпа Людмила	«Здоров'я, безпека та добробут» (5-8), «Мистецтво»
	Соколовська Олена	«Здоров'я, безпека та добробут» (9)
	Кирилюк Антоніна	«Підприємництво і фінансова грамотність» (8-9), історія
Ліцей № 1 ім.В.Красицького м. Хмельницького	Сивак Оксана	«Здоров'я, безпека та добробут» (5-6)
	Шмалій Елла	«Здоров'я, безпека та добробут» (7)
	Тукало Ірина	«Здоров'я, безпека та добробут» (8-9), «Мистецтво»
	Полякова Олена	«Підприємництво і фінансова грамотність» (8-9), математика

Учителі області поєднують пілотування інтегрованих курсів із викладанням дисциплін різних освітніх галузей – мовно-літературної, природничої, мистецької, математичної, громадянської та історичної. Така мультидисциплінарність засвідчує високий рівень професійної адаптивності педагогів і сприяє формуванню наскрізних умінь учнів, забезпечуючи комплексну реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти.

Аналіз кадрового складу показує, що частина педагогів поєднує курс «Здоров'я, безпека та добробут» із природничими, мистецькими та мовно-літературними дисциплінами, а інші – предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» із географією, історією, математикою та STEM-напрямом. Це демонструє інтеграцію фінансової грамотності й здоров'язбережувальної тематики в різні освітні галузі та створює умови для формування міжгалузевих компетентностей учнів.

У процесі апробації спостерігається динаміка кадрів: щороку залучаються нові фахівці, відбувається ротація педагогів у окремих закладах. Водночас сформувалося стабільне ядро учасників пілотування (Рожкова О.П., Орлянська І.М.), що забезпечує інституційну наступність і безперервність реалізації модельної навчальної програми від 5-го до 9-го класів.

Важливим етапом упровадження стало поширення досвіду учителів-пілотів на всі заклади області під час масового впровадження стандарту в 5-8 класах. Підготовка педагогів здійснювалася системно та поетапно відповідно до циклів навчання: на адаптаційному етапі (5-6 класи) – індивідуальні та групові консультації, на предметному етапі (7-9 класи) – планова робота з ширшим колом учителів. Навчання першими проходили саме вчителі пілотних класів, які йшли на випередження, щоб апробувати нові програми та підготувати ґрунт для масового впровадження.

Хронологія підготовки педагогів-пілотів:

2023-2024 н. р. (7 класи НУШ) – підготовку пройшли 3 учителі: Орлянська І.М., Рожкова О.П., Харчук З.А.;

2024 рік (8 класи НУШ) – навчання опанували 4 учителі: Рожкова О.П., Харчук З.А., Орлянська І.М., Цюпа Л.С.;

2025 рік (9 класи НУШ) – залучено:

- 4 учителів предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» (Банкулов О.Є., Кирилюк А.М., Константінова О.А., Чекіна Т.В.);

- 5 учителів інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (Орлянська І.М., Прокопчук Г.Д., Рожкова О.П., Соколовська О.М., Тукало І.О.).

Рекорд розгорталася за принципом поступового охоплення нових паралелей: у 2021-2022 н. р. інновації апробувалися лише в пілотних закладах; із 2022-2023 н. р. розпочалося масове впровадження стандарту в 5-х класах усіх шкіл області; далі щороку охоплювалися нові рівні – у 2023-2024 н. р. 6-ті класи, у 2024-2025 н. р. 7-мі, у 2025-2026 н. р. 8-мі. З 2026-2027 н. р. передбачено впровадження стандарту й у 9-х класах, що забезпечить повне охоплення середньої ланки.

Реалізація пілотного проєкту в закладах Хмельницької області вирізняється варіативністю підходів завдяки використанню різних модельних програм інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут». Процес ґрунтується на засадах Концепції Нової української школи, орієнтованих на компетентнісний підхід, інтеграцію змісту та формування наскрізних умінь учнів.

Педагоги дотримуються методичних орієнтирів стандарту та водночас апробують авторські моделі. Поєднання нормативної бази й творчого пошуку забезпечує адаптацію навчання до потреб школи.

Зклади області апробують програми різних авторських колективів, що дозволяє порівняти методичні моделі та сформувати практичну базу для впровадження Державного стандарту на рівні всієї області:

- Ліцей № 11 м. Хмельницького та Кам'янець-Подільський ліцей № 3 – програма Шиян О. І., Дякова В. Г., Седоченко А. Б., Страшко С. В.;

- Славутська гімназія «Успіх» та Ліцей № 1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради – програма авторського колективу у складі Воронцової Т. В., Пономаренка В. С., Андрук Н. В., Лаврентьєвої І. В., Хомич О. Л.;

- Старокостянтинівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1- програма Гущиної Н. І. та Василяшко І. П.

Методична підтримка була спрямована на трансформацію педагогічної діяльності – перехід від класичного викладання предметів до інтегрованого навчання.

Основні напрями супроводу:

- Навчально-методичний – консультації, добір дидактичних матеріалів, цифровізація уроків із використанням інтерактивних платформ Canva (для створення візуальних конспектів), Padlet (для групової рефлексії), LearningApps та Wordwall (для ігрового закріплення матеріалу), що дозволило адаптувати зміст до потреб цифрового покоління, моделювання сучасного уроку та критеріїв оцінювання.

- Розвивальний – майстер-класи, вебіари, семінари; проєктування компетентнісних завдань та інструментів оцінювання.

- Кооперативний – модерація професійних спільнот, спільне вирішення питань; перехід від традиційних методоб'єднань до горизонтальних форм співпраці.

- Рефлексивний – моніторинг труднощів, аналіз зворотного зв'язку, корекція стратегії підтримки.

- Практична орієнтація – допомога у щоденній роботі, розробка сценаріїв уроків, адресне консультування.

Традиційні методичні об'єднання трансформувалися у професійні спільноти, побудовані на горизонтальних зв'язках. Вони орієнтувалися на професійне зростання педагогів через рефлексію та взаємодопомогу. У спільнотах учителі обмінювалися ідеями та практиками, спільно розробляли матеріали.

Методичний супровід реалізовувався також через регулярні вебіари та адресні консультації, що дозволяло акумулювати успішні сценарії уроків, інноваційні матеріали та кращі практики, які ставали ресурсом для всієї педагогічної спільноти в умовах упровадження нового Державного стандарту.

Особлива увага приділялася обміну дієвими рішеннями щодо реалізації стандарту в адаптаційному та предметному циклах. Під час методичного івенту «Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти в адаптаційному циклі: виклики, практики, рішення» на базі Хмельницького ОІППО імені А. Назаренка було презентовано стратегічні напрями:

- Педагогіка партнерства як інструмент НУШ – досвід упровадження концепції партнерства через соціальну та здоров'язбережувальну освітню галузь (Зарина Харчук, Славутська гімназія «Успіх»).

• Проектна діяльність у курсі «Здоров'я, безпека та добробут» – практичні кейси використання проектних технологій для формування ключових компетентностей учнів (Ірина Орлянська, Кам'янець-Подільський ліцей № 3).

Практики обговорювалися під час серпневих зустрічей і поширювалися на заклади області.

Методична робота проводилася через професійні спільноти: «Пілот НУШ ЗБД», групи у мережах Facebook та Viber «Учителі здоров'я Хмельниччини», а також інші об'єднання педагогів соціальної й здоров'язбережувальної галузі. Це дало змогу вчителям-пілотникам відчувати себе частиною професійного руху, отримувати підтримку колег і спільно напрацьовувати рішення.

Важливу роль у цьому процесі відіграла Ірина Орлянська, яка як тренер-педагог проводила навчання вчителів 7-8 класів соціальної та здоров'язбережувальної галузі для впровадження стандарту у предметному циклі.

У рамках підвищення кваліфікації проводилися методичні семінари та практичні заняття, де педагоги опанували сучасні методики навчання, аналізували приклади компетентнісно орієнтованих завдань і обговорювали ефективні практики. Робота була спрямована на впровадження активних методів навчання, які відповідають віковим та психологічним особливостям сучасних підлітків.

Учні, що приходять у 5 клас після початкової ланки НУШ, уже мають досвід свободи висловлювань, роботи в групах та критичного аналізу інформації. Завдання вчителя-пілотника – підтримати цю ініціативність, використовуючи відповідний інструментарій. У 6 класі акцент зміщується на поступове ускладнення завдань, розвиток самостійності та формування навичок дослідницької діяльності. У 7 класі важливо навчати працювати з більш об'ємними інформаційними блоками, розвивати уміння аргументувати власну позицію та ефективно співпрацювати в команді. У 8 класі методична робота зосереджується на формуванні критичного мислення та підготовці до вибору освітньої траєкторії. З 2026-2027 навчального року реформа пошириться й на 9 клас, де особливу увагу буде приділено практичному застосуванню здобутих знань.

Профореґаційна складова проходить наскрізно крізь усі класи базової школи: від перших кроків у 5 класі до більш усвідомленого вибору в 9-му. Це дозволяє поступово формувати в учнів уявлення про власні інтереси, здібності та можливі освітні й професійні траєкторії.

У центрі соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі стоїть розвиток «м'яких навичок» – критичного мислення, емпатії, стресостійкості та співпраці. Методична робота підкреслює, що ці компетентності формуються не через лекції чи теоретичні пояснення, а лише через діяльність та особистий приклад педагога. Важливим завданням є створення безпечного емоційного середовища, зокрема через «ранкові зустрічі» або «рефлексивні кола», які допомагають знижувати рівень тривожності та формувати культуру добросусідства.

Додатково застосовуються практики соціально-емоційного навчання: вправи на розвиток саморефлексії, техніки усвідомлення дихання та релаксації, рольові ігри для відпрацювання навичок співпраці, інтерактивні завдання для розвитку емпатії та відповідального ставлення до емоцій. Такі методи дозволяють учням поступово навчатися керувати своїм емоційним станом, будувати здорові стосунки та знаходити ресурси для подолання труднощів.

Згідно з вимогами НУШ, курс «Здоров'я, безпека та добробут» інтегрує матеріал з етики, біології, економіки та безпеки життєдіяльності. Це здійснюється через міжпредметні проекти й додаткові курси, що роблять навчання узгодженим і цілісним.

В умовах воєнного стану та соціальних криз особливого значення набуває тема безпеки й здоров'я. Учителі проходять навчання з технік надання першої психологічної допомоги та стабілізації емоційного стану учнів. Предмети галузі стають простором для формування життєстійкості, де діти вчать знаходити ресурси для подолання викликів.

У процесі методичної роботи здійснювався аналіз труднощів, що виникали у вчителів під час упровадження нових освітніх підходів. Обговорювалися результати діяльності, узагальнювалися пропозиції щодо вдосконалення організації навчання.

Апробація реформи в 5-9 класах показала низку системних викликів. Серед них – підвищена психологічна та організаційна напруга, що потребувала додаткових заходів підтримки. Важливим викликом стала зміна поведінкових патернів учнів, які після початкової школи НУШ очікували більше уваги до власних почуттів та потреб. Це вимагало від учителів розвитку психологічної грамотності й опанування соціально-емоційного навчання. Підготовка уроків у режимі пілотування потребувала більше часу.

Окремим викликом для педагогів було впровадження оцінювання за групами результатів, що зумовило переорієнтацію з контролю теоретичних знань на вимірювання прикладних умінь та «м'яких навичок» учнів. Це вимагало переходу від традиційних балів до формувального оцінювання з коментарями, само- й взаємооцінюванням та портфоліо досягнень, що стало новим і непростим завданням для багатьох педагогів.

У межах НУШ система оцінювання передбачала не лише фіксацію результатів у журналі, а й розгорнуті коментарі, які допомагали учням усвідомлювати власні сильні сторони та індивідуальну освітню траєкторію. Використання онлайн-інструментів (зокрема Google Forms) дало можливість учителям-пілотникам оперативно отримувати зворотний зв'язок, здійснювати формувальне оцінювання в реальному часі та візуалізувати динаміку навчальних досягнень кожного учня.

Методична робота з учителями-пілотниками стала ключовим чинником успішного впровадження реформи. Вона підтримувала педагогів у переході до інтегрованого навчання та створювала основу для поширення напрацьованих практик на всі заклади освіти області. Такий підхід забезпечив якісну й прогнозовану реалізацію нового Державного стандарту базової середньої освіти, спрямованого на формування в учнів компетентностей, необхідних для життя в сучасному суспільстві.

Соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь стала майданчиком для розвитку життєстійкості школярів, де вони навчаються знаходити ресурси для подолання труднощів і приймати відповідальні рішення. Методична підтримка педагогів у цьому процесі сприяла їхній професійній адаптації та забезпечила системність і сталість освітньої реформи.

Учні пілотних класів демонструють вищий рівень самостійності, навички конструктивного вирішення конфліктів та здатність критично аналізувати інформацію. Це підтверджує ефективність інтегрованого навчання й поширення успішних практик на рівні всієї області.

Ірина ОРЛЯНСЬКА,
вчителька інтегрованих курсів
«Здоров'я, безпека та добробут»,
«Культура добросусідства»
та основ здоров'я ліцею №3
м.Кам'янця-Подільського

соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь

Трансформація ціннісних орієнтирів учнівства через систему практико-орієнтованих завдань у соціальній та здоров'язбережувальній освітній галузі

Соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь (далі - СЗОГ) у структурі НУШ відіграє фундаментальну роль, оскільки безпосередньо пов'язана з психоемоційним станом учня, його безпекою та соціальною інтеграцією. Компетентнісний підхід передбачає орієнтацію на практичне застосування знань у реальних життєвих ситуаціях.

Ціннісні орієнтири є складним психолого-педагогічним утворенням, що визначає вибір людиною засобів і цілей діяльності. У підлітковому віці відбувається активне переосмислення авторитетів, тому декларативне викладання моральних норм часто виявляється неефективним. Трансформація цінностей можлива лише через проживання досвіду, що забезпечується практико-орієнтованими завданнями.

Оскільки адаптаційний цикл (5-6 класи) є фундаментом для впровадження принципів НУШ, практико-орієнтовані завдання мають бути максимально наочними та залучати емоційну сферу дитини.

Класифікація практико-орієнтованих завдань

1. Кейс-методи: аналіз реальних життєвих ситуацій (наприклад, конфлікт у класі або небезпечна пропозиція в мережі). Завдання передбачає пошук рішення та його аргументацію з позицій етики й права.

2. Соціальне проектування: розробка мініпроектів («Школа без булінгу», «Еко-пікнік»), що формує відповідальність за колективний результат.

3. Рольове моделювання: відпрацювання алгоритмів відмови від шкідливих звичок та формування навичок конструктивної комунікації.

Нижче наведено приклади конкретних вправ для учнів 5-го та 6-го класів, систематизованих за групами результатів. Запропоновані завдання можуть бути інтегровані у зміст уроків курсу «Здоров'я, безпека та добробут» та спрямовані на формування практичних навичок і ціннісних орієнтирів.

Група 1. Безпека. Уникання загроз для життя власного та інших осіб, прийняття рішень з користю для власної та громадської безпеки.

Вправа «Детектив соціальних мереж» (6 клас)

Її доцільно застосовувати під час опрацювання теми «Безпека у віртуальному середовищі». Мета вправи - сформувати навички відповідальної поведінки в інтернеті та розвинути критичне мислення.

Учні пропонують проаналізувати скриншот профілю вигаданого однолітка в соціальній мережі (Instagram або Facebook), де допущено типові помилки - відкритий номер телефону, геолокація біля дому, зображення предметів, що можуть становити ризик для безпеки, агресивні коментарі тощо).

Завдання полягає у виявленні п'яти порушень цифрової безпеки та розробленні алгоритму їх усунення.

Вправа спрямована на виховання усвідомленого ставлення до самозбереження та формування поваги до приватності - як власної, так і чужої.

Вправа «Детектор цифрової правди» (8 клас)

Її варто застосовувати під час вивчення теми «Небезпеки віртуального простору». Мета вправи - навчити учнів критично оцінювати інформацію в соціальних мережах, відрізняти факти від суджень та розпізнавати фейки.

Завдання спрямоване на аналіз автентичних або змодельованих прикладів контенту із соціальних мереж (TikTok, Telegram, Instagram), що позиціонуються як експертні джерела. Такий підхід забезпечує розвиток навичок критичного мислення та медіаграмотності учнів.

Учні використовують розроблений чек-лист медіаграмотності, аналізують пост про «надзвичайну користь» певної дієти або «небезпеку» популярного продукту, перевіряють першоджерело (через пошук зображень чи офіційні сайти МОЗ/ВООЗ) та формують коротке підтвердження або спростування для коментарів, спираючись на доказову інформацію.

Вправа спрямована на виховання відповідального ставлення до інформації у віртуальному просторі, розвиток навичок самозахисту від маніпуляцій та формування поваги до правди як базової цінності.

Група 2. Здоров'я. Турбота про особисте здоров'я. Аргументований вибір здорового способу життя» повністю відповідає третій групі результатів навчання

Вправа «Конструктор активного дня» (5 клас)

Її доцільно використовувати під час вивчення теми «Рухова активність і відпочинок». Мета вправи - навчити учнів розрізняти активні та пасивні види відпочинку, а також формувати навички планування рухової активності.

Учні пропонують набір карток із різними видами діяльності (читання, гра у футбол, перегляд відео в соціальних мережах, допомога по дому, прогулянка з собакою, сон).

Завдання полягає у складанні розкладу вихідного дня так, щоб активна рухова активність тривала не менше 60 хвилин, а час, проведений за екраном, не перевищував рекомендованої норми.

Вправа спрямована на формування відповідальності за власне самопочуття, усвідомлення ролі руху у підтриманні здоров'я та формування навички дбати про рівень життєвої енергії.

Група 3. Добробут. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення добробуту.

Вправа «Валіза емоційної стійкості» (7 клас)

Її доцільно проводити під час вивчення теми «Екстремальна ситуація і стрес. Психологічна рівновага». Мета вправи - навчити учнів застосовувати техніки саморегуляції у стресових ситуаціях.

Для виконання завдання пропонується ситуація: «Учень отримав нижчий бал, ніж очікував, або посварився з другом, унаслідок чого його емоційний стан погіршився».

Учні обирають три прийоми зі списку можливих способів самопідтримки (глибоке дихання, розмова з близькими, малювання, фізична активність, усамітнення) та складають власний перелік ефективних технік відновлення емоційної рівноваги.

Вправа спрямована на розвиток емоційної грамотності, формування навичок самопідтримки та усвідомлення важливості психологічної рівноваги для збереження здоров'я й гармонійних стосунків.

Вправа «Міст порозуміння» (6 клас)

Її доцільно проводити під час вивчення теми «Ненасильницьке спілкування» з курсу «Культура добросусідства». Мета вправи - розвиток навичок ненасильницького спілкування та формування умінь медіації конфліктів.

Учні працюють у парах: один отримує опис конфліктної ситуації (наприклад, «друг постійно запізнюється на зустрічі»), інший - роль того, хто запізнюється.

Завдання полягає у відпрацюванні конструктивного висловлення незадоволення за допомогою техніки «Я-повідомлення». Учні мають сформулювати власну позицію так, щоб уникнути образливих висловлювань (наприклад: «Я засмучуюсь, коли мені доводиться чекати, бо мій час для мене важливий», замість «Ти завжди запізнюєшся»).

Вправа спрямована на виховання взаємоповаги та розвитку вміння конструктивно розв'язувати проблемні ситуації.

Вправа «Проектування кар'єрного еко-шляху» (9 клас)

Її доцільно використовувати на практикумі «Самореалізація у професійному житті». Мета вправи – узгодити свої таланти (Soft та Hard skills) з вимогами сучасного ринку праці. Особливість вправи - застосування елементів сторітелінгу: учні створюють «профіль фахівця майбутнього» у LinkedIn для себе через 10 років.

Завдання складається з трьох кроків:

1. Аудит - виписати три речі, які учень уміє робити найкраще.
2. Дослідження - знайти на сайтах пошуку роботи (наприклад, Work.ua або Lobby X) реальну вакансію, яка цікавить, і визначити, яких навичок ще бракує.
3. План - сформулювати два конкретні кроки, які можна зробити вже у 9 класі (наприклад, пройти безкоштовний курс на Prometheus або почати вивчати спеціалізовану англійську лексику).

Вправа спрямована на розвиток відповідальності за власне професійне майбутнє, усвідомлення важливості постійного навчання та формування навички планувати особистий розвиток у довгостроковій перспективі.

У контексті реалізації концепції Нової української школи запропоновані вправи доцільно інтегрувати у систему формувального оцінювання. На відміну від традиційного бального підходу, застосовуються альтернативні інструменти оцінювання:

- самооцінювання (рефлексія щодо власних досягнень та усвідомлення труднощів);
- взаємооцінювання (надання конструктивних порад і коментарів однокласникам);
- портфоліо (збирання виконання завдань, чек-листів та проєктів для відстеження індивідуального прогресу).

Такі методи сприяють розвитку відповідальності за власне навчання, формуванню навичок критичного мислення та забезпечують більш об'єктивне відображення освітніх результатів.

Ефективність практико-орієнтованих завдань у НУШ полягає в їхньому зв'язку з реальними життєвими ситуаціями. Мотивація учнів зростає тоді, коли знання набувають практичної значущості та застосовуються у контекстах, близьких до повсякденного досвіду. Приклади завдань, що моделюють життєві ситуації (есе-відгук, інструкція з безпеки в інтернеті тощо), роблять навчання змістовним, сприяють формуванню відповідального ставлення до власного життя та соціального середовища.

Результати досліджень підтверджують, що активне застосування знань є значно ефективнішим порівняно з пасивними формами їх засвоєння. Сучасна школа постає

не лише як інституція підготовки до майбутнього життя, але й як освітній простір, у якому досвід формується через діяльність, рефлексію і співпрацю.

У соціальній та здоров'язбережувальній галузі практико-орієнтовані завдання виконують не лише навчальну, а й виховну функцію. Вони трансформують абстрактні поняття «добробут», «безпека» та «здоров'я» у внутрішні переконання учнів, сприяючи становленню ціннісних орієнтирів. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка цифрових освітніх інструментів, які моделюватимуть ціннісні ситуації у віртуальному середовищі та забезпечуватимуть інтерактивне формування компетентностей.

Успішна реалізація змісту СЗОГ залежить від трансформації ролі педагога: від носія знань до фасилітатора й модератора освітнього процесу. Взаємодія «вчитель - учень - батьки» є ключовою умовою створення безпечного й підтримувального освітнього середовища. Важливим чинником виступає особистий приклад педагога, який демонструє цінності здорового способу життя, емпатії та відповідальності.

Таким чином, практико-орієнтовані завдання виступають інструментом інтеграції знань і життєвого досвіду, забезпечуючи цілісність освітнього процесу та сприяючи формуванню стійких ціннісних орієнтирів учнівства.

Використані джерела

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006.
2. Гриневич Л, Елькін О, Калашнікова С. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / під ред. Грищенко М. Київ, 2016. 40 с. URL: <https://surl.li/vrijdw> (дата звернення: 25.03.2026).
3. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://surl.li/krhit> (дата звернення: 25.03.2026).

Анжела МАХМУТОВА,
методистка НМЦ професійного
розвитку педагогічних та керівних
працівників установ і закладів
дошкільної та загальної середньої
освіти ХОІППО ім.А.Назаренка

мистецька освітня галузь

Мистецька освітня галузь: п'ятирічне пілотування

Новий Державний стандарт базової середньої освіти був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 8989. У ньому визначені структура та зміст базової середньої освіти, для реалізації яких необхідні були нові методологічні та практичні підходи до організації навчання. Тому стало логічним запровадження пілотного проєкту для здійснення апробації матеріалів з навчальних предметів та інтегрованих курсів усіх освітніх галузей.

На Хмельниччині у проєкті брали участь 5 закладів загальної середньої освіти, у яких здійснювалося навчання учнів від 5 до 9-го класів починаючи з 2021 по 2026 рр. Вчителі, що були залучені до пілотного проєкту з мистецької освітньої галузі, змінювалися через різні обставини. На завершення експерименту підсумовують результати Іванна Байтелюк та Світлана Табельська (Кам'янець-Подільський ліцей №3 Кам'янець-Подільської міської ради), Анатолій Блага (Славутська гімназія «Успіх»), Валерій Гринчук (ліцей №11 Хмельницької міської ради), Тетяна Куновська (Старокостянтинівська ЗОШ І-ІІІ ст. №1 Старокостянтинівська міської ради), Ірина Тукало (ліцей №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради).

Учителі-дослідники працювали за трьома модельними навчальними програмами авторів О.Гайдамаки, Л. Масол та Л.Кондратової. Вони оцінювали їх ефективність та апробували навчально-методичні матеріали в освітньому процесі, застосували нові підходи до оцінювання результатів навчання. Координаційні дії нашого інституту, авторів модельних програм/підручників, видавництва забезпечили цілісність експерименту, дали змогу проаналізувати та зробити висновки щодо ефективності процесу пілотування.

На думку вчителів-апробаторів, усі модельні навчальні програми відповідають принципам науковості, системності, забезпечують реалізацію Державного стандарту. У них чітко визначені мета, зміст, послідовність очікуваних результатів навчання, види діяльності учнів націлені на формування ключових компетентностей та наскрізних умінь, тобто на здатності застосовувати знання на практиці.

Навчально-методична координація здійснювалась авторськими колективами у співпраці з видавництвами, дистанційними курсами інституту за актуальними темами

та методичними зібраннями в закладах освіти. Також періодично у віртуальному класі для категорії «вчителі, що пілотують НУШ», проводилися зустрічі за запитом:

- оформлення щоденників спостереження;
- критерії оцінювання;
- оновлення творів для слухання, візуального сприйняття, аналізу-інтерпретації та виконання;
- складання комплексних завдань з мистецтва тощо.

Усі вчителі працювали з електронними версіями підручників, е-додатками та презентаціями до уроків. Один заклад отримав паперові підручники та робочі зошити. Дидактичні можливості у викладанні вчителями інтегрованого курсу «Мистецтво» були різними: третина користувалась матеріалами, придбаними за власний кошт, третина - оплаченими коштами закладу, а один педагог створював їх самостійно.

Щодо умов для формування мистецького освітнього середовища, орієнтованого на сучасні потреби учнівства, то у згаданих вище закладах освіти навіть задля «підсилення експерименту» для кабінету мистецтва місця не знайшлося. Саме він є критично важливим для створення творчого середовища та повноцінного проведення практичних занять, розвитку креативності, емоційного інтелекту, художньо-образного мислення учнів, формування цілісного творчого досвіду. Адже специфікою викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» є потреба у візуалізації та якісному звуковому супроводі, спеціалізованому інструментарії та обладнанні для практичної творчості (музичні та шумові інструменти, якісні мультимедійні засоби, репродукції творів мистецтва, аудіо- та відеозаписи, мольберти та матеріали для художньої діяльності, тематичні плакати тощо). Звісно, вчителі-пілоти активно застосовували електронні освітні ресурси, мультимедійне обладнання, з класу до класу носили власний музичний інструмент, аудіосистеми, але відсутність необхідного освітнього середовища та його оснащення не покращують очікуваний результат.

Важливим аспектом проведення пілотування (на мою суб'єктивну думку) є підтримка вчителів у вигляді премій, позачергової атестації або подяк за додаткову роботу.

Найбільш поширеними формами взаємодії між учителями-учасниками пілоту та обласною спільнотою вчителів мистецької освітньої галузі був обмін власним досвідом

викладання: майстер-класи та виступи на конференціях, вебінарах, семінарах, курсах підвищення кваліфікації. Так, до прикладу, Людмила Цюпа (Старокостянтинівська ЗОШ I - III ст.№1 Старокостянтинівської міської ради) представляла досвід з практичної інтеграції на секції “Мистецька освітня галузь” під час обласного марафону “НУШ в основній школі” (червень 2022 р.), продемонструвала STEAM проєкт “Старокостянтинівська фортеця” під час курсів вчителів мистецтва (травень 2025 р.). Світлана Табельська на семінарі “Ігрова діяльність на уроках мистецтва” провела майстер-клас “Незвичайні матеріали в роботі вчителя мистецтва” (жовтень 2024): за допомогою соломинки, фарб, штампів та ватних паличок учасники виконали індивідуальну композицію “Віночок”.

Учасники проєкту відзначили повну відповідність пілотованих матеріалів з мистецької освітньої галузі принципам НУШ, налагоджену комунікацію з авторами, видавництвами та регіональними координаторами. Водночас радять:

- обладнати у закладах освіти профільні кабінети мистецтва, що покращує якість викладання;

- забезпечити ці кабінети цифровим та мультимедійним обладнанням;

- продовжувати працювати над власним самовдосконаленням, опановувати сучасні освітні інструменти.

Вчителі пілотних класів про свою участь в апробації: “Пілотні школи - експериментальний майданчик упровадження реформи”; “Пілотування - це інноваційні проєкти, новий погляд на викладання предмету”; “Це можливість першими опанувати сучасні практики, вплинути на зміст майбутніх підручників, отримати досвід роботи в інноваційних освітніх просторах, зробити мистецтво дієвим інструментом самовираження та вибору професії”; “Можливість першими випробувати ідеї на практиці та знайти шлях до успіху через реальний досвід”.

Отримані результати пілотування мистецької освітньої галузі створюють основу для коригування діючих програм і ресурсів з метою забезпечення їхньої максимальної ефективності й узгодженості з концепцією НУШ, налагоджують системну взаємодію між науковою спільнотою, педагогами-практиками та розробниками навчальних матеріалів, адаптують освітні програми до актуальних потреб учнів.

Світлана ТАБЕЛЬСЬКА,
вчителька мистецтва
Кам'янець-Подільського ліцею №3

мистецька освітня галузь

Інноваційні підходи до реалізації мистецької освітньої галузі за програмою Л.Масол

Упродовж 2021–2026 навчальних років, працюю в умовах пілотування нового Державного стандарту базової середньої освіти. Модельною навчальною програмою «Мистецтво. 7-9 класи» (інтегрований курс) для закладів середньої освіти (автор: Масол Л.М.). Це був період активного пошуку, змін, переосмислення ролі вчителя й учня, а також упровадження сучасних освітніх підходів, які відповідають потребам сьогодення.

1. Трансформація освітнього процесу

Пілотування стало не лише викликом, а й можливістю для розвитку. Ми поступово відійшли від традиційної моделі передачі знань до компетентнісного навчання, де в центрі — особистість учня, його інтереси, здібності та практичний досвід.

Основні зміни:

- інтеграція предметів і міждисциплінарні зв'язки;
- орієнтація на формування ключових компетентностей;
- активне використання формувального оцінювання;
- створення безпечного, підтримувального освітнього середовища;
- розвиток критичного мислення, творчості та емоційного інтелекту.

2. Особливості реалізації змісту мистецької освітньої галузі НУШ

Пілотування Державного стандарту базової середньої освіти у 2021–2026 роках стало важливим етапом модернізації освітнього процесу, спрямованого на формування компетентної, творчої та культурно свідомої

особистості. Мистецька освітня галузь у цьому процесі відіграє особливу роль, адже забезпечує розвиток емоційного інтелекту, художнього мислення та ціннісного ставлення до культури.

Реалізація змісту освіти за програмою Л. Масол базується на інтегрованому підході, що передбачає поєднання різних видів мистецтва: музичного, образотворчого, театрального, хореографічного та кіномистецтва. Такий підхід сприяє формуванню цілісного художнього світогляду учнів.

Важливими особливостями є:

- орієнтація на компетентнісний результат навчання;
- впровадження діяльнісного підходу;
- використання міжпредметних зв'язків;
- акцент на творчій самореалізації учнів через проєктну діяльність.

У процесі навчання учні не лише засвоюють теоретичні знання, а й активно застосовують їх у практичній діяльності: створюють власні мистецькі продукти, аналізують твори мистецтва, працюють у команді.

3. Практики діяльності та психолого-педагогічна підтримка

Психолого-педагогічна підтримка учасників освітнього процесу включала:

- формування позитивної мотивації до навчання;
- створення безпечного освітнього середовища;
- розвиток емоційної сфери учнів;
- індивідуальний підхід до кожної дитини.

Практичний досвід показав, що використання інтерактивних технологій (групова робота, дискусії, творчі завдання, мистецькі експерименти) значно підвищує рівень залученості учнів до навчального процесу.

Робота з теперішнім 9 класом стала одним із найяскравіших прикладів успішного впровадження нових підходів. Учні не просто засвоюють матеріал — вони проживають мистецтво, інтерпретують його та створюють власні творчі продукти, наприклад:

Проектна діяльність:

«Повернення до ідеалів краси минулого»

Учні досліджували мистецькі об'єкти свого міста: архітектуру, мурали, декоративне мистецтво.

Результат:

- створення власних міні-проектів (презентації, відео, фотоколажі);
- розвиток дослідницьких навичок;
- формування естетичного смаку.

Інтерпретація мистецтва: «Говорить картина.

Мінливість вражень імпресіоністів»

Учні обирали твір мистецтва й аналізували його зміст; визначали емоційний настрій; створювали власну інтерпретацію (есе, малюнок, відео).

Це допомогло:

- розвивати образне мислення;
- формувати вміння висловлювати думку;
- поглиблювати емоційне сприйняття мистецтва.

Інтегровані уроки:

мистецтво + історія + література

Аналіз архітектури; музичний супровід епохи; зв'язок із літературою.

Учні працювали в групах і створювали: тематичні пости; сценки; презентації стилів.

Використання сучасних форматів.

«У пошуках художньої експресії»

Ми активно застосовували: відеоуроки та цифрові ресурси; онлайн-дошки для спільної роботи; створення учнями власного контенту (відео, reels, презентації).

Проектна діяльність «Кіномистецтво

як екранна творчість і креативна індустрія»

Проект став яскравим прикладом того, як сучасний освітній процес може поєднувати творчість, технології та особистісний розвиток учнів. Метою було занурити учнів у процес створення власного медіапродукту. Учні мали змогу відчувати себе режисерами, сценаристами, акторами, операторами монтажу, декораторами.

Формувальне оцінювання

Замість традиційного оцінювання — акцент на: самооцінці; взаємооцінюванні; коментарях і рекомендаціях. Учні отримують не лише оцінку, а розуміння: що вдалося і як покращити результат.

4. Методична підтримка професійного розвитку

У педагогічній діяльності акцент роблю на:

- реалізації творчих проєктів;
- використанні мультимедійних ресурсів;
- розвитку критичного мислення учнів через аналіз мистецьких творів;
- формуванні індивідуальної освітньої траєкторії учнів.

Пілотування Державного стандарту базової середньої освіти НУШ у 2021–2026 роках підтвердило ефективність компетентнісного підходу в мистецькій освіті. Модельна програма Л. Масол забезпечує інтеграцію знань, розвиток творчого потенціалу учнів та формування культурної компетентності.

Найцінніше — це зміна ролі учня: від пасивного слухача до творця, дослідника, особистості. Пілотування стало для мене не лише професійним досвідом, а й шляхом до переосмислення педагогіки як простору свободи, творчості.

Наталія ОСАТЮК,
заступниця директора з навчально-виховної роботи
ліцею №11 м.Хмельницького

НУШ: перезавантаження, особливості освітнього процесу та оцінювання навчальних досягнень учнів (тренінг)

Цільова аудиторія: заступники директорів з НВР, учителі 5-9 класів.

Мета: сприяти осмисленню особливостей сучасного покоління учнів, нових підходів до навчання, вимог до особистості вчителя; змінити стереотипи у підходах до оцінювання, розкрити сутнісні ознаки формувального

оцінювання; ознайомити з техніками формувального оцінювання.

Учасники об'єднуються у три групи за кольорами листівок (на початку тренінгу учасникам роздаються листівки трьох кольорів з мудрими висловами видатних людей).

Блок 1. Особливості сучасного освітнього процесу

*Освіта – найбільше із земних благ,
якщо вона найвищої якості.*
Редьярд Кіплінг

Час роботи над кожним завданням – 4 хвилини, 2 хвилини на представлення результатів.

Завдання 1.

Кожна з груп отримує вислів про школу. Потрібно прокоментувати думки відомих людей, висловивши свої «за» і «проти» стосовно істинності суджень.

Група 1. Альберт Ейнштейн: «Освіта – це те, що залишається після того, як забувається все вивчене в школі».

Група 2. Вислів Ральфа Емерсона: «Те, чому ми вчилися в школі і університетах, не освіта, а тільки спосіб отримати освіту».

Група 3. Вислів Алберта Камю: «Школа нас готує до життя у тому світі, якого не існує».

Після представлення роботи груп проблемне запитання усім учасникам:

- Яким з цих висловів можна найповніше описати суть процесів, що відбуваються в сучасній шкільній освіті? Аргументуйте свою думку (відповідає кілька бажаючих).

Тренер підбиває підсумки роботи.

Завдання 2.

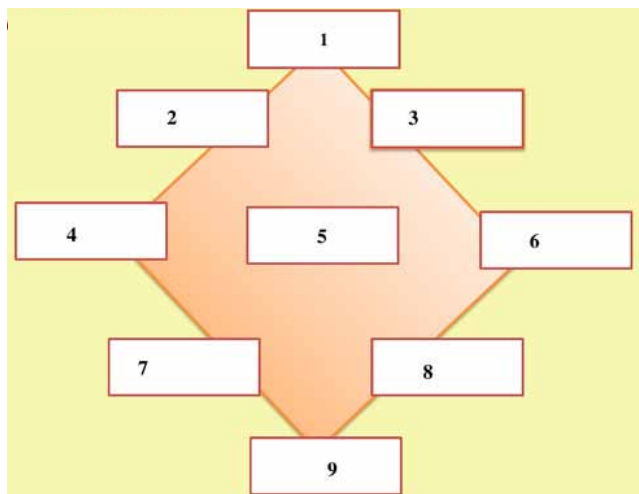
Робота в групах за інтерактивними методами (учасники продовжують працювати в групах).

Група 1 працює за методом «Асоціативний кущ» (посередині аркуша розташоване коло з написом «сучасний учень», на кінцях променів учасники записують свої варіанти, кількість променів не обмежується, визначаючи, які характерні особливості сучасного учня).

Група 2 працює за методом «Діамантова діаграма». На діаграмі члени групи мають розмістити особливості, характерні для сучасного покоління учнів.

Методика роботи. Картки з назвами характеристик потрібно розмістити на схемі. Місце картки залежатиме від того, наскільки значимою є характеристика, вказана на картці. Найвищий прямокутник – найбільш значима, на думку учасників, характеристика. Кожен наступний прямокутник свідчить про рівень важливості характеристики для учасників команди, а в останньому прямокутнику буде найменш важлива характеристика.

«Діамантова діаграма»

Під час роботи в групі учасники можуть по черзі брати з колоди одну картку із назвою характеристики й класти її на порожнє місце на діаграмі. Якщо вибране місце зайняте іншою карткою, потрібно обговорити в групі. Учасник, який хоче прикріпити свою картку на заповнене місце, повинен спочатку навести свої аргументи. Рішення учасники приймають спільно. На картках пропонуються такі характеристики: поважають керівництво, самостійні, заощадливі, люблять самоосвіту, покоління не вертикалі, а горизонталі, віртуальна комунікація = реальна комунікація, підприємливі, креативні, нетерплячі, багатозадачні, егоцентричні, схильні до депресії, наполегливі, безвідповідальні.

Така технологія дає змогу впорядкувати дискусію і навчитися аргументувати позицію.

Група 3 працює за методикою «Піраміда Ділтса», з'ясовуючи, у чому полягає місія сучасного вчителя.

Роберт Ділтс –
автор наукових праць,
американський тренер
і консультант у сфері
нейро-лінгвістичного
програмування

Методика роботи

Піраміда Ділтса має шість логічних рівнів. Перший рівень – це оточення, тобто те, що відповідає на запитання «Що я маю?». Другий рівень – це поведінка («Що я роблю?»). Третій рівень – це здібності, уміння, можливості (відповідає на запитання «Як я роблю?»). Четвертий рівень – це цінності, переконання (запитання: «Чому я це роблю?»). П'ятий рівень – це ідентичність (головне питання тут «Хто я? Який я маю «Я-образ?»). Останній рівень – місія (запитання: «Навіщо? Яке моє ідеальне «Я»? Або для чого я в цьому світі?»). Виділяють кілька законів або правил, які допоможуть пройти ці рівні піраміди Ділтса.

Піраміда Ділтса

Якщо ми запитуємо себе «Чому ми маємо те, що маємо?», то відповідь слід шукати рівнем вище, тобто «Що ми робимо?». Якщо нас не влаштовує те, що ми робимо, то треба шукати відповідь рівнем вище: «А як ми це робимо?»

Які здібності, уміння, можливості ми маємо, тобто як ми це робимо?». І так поступово потрібно просуватися

до найвищого рівня (місії). Важливе правило: зміни на вищих рівнях обов'язково тягнуть за собою зміни на нижчих рівнях; у зворотному напрямі – не завжди. Отже, для того, аби ефективно здійснювати зміни, треба починати з найвищого рівня – з місії, та поступово рухатися униз по піраміді Ділтса.

Представлення результатів роботи.

Інформаційна хвилинка від тренера

Американці демограф Вільям Штраус та історик Ніл Хоув є авторами теорії поколінь у трудовій сфері. У своїй книзі «Покоління», яка вийшла у 1991 році, вони представили свою теорію, суть якої полягає у тому, що кожні 20-25 років у світі відбувається зміна поколінь. Людей всередині одного покоління об'єднують спільні цінності, особливості поведінки та звички. Незважаючи на те, що ця теорія мала як своїх прихильників, так і критиків, до неї варто дослухатися.

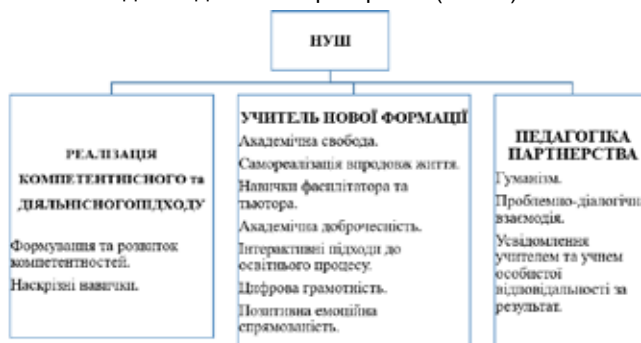
Так, на думку авторів теорії поколінь, діти, які народилися у проміжку 2004-2023 років, є поколінням хоумлендерів, особливості якого можна представити таким чином:

Особливості покоління хоумлендерів

Беручи до уваги такий портрет сучасного учня, учителям необхідно провести, так би мовити, ревізію і переосмислення підходів до освітнього процесу, спілкування, оцінювання результатів навчання. Сама ідея НУШ продиктована часом, який вимагає змін.

Учитель нової формації вибудовує сучасний освітній процес на основі діяльнісного та компетентнісного підходів та на засадах педагогіки партнерства (схема).

Завдання 3. Групи готують відповіді на проблемні питання та презентують свою роботу.

Група 1.

Чи замінюють компетентності знання та вміння?

Група 2.

Якою має бути структура уроку за діяльнісним підходом? (Після представлення роботи групи тренер знайомить учасників зі структурою уроку за діяльнісним підходом – додаток 1).

Група 3.

Довести, що наскрізні вміння є спільними для усіх компетентностей (додаток 2).

Підсумок тренера

Компетентнісний підхід – це організація освітнього процесу, кінцевим результатом якого є набуття учнями ключових і предметних компетентностей. Учителю чітко має усвідомлювати результати навчання для кожного уроку, тобто певний рівень сформованості предметної компетентності та ключових компетентностей; учні протягом уроку залучені до постійної активної діяльності.

Принципи компетентнісного підходу:

- Самостійна діяльність у здобутті особистісного досвіду.
- Практикоорієнтованість.
- Ціннісне ставлення до результатів навчання.
- Різноманітність видів освітньої діяльності (ігрові, дослідницькі, групові тощо).
- Використання цифрових технологій.

Діяльнісний підхід полягає у спрямованості освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, на успішну інтеграцію у соціумі. За діяльнісного підходу дитина не отримує знання в готовому вигляді, а здобуває самостійно. З метою пізнання нового учителю потрібно зацікавити не лише предметом, а й процесом здобування знань.

На завершення першого блоку учасникам пропонується провести оцінювання роботи своєї групи (форма для оцінювання взята із рекомендацій, якими поділилися фінські експертки Аня Хурінайнен-Косунен і Ріа Палмквіст у межах серії вебінарів від Фінського проекту реформи української школи “Навчаємось разом” + проекту ЄС і Команди підтримки реформ. Такі форми пропонуються учням при проведенні формувального оцінювання).

Форма для оцінювання 1.

Групове оцінювання

Прізвище, ім'я: _____

1 = згоден (згодна), 2 = не зовсім згоден (згодна),

3 = абсолютно не згоден (не згодна)

	1	2	3
1. Група добре працювала.			
2. Кожен взяв на себе відповідальність за виконання завдання.			
3. Ми змогли легко домовитися про свої ролі.			
4. Вважаємо, що завдання були легкими.			
5. Вважаємо, що завдання були звичайного рівня складності.			
6. Вважаємо, що завдання були складними.			
7. Що було найкращим у цьому методі роботи?			
8. Подумай, чи можна цей метод роботи покращити. Як?			
9. Напиши, що ти дізнався (дізналася) про тему тренінгу.			
10. Повідомлення вчителю (тренеру)			

Підбиття підсумків першого блоку.

Блок 2. Підвищуємо компетентність з оцінювання

Найбільша помилка в тому, що ми швидко здаємося. Іноді, щоб отримати бажане, треба просто спробувати ще один раз.
Томас Едісон

Завдання 1. Робота самостійно і в парі (за формами від фінських експертів).

Час роботи – 10 хвилин (по 5 хвилин на роботу за кожною формою).

Форма для оцінювання 2.

Форма для оцінювання 2.

Компетентність учителя з оцінювання

Компетентність учителя

з оцінювання

Обведіть ті сильні сторони, які Вас характеризують.

Мої сильні сторони як учителя

У мене вистачає сміливості говорити іншим те, що думаю	Мені можна довіряти
Я можу ділитися своїми почуттями	Я можу протистояти невдачам
Я пробую нове	Я чесна(ий)
Я поважаю себе	Я допомагаю іншим
У мене є мужність для того, щоб бути іншою(им)	Я можу терпляче чекати
Я можу приймати розумні рішення	Я можу та маю мужність попросити про допомогу
Я творча(ий)	Я здатна(ий) захистити себе сама (сам)
	Я гарна подруга (гарний друг)
	Я кумедна(ий) та весела(ий)
	Я спокійна(ий)

1. Виконайте це завдання спочатку самостійно

2. У групі:

- 1) назвіть свої три сильні сторони як учителя/людини та як експерта з оцінювання;
- 2) розкажіть про гарні відгуки про Вас як учителя, які Ви отримали від інших.

Форма для оцінювання 3.

Компетентність учителя з оцінювання

Врахування сильних сторін під час оцінювання - концепції

1. Поставте позначку в рядку для відображення того, як ці характеристики пов'язані з Вашою філософією оцінювання.
2. Виберіть найважливішу для вас характеристику.

3 моєю філософією оцінювання пов'язані такі характеристики

(+ + + + +)

+

+ + + + +

Вдумливість	
Взаємодія	
Мужність	
Співчуття	
Послідовність	
Любов	
Надія	
Допитливість	
Справедливість	
Ентузіазм	
Чесність	
Самодисципліна	
Впевненість у собі	
Почуття власної гідності	
Знання про себе	
Віра в добро	
Позитивність	
Віра у прогрес	
Старанність	
Заохочення	
Симпатія	
Допомога	
Підтримка	
Повага	
Ефективність	

Розкажіть у групі:

1. Чому Ви обрали саме ці сильні сторони?
2. Як простежуються ці сильні сторони у викладанні та оцінюванні?

Інформаційна хвилинка від тренера

Існує три базових компоненти оцінювання:

1. Оцінювання результатів навчання (підсумкове).
2. Оцінювання для навчання (формувальне).
3. Оцінювання як навчання (самооцінювання).

Учителю важливо усвідомити сутність формувального оцінювання (таблиця).

Оцінювання

Формувальне	Обидва	Підсумкове
Оцінює процес за допомогою інструментів формувального оцінювання	вимагають критеріїв	Оцінює результат
Завжди є позитивним		Виносить оціночне судження
Аналізуються	допущені помилки	Виправляються
Індивідуальне, є ціннісним	застосовують засоби вимірювання	Показує недоліки
Дає зворотний зв'язок	доказові	Застосовується відповідно до стандартів

Формувальне оцінювання буде якісним, якщо здійснюватиметься відповідно до стратегій. Зокрема, пропонуємо стратегії, розроблені Діланом Вільямом.

Ділан Вільям –

британський педагог, почесний професор педагогічної оцінки в Інституті освіти. Його дослідницьке спрямування – підвищення кваліфікації вчителів. Критикував поточне оцінювання

Інфографіка

Стратегії формувального оцінювання

Формувальне оцінювання – індивідуалізований процес, який має для учня ціннісне значення і спрямований на підвищення ефективності навчання.

Важливою частиною формувального оцінювання є зворотний зв'язок, здійснюючи який, учитель підкреслює, що учнем зроблено правильно, та спонукає до наступних дій, у результаті яких учень долає помилки. За результатами зворотного зв'язку вчитель оцінює процес навчальної діяльності з метою його корекції: підбір нових методик, прийомів, підтримка учнів. У такий спосіб учні разом з учителем встановлюють прогалини у навчанні та намагаються їх усунути, не боячись помилок. Отже, мета формувального оцінювання – здатність учня до безперервного та самостійного навчання, підвищення мотивації до навчання, досягнення майстерності, а не просто високої оцінки.

Потрібно розрізняти емоційну оцінку та формувальне оцінювання.

Запитання учасникам:

Чи можуть наведені фрази вважатися зворотним зв'язком при формувальному оцінюванні? (Можеш краще. Блискуче. Старайся, у тебе все вийде. Працюєш не в повну силу. Ти здав роботу останнім, але виконав непогано, допустив тільки одну помилку. Доклади більше зусиль).

Висновок:

1. Зворотний зв'язок має стосуватися якості виконання завдання, а не учня особисто.

2. Обов'язково запитувати, чи зрозуміли учні, що потрібно зробити для вдосконалення своєї роботи.

3. Зворотний зв'язок є описовим.

4. Описовий зворотний зв'язок не потрібно поєднувати з балами. Коли учні одночасно отримують описовий зворотний зв'язок та оцінку в балах, вони зосереджуються на оцінці.

Блок 3. Техніки формувального оцінювання

Робота в групах

Учасники знайомляться з техніками формувального оцінювання і виконують завдання відповідно до поданої теми «НУШ: перезавантаження, особливості освітнього процесу та оцінювання навчальних досягнень учнів».

Час виконання завдань – 4 хвилини.

Група 1. Техніка «Підсумок або питання на картках»

Методика. Учитель роздає картки і просить учнів писати з обох сторін за такими правилами:

(Один бік) на підставі вивченого (теми, розділу) опишіть основну велику ідею, яку ви зрозуміли, у формі короткого висновку.

(Другий бік) запишіть те, що ви не повністю зрозуміли, у вигляді твердження або запитання.

Група 2. Техніка «Трихвилинна пауза»

Методика. Трихвилинна пауза дає змогу учням зупинитися, обміркувати певні представлені явища та ідеї, прив'язати їх до наявних знань або досвіду та попросити роз'яснень.

- Я змінав(ла) своє ставлення до

- Я дізнався (дізналася) більше про

- Я здивувався (здивувалася) тому, що ...

Група 3. Техніка «Трихвилинне есе»

Методика. Питання для есе – це конкретне питання з орієнтацією на очікувані результати навчання, на яке можна дати відповідь за три хвилини.

Питання учасникам для есе:

Що, на вашу думку, було найбільш важливим з того, про що почули сьогодні?

Представлення результатів роботи.

Для всіх груп одночасно. Техніка «Газетний заголовок»

Методика. Вигадайте газетний заголовок, який може бути написаний до теми, яку ми вивчаємо. Передайте основну ідею події.

Представлення результатів роботи.

Хвилинка тренера.

Формувальне оцінювання в контексті реалізації компетентнісного підходу до навчання може вважатися ефективним за умови його спрямування на вироблення в учнів навичок самооцінювання та взаємооцінювання, яке сприяє вихованню відповідальності за результати навчальної діяльності.

Самооцінювання – процес, під час якого учні збирають дані про власне навчання, аналізують, що саме відображає їхні успіхи в досягненні навчальних цілей та планують наступні кроки.

Учасникам пропонується провести самооцінювання за авторською формою:

	Рівень		
	маю теоретичні знання	умію застосувати на практиці	потребую допомоги
Діяльнісний підхід			
Структура уроку за компетентнісного навчання			
Ключові компетентності			
Наскрізнi навички			
Формувальне оцінювання			
Техніки формувального оцінювання			

Після проведеної самодіагностики мені необхідно:

Рефлексія

Кожен учасник отримує картку, в якій повинен на власний розсуд вибрати тільки одну фразу для продовження думки «Останні ... хвилин мого дорожнього життя ...»

- ринесли мені користь тим, що

- не пропали дарма, оскільки ...

- втрачені дарма, тому що ...

НУШ — це простір свободи, творчості та довіри

Ключові цінності Нової української школи

Компетентнісний підхід

Педагогіка партнерства

Дитиноцентризм

Інтегроване навчання

Сучасне освітнє середовище

ВАШ ЦИФРОВИЙ МІСТОК ДО ЗНАНЬ

Сайт ХОІППО ім.А.Назаренка
<https://hoippo.km.ua/>

Електронний архів
попередніх випусків журналу
<https://media.hoippo.km.ua/?cat=6>

Газета "Майбуття"
<https://media.hoippo.km.ua/?cat=5>

Фейсбук сторінка
ХОІППО ім.А.Назаренка
<https://surl.lt/gurwq>